Sadeddin Nüzhet Ergun

BEKTAŞÎ ŞAİRLERİ VE NEFESLERİ

19 uncu asra kadar

cilt 1-2

İstanbul Maarif Kitaphanesi

Halk Şairleri Serisi : 5

Sadeddin Nüzhet ERGUN

Bektaşî Edebiyatı Antolojisi

Bektaşî Şairleri

ve

Nefesleri

(İKİNCİ BASKI)

(Her hakkı mahfuz olup sahibine aittir.)

Sahip ve Naşiri:
İSTANBUL MAARİF KİTAPHANESİ
Ankara Cad. No. 46-83
MCMLV

İstanbul Maarif Kitaphanesi Matbaası

1944 de, eserin muharriri tarafından yazılan önsöz:

Başlangıç

1930 yılında neşrettiğim Bektaşî Şairleri adlı eserin epey zamandanberi nüshası kalmamış, muhtelif yerlerden arandığı da işidilmişti. İşte bu ihtiyaç karşısında bu kitabın yeniden basılmasına lüzum hasıl oldu. Ve bu defa bu gayret ve lûtfu, Maarif Kitaphanesi sahibi *Naci Kasım* gösterdi. Ozaman Bektaşî edebiyatı hakkındaki bilgimiz mahduttu. Bu itibar ile asır asır bu edebiyatın geçirdiği safahat ve tekâmülü belirtmek imkânını bulamamış ve elde ettiğim şairleri alfabe sırasına göre sıralamak zaruretini duymuştum. Gerçi bir kısım şairlerin devirleri malûmdu. Fakat ekserisinin yaşadıkları zaman kat'î surette bilinemiyordu. Hattâ Hocam değerli *Prof. Fuat Köprülü* eserimin mukaddemesine konmak üzere yazdığı bir yazıda aynen şunları söylemişti:

«İçtimaî işbölümünün edebî tekâmül üzerinde tesiri meselesini, senelerce evvel izaha çalışmıştım. Türkler islâm medeniyeti dairesine girdikten sonra, Türk edebiyatının tekâmülü, Türk cemiyetinin içtimaî tekâmülü ile müterafik olarak devam etti. Tasavvuf cereyanları Türkler arasında kuvvetlenince, Türk edebiyatının umumî çerçevesi içinde bir tasavvuf edebiyatı vücuda geldi; bu cereyanlar muhtelif tarikatler halinde tebellür edince, hemen hemen her tarikatin kendine mahsus bir edebiyat vücuda getirdiği görüldü. İşte, Anadoluda ve Rumeli'de asırlarca büyük bir nüfus kazanmış, bilhassa halk kütlesi üzerinde büyük tesirler bırakmış olan (Bektaşîlik) de bu umumî kaideden hariç kalamazdı: *Sadeddin Nüzhet Bey*'in bugün ilim âlemine takdim ettiği bu büyük cilt, Bektaşî edebiyatının en zengin kısmını teşkil eden Bektaşî şi'rinin zengin ve güzel nümunelerini ihtiva ediyoruz».

«Bektaşî şi'rinin menşeini ve başlıca seciyelerini, bundan on on iki sene evvel «Türk edebiyatında ilk mutasavvıf-

lar» da kısaca teşrihe çalışmıştım. O satırları buraya aynen naklederek, bu büyük cildi okumak istiyenlere mevzu hakkında umumî bir fikir vermeği faydasız bulmuyorum:»

«XV inci asır esnasında teessüs ve tekarrür etmiş olan Bektaşîlik, daha ilk takarrürü zamanlarında bile bâtınî bir mahiyet almıştır. Babaîlik, Ahîlik, Abdallık gibi üç muhtelif mesleğin ihtilâtından hâsıl olduktan sonra Hurufîliğin de tesiri altında kalan bir tarik, bundan başka bir sima ahzedemezdi. İşte Yunus'un serbest ve cür'etkâr ifadeli açık şiir-leri, halkın en aşağı kütlesine kadar inebilmek için âyin ve evradlarında bile Türkçeye büyük bir mevki ayıran Bektaşîler nazarında sırf bundan dolayı ehemmiyet kazandı. Bektaşî babaları, diğer şeyhler gibi uzun medrese tahsili görmüş adamlardan olmadıkları gibi, Bektaşî dervişleri de avam halk arasından yetişmiş basit, sade insanlardı. Bu sebeble Acem lisan ve edebiyatına kıymet vermiyorlardı. Aralarından yetişen şairlerin ekseriyetle medrese tahsili görmemiş; lâkin millî zevke, ince ve zarif düşünceli, her basit şeye kolayca ve âdeta hurafeperest bir zihniyete malik olmaları, sonra aruz veznini ve aruz şekillerini - ekseriya - çok fena ve kusurlu kullandıkları halde, bilâkis millî vezni ve şekilleri tamamen Türk zevkine mutabık bir şekilde istimal edebilmeleri bundan dolayıdır. Zevkleri Acem edebiyatının yüksek nümunelerine karşı, duyduğumuz hayret ve heyecanla bozulmıyarak halka hâs safiyet ve asliyetini muhafaza eden bu Bektaşî babalarının, Yunus'un zevkini en iyi duymaları ve ona en fazla yaklaşabilmeleri gayet tabiîdir».

«Bektaşî şi'rinin millî vezin ile ve millî şekiller altında yazılan asıl kıymetli ve orijinal parçaları (Nefes) namile maruftur ki, tekkelerde muayyen bestelerle okunmağa mahsustur; diğer tarikatlerdeki ilâhîler, nutuklar, ve Yesevîlerdeki hikmetler gibi. Ayrıca bundan başka da (Hazreti Ali) ye veya sair Âl-i Resule ait medhiyeler, mersiyeler, destanlar, devriyeler vardır ki, hep hece veznile yazılmıştır. Meselâ *Şirî* nin devriyesi, *Mir'atî Baba* nın destanı, sonra *Türabî, Şem'î, Ecrî*

Perişan, Pir Sultan, Kalender Abdal, Kul Nesimî, Hamdî, Deli Şükrü, Şâhi, İbrahim Baba, Niyazî, Gövenç Abdal, Seher Abdal, Kemterî, Hatâyî, Kul Himmet, Rümuzî, Veli Baba... v. s. gibi muhtelif zamanlara âid dervişlerin nefesleri hep hece veznile ve tamamile *Yunus* edasından muktebes - hattâ daha şuh, daha kinayeli, daha zarif - bir tarzda yazılmıştır. Bu şairlerin zaman ve mekânı, fikir ve itikatları hakkında sarih ve kat'î fikirler serdi hemen hemen imkân haricindedir, diyebiliriz. Çünkü bunlardan bir kısmı - meselâ *Hatâyî, Kul Himmet, Rümuzî, Veli Baba* ve daha bir çokları - Hurufiliği ve *Fazlullah-ı Esterabadî*'nin ülûhiyetini kabul etmiş oldukları gibi, Bektaşîlikte alâkası olmakla beraber ondan ayrı olan Kızılbaş zümresine âid birtakım şairler de bunların arasına karışmıştır; kezalik (Kalenderîler) ve (Hayderîler) den de bunlar arasına karışmış şairler vardır. Şu halde, burada Bektaşî şi'rinden ve Bektaşî şairlerinden bahsederken, aynı zamanda (Kızılbaş), (Kalenderî), (Hayderî), (Hurufî) şiirlerinin millî vezin ile yazılanlardan ve Yunus'un onlar üzerindeki tesirinden de bahsetmiş oluyoruz. Esasen biribirine pek müşabih birtakım akaid-i esasiyeye malik olan bu Bâtınî mesleklerinden meselâ birine ait şiirler, daima diğerleri arasında da makbul olmuş, lezzetle okunmuştur».

«Bektaşî şi'ri dediğimiz ve hakikat-i halde (Bektaşîlik, Ahilik, Abdallık, Hurufîlik, Kızılbaşlık, Kalenderîlik, Hayderîlik) akaidinden mürekkep mu'dil bir halita-i itikadiyeyi şerh ve terennüm eden bu manzumelerde, aşk ve muhabbete, (Allah Muhammed-Ali) teslisine, sonra Âl-i abâya, Fazl'ın Ülûhiyetine esrar-ı hurufa, (Hacı Bektaşî Veli)'nin (Muhammed) ve (Ali) 'den ayrı olmadığına tarikin müşkilâtına, âyin usullerine, (Piri abdalân), (Seyit Gazi)'nin, sonra (Kızıl Deli Sultan), (Balım Sultan) gibi Bektaşî eâzımının menakıbına, (Yezid)'in mel'anetine ait bir çok şeylere tesadüf olunur. Eda itibarile *Yunus* tesiri o kadar sarihtir ki, bazan aynı mevzua, hattâ bazan aynı mısralara rast bile gelinir. Lâkin Bektaşî şi'ri, umumiyetle, onunkinden daha serbest, daha zarif, daha nükteli ve incedir. Yalnız, Yunus'taki inanmak ve inandırmak

kuvveti bunlarda yoktur; bunlar daha az inanırlar ve ekseriya şiirlerinde şüpheyle karışık derin bir istihza lem'asına tesadüf olunur gibi olur. Yunus'un *Muhyiddini Arabî ve Mevlânâ Celâleddin* gibi yüksek bir felsefe-i sofiyeye malik olduğu halde, bunların, birbiriyle lâyıkıyle istinas edemiyerek bir sistem haline girmekten çok uzak kalmış bir takım itikadat-ı tıflâneye - meselâ tenasuha, hulûl ve ittihada - sahip olmaları, tabiî kendilerinde bu şüphe ve istihzayı tevlit etmiş olabilir. Maamafih bir tasavvuf sistemi, bir manzume-i itikadiye olmak itibariyle bu halita-i itikadın kıymeti ne kadar dûn olursa olsun şurası muhakkaktır ki, Bektaşî şi'ri dediğimiz tarz-ı edebî zevk ve eda itibariyle, en çok millî ve Yunus'tan belki en çok müteessir olmuş bir şube-i san'attır. (Bektaşîlik, Kızılbaşlık, Hurufîlik) namı altındaki garaib-i itikadın halk arasında bu kadar kuvvetle intişarına, belki de, bu sade herkesin anlıyacağı kadar basit, millî zevke uygun güzel şiirler her şeyden çok yardım etmiştir».

«İşte *Saddeddin Nüzhet* B. bu yeni eseriyle, tasavvufî Türk edebiyatının bu zengin ve orijinal sahasını aydınlatmış oluyor. Gerçi ondan evvel, *Derviş Ruhullah* ve *Besim Atalay B.* bu edebiyata âid bir takım nümuneler neşretmişlerdi. lâkin *Sadeddin Nüzhet B.* onlarla mukayese edilmiyecek kadar zengin malzeme toplamış, sonra, Bektaşî şairlerinden bir kısmının zamanı ve hayatları hakkında malûmat vermeğe muvaffak olmuştur. Eski tarihî menbalarda bu şahsiyetler hakkında hemen hiç malûmata tesadüf edilmediğini bilmiyenler, bu ciltte rast geldikleri malûmatı çok az, çok mübhem bulabilirler. Lâkin bu saha üzerinde az çok çalışmış olanlar. *Sadeddin Nüzhet Bey*'in büyük ve zahmetli mesai mahsulü olarak verdiği o malûmatı takdir ve şükranla karşılıyacaklardır. Bir defa bu esas kurulduktan ve bu eser elde olduktan sonra, ilerde yapılacak tedkiklerle onu tevsi, tashih, ikmâl imkânı daima mevcuddur».

«Yalnız millî edebiyat noktasından değil, Bektaşîlik tarihi noktasından da pek mühim olan böyle bir eser vücuda getirdiğinden dolayı eski ve kıymetli talebemi tebrik etmek

benim îçin hem bir vazife, hem de en büyük bir vicdanî hazdır».

Bu teşvik iledir ki yıllardan beri çalışmalarıma nihayet vermemiş ve bir takım malzeme bulmaya çalışmıştım. Bugün bu sahaya dair yeni yeni vesikalara da sahip bulunuyorum.

Bektaşî edebiyatını ve daha doğru bir tâbir ile *Bâtınî zümreler edebiyâtı* mahsullerini bu eserimle asır asır ve kronolojik bir sıra takip ederek tesbit etmek imkânlarını da buldum. Yalnız bu eserde, gene Bektaşîliğin hususiyetlerini ve ne gibi tahavvüllere uğradığını belirtmedim. Bu mühim ciheti, ileride tab'ettirmek ümidinde bulunduğum *Anadolu Tasavvuf Edebiyatı Tarihi* adlı eserime bıraktım. Ve Anadolu'da yayılmış bulunan bütün tarikat edebiyatları hakkında ayrı ayrı kitaplar çıkarmağa karar verdim. Bugün sadece Bektaşîlere âit şiirleri neşre başlıyorum. Diğerleri bunu takip edecektir. Bütün bu örnekler toplu bir halde bulununca, muhtelif tarikatlerin edebî hususiyetleri de daha geniş bir ölçüde anlaşılmış olacaktır. Bu seride çıkacak olan kitaplarım, sırasıyla; Bektaşîler, Mevlevîler, Hurufîler, Zeynîler, Nakşbendîler, Kadirîler, Halvetîler, Bayramîler Gülşenîler, Celvetîler ve Sadîler'e ait bulunacaktır.

Evvelce neşrolunan Bektaşî şairleri'nde bir «Lûğatçe» mevcuttu. Bu kısmı da, muhtelif tarikatların antolojileri vücuda geldikten sonra müstakil bir cild halinde intişar sahasına koymayı daha uygun buldum.

Ben bu eseri bir ihtiyaca karşılık olur ümidiyle vücuda getirdim. Muvaffak olabildiysem ne mutlu!

I-X-1944

Sadeddin Nüzhet Ergun

XVI ncı ASRA KADAR
Bektaşî Edebiyatı Örnekleri

YUNUS EMRE

XIII üncü asrın son nısfında yetişen Bektaşîlerdendir. Hayatı hakkındaki malûmat, ekseriyetle menkıbevî bir mahiyet arzediyor. Fakat onun Hacı Bektaş halîfelerinden Taptuk Emre'ye mensub olduğu muhakkaktır. Nitekim kendisi de müteaddid şiirlerinde bu intisab keyfiyetini bahis mevzuu etmiş ve şeyhi hakkında gayet hürmetkâr bir lisan kullanmıştır.

Yunus Emre, (1) tanıdığımız ilk Bektaşî şairidir. Ve Bektaşî edebiyatının teşekkülünde büyük tesirleri olmuştur. Fakat bu kıymetli san'atkâr, yalnız Bektaşîler üzerinde müessir olmakla kalmamış, bütün tarikat mensublarınca benimsenmiş ve bütün mutasavvıf şairler tarafından taklid edilmiştir.

Bu değerli şahsiyet hakkında burada tafsilâta girişecek değilim. Onun bir kaç şi'rini örnek olarak dercetmekle iktifa ediyorum:

— 1 —

Benem ol aşk bahrısı denizler hayran bana
Deryâ benim katremdir zerreler umman bana
Kaf dağı zerrem değil ay ü güneş bana kul
Hak'dır aslım şek değil mürşiddir Kur'an bana
Çün dosta gider yolum mülk-i ezeldir ilim
Aşkdan söyler bu dilim aşk oldu seyran bana

---

(1) Yunus Emre'nin şiirleri evvelce toplu olarak taş basması ile basılmıştı. Bu kerre Maarif kitaphanesi tarafından (Tam ve Tekmil Yunus Emre Divanı) adıyla yeniden basılmıştır. 250 kuruş fiatla satılmaktadır.

Yoğiken ol bârigâh varidi ol pâdişâh
Ah bu aşk elinden ah derd oldu derman bana
Âdem yaradılmadan can kalıba girmeden
Şeytan lâ'net olmadan arş idi seyran bana
Yaradıldı Mustafâ yüzü gül gönlü safâ
Ol kıldı Hak'ka vefâ andandır ihsan bana
Âşık halden bilmeyen ya delidir ya diri
Ben kuş dili bilürem söyler Süleyman bana
Şeriat ehli ırak iremez bu menzile
Aslım Hak'dır şek değil Mürşidim Kur'an bana
Yunus bu halk içinde eksiklidir Hak bilür
Dîvane olmuş çağırır dervişlik Bühtan bana

— 2 —

Ey âşıkan ey âşıkan aşk mezheb ü dindir bana
Gördü gözüm aşk yüzünü yas kamu düğündür bana
Ayruk bize yas eylemez gönlümüzü pas eylemez
Zehi Hak'dan gelen âvaz andan gelen ündür bana
Ayruk bana ben dimeyem kimesneye sen dimeyem
Ya kul ya sultan dimeyem kalsun işidenler tana
Ben bu aşktan ırılmayam dergâhından sürülmeyem
Bundan dahi gider isem senin ile varam sana
Ol dost beni viribidi var dünyayı bir gör didi
Geldim ü gördüm nicedir seni seven kalmaz sana
Kullarına va'deyleyen yarın gün görünem deyen
Ol dostların sevindiği yarının bu gündür bana
Yunus seni din edindi din nedir îman edindi
Aşka bu gün yarın nolur işi nedir önden sona

— 3 —

Hak'dan inen şerbeti içtik elhamdülillâh
Şol kudret denizin geçtik elhamdülillâh
Şu karşıki dağları meşeleri bağları
Sağlık safalık ile aştık elhamdülillâh

Kuruyıdik yaş olduk ayak idik baş olduk
Kanatlandık kuş olduk uçtuk elhamdülillâh
Vardığımız illere şol safâ gönüllere
Baba Taptuk ma'nisin saçtık elhamdülillâh
Beri gel barışalım yad isen bilişelim
Atımız eyerlendi eştik elhamdülillâh
İndik Rûm'u kışladık çok hayr ü şer işledik
Uş yine bahar geldi göçtük elhamdülillâh
Dirfillü pınar olduk irkildük ırmağ olduk
Akduk denize dolduk taşduk elhamdülillâh
Taptuğ'un tapusunda kul olduk kapısında
Yunus miskin çiğ idi pişdik elhamdülillâh

— 4 —

Aşkın aldı benden beni bana seni gerek seni
Ben yanaram dün ü günü bana seni gerek seni
Ne varlığa sevinirem ne yokluğa yerinürem
Aşkın ile avunuram bana seni gerek seni
Aşkın âşıklar öldürür aşk denizine daldırır
Tecelliyile doldurur bana seni gerek seni
Aşkın şarabından içem Mecnun olup dağa düşem
Sensin dün ü gün endişem bana seni gerek seni
Sofilere sohbet gerek ahilere ahret gerek
Mecnun'lara Leylâ gerek bana seni gerek seni
Eğer beni öldüreler külüm göğe savuralar
Toprağım anda çağıra bana seni gerek seni
Yunus dürür benim adım gün geldikçe artar odum
İki cihanda maksudum bana seni gerek seni

— 5 —

Bir sâkiden içdik şarap arşdan yüce meyhânesi
Ol sâkinin mestleriyüz canlar anın peymânesi
Aşk oduna yananların külli vücudu nûr ola
Ol od bu od'a benzemez hiç belürmez zebânesi

Bizim meclis mestlerinin demleri Enelhak olur
Yüz Hallac-ı Mansur gibi anın kemin dîvânesi
Ol meclis ki bizde vardır bunda ciğer kebâb olur
Ol şem'a kim bizde yanar ay ü güneş pervânesi
Bizim meclis Bekrîleri şol Şâh-ı Edhem gibidir
Belh şehrinde yüz bin ola her gûşede vîrânesi
Yunus bu cezbe sözlerin câhillere söylemegil
Bilmez misin câhillerin niçe geçer zamânesi

— 6 —

Nice bir besleyesin bu kaddile kameti
Düştün dünyâ zevkine unuttun kıyâmeti
Derviş kazan ye yedir bir gönül ele getir
Yüz Kâbeden yeğrekdir bir gönül ziyâreti
Uslu değil delidir halka salûsluk satan
Nefsin müslüman etsin var ise kerâmeti
Yüz bin peygamber gele hiç şefâat olmaya
Vay eğer olmaz ise Allah'ın inâyeti
Nefsin müslüman eden Hak yolun doğru varır
Yarın ana oliser Muhammed şefâati
Yunus imdi sen dahi gerçeklerden öligör
Gerçek erenler imiş cümlenin ziyâreti

— 7 —

Tehi görmen siz beni dost yüzün görüp geldim
Bâkî devlet rûzigâr dost ile sürüp geldim
Oldur söyleyen dilde varlık dostundur kulda
Varlığım her ol ilde ben bunda garip geldim
Bazergânım mata' çok destgirum üstadım Hak
Ben ziyanum assıya anda denşirup geldim
Yedi gök yaradıldı aşk ile bünyâd oldu
Toprağa nazar oldu ahsırup durup geldim
Gördüm yedi tamusun sekiz uçmak kamusun
Korkudan günahımı anda sızırup geldim

Nuh oldum Tufan için çok duruştum din için
Fir'avnı Mûsâ ile suya boğdurup geldim
Zekerriyyâ ben oldum kaçtım ağaça girdim
Kanım dört yana saçtım depem dildirüp geldim
Eyyup oldum tenime cefâ kıldum canıma
Çağırdım Sübhân'ıma kurtlar doyurup geldim
Bir çöp oldum basıldım Mansur oldum asıldım
Hallaç panbuğu gibi bunda atılıp geldim
İsâ oldum Kudretten bahâne bir avretten
İnâyet oldu Hak'dan ölü dirgürüp geldim
Mûs- oldum Tûr'a ağdım bin bir kelime kıldım
Halâyık ne olasın ben anda bilüp geldim
Âdem oldum durmadım nefs boynunu burmadım
Yanılup buğday yedim uçmakdan sürlüp geldim
Muhammed'i bir gece Hak okudu Mi'race
Serteser ucdan uca bile yüz sürüp geldim
Yalınız Sübhân idi peygamberler cân idi
Yunus'da pinhân idi sûret değşirüp geldim

— 8 —

Dervişlik dedikleri bir acâip duzakdır
Derviş olan kişiye evvel dirlik gerekdir
Çün erde dirlik ola Hak ile birlik ola
Varlığı elden koyup ere kulluk gerekdir
Kulluk ile erene bakup Hak'kı görene
Senden haber sorana key miskinlik gerekdir
Hak ere benim didi varlığın erde kodu
Erenlerin himmeti yerden göğe direkdir
Bu dervişlik berâtın okumadı müftiler
Anlar ne bilsün anı bu bir gizli varakdır
Yunus sen ârif isen anladım bildim deme
Tut miskinlik eteğin âhır sana gerekdir

— 9 —

İlim ilim bilmekdir ilim kendin bilmekdir
Sen kendini bilmezsin ya nice okumakdır

Okumakdan ma'nâ ne kişi Hak'kı bilmekdir
Çün okudun bilmezsin ha bir kuru emektir
Okudum bildim deme çok tâat kıldım deme
Eri Hak bilmez isen abes yere yelmektir
Dört kitabın ma'nâsı bellidir bir elifte
Sen elifi bilmezsin bu nice okumakdır
Yigirmi dokuz hece okusan ucdan uca
Sen elif dersin hoca ma'nâsı ne demektir
Yunus Emre der Hoca gerekse bin var Hacca
Hepisinden iyice bir gönüle girmektir.

SAİD EMRE

XIV üncü asrın ilk yarısında yetişen Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında hiç bir malûmata sahib değiliz.

Hacı Bektaş halifelerinden Hacım Sultan'a intisab ettiğini şu beytinden anlamaktayız:

Zihî hil'at zihî devlet zihî atâ zihî himmet
Said ider yüz bin minnet Hacım bana benim didi

Yunus Emre'nin tam bir muakkibi olan Said Emre'nin Makalât mütercimi *Sadeddin* olmak ihtimali çok kuvvetlidir. Onun bir kaç manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Değme bir anduğumca yürek yeründe durmaz
Nice kim anı ananı gönlüm hiç karar almaz
Bana derler oturgıl bir yerde sebat urgıl
Sebatum andan iste gönlümü bana vermez
Işk hud denüz misâli mevci kapar gönlümü
Yüzbin tefekkür itdüm endişem ana irmez
Sermayem gönül idi ışk erdi yağmaladı
Canumun derdi oldur görmeğe destur virmez
Kime şikâyet idem kim koyup kime gidem
Yine ana varaym yüreğüm ayru varmaz
Işk burcundan inerem zemaneye dönerem
Işkdan artuk pîşeyi dost bana revâ görmez
Garkoldum ışk mevcine denüz teferrücüne
Işkdan çıkmayan gönül ayruk kendüye gelmez
Said nider pîşeyi kaçan kor temâşâyı
Işkdan temâşâ duyan ayruk pîşeye varmaz

— 2 —

Her dem bile danışub anı kandedir dirsin
Uyanuk sanma seni yavlak katı uyursun
Dün gün sana çağırır bir berü bakgıl diyü
Bir kez dönüp bakmadan uyumazın sanırsın
Ana bakan kimsenün gözünde hicâb olmaz
Niçün gözün hicablı bunca yıldır bakarsın
Gel açalım nazarı koyalum nengüârı
Anun içün görmedün güman ile bakarsın
Işk ile aç gözünü doğru eyle özünü
Zinhar eğri dirilme çün doğruluk bilürsin
Kim yolu doğru vardı cümle düşman il oldu
Niçün dost eylemezsün çün düşmanın bilürsin
Katı uykuda kişi düş görmek anun işi
Göre durduğun söyle niçe düşün söylersin
Kimsenün yükün seşgil sen dost iline aşgıl
Said lik dutavarup dostu bulam sanursun

— 3 —

Nagâh yağma eyledi ışk odu canumuzu
Hiç kimse nitelükden virmez nişanumuzu
Nice nişan vireler kangı yoldan soralar
Çün elden bırakdurdu dîn ü îmânumuzu
Ne îmâna bakdurur ne hud dine tapdurur
Kendüyle bile dutar yıkdı dükkânumuzu
Verdi birlikden şarab kıldı dükkânı harab
Cümlesini terkitdük assı ziyânumuzu
Ne assı var ne ziyan gelsün canuna kıyan
Cümlesinden geçüben bulduk sultânumuzu
Çünki oldu bilelik kaldı nelik nitelik
Ayruluk söylemeğe komaz lisânumuzu
Yüzbin lisancı gelür yüzbin can yolda kalur
Yüzbin gözler göremez bizüm cevlânumuzu
Gözler nite göriser kimse nite iriser
İki cihandan öte kurdı sayvanumuzu

Görlüm imdi bu kândan ne biter bu ma'denden
Ayrılmazuz birlikden bulduk mekânumuzu
Said imdi yüri var çün bir oldu bu ikrar
Hîç makamdan virmesün kimse nişanumuzu

— 4 —

Bakuben ne göresün gözün açılmayınca
Kimseyi ne bilesün sen seni bilmeyince
Nişan ayıt yolundan ya haber vir halünden
Bu yol sana yol virmez nişânun olmayınca
Bir nişan ayıtmagıl yoldan da'vi itmegil
İki cihan mekrinden tamam kurtulmayınca
Sorar isen yolunu uzat getür elünü
Bu yol sana yol vermez sen âzâd gelmeyince
Hiç âzâd olmayasın âzâdlık bulmayasın
Cümle sermâyelerden elün boşalmayınca
Yola var yoldan kalma her türlü varlık alma
Sen seni yolda bilme yol tamam olmayınca
Çünki yol tamam ola *Said* denize dala
Bâkî varlık kim kula varluk ol olmayınca

— 5 —

Zâhir bâtın bir gerek birlik eri hâlinde
Dünye ahret bir adım ışk erinin yolunda
Zâhirini bırakmış küllî bâtına bakmış
Sıfât-ı ışka akmış varluğu ışk elinde
Ayruluğu unutmuş birlik kendüde bitmiş
Varluğunu gark etmiş yağmur ile selinde
Kendü adın ayıtmaz kendüden kabûl itmez
Bileliğin unutmaz ayruluk yok yolunda
Dirliğin ışka yazar varlıktan küllî bîzar
Yolun yokluğa düzer yürir yokluk ilinde
Bu âşıklar mezhebi ayruk söz söyler gibi
Cümle ilim çelebi her türlü hallerinde
Said aydur zi dirlik dost ile olsa birlik
Ayrılmaksız bilelik bulmuş rûzigârında

ABDAL MUSA

Bektaşîlerin büyük bir hürmet ve muhabbetini celbetmiş olan Abdal Musa «Şakayık tercümesi» - sahife: 33 ve «Evliya Çelebi» - cilt: 2, sahife: 46 - gibi membalara göre, «Yesevî» fukarasındandır. Gerek «Âşık Paşazade» tarihinde ve gerek «Şekayık tercümesi»'nde bu zatın Bektaşî olduğuna dair hiçbir kayıt yoktur. Maamafih, onun Anadolu din hayatında çok mühim tesirler bırakan abdallardan olduğuna şüphe edilemez.

Kendisinin meşhur Bektaşî azizlerinden olarak kabul edilmesi ve «Elmalı» da namına izafetle büyük bir Bektaşî tekkesi vücuda getirilmesi; bunun bir neticesi olsa gerektir. «Kaygusuz Abdal»'ın şeyhi olmakla da şöhret kazanan bu zatın bugün elimizde bir «Nasihatname»'si ile üç, dört parça manzumesi vardır; fakat, bu ufak eserle, aşağıda yazdığımız şiirlerin ona ait olduğu kat'î olarak kestirilemez; hususiyle «Balım Sultan»'dan bahseden bir nefesin başka bir şair tarafından söylendiği muhakkaktır. Esasen bütün bu şiirlere muahhar devirlerde vücude getirilmiş mecmualarda tesadüf olunmaktadır. Abdal Musa hakkında kaleme alınan bir «Menakıbname» de tarafımdan neşredilmiştir (Türk Şairleri I, 164 - 171).

— 1 —

Kim ne bilür bizi nice soydanız
Ne zerrece oddan ne hod sudanız
Bize meftûn olan marifet söyler
Biz Horasan elleründe baydanuz
Bizüm zahmumuza merhem bulunmaz
Biz kudret okunda gizlü yaydanız
Yedi derya bizüm keşkülümüzde
Hacım umman ise biz de (1) göldenüz
Hızır İlyas bizüm haldaşumuzdur
Ne zerrece Günden ne hot Aydanuz
Yedi tamu bize nevbahar oldu
Sekiz uçmak içindeki köydenüz

(1) Biz o: nüsha.

Mûsa gibi «Lenterani» denürüz
Aslumuzu sorar isen Hoy'danız
Abdal Mûsa oldum geldüm cihana
Ârifler anlar bizi ne boydanız

— 2 —

Ben hocamdan aldum böyle dersümü
Okur idüm elif'ten ba'ya deyu
Kimse bilmez şu dünyada sırrumu
Ta ezelden çağururum Hû deyu

Kimin azatlayup kimin fakirdur
Kimin döğüp söğüp kimin okudur (1)
Dediler bu meydan kimin hakkıdur
Kim dedi ki şu murdarı yu deyu

Evvel ekşi narken, üzüm çoğ iken
Davut sofradayken, biçak yoğ iken
İsmaile inen kurban, sağ iken
Kime dedi şu lokmayı soy deyu

Fatma ana can Alinin gülünü
Miraçtan inerken öpmüş elinü
Hak, Yezide kokturmadı gülünü
Muhammedin yadigârı bu deyu

«Abdal Musam» anda bir tolu içtüm,
İçtüm ol toluyu kendümden geçtüm
Işkun ateşine yandum tutuştum
. . . . . .(2)

— 3 —

Muhammed Ali'nin kıldığı da'vâ
Yok meydanı değil var meydanıdır

(1) Bazı mecmualarda bu beyitten evvel şu iki mısra da yazılı:
Ali oldum, Âdem oldum bahane
Güvercin donunda geldim cihane
(2) Bu manzumenin son mısraı noksandır.

Muhammed kırklara niyâz eyledi
Ar meydanı değil er meydanıdır

Kırklar özün bir araya kodılar
Anlar cenâzesin susuz yudular
Deveyi gördün mü gördüm dediler
Ört elin eteğin sır meydanıdır

Vardığın yerlerde ara bulasın
Gezdiğin yerlerde makbûl olasın
Sakla sırrını kim settâr olasın
Çek çevir kendini kâr meydanıdır

Ne diyeyim şu erkânı kurana
Yuf çekerler bu meydanda yalana
Üçyüz altmış merdiveni bilene
Kör meydanı değil gör meydanıdır

Abdal Mûsa Sultan gerçek er ise
Ali'yi sevenler muhib yâr ise
Hak'kın maksûduna erem der ise
Urganı boynunda dar meydanıdır

— 4 —

Gözlerin kör olsun ey kanlu Yezid
Bu meydanda ne var Ali'den gayri
On iki imâm'ın kapısın açan
İmamlar değildir Ali'den gayrı

Güvercin donuyla Urûma uçan
İmamlar evinün kapusun açan
Cümle evliyalar üstünden geçen
Var mıdır hiçbir er Ali'den gayrı

Sofî Abdal erkânını yürüden
Aynıcemde sevdüklerün sürüden
Nişter - Selman kırk vücudü bireden
Var mıdır hiçbir el Ali'den gayrı

Muhammed Miracın yoluna girdi
Bu sır gayet sır içinde sır idi
Şir donunun Hatem mührünü verdi.
Bu sırrı kim eder Ali'den gayri

Cümle evliyalar, imamlar bunda
İkrar alan kimse düşer mi derde
Yeknefesle durma meydan-ı erde
Kimdür babâ rehber Ali'den gayri

Her kimin çırağın yaksa Hak yakar
Rızâya baş koyub teslimin takar
Aslımız on iki imama çıkar
Babamız her kim var Ali'den gayrı

Selman bir deste gül şâha uzattı
Kendi tabutuna kendüzi yattı
Cemi-i mushafdan nikabın attı
Kurân yok gördüler Ali'den gayrı

Erenler erkânı gerçek bellidir
Abdal Mûsa fakir anın kuludur
İmamlar sırrıyla gönlü doludur
Var mıdır hiç bir er Ali'den gayrı

KAYGUSUZ ABDAL

XIV üncü asrın son yarısında yetişen Bektaşi şairlerinden dir. Devrinde büyük bir şöhret temin eden ve Mısır'da bir Bektaşî tekkesi kuran bu maruf şahsiyet, Hacı Bektaş, mensublarından *Abdal Musa*'nın halifesidir. Bir çok manzumeler kaleme almıştır. Mesnevî tarzında vücude getirilmiş eserleri de vardır. Fakat muahhar devirlerde yazılan mecmualarda ona isnad edilen bir takım şiirler de mevcuddur. Kitâb-ı Dilküşa, Dolabname, Delîl-i Büdelâ gibi manzum ve mensur eserler ise mutlak surette onundur. Bu maruf şahsiyet hakkında vücude getirilmiş bir menakıbname de vardır.

Kaygusuz'un bir kaç şi'rini dercediyorum:

— 1 —

Tama'ımız ne azadır ne çoğa
Kanâatiz kani' olmuşuz Hak'a
Kimsenin hakkına tama'kılmazız
Bizim dahi hâlimize Hak baka
Ma'rifet ehline hizmet kılmayan
Ma'nâ boncuğun yanına boş taka
Aşk yolunda tâati temiz değil
Her kim ol gördüğü nesneye aka
Sırrını sakın ki güstah duymasın
Cân ü dilden müştâk olgıl müştâka
Kem akıldır kendüzünü bilmedi
Ol ki bu aşk sırrını halka çaka
Suvar aşk suyuna tevhid bağını
Ma'rifet bostanı gelsün revnaka
Dünye içün dâma düşmeyen kişi
Nefs ucundan hâşâ dönile Hak'a

Kaygusuz Abdal hâlin ârif bilür
Veli aşkı nâşi başına kaka

— 2 —

Dervişlik hırkada tacda değildir
İsilik oddadır saçta değildir
Var bir gerçek erden kuşan kuşağı
Anları kurt yemez ucda değildir
Hak'kı ister isen âdemde iste
İrak'ta Mekke'de Hac'da değildir
Döğüp bir kardeşin hatırın yıkma
Egilüb kıldığın secde değildir
Aşk ile ölegör *Kaygusız Abdal*
Aşk ile ölmezsen güçte değildir

— 3 —

— Dolabnâme —

Suâl ettim bu gün ben bir dolaba
Niçün dâim sürersin yüz bu âba
Niçün bağrın deliktir gözlerin yaş
Sebeb neden dolaştın bu itâba
İnildinden delindi derdli bağrım
Firâkından ciğer döndü kebâba
Ne zulmetti sana bu çerh-i gerdun
Ki derdin defteri sığmaz kitâba
Dolab eydür eyâ gözüm çerağı
İşitmeğe cevabım aç kulağı
Benim budur sorarsan sergüzeştim
Ki ben yaylar idim bir yüce dağı
Geçirmiştim serâdan göklerimi
Eriştirdim süreyyâya budağı
Durağa derneşüben kamu kuşlar
Budağında tutarlardı otağı
Öterdi tûti vü kumrî vü dürrâc
Geçirdim bir zaman bu resme çağı

Heves bâğında can mürgi gezerken
Üzüldü ömr kuşunun tuzağı
Kazâ koptu meğer dest-i Huda'dan
Ki bir şahs irişüb saldı nacağı
Delüben bağrımı taktı kemendi
Sürüdüler dolaştım her sokağı
Sokaklarda niçe müddet yaturken
Gelen geçen ururlardı ayağı
Demir mıhlar dokundu yüreğime
Kazâ destiyle çerhin çomağı
Zekeryâ gibi bağrımdan delüben
Dolab içün düzettiler yerağı
İnilerim ben anda dost deyüben
Gözüm yaşı sular büstân ü bâğı
Felek kime tatırdı bir kaşık bal
Sonunda sunmadı tâs ile ağı
Süleyman kim sürerdi tahtını yel
Son ucu toprağa kodu yanağı
Skender kim cihânı Kaf ber kaf
Tutup hükmiyle sürmüştür yasağı
Gezüb zulmet ararken âb-ı hayvan
Dolu zehr ile sundular eyağı
Kani Kayser kani Kisrâ kani Sâm
Belürmez bunların yurdu durağı
Cihânm varlığı baştan başa hep
Belâ yurdudürür mihnet ocağı
Resul buna çü beyt-ül-ankebût der
Pes ol olur mekeslerin durağı
Baka ehli fenâda mülk'edinmez
Bakadır anların yeri durağı
Alâî Gaybi bundan tekke kılmaz
Hak'ın fazlıdürür ancak dayağı
Sabır seccâdesin altına salmış
Tevekkülden kuşanmıştır kuşağı
Sözünü *Kaygusuz* ârife söyle
Ne bilsün sükkeri dana buzağı

— 4 —

— Minbernâme —

Eyâ akl ile irfânım deyenler
Eyâ mülke Süleymân'ım deyenler
Eyâ bildim deyenler cümle hâli
Eyâ vardım deyenler doğru yolu
Hak'ı buldum deyu irşâd edersin
Depersin minberi feryâd edersin
Ne bildin neye erdin işbu halde
Akıllar mat olubdur bu hayalde
Buna akl ile kimse ermemiştir.
Göziyle kimse Hak'kı görmemiştir.
Bu bir deryâdürür akıllar ermez
Özünden geçmeyen Rab'bini bilmez
Dilersen bulasın kevn ü mekânı
Özünden fâriğ ol Rabbini tanı
Ki sen benliğini gider aradan
Bilesin tâ seni kimdir yaradan
Sen ü ben eylemek şeytan işidir
Sen ü ben eylemez ol kim kişidir
Özünden gayrı kul görmez arada
Hak'ı hâzır görür ag ü karada
Dilersen olasın mahrem-i esrâr
Bu dünyâ gavgasına uyma zinhâr
Ferâgat ol cihânın gavgasından
Ki nefsin kurtarasın fitnesinden
Hemen seyrancısın seyrânın eyle
Sakın deme ol öyledir bu böyle
Özüne gel özüne Tanrı dostu
Sana direm budur sözün dürüstü
Cihan halkının işbudur hayâli
Hayâli gice gündüz mülk ü mâli
Eğer söyler olursan Hak sözünü
Çevirir yüzünü örter gözünü
Azâzildir Hak'a eylemez ikrar
Gerekse söyle ana bunca tekrar

Binüptür nefs atına hâ seğirdir
İşitmez kulağı hemen sağırdır
Hemen bir birinin aybın gözedir
Gönülden dürlü fitneler gözedir
Ne idüb nice ideceği bilmez
Birinin unduğun biri dilemez
Eğer mâlin var ise kavm ü kardeş
Cihan halkı seninle cümle yoldaş
Eğer kendü halinde bir aşıkdur
Ana derler ki iş sevmez ışıkdur
Aşık olsam adım tenbel *Alâyî*
Eğer sofî isem derler mürâî
Ha bir cenkdir biri birin beğenmez
Arifler Hak'dan özge nesne bilmez
Bulurlar bir sözü bin söz ederler
Koyup doğru yolu eğri giderler
Söz ile bulmak olsa idi Hak'kı
Uçup 'arşa çıkaydı cümle faki
Cihanda şimdi kavga çoğalubdur
Cihânı fitne-i şeytan alubdur
Eğer âlim eğer sofî vü derviş
Heman şöhret olubdur cümle cünbiş
Ko sözü fâriğ ol *Kaygusuz Abdal*
Ki sözden açılur cümle kil ü kal

NEDİMÎ

XV nci asrın son yarısında yetişen Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında etraflı malûmata sahip değiliz. *Sehî*, onun «Sahib kisve derviş» olduğunu ve Bektaşî kisvesine büründüğünü söylüyor ve bu malûmata şunları da ilâve ediyor:

«Üslûb-i şiirde mamûr, tarz-ı gazalde mergub ve kaide-i nazmı hûb bilür musâhabeti lâtif ve bîmenend ve her nesneden fârig, lâübâlî, derdmend kimse idi».

Mecmualarda âşıkane bir takım manzumeleri varsa da Bektaşîliği terennüm eden şi'rine rastlamadım. Sehî tezkiresinde ise sadece şu iki beyti kayıtlıdır.

Feleğin yazdı çak bürûcunda
Ki dönem ben dahi bir ucunda
Ne zekâtın edem tama' mâlin
Ne namazında ne orucunda

TEMENNÂYÎ

XV nci asrın son yarısında yetişen Kalenderîlerdendir. Kayseri civarında doğdu. *Lâtifî* onun «tenasüh» 'e kail olduğunu bildiriyor. *Bakî*'nin hayatında yazılan mühim bir mecmuada da devrinin meczublarından gösterilmektedir.

Sofî kalender ol gel kazıt saçı sakalı
Sana bu bir tuzaktır gider bu kîl ü kali

Ebleh olma sofi verme nakd i ömrü nesneye
Gözün aç dîdâr ü cennet hür u gılman buńdadır

Beyitlerinin kaili olan Temennayî, Anadolu'da Hurufîlik telâkkilerini ilk terennüm eden şairlerdendir. Camiünnezair'-de kayıdlı bulunan bir manzumesini naklediyorum:

Şol kadar göstermemiştir bana devran gönlünü
Kim sanurdum görmek olmaz çeşm-i insan gönlünü
Bilmezem kim bu cihân içre vücûdu yok mudur
Yoksa vardır çerh benden kıldı pinhan gönlünü
Ey aceb kadir olub bir gün giyem mi ben anı
Kaddi bâlâ kendi zîbâ câna ol can gönlünü
Berr-ü bahr içre sadef vâr intizâr üzre durub
Ağzım açup gözedirem âb-ı nîsan gönlünü
Rûm'a şâh u padişâh olmuşca hurrem oluram
Beni asdarven çıkarup kılsa ihsan gönlünü

XVI ncı ASIR
Bektaşî Edebiyatı Örnekleri

HATAYÎ

Âzerî edebiyatının en yüksek simalarından biri olan «Hatayî», «Safevî» saltanatını kuran «Şah İsmail Safevî»'dir.

Asırlardanberi mevcut «Türkmen kızılbaşlığı» cereyanından âzâmî surette istifade ile o cereyanın başına geçen ve bir aralık Anadoludaki Osmanlı hâkimiyetinin temellerini sarsan «Şah İsmail» 'in şiirlerinde «Hurufî» temayülü vardır. Büyük vecd ve san'at sahibi olan bu genç «ruhanî reis» kendisini tapınır derecede seven fars müritleri için bir takım farisî şiirler yazdığı gibi asıl kuvvet menbaını ve istinatgâhını teşkil eden Türkler için de sofiyane ve âşıkane birçok manzumeler vücude getirdi. Büyük bir «Dinî taife - Secte»'nin ruhanî ve cismanî reisi olmak münasebetiyle onun şiirlerinde san'at gayesinden ziyade mezhebini telkin ve tâmim gayesi gözetilmiş, yani, eski Türk sofîlerinin *Hoca Ahmet Yasevî*'den beri takip ettikleri an'aneye ittibaendir ki «Hatayî» mahlasını kullanan «Şah İsmail Safevî» aruzla yazdığı eserlerden başka, Âzerî sahasında ve Türkmen boyları arasında pek kuvvetli bulunan «Halk Edebiyatı»'nı ve Yunus gibi eski halk sofîlerini takliden, parmak hesabiyle de koşma şeklinde «İlâhi»'ler yazmıştır.

Anadolu ve İran kızılbaşları arasında bu şiirler uzun asırlar okunmuş ve âyinî içtimalarda sazla terennüm olunmuştur. Kızılbaşlar ve sair ona benziyen «Alî Allahîler» gibi zümreler arasında «Hatayî»'yi takliden o cins birçok manzumeler daha yazılmış ve böylece «mezhebî zümre edebiyatları» teşekkül etmiştir. «Hatayî»'nin şiirleri «Bektaşî - Hurufî»'ler arasında da - «Nesimî»'nin manzumeleri gibi - pek şayidir.

Otuz sekiz yaşında iken 930 (M. 1523) da vefat eden Şah İsmail Safevî'nin divanı matbu değildir. (1) Yazma, fakat

(1) Gayet doğru bir nüshası Maarif Kitaphanesi tarafından Şah İsmail-i Safavî Hayatı ve Eserleri adıyla basılmıştır.

çok yanlış bir nüshası Millet Kütüphanesindedir. Bir kaç nüsha da Avrupa kütüphanelerinde mevcuttur. Bir yazması da *Prof. Fuad Köprülü*'nün hususî kütüphanesindedir. Fakat mecmualarda daha bir hayli şi'rine tesadüf edilmektedir. Yalnız, kendisinden biraz sonra yaşayan *Kul Himmet, Pir Sultan* gibi şahsiyetlere âid bazı şiirler de onun manzumeleri arasına karışmıştır. Hattâ Anadolu Kızılbaşları arasında «mahlası» yerine «Hatayîsi» tabirinin şâyi olduğu da malûmdur. Bu cihettendir ki, Hatayî mahlaslı bütün şiirlerin ona âidiyeti katiyetle söylenemez.

Bektaşî - Kızılbaş edebiyatının teşekkülünde büyük tesirleri görülen Hatayî'nin bazı şiirlerini dercediyorum:

— 1 —

— Tevhid —

Evvel ol Allah'ın adı söylenür
Cümle ibâdetin başıdır tevhîd
Pîrim Şeyh Safî'den bize kalmıştır.
Sofî kardeşlerin kânıdır tevhîd

Her kim Şeyh Safî'nin emrini tutmaz
Yorulur bu yolda menzile gitmez
Gayrı millet ana i'tibâr etmez
Cümle ibâdetin başıdır tevhîd

Tevhîd ile bitmez işler bitmiştir
Tevhîd ile tâlib Hak'ka yetmiştir
Tevhîd ile dünyâ karar tutmuştur
Dermansız derdlerin dermânı tevhîd

Mürebbîsiz musâhibsiz dâmensiz
İkrârından dönen yanar îmansız
Yakın ihlâs ile çağır gümansız
Şeyh Safî'nin armağanıdır tevhîd

Can *Hatayî*'m tevhîd deryâ denizdir
Tevhîd etmeyenler bizim nemizdir

Pîrim Şeyh Safî'den sermâyemizdir
On iki imâmın erkânı tevhîd

— 2 —

— Koşma tarzındaki nefesler —

Gönül ne gezersin seyran yerinde
Âlemde her şeyin var olmayınca
Olura olmaza dost deyüb gezme
Bir ahdine bütün yâr olmayınca

Yürü sofî yürü yolundan azma
İlin gıybetine kuyular kazma
Varub her dükkâna metâm çözme
Yanında mürşidin var olmayınca

Kalktı havalandı gönülün kuşu
Kavga gıybet etmek kötünün işi
Üstadın tanımaz bunda her kişi
Anın kim mürşidi er olmayınca

Varub bir kötüye sen olma nöker
Çerhine değer de dolunu döker
Ne Hudadan korkar ne hicab eder
Bir kötüde nâmus âr olmayınca

Şah Hatâyım edem bu sırrı beyan
Kâmil midir câhil sözüne uyan
İki baştan muhîb yâr olmayınca
Bir baştan ağlamak ömredir ziyan

— 3 —

Erenler serveri Şâh-ı velâyet
Aldı mü'minlerin elin eline
Hânedan dostuna eyler hidâyet
Mü'min olanları çeker yoluna

Eğer bende isen Şâh-ı Merdân'a
Ali gibi sen de kalma noksâna
Bir tâlibi pişir getir meydana
Ezel ebed lâ gelmeye diline

Nasihattır benden sana emânet
Sâdık emânete etmez hiyânet
Yemek ile içmek için bir âdet
Kurdu Hak arslanı mü'min kuluna

Erenler gittiği yolları gözle
Gözet bir kâmilin izini izle
Mü'min kardeşlerin aybını gizle
Girmek ister isen rahmet gölüne

Mürşide rehbere eyle itâat
Zâhirde bâtında gözle sadâkat
Muhammed Ali'den kaldı emânet
Bağçe donanınca güller alına

Muhammed Ali'ye kırklar katıldı
Anda varlıkları cümle atıldı
Bir yahudiye kul oldu satıldı
İstek Hak olduğu bundan biline

Şah Hatâyî'm cennet kapusun açtım
Cömerd olanların dolusun içtim
Bahil olanları ayırdım seçtim
Bahilden gayrısı cemde buluna

— 4 —

Muhammed Ali'nin aldım elini
Hak deyüb tuttuğum elden ayrılmam
On iki İmam'ın tuttum yolunu
Hak deyüb tuttuğum yoldan ayrılmam

Mürşidin nefesi Hak nefesidir
Mürşid sözün tutmayanlar âsidir

Mürşidin rızâsı Hak rızâsıdır
Hak deyüp tuttuğum yoldan ayrılmam

Mürşidin gittiği veli yoludur
Gitme dediğine gitmemelidir
Zâhir, bâtında Muhammed Ali'dir
Hak deyüp tuttuğum yoldan ayrılmam

Hak erenler bir araya derilse (1)
Cümle âşıklara nasib (2) verilse
Âşikâre Hak gözüyle görülse
Hak deyüb tuttuğum yoldan ayrılmam

Şah Hatâ'yim Hak bil tuttuğum eli (3)
Zâhirde bâtında Hak gördü seni (4)
Gerçek erenlerden aldım haberi
Hak deyüb tuttuğum yoldan ayrılmam

— 5 —

Ben anı bilmişem kavl-i Hudâdır
Anınçün okuram lâ'net Yezid'e
Ol Yezid'e lâ'net etmek sezâdır
Anınçün okuram lâ'net Yezid'e

Âlem fahrı Muhammed Mustafa'dır
Şâh-ı merdan Ali sırr-ı Hudâ'dır
İmâmım çün Ali sırr-ı Rızâdır
Anınçün okuram lâ'net Yezid'e

Hüseyn-i Kerbelâ'dır dürr ü gevher
İmam Zeynel'abâ'dır sırr-ı Hayder
Muhammed Bâkır oldu pâk gevher
Anınçün okuram lâ'net Yezid'e

(1) Derile: Nüsha.
(2) Kısmet: Nüsha.
(3) Eri: Nüsha.
(4) Ol seni gördü: Nüsha.

Ca'fer-i Sâdık'ın bir kemteriyem
Kâzım'ı sevmeyenlerden berîyem
Ali Mûsa-r Rızâ'nın Kanberiyem
Anınçün okuram lâ'net Yezid'e

Takıy mihmânım olupdur gönlümde
Nakıy sultânım olupdur gönlümde
Askerî canım olupdur gönlümde
Anınçün okuram lâ'net Yezid'e

Muhammed Mehdî benim kıblegâhım
Dün ü gün olubdur hem secdegâhım
Şah Hatâyî'yem Hudâ'dır penahım
Anınçün okuram lâ'net Yezid'e

— 6 —

Muhammed Ali'yi candan sevenler
Yorulub yollarda kalmaz inşallah
İmamı Hasan'ın yüzün görenler
Hüseyin'den mahrûm olmaz inşallah

İmamı Zeynel'den bir dolu içen
İmamı Bâkır'dan kaynayup coşan
Sıdk ile İmam Ca'fer'e koşan
Bundan özge yola sapmaz inşallah

İmamı Mûsâ'dan gelen erenler
Can baş fedâ edüb cemler görenler
İmamı Rızâ'ya zehir verenler
Divanda şefâat bulmaz inşallah

Bir gün olur okuturlar defteri
Şah oğlunun elindedir teberi
Uyanırsa (1) Takıy, Nakıy, Askerî
Açılan gülümüz solmaz inşallah

(1) Uyanınca: Nüsha.

Hatâyî der bu iş bir gün biter a
Özünü katagör ulu katara
Mehdî şevki bu cihânı tutar a
Şah oğluna sitem olmaz inşallah

— 7 —

Kudret kandilinde parlayub duran
Muhammed Ali'nin nûrudur vallah
Zuhûra gelüb de küffârı kıran
Elinde Zülfikâr Ali'dir billâh

Elinde Zülfikar altında Düldül
Önünce Kanber'i dilleri bülbül
Hazret-i Fâtıma cennette bir gül
Anı Ali'ye verdi Habîbullah

Zûhura geldiler Hasen ü Hüseyn
Anların nûrundan zıyâlandı din
Kırklarla buluştu Zeynelâbidin
Tutarız yasını hasbetenlillâh

Muhammed Bâkır'dan Ca'fer-i Sâdık
Şâhım Mûsâ Kâzım Rızâ'yı dedik
Tarîkat eliyle cismimiz yuduk
Hak dedi mü'minin kalbi Beytullah

Takıy, Nakıy on iki imam canı
Hasen-i Askerî Cem'in sultânı
Elinde hücceti sâhib zamânı
Sıdk ile dileriz (1) gönderir Allah

Hatâyî'm teslim et özün ustâza
Elinde Zülfikâr hem ehl-i gazâ
Bin bir dondan baş gösterdi Murtezâ
Bir mürşid belinden geldik eyvallah

(1) Vakit tamâm oldu: Nüsha.

— 8 —

Ali'nin sırrına ereyim dersen
Bir mürşid-i kâmil bul da andan gel (1)
Küfrünü îmâna satayım (2) dersen
Var kendi (3) küfrünü bil de andan gel

Şerîat ma'nisi insana sözdür (4)
Tarîkat sürerler gece gündüzdür (5)
Gönül bahr-i aşktır deryâ denizdir
Bahrî ol ummâna dal da andan gel

Pişiri pişiri söyle sözünü
İki babdan ayırma gör gözünü (6)
Mürşidine teslim eyle özünü
Musâhib kapusun bul da andan gel

Cellâd olub sen canına kıyagör (7)
Ârif olub her ma'niden duyagör
Cesedin kendi elinle yuyagör (8)
Kendi namazını kıl da andan gel

Şah Hatâyî'm ma'ni söylei dilinden
Ayırırlar seni kibr ile kinden
Ölmeyene nasîb olmaz bu yoldan
Var ölmezden evvel öl de andan gel

— 9 —

Bu yolun yolcusu olayım dersen
Elde iki karpuz tutmalı değil

(1) Muhabbet gölüne dalda andan gel: Nüsha.
(2) Sayayım, katayım: Nüshalar.
(3) Evvel: Nüsha.
(4) Bir küçük sözdür: Nüsha.
(5) Tarîkat sözlerimiz, Hakikat rûşendir: Nüshalar.
(6) İki paydan ayırmayı, Hakipayden: Nüshalar.
(7) Canını cellâda teslim ede gör: Nüsha.
(8) Cesedini kendi kendin yuyagör: Nüsha.

Derviş olub şalvar giyeyim dersen
Gâhî giyüb gâhî atmalı değil

Lâden bağçesinde gonca gül olmaz
Kâmil ile yoldaş olan yorulmaz
İki mahlûk vardır Hak'ka kul olmaz
Mağrurluk kibirlik etmeli değil

Mağrurlar orada olurlar yalan
Kibr imiş yorulub yollarda kalan
Eğer yolcu isen köprüyü dolan
Gözgöre çamura batmalı değil

Koyun kuzusuna nasıl meledi
Öküzün kulağın kimler enedi
Garib bülbül gül dalında tünedi
Her çalı başında ötmeli değil

Şah Hatâyî İmam Ca'fer muhbiri
Hak'kın yârânıdır Veyselkarânî
Hak'kın haznesinden gelen güheri
Müşter-i olmayana satmalı değil

— 10 —

Bir kandilden bir kandile atıldım
Türab olub yer yüzüne saçıldım (1)
Bir zaman Hak idim Hak ile kaldım (2)
Gönlüme od düştü yandım da geldim (3)

Ezelden evveli (4) biz Hak'kı bildik
Hak'dan nidâ geldi Hak'ka Hak dedik
Kırklar meydanında yunduk pâk olduk
İstemem tahâret (5) yundum da geldim

(1) Toprak oldum yer yüzüne ekildim: Nüsha.
(2) Bir zaman da çakmak ile çakıldım: Nüsha.
(3) Yüreğime od düştü yandım geldim: Nüsha.
(4) Evvelden evvele: Nüsha.
(5) Yunmağı: Nüsha.

Şunda bir kardaşla kayda düşmüşem
Pirler makamında yanub pişmişem
Kırklar meydanında hem görüşmüşem
İstemem yanmağı yandım da geldim

Şah Hatâyî eder senindir ferman (1)
Olursun her kulun derdine derman
Güzel şâhım (2) sana bin canım kurban
İstemez kurbânı kestim de geldim

— 11 —

Muhammed Ali'nin kurduğu yoldur
Ak üstünde akı görebilirsen
Tanıyan i'tikad söyleyen dildir
Hakîkat bahrine dalabilirsen

Gel derler de seni Ceme çekerler
Evvel bildiğin yabana atarlar
Andan sonra yularından tutarlar
Yettikleri yere varabilirsen

Özü mercan olan ümmâna dalmaz
Özü Hak'ka vâsıl olan can ölmez
Mü'minin hisâbı yarına kalmaz
Bunda suâlini verebilirsen

Yola beli deyen can ulu olur
Kaynar kudret kûresinden el olur (3)
Dünyâdan ahrete doğru yol olur
Verdiğin ikrâra durabilirsen

Teslîmiyet (4) seni yola getürür
Eksik olan işlerini bitürür

(1) Şah Hatâyim eder aynıma ferman: Nüsha.
(2) Ali'm.
(3) Eli olur. Yerine.
(4) Bu perdeler: Divan.

Bir kardaşın alub Hak'ka götürür
Özünden Mervân'ı sürebilürsen

Şâh Hatâyî'm eder yola getüren
Yerini (1) bekleyüb posta oturan
Tâlibi rehberdir Hakka yetüren
Cennette Rıdvân'ı görebilirsen

— 12 —

— Semaî tarzında nefesler —

Gel bir şâha kul olagör
Hergiz mâzul olmaz ola
Bir eşiğe yaslanı gör
Kimse elden almaz ola

Bir boyu boylamak gerek
Bir sudan sulamak gerek
Bir dili söylemek gerek
Feriştehler bilmez ola

Kuş oluben uçmak gerek
Ovalara göçmek gerek
Bir toludan içmek gerek
İçenler ayılmaz ola

Çok behreler almak gerek
Ummanlara dalmak gerek
Bir gevher çıkarmak gerek
Değme sarraf bilmez ola

Bahçelere girmek gerek
Güllerinden dermek gerek
Erhak diyüp durmak gerek
Gerçek âşık ölmez ola

(1) Perdesin: Divan.

Şah Hatâyî'm dir geç otur
Hizmetini hora yetür
Gerçeklerden bir er getür
Cana başa kalmaz ola

— 13 —

Gönül seyranda gezerken
Şah geldi kondu seraya
Hak'ka niyaz eyler iken
Bir engel düştü araya

Hak'kun kapusundan girdim
Kendü vücudumu gördüm
Mârifet kazanun kurdum
Aşkı kaynadan kûreye

Mahabbet haslar hasıymış
Muhabbet (1) Hak'kun nesiymiş
Sevgü Hak sevgüsü imiş
Erenler ne dir buraya

Hele küşadım (2) düşürdüm
Firkat kazanun taşırdım
İrfan ateşün pişürdüm
Tuzun tattırdım bereye

Hatâyî der ihtiyarsız
Neyleyüm Dünyayı yârsız (3)
Ol âlemden bihabersüz (4)
Tuz etmek ister yaraye

(1) Mehabet itmeyen: Fatih kütüphanesindeki nüsha.
(2) Küşat: tavla ıstılahatından biri.
(3) Kafiye tekerrür ediyor.
(4) Halk edebiyatında bu gibi lisanî hatalar bil-iltizam yapılır.

— 14 —

Gel Alim yola gidelüm
Alim kendü yolu ile
Açlar doyar (1) susuz kanar
Leblerinün balu ile

Alim bana neler itti
Aldı elüm dâra yetti
Üstüme yürüyüş itti
Elündeki tolu ile

İçilmez tolu içilmez
Sevgilü dosttan geçilmez
İkisi birdür seçilmez
Hasbahçenün gülü ile

Aşı vurur devran döner
Kuş budağa bir dem konar
Doldurmuş tolusun sunar
Alim kendü elü ile

Erenler lokması nurdur
Lokmaya elini sundur
Şah Hatâye'm doğru yoldur
Alim kendü yolu ile

— 15 —

Akıl gel berü gel berü
Gir gönüle nazar eyle
Görür göz işidür kulak
Söyler dile nazar eyle

Baştur göğdeyi götüren
Ayak menzile yetüren

(1) Aç doyunur: Nüsha.

Dürlü maslahat bitüren
İki ele nazar eyle

Sofî isen alup satma
Helâlüne haram katma
Yolun eğrisine gitme
Doğru yola nazar eyle

İki elüm kızıl kanda
Çok günâhlar vardur bende
Yâ İlâhi kerem sende
Düşkün kula nazar eyle

Hatâyî ider yâ gani
Viren Mevlâ alur canı
Evvel kendü kendün tanı
Sonra ile nazar eyle

— 16 —

Men dahi nesne bilmezem
Allah bir Muhammed Ali
Özüm gurbete salmazam
Allah bir Muhammed Ali

Anlar pirdür bir olubtür
Balığına nur olubdür
Dört köşede sırr olubdür
Allah bir Muhammed Ali

Mümin müslim etek tutar
Bir gönülde mekân tutar
Hû diyicek gelür yeter
Allah bir Muhammed Ali

İki yavru var yuvada
Muallâk döner havada
Dağda deryâda ovada
Allah bir Muhammed Ali

Bindikleri Burakdürür
Yaktıkları çırakdürür
Yerden göğe direkdürür
Allah bir Muhammed Ali

Hatâyî bu yolda serdür
Serin verenler de erdür
Ayda sırdur günde nurdur
Allah bir Muhammed Ali

— 17 —

Bir nefescük söyleyeyüm (1)
Dinlemezsen neyleyeyüm (2)
Aşk deryasun boylayayum (3)
Ummana dalmağa geldüm

Işk harmanından savruldum
Hem elendüm hem yuğruldum
Kazana girdüm kavruldum
Meydana yenmeğe (4) geldüm

Ben Hak'la oldum aşina (5)
Kalmadı gönlümde nesne
Pervaneyem ateşüne
Şem'ine yanmağa geldüm

Şah Hatâyî dir özümde
Hiç hilâf yoktur sözümde
Eksiklük kendü özümde
Dârına durmağa geldüm

(1) Söyleyelüm: nüsha.
(2) Neyleyelüm: nüsha.
(3) Boylayalum: nüsha.
(4) Yunmağa: nüsha.
(5) Ben pirimle oldum aşna: nüsha.

— 18 —

Dervişlük aydur bana
Sen derviş olamazsın
Bari diyeyüm sana
Sen derviş olamazsın

Özünden geçmeyince
Birliğe yetmeyince
El etek tutmayınca
Sen derviş olamazsın

Dürlü diller okursun
Yok yirlere kakırsın
Özün ile fakısın (1)
Sen derviş olamazsın

Kakmak eğer olupdı
Muhammed te kalupdı (2)
Derviş terkün kılupdı
Sen derviş olamazsın

*Hatâ*yem Hak kuludur
Akar çeşmi selüdür
Dervişlik pek uludur
Sen derviş olamazsın

— 19 —

Gel gönül incünme bizden
Kalsun gönül yol kalmasun
Evvel âhır yol kadimdür
Kalsun gönül yol kalmasun

Erenler bize pusudur
Yalan söyliyen âsidür
Bu gerçekler nefesidür
Kalsun gönül yol kalmasun

(1) Fakih.

(2) Eğer hiddet iyi bir şey olsaydı Muhammed'de kalırdı, o da kızardı, diyor. — Tâbi.

Bahçede açılan güldür
Hakkı söyleyen de dildür
Pes ezelden yol kadimdür
Kalsun gönül yol kalmasun

Başmdadur altın tacı
Budur erenler miracı
Keskindür yolun kılıncı
Kalsun gönül yol kalmasun

Hey Allah'um hey Allah'um
Eyu olmaz benüm âhum
Saltanatlu pâdişâhum
Kalsun gönül yol kalmasun

Ey dîvâne ey dîvâne
Âşık olan kıyar câne
Hâtâyî'm dir taçlu hâne
Kalsun gönül yol kalmasun

— 20 —

Kırklar meydanına vardum
Gelberu hey (1) can didüler
İzzet ile selâm virdüm
Gir (2) işte meydan didüler

Kırklar bir yirde (3) durdular
Otur deyu yir virdüler (4)
Meydana sofra kurdular (5)
Lokmamıza ban didüler (6)

(1) Ey: nüsha.
(2) Gel: nüsha.
(3) Ayağa: nüsha.
(4) Kırklar yerinde durdular
Otur deyu yir virdüler: nüsha.
(5) Önüme sofra bezedüler: nüsha.
(6) El lokmaya sun didüler: nüsha.

Sıtk ile tevhit idelüm
Çekilüp Hak'ka gidelüm
Aşkun tolusun içelüm
Kalalum mestan didüler

Kırkların kalbi doğrudur (1)
Mümin gönlünün evidür (2)
Gelişün kandan beridür
Söyle behey can didüler (3)

Düşme dünya mihnetine (4)
Talib ol Hak hazretine
Âb-ı kevser şerbetine
Parmağunu ban didüler

Erenler kalbi ganidür
Yuduğu kalbi arıdur
Gelişün kanden beridür
Gel söyle ihvan didüler

Gördüğünü gözün ile
Beyan itme (5) sözün ile
Neden sonra (6) bizüm ile
Olursun mihman didüler

Kalkup sema'larla oyna
Açılup pâk olsun ayna
Kırk yıl bu kazanda kayna
Dahi çıksun can didüler (7)

---

(1) Durudur: nüsha.
(2) Gelenün gönlüm arıdır: nüsha.
(3) Söyle sen kimsün didüler: nüsha.
(4) Kesretine: nüsha.
(5) Söyleme sen: nüsha.
(6) Ondan sonra: nüsha.
(7) Kırk yıl bu kazanda kayna, daha çiğ bu ten didüler: nüsha. Fatih kütüphanesindeki nüshada bu bent şu tarzda mukayyettir:

Gir semâa bile oyna
Silünsün açılsın ayna
Kırk yıl meydanda ur kına
Dahi çiğ bu ten didüler.

Çık semâa bile oyna
Kalbin olsun bir âyine
Âlemi varlığa sayma
Bu mânide şan didüler

Behey abdal nedür halün
Hak'ka şükret kaldur elün
Kese gör gıybetten dilün
Her kulu yeksan didüler

Şah Hatâyî konmuş burda
Tazece uğramış derde
Mürşitten açılır perde
Gör imdi ey can didüler

— 21 —

Be erenler be gaziler
Gelen Mürteza Ali'dür
Yezid'e bâtın kılıncın
Çalan Mürteza Ali'dür

Alçağa (1) indirmiş (2) özünü
İder Hak'ka niyazunu
Kırklar ile bir üzümü
Yiyen Mürteza Ali'dür

Turnaya vermiş sesini
İmamlar çeker yasını
Yine kendü devesini
Yiden Mürteza Ali'dür

(1) Alça gibi okunacak.
(2) Alçağa tutmuş: nüsha.

Getür ahret azuğunu
Âşık çeker yazuğunu
Muhammed'in yüzüğünü
Yundan (1) Mürteza Ali'dür

Cennetün yemişi alma (2)
Sarar benzim sarar solma (3)
Şah Hatâ'yem inkâr olma
Gelen Mürteza Ali'dür

— 22 —

İbtidâdan yol sorarsan
Yol Muhammed Ali'nindür
Yetmiş iki dil sorarsan
Dil (4) Muhammed Ali'nindür

Gice olur gündüz olur
Cümle âlem dümdüz olur
Gökte kaç bin ılduz olur
Ay Muhammed Ali'nündür

Varma Yezid'ün yanına
Kokusu siner tenüne
Lâ'net Yezid'ün huyuna
Can Muhammed Ali'nündür

Yezid alaydan seçildi
Mümine hulle biçildi
Evvel baharda açıldı
Gül Muhammed Ali'nündür

(1) Bulan: nüsha.
(2) Elma.
(3) Sararup gül benzim şolma: nüsha.
(4) Din: nüsha.

Gökten rahmetler saçıldı
Mümin olanlar seçildi
Âb-ı kevserler içildi
Dem Muhammed Ali'nündür

Varma Yezid meclisine
Kulak virme hiç sesine
Satur Yezid ensesine
Seyf Muhammed Ali'nündür

Hatâyî oturmuş ağlar (1)
Dilüne geleni söyler
Topolmuş ortada döner (2)
Nur Muhammed Ali'nündür (2)

— 23 —

Hû diyelüm gerçeklerin demine
Gerçeklerin demi nurdan sayılır
On iki imamın giren bezmine
Muhammed Ali'ye yardan sayılur

Üç gün imiş şu dünyanın safası
Safasından artık imiş cefası
Gerçek erenlerin nutku nefesi
Biri kırktır kırkı birden sayılur

Gerçek âşık menzilinde durursa
Çırağ gibi yanup şem'i erirse
Eksikliğin kendözünde bilirse
Ol âciz olsa da erden sayılur

Şah Hatâyî ider Bağdattır vatan
İkilükten geçüp birlüğe yeten
Erenler yoluna kıyl ü kal katan
Yolu dikenlidür hardan sayılur

(1) Hatayî haste iniler: nüsha.
(2) Nurolmuş âleme parlar: nüsha.

— 24 —

— Aruz veznile yazılmış şiirler —

Eğildim secde kıldım hânedâna
Nuş ettim şerbetinden kana kana
Zihî devlet beşâret ben gedâya
Yürürken uğradım dürlü dükâna
Sarrâf olan bilür gevher bahâsın
Anı kıldı mubah pîr ü civâna
Yürüdüm dest- be-dest kıldım meâli
Düşübdür meskenim iki cihâna
Erenler âsmânın direğidir
Direk yerden dikilür âsmâna
Ululuk ister isen hizmet eyle
Ayak bir bir basarlar nerdübâna
Cihânı açtı Sultan Haydar oğlu
Erişti gaziler kevn ü mekâna
Hezâran kisveden baş gösterirsin
Anınçün halkı salarsın gümâna
Musâhib olana hem dest gerektir
Kadîmî gelicek kalmaya câna
Biner Düldül çalar şah Zülfikaar'ı
Kalubdur Ali'den darb-ı nişâne
Hatâyî'yim bu gün meydân içinde
Şah'ın medhin okuram dervişâne

— 25 —

Taâlâ şânuhu gel gör ki bir nûr-i Hudâ geldi
Cem'î hatm-i enbiyâ Muhammed Mustâfa geldi
Sevindi cân-ı âşıklar açıldı baht-ı sâdıklar
Çağırdı rûh-i mü'minler safa geldi safâ geldi
Safâ ehli zeminlerde zamanlarda mukaddemde
Feleklerden meleklerden hezâran merhâbâ geldi
Feriştehler inüp gökten beşâret ehl-i irfâna
Havâric'e ecel yetti Yezid'lere belâ geldi

Azâzil aslı şeytandır yeter taklîdine uyma
Öğüt tut Hak yolun gör gel imâm-ı rehnümâ geldi
İrişti mürşid-i kâmil kamu ehl-i imân oldu
Sevindi gaziler cümle ki Hatm-i enbiyâ geldi
Bahâdir gaziler koptu başında tâc-ı devlet var
Budur Mehdî zaman devri cihan nûr-ı bakaa geldi
İmâm-ı Haydar oğluna dil ü candan rızâ verdik
Ki Cafer Mûsi-i Kâzım Ali Mûsâ Rızâ geldi
Halîlullah donun giymiş çağırmış adın (1) İsmâîl
Ana kurban olun deyu çün Allah'tan nidâ geldi
Cihânı sihr ile Fir'avn özüne kani' etmişti
Buları yutmağa Mûsâ asâsı ejdehâ geldi
Özü Yâsin dili Tâhâ yanağı Kaf-ı vel-Kur'an
Kaşı nun saçı Vel-leylü yüzü şem-i duhâ geldi
Güzel şâhım Kamer mâhım muradgâhım gönül hâhım
Cemâli mazhr-ı Allahım güzîn-i evliyâ geldi
Hatâyî hastesin şâhın cemâli vaslın istersen
Revân-ı can satun algıl bu ilme can bahâ geldi

— 26 —

Gevher-i zât-i kadîm-i Kibriyâ'sın yâ Ali
Enbiyâ vü evliyâya pîşüvâsın yâ Ali
Kimse bilmez ma'ni-i zât u sıfâtındır senin
Lâmekân bahrinde dürr-i müntehâsın yâ Ali
Kabiliyyet sende görmüştür Resûl-i Hâşimî
Şükr lillâh hemdem-i Hayrünnisâ'sın yâ Ali
Hem havâric sırrını bildim ki idrâk eylemez
Zâhir ü bâtında sen mu'ciz nümâsın yâ Ali
Mustafa gördü seni arslan sıfatlı bir melek
Sâhab-i mi'râç hem tâç ü livâsın yâ Ali
Zülfikar'iyle kamu kıldın müsehhar âlemi
Bilmişem tahkîk ile kim Lâfetâsın yâ Ali
Bu *Hatâyî*'ye din ü îmân sendendir dürüst
Nûr-i çeşm-i hânedân-ı Mustafâ'sın yâ Ali

(1) Komuş adını: Divan.

— 27 —

Menem ki cân ü dilden Haydarî'yem
Habîb-i Zülcelâl'in çâkeriyem
Gulâm-ı (1) hânedân-ı Ahmed'em (2) ben
Ali'nin Kanberi'nin Kanberi'yem
Hasen Hulk-ı Rızâ'dır nûr-ı çeşmim (3)
Hüseyn-i Kerbelânın (4) kemteriyem
Muhibbim âşıkım (5) Zeynel'ibâd'a
Muhammed Bâkır'ın hâk-i deriyem
Münezzeh meşrebim men yâr-ı sâdık (6)
Mevâlî mezhebem hak Ca'ferî'yem
İmam Kâzım Ali Mûsâ Rızâ'nın
Muhibbiyem adûsundan berîyem
Takıy tâcım Nakıy'dir nûr-i aynım
Fedâ-yi hâk-i pây-i Askerîyem
Muhammed Mehdi-i sâhib zamânın
Mutî'em emrine ferman berîyem
Havâric Hânedân'ın düşmenidir
Zarûretten der ol men Haydarî'yem
Tevellâ kılmışam Âl-i abâ'ya
Havâric gözlerinin hanceriyem (7)
Hüseynî'yem Yezîd'e lâ'netim var
Ezelden men düçar-ı Hayberî'yem
Hatâyî'yem bugün meydân içinde
Hakikat ehlinin serdefteriyem

— 28 —

Bendeem şâhâ ezel nûr-i sıfâtın hakkiçün
Sâkıy-i mahşer Muhammed Mustafa'nın hakkiçün

(1) Muhibb-i: nüsha.
(2) Hayder'im: nüsha.
(3) Hasen şehrinde mesken tuttu gönlüm: nüsha.
(4) Hüseyn'in bir kemine: nüsha.
(5) Hakîkat abdiyim, Hakikat Kanberim: Nüshalar.
(6) Münezzeh mezhebinden her gürûhun: nüsha.
(7) Hüseynî'yim Ali'nin çâkeriyem: nüsha.

Mahremi şâhın ezelden Fâtıma bint-i Nebî
Düldül ü Kanber Aliy-yel- Murtazâ'nın hakkıçün
Cân ü başı hânedânın yoluna terk iderim
Şah Hasen ü Şah Hüseyn Zeynel-abâ'nın hakkiçün
Bâkır-ı sâdıkdürür gönlümde îmânım benim
Mûsi-i Kâzım Ali Mûsâ Rızâ'nın hakkiçün
Şah Takıy şâh-ı cihandır hem Nakıy nûr-i iman
Yokdürür sözde hilâf şems-i duhânın hakkiçün
Sad hezâran lâ'netim var tohm-i Mervâ'na yakin
Ol İmam-ı Askerî Al-i, abâ'nın hakkiçün
Yâ İlâhî bu *Hatâyî*'nin günâhın afv kıl
Şah Muhammed Mehdi-i sâhib zamâmn hakkıçün

— 29 —

Vücudum şehrine girdim o şehri pür safâ gördüm
Velâyet ilmine erdim aceb nûr-i Hudâ gördüm
Şerîat şartını bildim tarîkat yoluna geldim
Hakîkat bahrine daldım Ali-yel- Murtezâ gördüm
Hakîkat ilminin sırrın ne bilsün her tahâretsiz
Bu sırra ermedi münkir anın katlin revâ gördüm
Gönül şehrinde ol dilber benim rûh-ül-emînimdir
Yüzün Seb'ulmesânî'de yedi hat istivâ gördüm
Elestü Rabbüküm sırrı dehânından ayân oldu
Gözün Vettîni vezzeytun yüzün şems-i duhâ gördüm
Vücûdum şehrine girdim eriştim gehver-i kâna
Serâser gönlümün şehrin bilin nûr-i Hudâ gördüm
Kamu eşyâ vücûdundan sen ol Settâr-ı âlemsin
Cemâlin âstânında *Hatâyî-i* gedâ gördüm

— 30 —

— Murabba —

Bendeyim ben cân ü dilden pâdişahımdır Ali
Gözlerim nûru ziyâsı bedr-i mâhımdır Ali
Yoluna hâk olduğum rû-yi siyahımdır Ali
Kıblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

Men Hasen Hulk-ır-Rızâ'nın bir muhibb-i âliyem
Hamdülillah kim hasedle kibr ü kinden hâliyem
Şah Hüseyn-i Kerbelâ'nın baş açık abdâliyem
Kıblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

Şâh Zeynelâbidin hem Bâkır ile Ca'fer'i
Biliniz bunları sevmektir iman ey din eri
Dâima söyle bu nutku olmayasın serserî
Kıblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

Mûsi-i Kâzım'ı her kim bildi oldu ehl-i Hak
Gel Şehinşâh-ı Ali Mûsâ Rızâ'dan al sebak
Ten gözünü giderub can gözü ile ana bak
Kıblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

Şah Takıy vü bâ Nakıy'nin kulu ol ey bahtiyar
Bunları sevene rahmet eyledi ol Girdigâr
Mü'min olanlar bu nutku zikr ederler âşikâr
Kıblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

Askerî'ye asker olmak diler isen ey hümâm
Kıl tevellâ hânedâna Ahmed'i bulgıl tamâm
Hatm oliserdir imâmet Mehdi'de beyn-el-enâm
Kıblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

Ey *Hatâyî* gafil olma işbu dünyâ fânidir
Her ne kim geldi vücûde âlemin mihmânıdır
Bu kelâmı vird edinmek ârifin erkânıdır
Kıblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

SÜRÛRÎ

XVI ncı asır kızılbaşlarındandır. Bazılarına göre Acemdir. Bazıları da Doğu vilâyetlerimizden birinde doğmuştur diyorlar. *Yavuz Sultan Selim* zamanında ve *Şah İsmail*'in yanında vefat etti. Hasan Çelebi tezkiresindeki şu kayıdlardan onun her hangi bir sebeble öldürüldüğü de istidlâl olunabilir:

«Sultan Selîm-i mâzî zamânında fevt olub bu dünyânın sürûru filhakîka ayn-ı şurûrdur deyu ukbâda meşrûr olmak kasdiyle ser vermiştir. Ve bu âlem-i fenâda nâmurâd olmağla murâd-ı hakîkîye ermiştir.»

Hayatının mühim bir kısmını seyahat etmekle geçiren Sürûrî divan edebiyatı tarzında muvaffak olan bir şairdir. Âşıkane ve rindane bir hayli manzume de kaleme almıştır. Bir kısım eserlerinde ise İmamîlik ve Hurufîlik akidelerini terennüm etmiştir. Mecmualarda onun epeyce şiiri kayıdlıdır. Millet kütüphanesindeki bir mecmuada da bir divançe teşkil edecek mikdarda şiiri yazılıdır. (No: 667).

Lâtifî diyor ki:

«Gayette matbu eş'arı ve muhayyel güftârı vardır. Tarz-ı tegazzülde nazîri ma'dûm ve adîli nâ ma'lûmdur.

Tâ muanber kâkülün hurşîde salmıştır kemend

Bu gazel ki Sultan Selîm'e isnâd ederler, bunun eş'ârından ve cümle-i güftârındandır. Hem dîvânında bulunduktan gayri tarz ve reviş-i kelâmı bu husûsa şâhiddir.»

Esrar Dede, tezkiresinde bu şairi mevlevî olarak gösteriyorsa da katiyetle yanlıştır ve hiç bir vesikaya müstenit değildir.

Bu maruf şairin bazı manzumelerini derc ediyorum.

— 1 —

Ey cemâlin Kul hüvallah vey yanağın Vedduhâ
Kaf vel-Kur'an saçındır tal'atin Bedr-üd-dücâ

Sırr-ı Sübhânellezî esrâ muanber kâkülün
Leblerin rûh-ül-kudüs kaddin diraht-ı müntehâ
On sekiz bin âlemin esrârını harfen be-harf
Ârızın levhinde yazmış kâtib-i kilk-i kazâ
Hatt-ı müşgîninle ruhsârın beyânında senin
Hak Taâlâ dedi Errahmân alel-arş istevâ
Âteş-i İnnî Enallah ey beşer sûretli Hak
Pertev-i şem'i ruhinde gösterir nûr-i lika
Zâhidâ gel sûret-i zîbâyı inkâr etme kim
Dilberin vechindedir âyine-i gîti nümâ
Ey Sürûrî âşyân-ı kudse pervâz edemez
Her kimin kim şâhbâz-ı aşka olmaz âşinâ

— 2 —

Çün sûret-i âlemde gösterdi özün Allah
Kıl secde ana olma İblîs gibi gümrah
Ey ahsen-i takvîme inkâr kılan gör kim
Anda nice keşf oldu te'vîl-i kelâmullah
Âyîne-i hüsnünde Hak sûretini gördüm
Zî hüsn ü zihî sûret ahsent taâlâllah
Rûhülkudüsün nutku ya'nî ki leb-i lâ'lin
Âlemde Mesîhâ tek nefh eyledi rûhullah
Ol kâkül-i müşgin kim Kur'ân-ı hakîkattir
Kaf üstüne salmıştır anka gibi zıllullah
Gel aşk tarîkinden döndürme yüzün zâhîd
Kim ma'ni vü sûrette aşk oldu sebîlullah
Kaşınla gözün vasfın kim sorsa *Sürûrî*'den
Filhâl sücûd eyler eydür ki kelâmullah

— 3 —

Ey Mushaf-ı Kerîm ü kelâm-ı Hudâ Ali
Vey nâme-i kadîm ü imâm-ı Hudâ Ali
Kevn ü mekâna matla'-ı envâr Mustafa
Ya'nî ki âftâb-ı ezel Murtezâ Ali

Hejde hezâr âleme yetti kamu zafer
Her kim ki dedi sıdk ile bir kerre yâ Ali
Mecmû'-i âferînişe tesbîhdir bu kim
Sallî alâ Muhammed ü Sallî alâ Ali
Hurşîd-i âsmân-ı velâyettir ol kamu
Dîdâr-ı Hak'ka âyine-i enbiyâ Ali
Nûr-i vücûdu görmez idi çeşm-i kâinât
Şâm-ı ademde olmasa bedrüddücâ Ali
Tutgil *Sürûri* dâmen-i Âl-i abâ'yı kim
Âlemde destgîr ola dâim sana Ali

— 4 —

Zâhid ki yüzünde göremez nûr-i tecellî
Yâ Rab ne ümîd ile olur gönlü teselli
Her sûret-i zîbâya süçûd olmasa vâcib
Mecnûn'a kaçan kıble olurdu ruh-i Leylî
Çün Tanrı cemîlim dedi meyl etti cemâle
Pes ahsen-i takvîme kimin olmaya meyli
Hüsn ile beşer olmasa mahbûb-i İlâhî
Kevn ile mekân âdemin olmazdı tufeyli
Ya'ni ki *Sürûrî*'de vü sevdiği güzelde
Âdem'dir eden sûret-i Fazl ile tecellî

— 5 —

Ey gönül gel dîde-i tahkîk ile eşyâya bak
Sûret-i kesrette vahdet gösteren ma'nâya bak
Bilmek istersen kelâmullah-ı nâtık şerhini
Âdemin vechinde metn-i Allemel'esmâ'ya bak
Can gözün Mâzâğe kûhlinden mükâhhal eyleyüb
Sûret-i Hak görmek istersen ruh-i zîbâya bak
Dilrübâlar çehresinde andelîb-i kuds olub
Arş gülzârına pervâz et gül-i ra'nâya bak
Bulmak istersen Mesîhâ tek dem-i Rûhülkudüs
Hızr-ı vakt ol câm-ı Cem'den bâde-i hamrâya bak

İctinab eyler ruh-i insân-ı kâmilden fakîh
Görebilmez sûret-i Rahmân'ı ol a'mâya bak
Ey *Sürûrî* âşiyân-ı arşa pervâz eyleyüb
Kulle-i kaf-ı kıdemden menzil-i ankaya bak

— 6 —

Ey cemâlin âfetâb-ı matla-ı subh-i ezel
Mushaf-ı hüsnün beyânıdır kitâb-ı Lemyezel
Âşiyân-ı arşa zülfün şehper-i rûhülkudüs
Gülşen-i firdevse lâ'lin çeşme-i şîr ü asel
Sûret-i Hak'dır cemâlin kim ki ikrâr eylemez
Dünye vü ukbâda ol a'madürür belhüm edal
Anber efşan sünbülün devrinde ey İsâ nefes
Devr-i Mehdî'dir kamu bir oldu edyân ü milel
Yüzünü gördü anınçün Kâ'be'den döndü gönül
Kim değildir mu'teber taklîd ile olan amel
Ey *Sürîrî* Fazl-ı Rabbülâlemîn'in rahmeti
Kâinatı sûret-i Rahmân'e kılmıştır bedel

— 7 —

Allemel'esmâ ki geldi âdem'e Allah'dan
Ol kinâyetdir beyân-i ilm-i Fazlullâh'dan
Kâ'be-i hüsnünde gamzen şerh idelden sînemi
Leylet-ül-mi'râca irişdüm kelâmullâhdan
Zülfün ol anka-yi kaf-ı Lâmekânîdir senin
Kâinatı sâyesi doldurdu zıllullahdan
Zâhid-i hodbîni kaşın râyine kılmaz sücûd
Gör ne şeytandır ki yüz dönderdi veçhûllahdan
Perde-i izzet açıldı sûretinden âlemin
Nâzil oldu çün kelâmullâh Arşullâhdan
Âlem-ül-gaybın sıratül-müstakîmidir saçın
Ehl-i cennetdir geçenler bu sebîlullâhdan
Ey *Sürûrî* zâhir ü bâtında gördün şüphesiz
Sen Aliy-yel-Murtazâ'yı Şâh Nûrullah'dan

— 8 —

Ol menem kim yüz tutub âyîne-i insâna men
Fazl-ı Rahman'dan eriştim sûret-i Rahmân'a men
Secde idüb rûh-i kudsî tek önünde âdemin
Okuram esmâ-i hüsnâ uymazam şeytâna men
Genc-i Tâhâ'nın tılsımı keşf edelden dest-i gayb
Âlem-i ta'lîm-i ilm-i Alle-mel-Kur'an'a men
Sâki-i bâkî bana bir bâde nûş ettirdi kim
Hızr-ı vakt oldum eriştim çeşme-i hayvâna men
Zülfünün küfrünü her İsâ nefeslu dilberin
Nûr-i îman bilmeyince gelmedim îmâna men
Şol kamer devrinde bağlar anberin çevgân içün
Başımı top eyledim girdim bu gün meydâna men
Ey *Sürûrî* âlem-ül-kaybın cemâlin görmüşem
Can gözüyle bakmışam tâ sûret-i insâna men

— 9 —

Zâhidâ esmâ-i küllînin müsemmâsı nedir
Yâ Hak'ın ayn-ı müsemmâ, olan esmâsı nedir
Ârif-i bezm-i ezel olmak ne menzildir yakin
Yâ şerâb-ı vahdetin câm-ı musaffâsı nedir
Mısr-ı câmi' cum'ası âyîne niçündür aceb
Yâ sevâd-ı a'zamın anda temâşâsı nedir
Vâkıf-ı sırr-ı Yemînullah isen şerh eyle kim
Kâbe'nin kendi şeb-i mi'râç esrârı nedir
Vâdi-i eymende Mûsâ-yi Kelîmullah içün
Âteş-i İnnî enallah'ın tecellâsı nedir
Sûr-i İsrâfîl'e kandendir hayât-ı kâinât
Rûh-i kudsün nefha-i İsâ'da enfâsı nedir
Kangı mazharda zuhûr eyler beyân-ı Kul kefâ
Hüccet-ül-kaim kani gelmez mi da'vâsı nedir
Şâhbaz-ı rûh-i süfli âşiyânın terk edüb
Âlem-i ulvîye pervâz etse me'vası nedir
Ger kalâmullah-ı nâtık okudunsa söyle kim
Kaf vel-Kur'an ile Yâsîn ü Tâhâ'sı nedir

Baş çekersin çün muanber turralarda dîv tek
Pes bu mu'ciz nâmenin göster ki tuğrâsı nedir
Rûz ü şeb bu kubbe-i ahdarda hurşîd ü kamer
Ne sebebden devr eder yâ Rab temennâsı nedir
Ey *Sürûrî* vâkıf-ı sırr-ı Kelâmullah olan
Tâ ebed bilür ki her ismin müsemmâsı nedir

— 10 —

Ey hatın Hızr u dehânın çeşme-i hayvâmmız
Ârızın arş ü yanağın sûret-i Rahmân'ımız
Mushaf-ı hüsnün yazılmıştır ezelden tâ ebed
Levhimiz Tevrâtımız İncîl'imiz Fürkanımız
Levh-i mahfûz-i İlâhî'dir cemâlin nüshası
Uş kelâm-ı nâtık üşte huccet ü burhânımız
Bakmayup kevn ü mekâna gözleriz dîdârını
Rûh-i kudsüz âlem-i a'lâdadır seyrânımız
Anber efşan sünbülün küfründen özge ey sanem
Kâfir-i aşkım olursa dînimiz îmânımız
Ahsen-i takvîme Rahman sûreti demez fakîh
Lâ'net ol mel'ûna kim oldu bizim şeytânımız
Ey *Sürûrî* ol leb-i mu'ciz kelâmun yâdına
Leşker-i ervâh olur her dem bizim mihmânımız

ŞÂHÎ

XVI ncı asrın ilk yarısında yetişen Kızılbaşlardandır. Diyarbakır'da doğdu. *Şah İsmail Safevî'nin* himayesine mazhar olmuştu. *Yavuz* zamanında İstanbul'a da geldi.

تاج یك رنكی كه صاحب دولتارا بر سراست
این همه كلهای سرخ باغ آل حیدراست

Beytinin kaili olan Şâhî, *Lâtifî'ye* göre «Tarzında muhteri' şâir-i mâhir ve hayâlâ-i hâssa kadir» bir şairdir. *Şah İsmail Safevî* tarikatine «Mahabbet ve irâdet getürdüğünden» dolayı aleyhinde bulunan *Hasan Çelebi ise Lâtifî'nin* bu takdirlerini mübalâğalı görüyor ve onun «Bu evsaftan bilkülliye muarrâ ve müberrâ» olduğunu söyliyor.

Şâhî'nin âşıkane bir takım manzumelerine mecmualarda tesadüf edilir. Kızılbaşlığı terennüm eden gazellerini henüz elde edemedim. Fakat, Bektaşîler arasında çok meşhur olan «geldim» redifli «Nefes», eski bir mecmuada «Şâhî-i Şarkî» başlığıyla kayıdlıdır. *Lâtifî* tezkiresinde de bu zat, bu ünvanla tesbit edilmiştir. Şu halde bazılarınca yanlış olarak *Şah İsmail Safevî'ye* isnad edilen bu şiir, bu şaire aiddir. XVI ncı asır divan şairlerinden bir kısmının hece vezniyle de manzumeler yazdıkları malûmdur. Netekim Gülşenîlerden *Usûlî,* Bektaşilerden *Hüseynî* bu yolda da bir takım şiirler vücude getirmişlerdir.

Muhtelif tarikatlerden bahs eden «destan» ise, bu mahlâsı kullanan başka bir Bektaşî'ye aiddir. Ve bu şiir ancak XVIII nci asrın veya daha sonraki zamanların mahsulü olabilir. Çünkü bu manzumede Rifaîlik ve bilhassa Sadîlik gibi tarikatlerden bahsedilmektedir. Bu tarikatlar ise XVII nci asırda Türki-

ye'ye girmiş ve daha ziyade XVIII nci asırda yayılmağa başlamıştır.

Şâhî'nin sadece bu manzumesini naklediyorum:

— 1 —

Kurbanlar tıglanup gülbank çekildi
Gaflet uykusundan uyana geldim
Dört kapu sancağı anda dikildi
Üryan büryan olub meydana geldim

Evvel eşiğine koydum başımı
İçeri aldılar döktüm yaşımı
Erenler yolunda gör savaşımı
Cân ü baş koyarak kurbana geldim

Ol demde uyandı bâtın çırağı
Üç adım ileri attım ayağı
Rehberim boynuma bend etti bağı
Koç kurban dediler imâna geldim

Dört kapu selâmın verip aldılar
Pîrin huzûruna çekip geldiler
El ele el Hak'ka olsun dediler
Henüz ma'sûm olub cihâna geldim

Pîrim kulağıma eyledi telkin
Şâh-ı velâyet'e olmuşuz yakin
Mezhebim Ca'fer-i Sâdık-ul-metîn
Allah dost eyvallah peymâna geldim

Özüm dârda yüzüm yerde durmuşum
Muhammed Ali'ye ikrar vermişim
Sekahüm hamrini anda görmüşüm
İçip kana kana mestâne geldim

Yolumuz On iki İmam'a çıkar
Mürşidim Muhammed Ahmed-i Muhtar
Rehberim Ali'dir sâhib Zülfikaar
Kulundur *Şâhîyâ* dîvâna geldim

YEMÎNÎ

XVI ncı asrın ilk yarısında yetişen Bektaşî şairlerindendir. Bektaşîler arasında büyük bir şöhret temin etmekle beraber hayatı hakkında tarihî bir malûmat mevcud değildir. Tezkireler de ondan hiç bahs etmemişlerdir. Bugün elimizde 925 (M. 1519) de kaleme aldığı «Fazîletnâme» adlı bir eseri mevcuddur. 1325 (M. 1907) de tab'edilmiş olan bu eserde bilhassa İmam Ali'nin menkibeleri nazmedilmiştir. Müellif Akyazılı İbrahim Baba'nın dervişidir. Muhtelif Bektaşî mecmualarında epeyce şi'rine de tesadüf edilen Yemînî, bilhassa Hurufilik ve Alevîliği terennüm eden bir şahsiyettir. Onun bir kaç şi'rini dercediyorum:

— 1 —

Her kim ki şek götürse Emîn-i velâyete
Zulmette kala ermeye şem'-i hidâyete
Hubb-i habîb olanlara Şâh ola destgîr
Râh-ı necâta irgüre ayn-ı inâyete
Nâr-ı cahîm içinde kalur kim inanmasa
Fazl-ı Ali hakkında olan bu rivâyete
Ahmed katında ermedi bir şey bu menzile
Hayder gibi bu izzete hem bu kerâmete
Buğz ile ism-i Hayder'e inkâr eden hare
Lâ'net revâdır eyle ol ehl-i şenâate
Eyler *Yemînî* şâm ü seher lâ'net ol seke
Kîniyle Âl-i Hayder'i saldı siyâsete

— 2 —

Nebîler serveri çünkim Muhammed Mustâfa geldi
Velâyet rehberi sultan Ali-yel-Murtezâ geldi
Emîneyn ü Saîdeyn ü Şehîdeyn ü şeh-i evlâd
Hasen hulk-ı Rızâ ile Hüseyn-i Kerbelâ geldi
Çü Zeynelâbidîn oldu atası âl ü evlâdın
Muhammed Bâkır u Ca'fer kamuya rehnümâ geldi
İmâm-ı heftümîn oldu yakın bil Mûsi-i Kâzım
İmâm-ı heştümin ba'de Ali Mûsâ Rızâ geldi
Takî takvâ-yi dînin bil esâsı hem binâsıdır
Nakî devrân-ı âlemde kamu derde devâ geldi
İmâm-ı Askerî oldu peder Mehdî-i devrâna
Hudâ'nm fazlı erişti şükür sâhib livâ geldi
Yemînî ehl-i din oldur Ali'ye etmeye inkâr
Velâyet ehline Hayder imâm u pîşüvâ geldi

— 3 —

Her gönül kim nûr-i Hak'dan zer gibi sâf olmadı
Bu sırâtullah içinde ehl-i a'râf olmadı
Ârif-i nefs olmak istersen özünden vâkıf ol
Ârif-i nefs olanın da'vâsı güzâf olmadı
Hayme-i mîâd-ı Mûsâ'dan haberdar olmayan
Ol simürg-ı Lâmekân'ın menzili kaf olmadı
Nüh felek burcunda her kim ehl-i ebrâr olmaya
Kâf ü nun emri içinde nûn ile kâf olmadı
Men reânî Fazl-ı Hak'dan zâhir oldu âleme
Özünü bilen bilür Hak'kı sözüm lâf olmadı
Levh-i mahfûz-ı İlâhîdir cemâl-i bülbeşer
Şol özünden bîhaberler ehl-i insâf olmadı
Ey *Yemînî* çün Kelâmullah-ı nâtıktır sözün
Görmeyen ayn-el-yakin bu yolda sarrâf olmadı

— 4 —

Sûretin nakşında gördüm Fazl-ı ism'ı a'zamı
Zülf ü kaş u kirpiğindedir Süleyman hâtemi
Lîmaallahın hayâlidir yüzün vech-i İlâh
Gösterir mir'at-ı mü'min on sekiz bin âlemi
Kim ki sâcid olmadı hüsnün önünde ey sanem
Sen anı merdûd-i şeytan bil değildir âdemî
Ârif-i nefs olmayınca nefsini bilmez fakîh
Ger olursa Hayderî vü Jendepûş-î Edhemî
Ey *Yemînî* tayyib ü tâhir olunmaz şöyle bil
Her kim içmez Sâki-i kevserden âb-ı zemzemi

— 5 —

Gerdiş-i çerh-i felek seyrân-ı aşk
Cümle eşyâ tâbi-i fermân-ı aşk
Ayn ü şîn ü kaf-ı Hak vechindedir
Hüsnünü gören olur kurbân-ı aşk
Zülf ü kaş u kirpiğinden dembedem
Görünür âşıklara ihsân-ı aşk
Zâhid ü âbid hacerdendir meğer
Bu sebebden olmaz ol mihmân-ı aşk
Küntükenz'in hânesinden geldi uş
Zâhir oldu âleme sultan-ı aşk
Sûret-i şâbin katat Fazl-ı İlâh
Dünye vü ukbâda ol cânân-ı aşk
Ey *Yemînî* âşık-ı vech ol bugün
Geldi çün âşıklara devrân-ı aşk
Pâdişah-ı dehr olursa nâgehan
Bende eyler özüne Rahmân-ı aşk

— 6 —

Lâm elifden arşa pervâz eyledim
Kâf ü nundan başıma tâceyledim

Nüh felek burcunda kurdum haymeyi
Lâmekân mülkini târâc eyledim
Kuvvet ü savt u Kelâm ü nutku rûh
Cümlesini hüsne muhtaç eyledim
Sûret-i şâbin katat görmek içün
Perdepûşî gör ne mi'râç eyledim
Beyt-i ma'mûr içre mesken tutalı
Ey *Yemînî* günde bin hâç eyledim

— 7 —

Bil ki sultân-ı velâyettir Emîrülmü'minîn
Şöyle bil şem-i hidâyettir İmâm-ül-müttekîn
Cümle mahlûkat içinde zât-ı Hak'dandır nişan
Mahzeni cümle ulûmun evvelîn ü âhırîn
Ahmed ü Mahmûd Ebülkasım Muhammed Mustafâ
Ana kardeşim dedi ol Rahmeten-lil'âlemîn
Cümle ashâb ortasında Fazl'ın ızhâr etti Hak
Âlemin fahrine ol oldu vasiyy ü hem yakîn
Lâ fetâ illâ Ali lâseyfe illâ zülfikaar
İşbu medhin cân ile zikr etti Cibrîl-i emîn
Ahmed'in kaim makamı efdalinden âlinin
Bâb-ı ilmimdir deyu buyurdu Hatm-ül-mürselîn
İkimiz bir nûrdan halkız dedi Hayrülbeşer
Kim anın şânında münzeldir bu Kur'an-ı mübîn
Ey *Yemînî* Hayder'in medhini bir eşyâ tamâm
Yazamaz yerden göğe evrâk ola rûy-i zemin

— 8 —

Dediler zî kerâmet kânı Hayder
Dayanmaz derdimin dermanı Hayder
Hak'ın kudretleri senden ayandır
Velâyet mülkünün sultânı Hayder
Cemâda dil verirsen emr-i Yezdan
Verir nutkun ölüye cânı Hayder

Kamu mü'minlerin kalbinde mihrin
Olubdur dini hem îmânı Hayder
İmâm-ül-müttekinsin bellü bayık
Erenler merdinin merdânı Hayder
Behişt ehline sâkî-i ezelsin
Hak'ın senden erer ihsânı Hayder
Yemînî derdmende kıl inâyet
Dalâlette komagıl anı Hayder

— 9 —

Lîmaallah'ın makamı vech-i Fazlullah imiş
Limenilmülkün lisânı nutk-i Fazlullah imiş
Kâf ü nûnun nâtıkı hem kâinatın hâliki
Küntü kenz'in âşık u ma'şûku Fazlullah imiş
Kuvvet-i savt u kelâmin mebdei vü menşei
Lâmekân'ın gencinin sâhibi Fazlullah imiş
Âlem-i zât ü sıfattan ayni vü mâhiyyeti
Hem münezzeh cümlesinden zât-ı Fazlullah imiş
Gösteren esmâ-i hüsnâ öğreten esmâ-i kül
Söyleyen Tâhâ vü Yâsin yâ'ni Fazlullah imiş
Sâhib-i tenzîl ü te'vil ü kitab-ı âsman
Ol kelâmullah-ı nâtık yâ'ni Fazlullah imiş
Enbiyâ vü evliyânın ma'budu hem maksûdu
Âdem ü Havvâ'ya mazhar hüsn-i Fazlullah imiş
Leyletülesrâ'da Ahmed gördüğü vech-i İlâh
Sûret-i şâbin katat ya'ni ki Fazlullah imiş
Nüh felek ü çerh ile seyr eyleyen şems ü kamer
Beyt-i ma'mûrun esâsı sakfı, Fazlullah imiş
İsm olan bilkuvve vü bilfi'l Fâ vü dâd ü lâm
Ey *Yemînî* her irenin nâmı Fazlullah imiş

— 10 —

Ey saçı; küfr-i siyâh ü vey ruh-i îmanımız
Dest-i kudretten yazılmış vechine Kur'an'ımız

Men nice terk eyleyem hüsnü cemâlin bilmezem
Çünki sensin cân içinde can ü hem cânânımız
Zâhid ü âbid bana der kim seversin hubları
Kim ki sevmez hubları oldur bizim şeytânımız
Ahsen-i sûrette gösterdi cemâlin Ahmed'e
Leyle-tül-esrâda Fazl-ı hâlik-ül-insânımız
Dünyeyi mü'minlere zindan demiştir Mustafa
Hak bilür cennet olur vaslın ile zindânımız
Enbiyâ vü evliyâdır gösteren esrâr-ı din
Zülf ü kaş u kirpiğinden mu'ciz ü burhânımız
Ey *Yemînî* âşıka ilm ü amel arz eyleme
Âşıkın sem'ine sığmaz defter ü dîvânımız

HAYDERÎ

XVI ncı asır bâtınîlerinden biri de Hayderî'dir. İstanbul'da doğdu. Asıl adı Hayder'dir. Âşık Çelebi'ye göre boynunda, zincir, kulağında küpe olduğu halde, sokaklarda dolaşır Hayderî ve Kalender'lerden idi. Ahdî, «Selîka-i şi'ri hûb bir haddedir ki rişte-i nazm-ı bârîki uyûbdan nühüftedir» diyor. Hasan Çelebi ise «Fenn-i belâgatte kârı başa irgürdüğünün mâlûm» olmadığını bildiriyor. Âşık Çelebi ise şunları söylemektedir:

«Bir merd-i mücerreddir ki boynunda tavk-ı Hayderî ve kulağında mengûş-i Kalenderî ile serhalka-i rindân-ı dîd ü vâdîd ve sâhib silsile-i pîrân-ı tarîkat-i tecrîddir. Kullâb-ı kemerle miyan beste-i gürûh-i dervîşan ve meftûle-i ejder-i serle ejder küş-i nefs-i bîsâmandır».

Hayderî'nin iki manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Hamdülillah hâlıkın mahlûkunun ma'kuliyiz
Yoluna cân ile kurban olmuşuz maktûliyiz
Eşiğinde gerçeğin ikbâl ile makbûliyiz
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Sâfi altun gibi aşk ile sızub kal olmuşuz
Kîl ü kali terk idüb cân ile pür hâl olmuşuz
Terk ü tecrîd ü kalender gerçek abdâl olmuşuz
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Âstân-ı evliyâdan yüzümüz hâk eyledik
Arıdub zerk u riyâdan kalbimiz pâk eyledik

Yüzümüz hâk işimiz pâk sînemiz çâk eyledik
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Vuslatullahtır işimiz hâ bitüb hâ bitmeziz
Gerçeğin emr etmediği yola hergiz gitmeziz
Tâ ölünce âstânın bekleriz terk etmeziz
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Hâk-i pâyi gerçeğin rûy-i siyâhımızdürür
Vech-i pâki kıblegâh ü secdegâhımızdürür
Cân ü dilden bendesiyüz pâdişahımızdürür
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Derdine tiryâk olur kim nûş ederse zehrimiz
Yapumuz pek çekemez münkir münâfık kahrımız
Kani'üz Nahnü kasemnâya fakirlik fahrımız
Vâlih ü sermest ü hayran evliyâmn kuluyuz

Tâc ü hırka yok deyen hırka kanâattir bize
Tâc-ı Rabbânî örümek bunda âdettir bize
Evliyâmn himmeti ayn-ı inâyettir bize
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Mest-i aşkız sanma ey zâhid bizi ayıklarız
Geçmişiz zerk u riyâdan âşık-ı sâdıklarız
Kesreti dilden giderdik vahdete âşıklarız
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânm kuluyuz

Zâl-i dünyânın zebûnu olmadık merdâneyiz
Aşk câmından bugün lâya'kil ü mestâneyiz
Âşinâmız evliyâdır halk ile bîgâneyiz
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Pirimiz kutb i Hudâ'dır Ahmed-i Muhtâr-ı Hak
Nakşını tasvir edindik seyrimiz dîdâr-i Hak
Mest-i lâya'killeriz nûşeyleriz esrâr-ı Hak
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Fırsatıdır hayr- ü şerrini yakagör *Haydarî*
Niçe yelersin bu dâr-ül-gafilinde serserî
Hamdüllillâh bize rehber oldu ol din serveri
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Evliyâdır nefh eden ü söyleden bu sözümüz
Evliyâdır aşk ile meskûr eden mestûrumuz
Evliyâdır dilde nutkumuz u gözde nûrumuz
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

— 2 —

— Nesîmî'nin gazelini tahmis —

Gör ne sultânız ki bî şek bendedir dünyâ bize
Kulluğa bel bağlayuptur cümle-i eşyâ bize
Oldu esrar-ı nihânî serbeser peydâ bize
Çün ayân oldu rümûz-i Allemelesmâ bize
Rûşen oldu nükte-i sırr-ı şeb-i yeldâ bize

Gerçi biz üstâd-ı aklız aşka müzdûr olmuşuz
Aşka yakın geldik ammâ cümleden dûr olmuşuz
Kevkeb-i sa'dız güneş tek halka meşhûr olmuşuz
Zerre-i mihriz eğerçi matlâ'-ı nûr olmuşuz
Katre-i bahriz eğerçi mevcdir deryâ bize

Biz o cânız ki menâhîden mutahhar düşmüşüz
Asgarız lîkin heme âlemde ekber düşmüşüz
Ümmehâtın zübdesiyiz Hak'ka mazhar düşmüşüz
Yer ü gök keştîdürür biz ana lenger düşmüşüz
Gör ne zâtız kim bulunmaz bir dahi hemtâ bize

Gevher-i zât-ı Hudâyız der nihân ü âşikâr
Bizim içün çerh urur bu günbed-i niylî hisâr
Bizdedir mevcûd bîşek yerde gökte her ne var
Çâr anâsırdır bizi sûrette kıldıran karâr
Yoksa mâ'nâda makam-ı kurb-i Hak'dır câ bize

Ey yüzün cennet boyun tûbâ dudağın kevseri
Şerbet-i lâ'linden içen câvidân olur diri
Kesme ol deryâ-yı rahmetten ümîd ey *Hayderî*
Ey *Nesîmî* gafil olma şol hümâyun şehperi
Dembedem kılur tecellî kafdan anka bize

KANBERÎ

XVI ncı asır Bektaşîlerinden biri de Kanberî'dir. Kanber veya Kanberî mahlâsıyla bir takım şiirler kaleme almıştır. Fakat XV nci asırda yetişen mutasavvıf Kanber'le bu zatın şiirlerini birbirine karıştırmamak lâzımdır. Bir asır önce yaşayan Kanber «vahdet-i vücud» telâkkilerini terennüm eden bir sofîdir.

XVI ncı asır Bektaşîlerinden Kanberî ise Bâtınîliği benimsemiştir. Hazreti Muhammed'in Miraçta Ali'yi gördüğünü, Allah'ın yer yüzüne gelerek Ali şeklinde tecellî ettiğini anlatmıştır. Hazreti İsa'nın İncil'inde *Îlyâ* ismiyle Ali'ye işaret olduğunu da bildirmektedir.

Bütün bu kanaatleri terennüm eden Kanberî'nin Bektaşî mecmualarında epeyce şi'rine tesadüf edilir.

İki manzumesini dercediyorum:

— 1 —

— Müseddes —

Âsmânın hâveridir ol Muhammed Mustafâ
Mehcebîn oldu birisi ya'ni Şâh-ı Murtezâ
Birine dedi habîbim biri arslanım hudâ
İkisi bir nûr-i Hak'dır öyle bil ey pür safâ
Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
Anın içün dedi Îsâ İncil'inde Îlyâ

Pâdişâh-ı âlem oldu cismini cân eyledi
Bu cihan sultanların kendüye fermân eyledi
Sûret-i âdemde kendin gördü pinhân eyledi
Yer yüzüne geldi ismin Şâh-ı merdân eyledi
Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
Anın içün dedi Îsâ İncil'inde Îlyâ

Hak taâlâ varlığını verdi çün âb ü gile
Allemelesmâ'yı küllî yazdı hem levh-i dile
Her gelen peygamber ile rehnümâ oldur bize
Kudretinin binde birin söylesem gelmez dile
Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
Anın içün dedi Îsâ İncil'inde Îlyâ

Çıktı Mi'râca Muhammed gördü Arslanı Ali
Cebrâîle sordu ol dem dedi kimdir bu velî
Cebreil ver hâtemini bulmak istersen yolu
Vardı Ahmed gördü anda söyleyen şâhın dili
Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
Anın içün dedi Îsâ İncil'inde Îlyâ

Kurratülayn ol Hasen'dir hem Hüseyn-i Kerbelâ
Âlemin çeşm ü çerâğı Şâh Ali Zeyn-el-abâ
Bâkır u Sâdık benâm ol sırr-ı şâh-ı evliyâ
Kim anın şânında Hak'tan nâzil oldu Hel etâ
Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
Anın içün dedi Îsâ İncil'inde Îlyâ

Mûsi-i Kâzım hakikat ilminin deryâsıdır
Mûsi Rızâ zât-ı Hak'kın allemel'esmâsıdır
Şeh Takî kim Mustafâ'nın sırr-ı mâevhâsıdır
On sekiz bin âlemin hak bilmişim a'lâsıdır
Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
Anın içün dedi Îsâ İncil'inde Îlyâ

Şeh Nakî vü Askerî'nin olmuşumdur ben kulu
Şeh Muhammed Mehdi'ye hem demişimdir ben belî
Hacı Bektaş-ı Veli'ye *Kanberî* sundu eli
Zâhir ü bâtında kendin söyleden dilden dili
Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
Anın içün dedi Îsâ İncil'inde Îlyâ

— 2 —

Ey şeh-i mülk-i velâyet vey Hak'ın kudret eli
Âsitânın Kâ'besine yüz sürüp dedik belî
Ravza mıdır eşiğin yâ bâğ-ı Rıdvânın güli
Mehdin okur cân ü dilden her seher can bülbüli
Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektâş-ı Veli

İktidâ etsin sana âlemde rehber isteyen
Eşiğinde hizmet etsin âb-ı kevser isteyen
Himmetim bahrına dalsın dürr ü gevher isteyen
Bir tavâf etsin kapunu hacc-ı ekber isteyen
Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektâş-ı Veli

Nûr-i Hak'dır mutlaka âbâ vü ecdâdın senin
Ol sebebten râh-ı Hak'dır dâim irşâdın senin
On sekiz bin âlemin zikridürür yâdın senin
Hem nidâ geldi Hüdâ'dan yâd edüb adın senin
Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektâş-ı Veli

Pâye-i na'leynine bâlâ-yi arş oldu mekar
Emrin ile esb-i tâzî tek revân oldu hacer
Kuvvetinle çün şitâda meyve yetirdi seçer
Tâbi'-i hükmün olubdur cümle âlem serbeser
Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektâş-ı Veli

Âstân-ı izzetinde evliyâdır mu'tekif
Anların nutkudürür fehvâ-yi sırr-ı Levkeşif
Mu'cizenle dîne geldi niçe cins-i muhtelif
Ferd ü yektâsın velâyet içre hem tâcın elif
Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektaş-ı Veli

Mustafâ'nın sırrısın hem Şâh-ı merdan oğlusun
Şebper ü Şübper İbâd-ı nûr-ı Yezdan oğlusun
Bâkır u Ca'fer ki Hak'kın hâs Sultân oğlusun
Hazret-i Kâzım dahi Şâh-ı Horâsan oğlusun
Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektâş-ı Veli

Şeh Takî vü ba Nakî nûr-i Hudâ'nın hakkiçün
Askerî vü Mehdi-i sâhib zamânın hakkiçün
Sûre-i Tâhâ vü Yâsin Hel etâ'nın hakkiçün
Rahmet eyle *Kanberî*'ye hânedânın hakkiçün
Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektaş-ı Veli

KELÂMÎ

XVI ncı asır Bektaşî şairlerindendir. Kerbelâ'da doğdu. İmam Hüseyin makamındaki «Tekke-i Abdâlân-ı Rûm» da şeyh olan Hüseyin Dede'ye intisab etti. Uzun müddet bu dergâhta oturdu. Cihan Dede namiyle şöhret kazanmıştı. O devir Bektaşî şairlerinden bir çokları gibi o da şiirlerinde bilhassa Hurufîliği terennüm etmişti. Ahdî, onun hakkında şunları söylüyor:

«Kelâmî kerb-i belâ-yi pür belâdandır. Kurratülayn-ı Seyyidüs-sekaleyn a'nî şâh-ı şehîdân Hazret-i İmâm Hüseyn Radıyallahü anh dergâh-ı felek bârigâhında tekye-i abdâlân-ı Rum olan hânkah-ı dervîşan penâhın pîr-i rûşen zamîri ve çerâğ efrûz-i bedr-i münîri ve ferahbahş-ı dilhâ-yi gamzede olan Hüseyn Dede hidmetlerine âvân-ı cevânîde irâdet-i sâdık gösterüb anların terbiyet-i muvâfıklarıyla nây-i vücûdların çün şehd-i fâik etmek içün râh-ı tarîkate sâlik olub envâ'-ı âdâb ile çok ma'rifete mâlik olmuş ve ber muktezâ-yi devr-i zaman temâşâ-yi gül-i gülşen-i cihan ârzûsuyla mânend-i bâd-i sabâ vezân ve misâl-i âb-ı cârî revan olub riyâz-ı memâlik-i Acem'e yüz sürüb tâlib-i gül ü gülzâr-ı hüner olan nev şüküfte gonca femlerle ve bende-i pîrân-ı hakîkat geçinen sâhib keremlerle muâşeret ve musâhabet edüb cihandîde ve sohbet âzmûde olmuş binâen alâ zâlik erbâb-ı ma'rifet olan ehl-i cihân içre cihan Dede demekle benâm ve dervîşân-ı zaman arasında emîr-i kelâmdır. Zîrâ ki silk-i nazımda dür-i nazmı intizâm-ı tâm bulmuştur. Ve ibârât-ı tasavvuf âmîzi bînazîrdir. Hâlâ ol âstâne-i şerîfde ve zâviye-i münîfde sâhibân-ı sikke ve sûret olan dervişler mâbeyninde sâhib post ve kisvet bir ihtiyâr-ı tarîkat şiâr kimesnedîr».

Kelâmî'nin iki manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Nigârâ Allem-el-esmâ-i Fazlullah'dır vechin
Kelâmullah u beytullah u arşullahdır vechin
Yazılmış çârdeh hatt-ı siyahın çârdeh levha
Hurûf-i asl-ı Kur'ân-ı kadîmullahdır vechin
Rümûz-i küllü şey'in hâlik illâ vechehû vechin
Beyânıdır senin zîrâ ki vechullahdır vechin
Serâirler hakayikler dekayikler mekânıdır
Bu yüzden söylerim hakka ki sırrullahdır vechin
Dehânın burc-i ma'nîdir ki nutk andan tulû' eyler
Kelâmın mihr-i âlemtâb-rûşen mâhdır vechin
Mubârek mısr-ı câmi'dir vücûdun çünki sertâser
Velî bu mısr-ı câmi'de azîzim Şâhdır vechin
Yazılmış satr-ı Tâhâ ile Bismillah'dır vechin
Kelâmî serbeser bil kim Kelâmullah'dır vechin

— 2 —

— Nesîmî'nin gazelini tahmis —

Cennetülme'vâ yüzündür leblerin mâ-i tahûr
Mûs-i candır sözün nâzik vücûdun kûh-i Tûr
Fazl-ı Yezdân'ın, cemâli senden olmuştur zuhûr
Ey saçın zıll-i İlâhî vey ruhin Allahü nûr
Ravzanın servi boyundur indehâ cennât-ı hûr

Ey cemâlin cümle eşyânın cemâlinde cemîl
Anber efşan sünbülün kim iki böldü çün Halîl
Birisidir kâf-ı mübhem biridir nûra delîl
İstivâsıdır saçın İnnâ hedeynâh-üs-sebîl
Cennet anındır ki kıldı şol sırât üzre ubûr

Mushaf-ı hüsnün kim olmuşdur cihâna vâzıha
Şerhine kasırdürür nutk-ı zebân-ı şâriha
Oldu nûr-i mâ-i rûyin burc-i dilde lâyıha
Ey sıfâtın kul hüvallah vey cemâlin Fâtiha
Üşte Fürkan üşte Tevrât üşte İncîl ü zebûr

Dest-i Kudret eyleyelden tâ muhammer tiynetin
Altı kerre bist ü heşt ü sî vü düdür hilkatin
Cümle âfâkın hemen mâhiyyetidir sûretin
On sekiz bin âlemin âyînesidir sîretin
Kim ki şol mir'âtı buldu oldu min ehl-i sürûr

Ârif-i nefs olmayan bilmez Hak'ı dedi Ali
Sûretâ eşyâyı gör mir'ât-ı dilde müncelî
Bas ayak vahdet yoluna çek bu kesretten eli
Kahr ü lûtfun illeti ma'nîde vâhiddir velî
Bilmedi şeytan bu tevhîdi Ahad'den düşdü dûr

Bist ü heşt ü sî vü düdür cümle-i ekvanda gör
Ratb ü yâbis nîk ü bed ser defter-i dîvanda gör
Lîk ayn-ı ma'ni ile sûret-i insanda gör
Ayn ü şûn ü kafa bak yârin cemâlin anda gör
Kıl Tebârek yâ Musavvir leyse fîhâ min fütûr

Ey Yemînîden yemînullah kitâbın yanılan
Sâil-i ma'nâ yanında her cevâbın yanılan
Hâb-ı gaflette varub mebde' maâdın yanılan
Koptu hüsnünden kıyâmet ey hisâbın yanılan
Uykudan dur kim erişti va'de-i men fil-kubûr

Kim ki ma'şûkun gamın cân île kılmasa gıdî
Hayy-i fid-dâreyn olub bulmadı ömr-i sermedî
Ol İmâdüdîn-i sırr-ı Murtezâ böyle dedi
Kim ki Eyyûb'un belâsın sevdiğinden çekmedi
Giymedi mahbûb elinden hil'at-i abden şekûr

Ey *Kelâmî* Fazl-ıYezdan dergehine secde kıl
Olmayasn çün nesîmî Hak katında münfeil
Rûh bahşî çün ana mîsakdan oldu sicil
Rûh-i kuds oldu *Nesîmî*'nin sözü ey zinde dil
Ger Mesîhâ tek diriysen yatma kim çalındı sûr

FÂZILÎ

XVI ncı asır Bektâşîlerindendir. Hayatı hakkında tezkirelerde malûmata rastlamadım. Yalnız *Kafzade Fâizî*, onun Kalenderîlerden olduğunu işaret etmektedir. Aynı asırda yazılmış bir takım mecmualarda epeyce şi'rine tesadüf ediliyor. Hurufîlik ve Alevîliği terennüm eden bu şiirlerden bir kaçını dercediyorum:

— 1 —

Saçının zıll-ı hümâsı tâc-ı devlettir bana
Gamze ile baktığı ayn-ı inâyettir bana
Kirpiği kaşı saçı ağzı dudağı dişleri
Mushaf-ı Hak'dır ki her harfı bin âyettir bana
Hatt u hâlinde sebîlullaha yol ayırduğum
Kimseden minnet değil Hak'dan hidâyettir bana
Dilberin cevrin görüb ta'n etmeye nâdan rakîb
Kim anın cevr ü cefâsı çok inâyettir bana
Ger selâmet gömleğin aşkında giysem gam değil
Bu mahabbet kisveti Hak'dan hidâyettir bana
Fâzılî ma'şûk sırrın gayre dime nitekim
Fazl-ı Rabb-ül-âlemin vermiş nedâmettir bana

— 2 —

Taâlâllah ne hoş kurmuş nigârâ
Kaşın kavsini ol Bârî Taâlâ
Muanber zülfü ref'et sûretinden
Ki görsünler Hak'ı halk âşikârâ
Şehâ aşkınla hoş hâl olan olur
Cihânın kîl ü Kalinden müberrâ

Senin fettan gözündür kim bırakmış
Vücûdum şehrine âşûb ü gavga
Başın terk etmeye aşkın yolunda
Kılur da'vâ velî bîma'ni da'vâ
Kelâmullah yüzün tefsîrin eder
Ki bir harf olmaz anda zîr ü bâlâ
Salâtı bî riyâ kılanlar içün
Kaşın mihrâb ü yüzündür müsallâ
Seni görenlerin zikrinde dâim
Tebârektir takaddestir Taâlâ
Nisâr-ı makdem-i meymûnun içün
Kılubdur *Fâzılî* cânın müheyyâ

— 3 —

Matla'-ı hüsnünde tâli' oldu tâ şems-i duhâ
Tuttu eşyânın vücûdu serbeser nûr-i ziyâ
İçeli şîrin hadîsin şerbetin ben haste dil
Bulmuşam elhamdülillâh cehl derdinden şifâ
Ederim dâim tavâf-ı vechin ey can nitekim
Kâ'be-i tahkik imiş yüzün alâ ehl-i safâ
Sensin ol Hak'dan gelen lâraybe fîh olan kitâb
Kim cemâlin mushafı bilmüttakin oldu hüdâ
Zülfün esrârın eder İnnâ fetahnâ lek beyan
Ârızın şerhidir Errahmân alel-arşistevâ
Tâ muhâtab olmuşam Hak'dan be-emr-i Üscüdû
Kaşların mihrâbına olur sücûdüm dâimâ
Fâzılî endîşe kılmaz ta'ne-i cühhâlden
Tâ yakîn ile kılubdur Fazl-ı Hak'kı mültecâ

FAZLÎ

XVI ncı asır Bektaşîlerinden biri de Fazlî'dir. Vücude getirdiği bir manzumede Bektaşî olduğunu bizzat kendisi söyliyor. Aynı asır içinde yazılan mecmualarda bazı şiirlerine tesadüf edilen bu şair de eserlerinde Hurufîlik ve Alevîlik akidelerini terennüm etmiştir. Onun bir kaç manzumesini derce diyorum:

— 1 —

Sûret-i Mecnûn'em ü ma'nîde Leylâ hem benem
Kendimi abd etmişem ammâ ki Mevlâ hem benem
Bahr-i vahdette beni emvâc-ı kesret etti dûr
Katre-i nâçîzem ammâ ayn-ı deryâ hem benem
Eyleyüb fânî vücûdum aşk ile buldum vücûd
Gerçi pinhânım velî ammâ ki peydâ hem benem
Geh libâs-ı zâhide gâhî kabâ-yi fâside
Âkıl ü ferzâne vü sermest ü şeydâ hem benem
Mâsivâdan nefyidüb isbât kıldım Vâcib'i
Kendimi lâ eyledim ey *Fazlî* illâ hem benem

— 2 —

Beyân-ı mushaf-ı hüsnün ki her harfı bin âyettir
Bana Fazl-ı ilâhî'den bihamdillâh hidâyettir
Tevellâ kılmışam Hak'ka teberrâ mâsivallahtan
Delîl ü mürşid ü hâdî velî Şâh-ı Velâyet'tir
Kelâmullah u arşullah u vechullah u beytullah
Mubârek tal'atin insân-ı kâmilden kinâyettir
Eğer sâhib vukuf olsa hisâb-ı nefsine Hak'dan
Sana hem lûtf u hem ihsân ü hem fazl ü inâyettir

Mutavvel zülfünün şerhine dîvin aklı erişmez
Bu dikkatlu maânîler aceb müşkil hikâyettir
Dehânın sırrını sordum dedi bir nüktedan ârif
Bu sırrullahı Hak bilür ki bî hadd ü nihâyettir
Kemâl ü ma'rifet hâsıl kılubsun *Fazlıyâ* şükr et
Cevâhir kânısın harc et kim ol denlu kifâyettir

— 3 —

Sanma zâhid sen bizi inkâra gelmişlerdeniz
Şâh-ı merdan diyüben ikrâra gelmişlerdeniz
Sanma bizi lâf ü güzâf ile geldik âleme
Biz Ali'yi Hak bilüb âşkâre gelmişlerdeniz
Baş açık yalın ayak abdâl olub âlemde biz
Hacı Bektaş-ı Velî Hünkâr'a gelmişlerdeniz
Girmişiz meydân-ı aşka can metâ'ı almağa
Cân ü başa kalmayub bâzâra gelmişlerdeniz
Fazliyâ çün Hak benem Hak bendedir Hak söylerim
Yine Mansur veş olub berdâra gelmişlerdeniz

SEHER ABDAL

XVI ncı asır Bektaşîlerinden biri de Seher Abdal'dır. Tezkirelerde hayatı hakkında malûmata rastlamadım. Fakat tezkire tarzında vücude getirilen ve meşhur *Bâkî*'nin hayatında yazılan çok mühim bir mecmuada (İnkılâp müzesi M. Cevdet K. No. 479) şaire âid bir manzumenin şu ilk beyti kayıdlıdır:

Erişti fazl-ı ruhânî bize evlâd-i Hayder'den
Alup nûş eyledik vahdet meyin sâkî-i kevser'den

Bundan da anlaşılıyor ki, mecmualarda bazı manzumelerine tesadüf edilen bu Bektaşî şairi, XVI ncı asır içinde yaşamış bir şahsiyettir. Ve oldukça muvaffakiyetli manzumeler vücude getirmiştir.

Tezkirelerde hayatına dair kısaca malûmata tesadüf edilen *Seherî* değil, *Sihrî*'dir. Netekim onun şu beyti bu hususta kat'î bir delildir:

Âlude sanma Sihri'yi aşk-ı mecâziye
Zâhid hakikaten garazı aşk-ı pâktir

Seher Abdal'ın bir kaç manzumesini örnek olarak derce-diyorum:

— 1 —

Erişti Fazl-ı Yezdânî bize evlâd-ı Hayder'den
Alub nûş eyledik vahdet meyin sâkî-i kevserden
Resûl'e her kim ümmettir sever evlâdını Şâhın
İkisi nûr-i vâhiddir olur bir pâk gevherden
Ben ol şehrim dedi seyyid Ali'dir Bâbuhâ yâ'nî
Anınçün bil zuhûr etti Muhammed Ali ol derden

Ali'ye sıdk ile candan eğer tasdik kıldınsa
Şefâat ola mahşerde sana Şebpîr ü Şebperdan
İmam Zeynelâbâ'dan Bâkir oldu mürşid-i kâmil
Eğer hak mezheb istersen yüzün döndürme Ca'fer'den
Bilin Mûsi-i Kâzım'dan erer maksûda her tâlib
İmâm-ı heştüm ol şâh-ı Horasan nesl-i Hayder'den
Takî'ye sıdk ile her kim gönül verdiyse ey âkıl
Nakî'den feth ola ma'nâ hidâyet ire Asker'den
Muhammed Mehdi'dir hatm-i İmam olıcağız zâhir
Cihanda kalmaya bir şey Yezîd ü gebr ü kâferden
Bu zulmâtın sıfâtından eğer kurtulmak istersen
Fenâ dünyâyı terk eyle elin çek sîm ile zerden
Koyub bu şehr-i âfâkı baka mülküne azm eyle·
Erişe şerbet-i Bâkî sana Sâkî-i Kevser'den
Fedâ kıl cânını Şâh'ın yolunda ey *Seher* tâ kim
Mevâlî meşreb ol ismin yuyulmasın bu defterden
Teberrâ eyle müşrikten hezâran cân ile dâim
Tevellâ eyle ey mü'min gelüb mevlâ-yı Kamber'den

— 2 —

Ol server-i sultân-ı cihan şâh-ı muzaffer
Yâ'ni ki Ali vâli-i Hak Sâki-i kevser
Kevser'den eğer nûş edeyim der isen ey can
Dergâh-ı muallâsın koy cân ile bin ser
Ser saklama sır sakla eyâ mü'min-i sâdık
Râhında Ali'nin olagör sıdk ile çâker
Çâker ola İskender ü Cemşîd ü Ferîdûn
Şol kimseye kim Şâh'a ola bende-i kemter
Kemter kul olan şâha cihân içre hemîşe
Neyler kemer-i şâhı nider tâc ile efser
Efserdir eğer ister isen menzil-i âlî
Gel levh-i dilin üstüne ur sikke-i Hayder
Hayder'dir eyâ bil ki imâmeyn-i şehîdeyn
Ya'nî ki Hasen biri Hüseyn Şebpir ü Şebper

Şebper şeh-i âdilden ü hem Zeyn-i abâ'dan
Ferzend-i hakîkat biliniz Bâkır u Ca'fer
Ca'fer bize sultân-ı cihân oldu bu yolda
Hem server-i din Mûsi-i Kâzım şeh-i azher
Izhâr olasın gün gibi âlemde-i mü'min
Ger ola sana şâh-ı Horâsan reh ü rehber
Rehber dahi Hak mîri Taki Şâh Nakî'dir
Oldu dü cihan içre Hasen Askeri server
Asker olasın sıdk ile Mehdî-i zamâne
Tut kavlini Şâh'ın kim odur şâfi'-i mahşer
Mahşerde eğer ister isen fırka-i nâcî
Gel ey *Seherî* medh-i Ali söyle serâser
Serden ne içün havf idesin zâhir ü bâtın
Şemşîr sözün Hârici'nin bağrına hançer

— 3 —

— Müseddes —

Her işte Allah adın idelim yâd
Kılalım Mustafâ medhini bünyâd
Muhibb-i Murtezâ'yız abd-i evlâd
Bil ey mü'min olasın gamden âzâd
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Hasen'dir gönlümün tahtında sultan
İmâm-ı muktedâ-yi kâmil insan
Hakîkat âleminde cân ü cânan
Bilin kimdir diyem ey kâmil insan
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâdır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Murtezâ'dır

Pederdir Şâh Zeynelâbidîn'e
Erenler serveri ehl-i yakîne
Gerektir cân ü dilden ehl-i dîne
Kul olmak Kanberî'nin kanberine
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çemş-i Mustafâ'dır

Muhammed Bâkır'e abd olduk ey yâr
Getürdük cân ile ol şâha ikrâr
Cihanda yok bulardan gayri deyyâr
Bu medhi söylerim dilimde tekrâr
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

İmâm-ı Ca'feri Kân-ı hakîkat
Anın fermânıdır ilm-i şerîat
Ki nutkundan zuhûr etti tarîkat
Hem oldur menba'-ı ilm-i hakîkat
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

İmâm-ı Kâzîmî'dir İbn-i Ca'fer
Odur mü'minlere hâdi-i rehber
Okur ins ile cin medhin serâser
Resûl evlâdıdır hem medh-i Hayder
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Ali Mûsâ Rızâ'dır Heştüm-i pâk
Anın aşkına seyrân eyler eflâk
Kıl ey mü'min bu yolda cânını hâk
Bilin kimdir bular ey ehl-i idrâk
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

.....

İmâm-ı pîşüvâdır her dü âlem
Habîb-i ins ü cin sertâc-ı âdem
Ana bîat kılanlar çekmeye gam
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Nakî'dir sâhib-i sırr-ı velâyet
Hem oldur kâşif-i tefsir-i âyet

Velâyet menba'ıdır bî nihâyet
Bu söz mü'minlere gayre inâyet
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Hasen-i askerî'dir pîşüvamız
İmâm-ı Muktedâdır rehnümâmız
Çerağ-ı âlemi bedr-i düçamız
İmâm-ı din şehîd-i Kerbelâ'mız
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafa'dır

Muhammed Mehdi'dir hak huccetullah
Yakindir kim zuhûr ede ki ol şah
Bu âlem halkı ola cümle âgâh
Sücûd ide yüzüne mihr ile mâh
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Gel ey mü'min tevellâ şâha eyle
Teberrâ düşmen-i evlâda eyle
Hudâ Kur'ân içinde dedi bile
Var imdi cân ile bu medhi söyle
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Yezîd'e sad hezâran lâ'net-i Hak
Hani Mervân ü Şimr-i nahs-i mutlak
Şehîd eylediler evlâdı nâhak
Şehidler serveri sultân-ı ber hak
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Keremli hâcedir Şâh-ı velâyet
Niyâz ile temennâ kıl be-gayet
Erişe ey *Seher* vakt-i hikâyet
Kaçan yâd olsa ismi ver salevat
Hüseyn ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

— 4 —

— Murabba —

Vird-i zebânım zikr-i Hudâ'dır
Sanma bu câmm mürg-i hoş elhan
Na't-i Nebî'dir medh-i Ali'dir
Şâh-ı velîdir cân ile cânan

Şâh-ı cihânım rûh-i revânım
Cism ile câmm dîn ü imânım
Şâh-ı muallâ aliyül-a'lâ
Mevli-i Mevlâ Hâdi-i Rahman

Şâh-ı muzaffer Hazret-i Kanber
Haşr gününde sâki-i kevser
Şâh-ı velâyet nûr-i hidâyet
Keşf ü kerâmet huccet ü bürhan

Câm nebînin serveri dînin
Rehberi oldu ehl-i yakînin
Ol veliyullah mazhar-ı Allah
Oldu hakîkat cümleye irfân

Şâh-ı şerîat mîr-i tarîkat
Oldu İmâm-ı ehl-i hakîkat
Şâhid ü meşhud âbid ü ma'bud
Cümleye maksud server-i merdan

Hayder-i safder Şebpir ü Şüpper
Zeynelâbâ'dır Bâkır ü Ca'fer
Kâmil ü âlim ilm ile kaim
Mûs-i Kâzım Şâh-ı Horasan

Şâh-ı cihandır ayn-ı ayandır
İlm-i ledünne gevher-i kândır
Oldu Takî'den Şâh Naki'den
Şâh Askerî'den Mehdi-i devran

Âl-i Ali'yi eyle tevellî
Sevmeyene sen söyle teberrî
Nâkıs u ahmaḳ bâtıl-ı nâhaḳ
Kâfir-i mutlak Şimr ile Mervan

Düşme gümâna varma yabâna
Eyle tevellâ şâh-ı cihâna
Cism ile canda sakla bu tende
Zerrece sende kalmaya isyan

Seyyid-i Gazi merd-i Hicâzî
Hazret-i Hak'ka geçti niyâzı
Katil-i küffar Hayder-i Kerrar
Oldu bu halka rahmet-i Rahman

Ey *Seher Abdal* cümle bu ahval
Ede hidâyet keşf ola ahval
Çekme melâmet ere selâmet
Kıldı inâyet Hazret-i Sultan

— 5 —

— Müseddes —

Gene seyyâh oluben destime aldım teberi
Gene ben azm-i diyâr etmeğe kıldım seferi
Dün ü gün âh ederek yârimi buldum seherî
Münkirin taşına ben gerçeğe vurdum siperi
Tevbeler bir dahi ben kimseye etmem kederi
Yürü ey zülf-i siyeh noktadan aldım haberi

Oluben ehl-i hicab kimseye hâlim diyemem
Çekerim her ne olur köhne bu şâlım diyemem
Vâizin pendini ben anlayamam dinleyemem (1)
Yâr idrâk edemem fark-ı adû eyleyemem
Tevbeler bir dahi ben kimseye etmem kederi
Yürü ey zülf-i siyeh noktadan aldım haberi

(1) Bekleyemem: nüsha.

Varalım Kâ'be-i uşşâka tavâf eyleyelim
Dem edüb menzil alub devr-i arâf eyleyelim
Silelim gönlümüzü su gibi sâf eyleyelim
Oturub sohbete (1) yârân ile lâf eyleyelim
Tevbeler bir dahi ben kimseye etmem kederi
Yürü ey zülf-i siyeh noktadan aldım haberi

Ederiz şükri Hudâ fahr ile bulduk bu demi
Giderek artırır ol Bâri Hudâ mertebemi
Tarf-ı Hak'ta olagör bak nice eyler keremi
Varalım kırklar ile eyleyelim ayn-ı cemi
Tevbeler bir dahi ben kimseye etmem kederi
Yürü ey zülf-i siyeh noktadan aldım haberi

Her ne buldumsa gönül cümlesi âdemde imiş
Şeş cihet anlayamam ye's ile mâtemde imiş
Seher Abdal da Hudâ hemdemidir demde imiş
Derd ile mihnet ile yâr ile bir cemde imiş
Tevbeler bir dahi ben kimseye etmem kederi
Yürü ey zülf-i siyeh noktadan aldım haberi

(1) Meclise: nüsha.

KARAFERYELİ HASAN

XVI ncı asır Bektaşî şairlerinden biri de Karaferyeli Hasan'dır. Bir müddet medrese tahsîlinde bulunmuş, sonra Bektaşî olmuştu. *Sehî,* «Sûret-i fakr ü fenâ galebe edüb ser ü pâ bürehne gedâ dervîş olub künc-i fakırda kanâat ihtiyâr edüb tûşe-i fakr ile iftihâr» eylediğini söyliyor. *Lâtifî* de «Ser ü pâ bürehne abdallar hâletin ve fenâ ehli sûretin» kullandığını bildiriyor. *Bayezid II.* devrinin ortalarında odasında yatarken öldürülmüş olan bu Bektaşî şairinin mahdud bazı şiirlerine mecmualarda tesadüf edilmektedir. Fakat Bektaşîliği terennüm eden şiirlerine henüz rastlamadım.

MEŞREBÎ

XVI ncı asır Bâtınîlerindendir. İstanbul'da doğdu. Bir bıçakçının oğludur. Tahsili yoktu. Fakat musikide ihtisas sahibi idi. Bestekârlıkta büyük bir iktidar gösteriyordu. *Sehî* onun Hayderîlerden olduğunu ve *Baba Ali Mest* köçeklerinden bulunduğunu bildiriyor. *Lâtifî* ise «Fakr ü fenâ ehli sûretin tutmuş, laübâlî mezheb ve devriş nihâd ve kalender meşreb kimesnedir» diyor. *Âşık Çelebi* de «Hayderhâneye varup şemle pûş zincirli tavklı kalenderî» olduğunu söyliyor. *Hasan Çelebi* tezkiresinde ise şu kayıdlar vardır:

«Etrâf ü eknâf-ı cihânı bâd-i bahârî gibi serserî geşt edüb meşrebi mâil-i tarîk-ı Hayderî olmağla halka-i irâdetlerini gûş-i cânına geçirüb ol zümrenin bende-i halka begûşu ve câm-ı mahabbet ve sâgar-ı meveddetlerinin mest ü medhûşu olmuş idi».

Bu maruf musikişinasın 962 (M. 1554) de Manisa'da vefat ettiğini *Âşık Çelebî* tezkiresinden öğreniyoruz...

ŞEMSÎ

XVI ncı asır Işıklarındandır. *Lâtifî* onun Seferîhisar'da doğduğunu söylüyor. *Âşık Çelebi* ise Acem'den geldiğini bildiriyor. Bir çok memleketler gezmiş, büyüklerin meclisinde kıssahanlık etmişti. Mahfuzatı çok olduğu ve iyi hikâye anlatabildiği için bu sahada muvaffak oluyordu. *Âşık Çelebi* onun Kalender meniş şemlepûş bir rind olduğunu söylemektedir. *Sultan Selim* namına «De Mürg» adlı bir mesnevî kaleme alan ve bu yüzden ihsana mazhar olan bu şair, Kanunî'nin hükümdarlık ettiği ilk yıllarda vefat etti. *Lâtifî* «Hoş âyende ve sâde ve küşâde temsîlâtı vardır» diyor ve bir mersiyesinden seçtiği şu üç beyti örnek olarak dercediyor:

Baş açık abdâlınım ben Şâh hakkı yâ Hüseyn
Tekyegâh-ı gamda zikrim â Hüseyn ü vâ Hüseyn
Etti tîğ-i iştiyâkın şerha şerha cismimi
Yazdı sohf-i sîneme hançer ucuyla yâ Hüseyn
Tâs-ı cismim zeyn edüb mercân-ı hûn-i dideden
Gözlerim yaşın sebîl edüb derim sakka Hüseyn

Işık Şemsî'nin eski mecmualarda, ekserisi rindane ve âşıkane mahiyette kaleme alınmış bazı manzumelerine tesadüf edilir. Bir kaç gazelini dercediyorum:

— 1 —

Hey ne müşkil derd imiş ey dost hicran yolları
Gerçi kim âsân idi Ya'kub'a Ken'an yolları
Bir nazar kılmaz gözüm gönlüm açılmaz gül gibi
Serv kametlerle zeyn olsa gülistan yolları
Rûha şol denlu cevâhir döktü göz merdümleri
İşlemezse gam değil şimdi Bedahşan yolları

Kâ'be-i kûyin Tavâf etmek olurdu tâ seher
Şâm-ı gamda tutmasa hâr-ı mugaylan yolları
Şemsi-i dil hasteye can vermeden gönder haber
Ey tabîbim sendedir bu derde derman yolları

— 2 —

Tîr-i âhı âşıkın çerh-i muallâdan geçer
Katre-i eşg-i nigârâ ka'r--ı deryâdan geçer
Gel cehennem var deme korkutma ey zâhid beni
Tâlib-i dîdâr olan firdevs-i a'lâdan geçer
Seyr ederken dün temâşâ eyledim gülzârda
Kamet-i ra'nâsı yârin serv-i bâlâdan geçer
Yüzünü görmek değil zâhid işitse nâmını
Zikrini tesbîh eder halvette esmâdan geçer
Cür'a-i aşkın şerâbıdır anı mest eyleyen
Sanma her dem *Şemsî*'yi câm-ı musaffâdan geçer

— 3 —

Zâhidâ vâkıama söyleye ta'bîr nedir
Hizmetinde bileyin ben dahi taksîr nedir
Pîrim ol perde-i pindârımı kaldır göreyim
Kalmayalım ikilikte bileyin bir nedir
Olacak hod ezel olmuştur ana çâre mi var
Ya bu insânı zaîf ettiği tedbîr nedir
Her işi işleten oldur eden ol ettiren ol
Bîgünahın ya bu boynundaki zencîr nedir
Nice mest eyledi *Şemsî*'yi görün bâde-i aşk
Bilmedi zevk-ı cevânî elem-i pîr nedir

HELÂKÎ

XVI ncı asır Işıklarındandır. Rumelinde Dobruca'da doğdu. Güzellere karşı ifrat derecede temayül gösteriyordu. Nihayet bir içki meclisinde yakışıklı bir dilber tarafından öldürüldü. *Lâtifî* diyor ki:

«Eğerçi tarz-ı gazelde çendan yedi yok idi. Ammâ eksei menâkıb-ı eimme-i izâm ve İmâmîler âdetince Düvâzde İmâm der idi».

Aynı eserde şairin şu manzume parçası kayıdlıdır:

Hâzin-i huld-i berin Şâh selâmün aleyk
Sâki-i mâ-i main Şâh selâmün aleyk
Medhin içün Mustafâ şânına dedi Lâfetâ
Kâşif-i Kul innemâ Şâh selâmün aleyk

NEBATÎ

XVI ncı asır kızılbaşlarındandır. *Âşık Çelebi,* onun için «Akçe koyunlu'dan bir kimesne imiş» diyor. *Şah İsmail* mensublarından bulunduğunu da «Kelimâtmdan tasavvufa çalışmış sôfî, belki Hurûfî olmak fehm olunur. Eğerçi eş'ârı ilâhî gûnedir, ammâ Şâhî gûnedir» cümleleriyle anlatmak istiyor.

Nebâtî, on beş yıl kadar Engürus'ta esaret hayatı geçirmiş, kurtulduktan sonra 930 (M. 1523) senelerinde Niğebolu'ya giderek orada iskele kâtipliği etmişti. *Âşık Çelebi* diyor ki:

«Fakîr tamâm dîvânın ve manzum ve mensûr bazı dâstanın gördüm. Eşeddülbelâ alelenbiyâ mazmûnun nazm edüb mahbus olduğun iş'âr etmiştir».

Nebâtî'nin âşıkane ve hakîmâne mahiyette bazı manzumelerine tesadüf ettim. Fakat kızılbaşlığı terennüm eden şiirlerine henüz rastlamadım.

KÂZIMÎ

XVI ncı asır bâtınîlerindendir. *Lâtifî*, Anadolu'da Kazâbad kurbinde doğduğunu bildiriyor. Genç yaşında meşhur Molla Lûtfî'den medrese tahsiline başlamış, sonra tarikate intisab etmişti. *Lâtifî* diyor ki:

«Âhır isti'dâdımda kusûr ve meşrebinde fütûr olmağın ilm-i tevhîdi tekmîl edemeyüb ilhâda ve ıskata düştü. Mubâhîler kelimâtın ve zenâdika âdâtın kullanır oldu. Zîrâ ittifâk-ı meşâyih-i izâm budur ki tevhidi tekmîl eden teklîfe inkâr eylemez ve mebdeini bilen kimse meâdını dahi mülâhaza edüb muktezâ-yi hilâf-ı şer' söz söylemez. Bazı kelimâtını huzûr-i eimme-i ulemâda te'vîle mecbûr olmuştur.»

HAYRETÎ

XVI ncı asrın maruf Bektaşîlerindendir. Vardar Yenicesinde doğdu. Tezkirelerde intisab ettiği tarikat hakkında sarih bir kayıd yoktur. Fakat bizzat kendisi bir manzumesinde:

Şâh hakkıyçün bugün ey Hayretî hayrân ü zâr
Hânkah-ı aşk içinde baş açık Bektaşiyiz

diyor. Üsküdar'da Selimağa kütüphanesindeki iki yazma divanıyla Millet Kütüphanesindeki çok kıymetli bir mecmuada da *Balım Sultan* mensublarından olduğunu bildiren bir gazeli münderiçtir.

Lâtifî de onun «Derviş meşreb ve Câferî mezheb» olduğunu bildirmektedir. Filhakika şairin İmâmiye akidelerini pek canlı bir şekilde terennüm ettiğini görüyoruz. Ve Anadolu

Türkleri arasında bu tarz şiirin en kuvvetli mümessilî olarak hiç şüphe yok ki o gösterilebilir. Hayatının son demlerinde gözlerini kaybeden bu değerli şair 941 (M. 1534) de vefat etti. Ve kendi uyandırdığı dergâha defn edildi.

حیرتی آه دوردن کوچدی

mısraı, ölüm yılını gösterir.

Lâtifî diyor ki:

«Mezarı diyâr-ı mezbûrda kendi vaz'ettiği zâviyededir. Mecma'-i yârân ve ziyâretgâh-ı rindan olmuştur. Ol vilâyetin hâlis-ül i'tikad ve sadık-ul-fuâdları hulûs-i i'tikad ile dîvânından tefe'ül ederler. Tab'-ı nâsa mülâyim hoş âyende ve küşâde ve âşıkane ve sâde eş'ârı vardır. Fî zamâninâ şi'r ile şöhret ve dîvânı halk mâbeyninde tamâm rağbet bulmuştur».

Hayretî'nin divanı matbu değildir. Fakat yazma nüshaları kütüphanelerde ve hususî ellerde mevcuddur. XVI ncı asırdan itibaren vücude getirilen mecmualara da daima şiirleri kaydedilmiştir.

Bu meşhur ve muvaffakiyetli şairin birkaç manzumesini dercediyorum:

— 1 —

— İmam Ali hakkında medhiye —

Ey rehnümâ-yi hayl-i muhibbân yâ **Ali**
Vey pîşüvâ-yi zümre-i merdân yâ **Ali**
Ey âlim-i dekayık u nutk-i **Muhammedî**
Vey âlim-i hakayık u sultân yâ **Ali**
Ey vâkıf-ı hakîkat-ı esrâr-i kâinât
Vey ârif-i maâni-i Kur'ân yâ Ali
Ey bâb-ı şehr-i ilm-i Hudâ hâdi-i hüdâ
Vey mahzen-i maârif-i irfân yâ **Ali**
Ey kân-ı cûd u lûtf u kerem menbâ'-i sehâ
Vey ma'din-i mürüvvet ü ihsân yâ Ali
Hem ma'dilet dürerlerine bahr-ı bîkeran
Hem ma'rifet güherlerine kân yâ Ali

Bir pâdişâh-ı her dü serâsın ki kûyinin
En kem gedâsı husrev ü hâkan yâ Ali
Gelmeye Kanber'ine senin cümle çöb kadar
Arz itselerdi mülket-i Osmân yâ Ali
Didi Resûl Rûhüke rûhî ne tan sana
Dirlerse cümleten bu cihan cân yâ Ali
Bir cür'an ile esridi mecmû'-i kâinât
Sâkî-i bezm-i vahdet-i Yezdân yâ Ali
Hiç âlem-i velâyet içinde nazîrini
Görmedi dahi dîde-i devrân yâ Ali
Dellâl-ı şehr-i dîn ü emîn-i metâ'-ı sır
Hallâl-i müşkil-i kamu insân yâ Ali
Hallâl-i müşkilât-ı cihansın aceb midir
Olsa yanında müşkilim âsân yâ Ali
Anın hakiyle vâris-i ilmindürür senün
Ya'ni Hasen hazîne-i ihsân yâ Ali
Anın hakı ki mefhar-i Âl-i Nebîdürür
Ya'ni Hüseyn-i şâh-ı şehîdân yâ Ali
Zeyn-el-ibâd hakkı ki abdi olan anın
Âlemde oldu başına sultân yâ Ali
Dâhi İmam Bâkır akıtdı hakına zer
Yanında oldu hâk ile yeksân yâ Ali
Dahi İmâm Sâdık u Kâzım Rızâ Hakı
Canlar revân olara hezârân yâ Ali
Dâhi Takî Nakî hakı âlemde bunların
Vasfına kimse bulmadı pâyân yâ Ali
Hem Askerî hakına olan askeri anın
Nâr-ı cahîme yanmadı bir ân yâ Ali
Anın hakı ki Mehdi-i sâhib zamandır ol
Kim muntazırlarız ana el'ân yâ Ali
Pâmâl idüb sıdı beni gam cündi kılıcı
Himmet demidir ey Şeh-i merdân yâ Ali
Hâlim harâb u dîde pür âb u ciğer kebâb
Dil cevr-i rûzgâr ile vîrân yâ Ali
Düşdüm ayaklara demidir destgîrim ol
Zulmetde kaldım ol bana burhân yâ Ali

Bir derde uğradım ki meded yok devâya hiç
Ger hazretinden olmaya dermân yâ Ali
Çek hân-ı lûtfunı kapuna geldi *Hayretî*
Muhtâc ü âc u vâlih ü hayrân yâ Ali

— 2 —

— İmam Hüseyn hakkında mersiye —

Ey pâdişâh-ı zümre-i merdân yâ Hüseyn
Vey server-i gürûh-i şehîdân yâ Hüseyn
Ey cân-ı pâk-i Ahmed ü Mahmûd Mustafâ
Vey nûr-i dîde-i Şeh-i Merdân yâ Hüseyn
Ey ma'din-i fütüvvet ü vey kân-ı lûtf u cûd
Vey mahzen-i mürüvvet ü ihsân yâ Hüseyn
Ey cevher-i maârife bir bahr-i bîkeran
Vey gevher-i hakayıka ummân yâ Hüseyn
Koç gibi yine can kuzusun eyledin revan
Îd-i cihâd-ı ekbere kurbân yâ Hüseyn
Ol ser ki kân-ı cevher-i sırr-ı İlâh idi
Meydanda eyledin anı galtân yâ Hüseyn
Gerden ki bûsegâh-ı Resûl-i Hudâ idi
Çaldılar ana hancer-i bürrân yâ Hüseyn
Mâh-ı muharrem erdi yakub dâğ-ı gam gönül
Kan akıdır bu dîde-i giryân yâ Hüseyn
Bir gündürür bu gün ki tutar mâtemin senin
Pîr ü cevân bende vü sultân yâ Hüseyn
Yer ü gök ehli cümle kara yaslıdır bugün
Olub saçın misâli perîşân yâ Hüseyn
Urdu yüzüne derd ile kef acıdı sana
Çün gördü bu musîbeti ummân yâ Hüseyn
Çağlayuben akan su değil gözü yaşıdır
Oldu zamâne derd ile giryân yâ Hüseyn
Vâdîler etti yakaların dest-i gamla çâk
Yüz yere urdu cümle beyâbân yâ Hüseyn
Taşlarla döğünüb gece gündüz akar sular
Sürer yüzünü yerlere her ân yâ Hüseyn

Berk oldu yine bir çakım âteş bu gussadan
Ağlar sehâb ra'd eder efgan yâ Hüseyn
Dâğ eyledi vücûdun ışıklar gibi nücûm
Döktü şafak bu mâtem içün kan yâ Hüseyn
Şeb girdi kara çullara mâtem tutar seher
Çâk etti dest-i gamla girîbân yâ Hüseyn
Döküb gözü yaşın durub ağlar yaşın yaşın
Tâ subh olunca şem-i şebistân yâ Hüseyn
Yakub vücûd-i nâzikine tâze tâze dâğ
Kana boyandı lâle-i nu'mân yâ Hüseyn
Nâz ile şîve ile kesildi salınmadan
Bâğ-ı cihanda serv-i hirâmân yâ Hüseyn
Abdal-ı fâni gibi nemedpûş olubdürür
Hâr-ı belâda bülbül-i nâlân yâ Hüseyn
Şunlar ki hânedânına kasd etti Ahmed'in
Demek olur mu anlara insân yâ Hüseyn
Hak'dan sana vü ceddine oldukça çok selâm
Olsun Yezîd'e lâ'net-i Yezdân yâ Hüseyn
Dahi ol iki zâlime lâ'net ki dediler
Birine Şimr ü birine Mervân yâ Hüseyn
Başıma tâc ü gözüme kûhl-i cilâ yeter
Hâk-i reh-i gürûh-i muhibbân yâ Hüseyn
Îd-i murâda şol kişi erer cihanda kim
Yolunda kıldı cânını kurbân yâ Hüseyn
Bir kelb-i bâ vefâdır eşiğinde *Hayretî*
Sürme kapından eyleme nâlân yâ Hüseyn
Lâyık değil ki redd oluna rûz-i rüsthîz
Cân ü diliyle bende-i fermân yâ Hüseyn
Olmazsa ger şefâat-i ceddin Hudâ bilür
Tuttu vücûdu illet-i isyân yâ Hüseyn
Bu şerbet-i mahabbet-i evlâd ola meğer
Olursa derdine yine dermân yâ Hüseyn
Sâkî-i bezm-i rûz-i cezâ olıcak anın
Unutma cür'adan anı ol ân yâ Hüseyn
Budur ümidimiz kamu ahbâb u hânedân
Mahşer gününde kalmaya atşân yâ Hüseyn

— 3 —

Buldular ol bînişandan çün nişan Abdâllar
Lâmekân ilinde tutdular mekân Abdâllar
Satdılar bir yâre cümle iki âlem rahtını
Yapamadılar dükân içre dükân Abdâllar
İçdiler Fazl-ı İlâhî çeşmesinden âb-ı Hızr
İtdiler kesb-î hayât-ı Câvidan Abdâllar
Öldiler ölmezden evvel oldılar hayy-i ebed
Virdiler can buldılar bir özge can Abdâllar
Oldular çün kim sırât-ul-mustakîmin sâliki
Olsalar Hızr ile tan mı hem'inan Abdâllar
Cümle nefsânî murâdâtı çü dilden sürdiler
Oldılar mâ'nide şâh-ı kâmran Abdâllar
Sakınub düzd-i hevâdan gerçek erler himmetin
Eylediler şehr-i dilde pâsban Abdâllar
Eylemişdir her biri ifritini nefsin zebun
Sûretâ seyr itdüğin şol nâtüvan Abdâllar
Basdılar çün küştgîr-i nefsi tan mı olsalar
Baş açık meydân içinde pehlivan Abdâllar
İrdiler tahkîke taklîdin yıkub bünyâdını
Buldular vîrânede genc-i nihan Abdâllar
Düşmeninden Ehl-i Beyt-i Ahmed'in olub berî
Oldılar candan muhibb-i Hânedan Abdâllar
Kerbelâ'da can revân idenler içün teşne leb
İtdiler göz yaşların âb-ı revan Abdâllar
Umaram yarın olalar ümmet içre sürh rû
İtdiler gözden bugün çün hunfeşan Abdâllar
Yandılar nâr-ı cefâya bunda yarın umaram
İdeler Ahmed livâsın sâyeban Abdâllar
Mustafâ bahrinde gavvâs oldılar çün buldılar
Gevher-i Elfakrü fahrî'den nişan Abdâllar
Eylemez vesvâs-ı şeytân-ı recîm anlara kâr
İtdiler çün Şâh ismin hırz-ı can Abdâllar
Bunda ol mesmûm-i râh-ı din Hasen Şâh aşkına
İtdiler çün nûş nîş-i can sitan Abdâllar

Bezm-i mahşerde ümîd oldur ki yarın içeler
Sâki-i kevser elinden nûş-i can Abdâllar
Hem tutub her dem Hüseyn-ibn-i Alî'nin mâtemin
Ağlaşub gözden dökerler bunda kan Abdâllar
Umaram handân ü hurrem yarın anınla bile
İdeler seyr-i gülistân-ı cinan Abdâllar
Oldılar Zeyn-ül-ibâd'ın çün ibâdı oldılar
Cân ü dil milkinde şâh-ı şeh nişan Abdâllar
Bâkır-ın sertâc idinüb ayağı toprağını
İşin altun eylediler bîgüman Abdâllar
Peyrev olüb pişrev idindiler çün Ca'fer'i
Menzil-i mâksûda irdiler heman Abdâllar
İtdiler Şâh-ı Horâsân'ın ayağı tozını
Cân ü dil çeşmine kûhl-i İsfahan Abdâllar
Şeh Takî ile Nâkî'nin medhini bülbül gibi
Subh u şâm idindiler vird-i zeban Abdâllar
Oldılar çün Askerî'nin askeri kimden ne gam
Âlemi seyreylesünler şâdman Abdâllar
Var ümîdim kim doğub bir gün güni mü'minlerin
İre devr-i Mehdi-i sâhib zaman Abdâllar
Zulmet-i gafletden arınub cihan mülki tamâm
İrişe Hak'dan inâyet nâgehan Abdâllar
Bir hidâyet necmidir her dâğ-ı reh mâ'nîde kim
Menzilinden sâlike virür nişan Abdâllar
Hayretî'yim gam şebinde koyasız lâyık mıdır
Olmayasız ol garîbe mihriban Abdâllar
Siz erenlerden niyâz oldur ki reddolunmaya
Eyledi meydanda çün rûh-i revan Abdâllar

— 4 —

— Murabba —

Olmayub âlemde sûret satmada dellâllar
Kîl ü kali kazıdı defterden ehl-i hâller
Vâkıf-ı esrâr-ı aşk-ı Hak olan kattâller
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar

Na'ller kim kesdiler râh-ı Hudâ'ye dâldir
Tâlibi cezbitmeğe her biri bir çengâldir
Dağlar rûşen delîl-i meclis-i ikbâldir
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar

Bezm-i dilde her elif bir şem'-i can efrûzdur
Münkirin kalbine lâkin tîr-i âhen dûzdur
Gicesi Kadr oldı bunların günü nevrûzdur
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar

Çün bular râh-ı tarîkatde gelüb hâk oldular
Zerre iken mihr-i âlemtâb-ı eflâk oldular
Gıll u gışdan saykal-ı tevhîd ile pâk oldular
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar.

Sûretâ gerçi birer kemter gedâlardır bular
Âlem-i ma'nâde lâkin pâdişalardır bular
Merve hakkı sôfiyâ ehl-i Safâlardır bular
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar

Cism sûretde heman ma'nâda bunlar cândır
Âlem-i ma'nâya her bir sözleri burhândır
Kisvet-i fakr içre bunlar da birer sultândır
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar

Pâdişehsin *Hayretî* Hünkâr'a gerçek kulsun
Âstân-ı devletinde bende-i makbûlsün
Sen de bir dîvânesi ol bunların ma'kulsün
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar

— 5 —

— Murabba —

Nice bir zülf gibi hâk ile yeksân olalım
Nice bir turraları gibi perîşan olalım
Açılalım leb-i dilber gibi handân olalım
Cür'adânı getür Abdal yine hayrân olalım

Silelim gel berü âyîne-i kalbin tozını
Açalım kûhl-i gubâr ile yine can gözini
Kulağa komayalım Hâce Fakîhin sözini
Cür'adânı getür Abdal yine hayrân olalım

Kalmayub gülşen-i dilde eser-i hâr-ı melâl
Yeridir açıla yer yer gül-i gülzâr-ı hayâl
Müfti-i aşk çü fetvâ virüben itdi helâl
Cür'adânı getür Abdal yine hayrân olalım

Yıkuben zühd ü vera' mülkini giryân idelim
Girelim cân ü gönül şehrini seyrân idelim
Cem' olub bir araya sohbet-i rindân idelim
Cür'adânı getür Abdal yine hayrân olalım

Nice bir âyine-i câm ile hodbîn olalım
Nice bir bâde-i hamrâ gibi rengîn olalım
Gele yek reng gedâlar gibi miskin olalım
Cür'adânı getür Abdal yine hayrân olalım

Aşk esrârının anlamağa keyfiyyetini
Ni'met-i hân-ı gamın almak içün lezzetini
Hayretî'nin dahi arturmak içün hayretini
Cür'adânı getür Abdal yine hayrân olalım

— 6 —

— Gazel —

Erenlerden eğer olursa himmet
Olur dâî kamu a'dâ ne minnet
Ne gam yagî olursa cümle âlem
Balım Sultan'dan olursa inâyet
Erenler eşiğinde hâk olanın
Melekler ide toprağın ziyâret
Murâda ermek istersen mürîd ol
Getür bir merd eşiğinde irâdet
Medeḍ senden mededsiz *Hayretî*'ye
Erenler şâhı sultân-ı mürüvvet

— 7 —

Câna kalmaz bir fedâyî canlarız
Terk ü Tecrîdîz fenâyî canlarız
Sôfi-i şeytan siriştin âkıyüz
Ehl-i Tevhîdiz Hudâyî canlarız
Kıblemizdir veçh-i pâk-i Ahmed'in
Biz Muhammed Mustafâyî canlarız
Kâ'bemizdir âstânı Hayder'in
Biz Aliy-yel-Murtazâyî canlarız
Biz Hasen aşkına içtik zehr-i gam
Biz Hüseyn-i Kerbelâyî canlarız
Cân ile Zeynülibâd'ın abdiyiz
Hâsılı Âl-i abâyî canlarız
Hâk-i râhıyüz Muhammed Bâkır'ın
Ca'ferî mezheb safâyî canlarız
Şâh Takî vü Nakî sultânımız
Hem Rızâ-yi muktedâyî canlarız
Askerî'nin askeriyiz Askerî
Mehdi-i sâhib livâyî canlarız
Kelbiyiz dergâh-ı Âl-i Hayder'in
Biz de bu derde gedâyî canlarız
Kaçma bizden *Hayretî* bîgâne vâr
Biz de bir kaç âşinâyî canlarız

YETİM ALİ ÇELEBİ

XVI ncı asır Kalenderîlerindendir. İstanbul'da doğdu. Babası Yeniçeri ocağında turnacıbaşı idi. Kendisi de bu ocağa intisab etti. O devrin maruf şeyhlerinden Şeyh Cemal'e mürid oldu. Bilâhare bir Kalenderhane uyandırdı. Seyyidi Ali Çelebi ile Hint seferinde bulundu. Vefatı 960 (M. 1552) dadır. Bugün elimizde divanı bulunmayan Yetim'in müteferrik şiirlerine mecmualarda tesadüf olunmaktadır. Gemicilik ıstılâhlarını muhtevi meşhur bir manzumesi de vardır. Kalenderîliği terennüm eden bir murabbaı, şeyhinin vefatından dolayı ne kadar müteessir olduğunu göstermektedir. *Prof. Ahmed Caferoğlu*'nun Viyana kütüphanesindeki bir mecmuadan (No. 2006) istinsah ettiği Kul Yetim mahlâslı manzumenin de bu şaire aid olmak ihtimali mevcuddur. Bu iki manzume ile diğer bir gazelini dercetmekle iktifa ediyorum:

— 1 —

Allah bir Muhammed Ali
Nazar eyle bâri bana
İzz ü celâlin aşkına
Çektirme şol zârı bana

Pirlerden inüb Hû deriz
Yalan dünyâyı nideriz
Ölürüz hasret gideriz
Göster şol dîdârı bana

Muhammed Ali'dir server
Âşıkına varır yalvar
Her kişinin murâdın ver
Efendim sevdiğim bana

Kul Yetim ağlar yerinir
Aşk hayâliyle sürünür
Cennet-i Rıdvan görünür
Şol güzelin kaddi bana

— 2 —

Bihamdillâh yine bir hoş demim var
Ferâgat âleminde âlemim var
Dü âlem işret ü ayşına virmem
Derûn-i dilde cânâ bir gamim var
Cihânın az u çoğundan geçelden
Gönülde sanma kim bîş ü kemim var
Salındırmaz muhîti kirpiğine
Benim cism-i terimde bir nemim var
Duhân-ı âha sertâpî boyandım
Yetîm âh itmeyim mi mâtemim var

— 3 —

— Murabba —

Levh-i dilde nice bir nakş-ı vekar eyleyelim
Ser ü sâmânı koyub aşk ile kâr eyleyelim
Zerd olub âlem-i tecrîde güzâr eyleyelim
Gel kalender olalım terk-i diyâr eyleyelim

Her ne kim hâtıra olsa yuyalım âb gibi
Kâinâtı görelim vâkıa-i hâb gibi
Şark u garbı gezelim mihr-i cihantâb gibi
Gel kalender olalım terk-i diyâr eyleyelim

Câme-i âriyeden bu ten-i hâkîyi soyub
Ârdan âri olub neng ile nâmûsu koyub
Baş açık yalın ayak kafile-i aşka uyub
Gel kalender olalım terk-i diyâr eyleyelim

Yine âlâyiş-i dehri yuyalım pâk olalım
Girelim bir nemede âşık-ı bîbâk olalım

Ehl-i diller yoluna sürünelim hâk olalım
Gel kalender olalım terk-i diyâr eyleyelim

Terk-i âdetle yine kendimize bend edelim
Resm ü âyîn-i cihânı nice pâbend edelim
Azm-i Şîrâz ü Buhârâ vü Semerkand edelim
Gel kalender olalım terk-i diyâr eyleyelim

Emr-i Hak erdi sefer eyledi çün *Pîr Cemal*
Rûm'da sana karâr oldu *Yetîm* emr-i muhâl
Arab'a ya Acem'e eyleyelim isti'câl
Gel kalender olalım terk-i diyâr eyleyelim

HAYALÎ

XVI ncı asrın pek maruf ve muktedir şairlerindendir. Vardar Yenicesinde doğdu. Genç yaşında Bâtınîliği benimsemiş, fakat daha sonraları bu akîdeden sıyrılmıştı. *Sehî*, onun «Silsile-i tarîkatte Hayderî» olduğunu ve *Baba Ali Mest* köçeklerinden bulunduğunu bildiriyor. *Lâtîfî* de «Tarîk-i tarîkatte bir er ocağının rûşen dil kûçek-i çerağ efrûhtesi» bulunduğunu söylüyor. Filhakika kendisi de bazı şiirlerinde Kalenderî ve Hayderîlerle düşüp kalktığını zımnen anlatmaktadır. Bir gazelindeki şu beyitlerden de Sütlüce'deki *Câferâbâd* tekkesinin müdavimlerinden olduğunu ve bu tekkeyi uyandıran *Câfer*'e gayet hürmetkâr bulunduğunu anlıyoruz:

Şi'r ü sâz u dilber ü mey kim cihânın cânıdır
Câferâbâd'ın bihamdillâh bugün devrânıdır
Kişver-i ayş ü tarabda beğliği var Ca'fer'in
Niçe bin zevk u safâ iklîminin sultânıdır
Ol civanmerde nola ehl-i fütüvvet der isem
Varını bezl etmede Rûm'un Ali Evrân'ıdır
Fakr vâdîsinde sergerdan olan üftâdeler
Gûşe-i bî tûşesinin her gice mihmânıdır

Fakat Hayalî'nin daha sonraları Bâtınîlerden uzaklaştığı muhakkaktır. Nitekim muhtelif menbalarda onun *İskender Çelebi* delâletiyle *Kanunî*'nin lûtfuna mazhar olduğu ve akîdesinin değiştiği kayıdlıdır. Esasen Hayalî, herhangi bir akîdeyi terennüm eden bir şair olarak gösterilemez. O, san'atkârlık bakımından Türk edebîyatının en kudretli şairlerindendir. Bazı beyitlerinde tasavvuf telâkkileri görülmekle beraber, münhasıran bu akideleri ihtiva eden şiirleri pek azdır.

Nev'i şahsına münhasır büyük bir şair olan Hayalî, 964 (M. 1556) de vefat etti. *Arşî* onun için şu güzel ölüm tarihini vücude getirmiştir:

سوزی دلده خیالی کوزده قالدی

Divanının müteaddid yazma nüshalarına tesadüf edilen Hayalî'nin bir kaç gazelini dercediyorum:

— 1 —

Yolunda ser verüb şu ki serverlik eyledi
Meydân-ı aşk içinde dilâverlik eyledi
Kim ki bu çerh-i pîrezene mâil olmadı
Merdâneler içinde bugün erlik eyledi
Zünnâr-ı zülfün eyledi bî din rakîbe arz
Gördün mü ol sanem nice kâfirlik eyledi
Peygân-ı yâr sîneme geldi yüreklenüb
Dil deldi cânım aldı ciğerderlik eyledi
Dilden *Hayâli* sûret-i idrâki kazıyub
Dîvâne meşreb oldu kalenderlik eyledi

— 2 —

Ehl-i tevhîdim hakîkat râhının âgâhiyim
Hânkah-ı aşk içinde sofi-i Allahi'yim
Geh hadîde gâh evce seyrime yok intihâ
Mevc-i deryâyım gehî deryâ içinde mâhiyim
Tâki aldım farkıma terk-i alâyıkten külâh
Ehl-i fakrın mülk-i istiğnâya mâlik şâhiyim

Bîşe-i aşkın gehî şîr-i şikâr endâzıyım
Geh fenâ vâdîlerinin nâtüvan rûbâhıyim
Hirmen-i aşk içre gendüm dâne addetmem velî
Cism-i zerdimle hevâya münkalib bir kâhiyim
Geh münâcât ehlinin saff-ı niâlidir yerim
Geh harâbât erlerinin çâker-i dergâhiyim
Ey *Hayâlî* emrine Hak'kın itâattır işim
Her ne kim nefsim murâd edinse anı nâhiyim

— 3 —

Ne zillet vermeğe râğıb ne devlet hâhımız vardır
Ko gayrı gayre yâr olsun bizim Allah'ımız vardır
Tarîkından ererse menzil-i maksûda her âşık
Hakîkat râhını gözler bizim bir şâhımız vardır
Mey âlûde sifâlin tâc-ı Cemşîd'e değişmezler
Bizim kûy-i harâbât içre bir dergâhımız vardır
Gam-ı dünyâ bizi bulmaz velî mâh-ı muharremde
Şehid-i Kerbelâ içün bir âh ü vâhımız vardır
Hayâlî sûret-i dünyâya âkiller gibi bakmaz
Hakikat vechine bakmış dil-i âgâhımız vardır

— 4 —

Zevk-ı bâde neydüğin mest-i harâbîler bilür
Lâcerem deryâ zebânın mürg-i âbîler bilür
Vuslatın cennâtmm râhatleri âlemlerin
Dûzah-i hirmanda nâr olmuş gurâbîler bilür
Sâye perverler gözü bu perteve kılmaz nazar
Neydüğün nûr-i tecellî âftâbîler bilür
Yoluna hâk olmanın âdâbını uşşâka sor
Saltanat âyînini Efrâsyâbîler bilür
Hâk-i râhınken *Hayâlî* havf eder ağyârdan
Hâricîler kibr ü kînin Bûtürâbîler bilür

HÜSEYNÎ

XVI ncı asır Bektaşîlerindendir. Edirne'de doğdu. Maişetini helvacılıkla temin ediyordu. Bundan dolayıdır ki «Emîr Hüseyin Helvayî» namiyle şöhret kazanmıştır. *Lâtifî*, onun «abdallar meşrebin ve dedeler mezhebin kullandığını» bildiriyor.

XVI ncı asır şairlerinden *Aşkî* de ahibbasından bahsettiği bir manzumesinde onun abdallardan, yani Bektaşîlerden yiğit bir şahsiyet olduğunu şu beyitle anlamaktadır:

Ba'dehu sorsan eğer şimdi Hüseyn Abdal'ı
Ki özü doğru yiğittir sudakadan anılır

Hasan Çelebi ise edebî hususiyeti hakkında şunları söylemektedir:

«Şiirde çendan kudreti ve nazımda ol kadar istitâati ol mamağın zamânesinde olan şuarânın eş'ârını gasb ederdi. Yoluna can vermeğe can veren uşşâkmdan olan şuâraya hod tekellüf yoktur deyu şiirlerini benimdir deyu okurdu. Hattâ *Lâtifî* bu ma'nâya vâkıf ve bu kaziyyeye ârif olmadığına *Figanî*'nin bu gazel-i meşhûrunu ana isnad etmiştir:

Ruhin yanındaki hâlin değildir ey mehrû
Sitâredir ki oluptur hilâle hem pehlû

«Bülega-yi Rûm'un şâir-i âlîkadri şâir-i sâhir merhum Emrî mezbur Hüseynî hakkında demiştir:

Şuarânın emîri Helvâyî
Ki her âhûya dâstan söyler
Ahsen-üş-şi'r ekzebüh deyüben
Her ne kim söylese yalan söyler

«Merhum Âşık Çelebi dahi tezkiresinde bu şi'ri ana isnâd etmiştir:

Girdim muhît-i aşkına sandım ben anı sığ
Başımdan aştı mevc-i belâ nâgehan dirîğ»

Hüseynî'nin Bektâşîliği terennüm eden bazı şiirlerine mecmualarda rastlıyoruz. Bunlardan bir kısmı, hece vezniyle yazılmıştır.

Birkaç manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Yâ İlâhî bize bildir nicesidir hallerimiz
Gözümüz görmez nicedir kande gider yollarımız
Aşkın deryâsın boylarız her şeyin aslın soylarız
Bir acep yerden söyleriz kimse bilmez kallerimiz
Âdem-i Safî'ye erdik Mustafâ'nın sırrın bildik
Ali ile hemdem olduk sır sözüdür kallerimiz
Âşık ol serden geçersin gelme meydana kaçarsın
Âb-ı hayvandır içersin akup gider sellerimiz
Mahabbet cür'asın içtik akl u dil ü candan geçtik
Tevhid gülistânın açtık seyr et bizim dillerimiz
Benden benliğim çekildi gayrıdan gönül üzüldü
Dîvân-ı Hak'dan yazıldı bak göresin kallerimiz
Bu menzile cinnî gelmez zîr-ehlullah dilin bilmez
Varlığından fenâ olmaz baka ildir illerimiz
Gizli yoldur kimse bilmez bu menzilde kimse ölmez
Hemîşe yoncadır solmaz verd-i ahmer güllerimiz
Hüseynî canını nider yola yokluğ ile gider
Uşşakları efgan eder gülgul eder bülbülümüz

— 2 —

Bu gün bî cân idim ben câna erdim
Ki cânım verüben cânâna erdim
Muhammed çünki ilmin şehri olmuş
Kapu olmuş Şeh-i merdân'e erdim
Ki bin yıl olmadan durmuş yerinde
Muhammed Mustafâ sultâna erdim

Götürdü zulmu adli kıldı zâhir
Muhammed Mehdi-i dervrâna erdim
Bana benden değil işbu vazife
Erenler serveri sırdâne erdim
Cemî'-ül-cem'de cem' olmuş özü
Hakîkat kâmil-i insâna erdim
Yüzü Seb-ul mesânîdir muayyen
Acâyib sûre-i Kur'ân'a erdim
Don edüb giymiş âdem sûretini
Bu imiş sûret-i Rahmân'a erdim
Yüzün gören bulur Hak'dan nedâmet
Nazar-ı rahmet ü gufrâna erdim
Nefesiyle ölü canlar dirilür
Görün kim Îsi-i devrâna erdim
Hüseynî vâsıl-ı Hak'dır hakikat
Ki bir katre idim ummâna erdim

— 3 —

Tavâf-ı haccın ey dilber sevâbı gerçi a'lâdır.
Velî gönül tavâf etmek bilesin andan a'lâdır
Gel ey Hak isteyen tâlib murâda ermek istersen
Gönülde iste kim gönül makam-ı sırr-ı Mevlâ'dır
Olar kim âşık-ı dîdar olubdur cenneti netsün
Ki hûr u kevser olara bilesin kim tüfeylâdır
Kişi her ne kimi sevse ol olur fikri vü zikri
Nitekim dilde Mecnûn'un dün ü gün zikri Leylâdır
El ermez vaslına çünkim hayâlin gitmesün gözden
Hüseynî'nin şehâ gönlü anın ile tesellâdır

KALENDER

XVI ncı asır Bektâşîlerindendir.. Tezkirelerde hayatı hakkında malûmata tesadüf edemedim. Fakat bu zatin, *Kanunî* devrinde bir isyan töhmetiyle öldürülen Hacı Bektaş hânikahı postnişini Kalender olması ihtimal dahilindedir.

XVI ncı asırda yazılan müteaddit mecmularda şiirlerine tesadüf edilmesi ise, onun bu asır Bektaşîlerinden olduğuna kuvvetli bir delildir. Hece vezniyle yazılmış «Kalender Abdal» mahlâslı nefeslerin de bu şaire âid olduğu tahmin olunabilir. Kalender ve Kalender Abdal namına eski mecmularda kayıdlı bulunan şiirlerden bir kaçını dercediyorum :

— 1 —

Dün gece seyranda (1) bâtın yüzünde
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'yi gördüm
Elfi taç başında nikap yüzünde
Aslı imam nesli Ali'yi gördüm

Geçti seccadeye oturdu kendi
Cemali nurundan çırağ uyandı
İşâret eyledi sâkiler sundu (2)
Bize Hak'tan gelen doluyu gördüm

İçtim ol doludan aklım yetirdim
Çıkardım kisvetîm ikrar getirdim
Menzil gösterdiler geçtim oturdum
Kemend ile bağlı belimi gördüm (3)

(1) Seyrimde: nüsha.
(2) İşaret eyledi kara aptan sundu: nüsha.
(3) Tığbentle bağlı belini gördüm: nüsha.

Mürşid eteğinden tutmuşum destim
Bu idi muradım irişti kastım
Bilmem sarhoş muyum neyim, ben mestim
Erenler verdiği dilimi gördüm

Kalender Abdal'ım koymuşum seri
Şükür kurban kestim gördüm dizarı
Erenler serveri, gerçekler eri
Sultan Hacı Bektaş Veli'yi gördüm (1)

— 2 —

Bilmeyen insan değil billâh bu cânın kadrini
Gitmeden bilmek gerek rûh-i revânın kadrini
Lûtf u ihsân eyleyen dâr-ı fenâ içre müdâm
Lâcerem oldur bilen dâr-ül-bakanın kadrini
Serbeser cismini vîrân etmeyen tâ aşk ile
Bilmemiştir gevher-i genc-i nihânın kadrini
Çekmeyen derd ü belâ vü mihnet ü hicran gamin
Ol ne bilsün derdmend-i nâtüvânın kadrini
İsteme her şûm-i nâmerd ile nâdandan kerem
Hem yine merdan bilür merd-i Hudâ'nın kadrini
Bunca devran geldi geçti bilmedi münkir henûz
Derviş-i bîçâre-i ehl-i duâanın kadrini
Ey *Kalender* râzını keşf etme her nâmahreme
Değme can bilmez bilirsin bu beyânın kadrini

— 3 —

Her câna kalan serseriye er demesinler
Ser vermeyenin ismine server demesinler
Bir kimsenede olmasa ol aşk-ı Ali'den
Pes nice ana kâfir-i Hayber demesinler
Her can ki Şehi bilmese bu kişver içinde
Şah kulu değil çâker-i Kanber demesinler
Güzel görünür işbu gönül her kimi sevse
Tahkîk budur özge haberler demesinler

(1) Maksut olan İmam Ali'yi gördüm: nüsha.

Efsâne sözün söyleme ey zâhid-i hodbin
Sakın ki sana câhil-i ebter demesinler
Katlanmaz isen sabr idüben cevrine yârin
Ol bî hünere aşk eri rehber demesinler
Ser vermez isen yoluna sen Şâh-ı kadîmin
Âlemde bana dahi *Kalender* demesinler

— 4 —

Ey gönül şâd ol Muhammed Mustafa devrânıdır
Meşreb-i Şâh-ı velâyet Murtezâ devrânıdır
Her tarafdan hikmetullah sır-rı Şâh oldu zuhûr
Şah Hasen ü Şah Hüseyin'im Kerbelâ devrânıdır
Tâlib ol Zeynelabâya Bâkır'e ihlâs ile
Ca'fer ü Kâzım Ali Mûsâ Rızâ devrânıdır
Şah Takî sultân-ı âlem Şah Nakî Şah Askerî
Mehdi hem din esrveri Âl-i abâ devrânıdır
Sohbet-i irfâna ermez her hasîs-i bi haber
Bunda sığmaz nâşiler bu âşinâ devrânıdır
Zâhidin ref' oldu zühdü kalmadı ayruk demi
Lâcerem sıdk u safâ mihr ü vefâ devrânıdır
Geçti hükm-i tohm-i Mervan geldi îman askerî
Ey *Kalender* secde kıl Âl-i abâ devrânıdır (1)

— 5 —

Dilberin vechine Bismillâh oku
Gör bu hüsn-i hulku sun'ullah oku
Çehre-i ruhsâresin Seb'ulmesan
Allemelesmâ Kelâmullah oku
Ver salevat görse aynın aynını
Kaşların hem kudret-i Allah oku
Ol beyân-ı beyyinât-ı zât-ı Hak
Sûret-i insandır eyvallah oku

(1) Bazı mecmuâlarda yanlış olarak «Hatayî» namına kayıtlıdır.

Ger dilersen ehl-i nâcî olmağa
Geç bu kesretten Kitâbullah oku
Harf-ı nutka Câvidan'dan al sebak
Asl u fer'i nakş-ı Arşullah oku
Fâ ü dâd ü lâmdan iste Rabbini
Ey *Kalender* ilm-i ehlullah oku

— 6 —

— Müseddes —

Hôr bakma fukarâya sakın ey ehl-i hüner
Sûrete etme nazar sîrete bakub ekser
Kadir olmazsa da bir habbeye dünyâda eğer
Düşer erbâb-ı fenâ lûtf-i Hudâ'ya mazhar
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Âdemi fıtrat-ı evvelde Hudâ-yi mutaâl
Kimisin şâh-ı cihân etti kimisin abdâl
Kimine sadr nasîb etti kime saff-ı niâl
Bu nasihatleri gûş et sakın ey nîk hisâl
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Hünerine nazar et aybını pinhân eyle
Kibri ko yanına al âlemi seyrân eyle
Def'-i gam kıl güle bak yüzüne handân eyle
Hâtırını ele al lûtf edüb ihsân eyle
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Sâf dil ol yere ko yüzünü çün âb-ı revan
Kaynayub tekye-i aşk içre varub niçe zaman
Bir bilür şâh u gedâ kadrini ehl-i irfan
Yedi iklîme olursan da eğer şâh-ı cihan
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Münkir olma fukarâya yürü zâhid zinhâr
Rifk ile bak yüzüne lûtf ile eyle güftâr
Fukarâdan kopar erbâb-ı velâyet her bâr
Gel *Kalender* sözüne eyleme lûtf et inkâr
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

YETİMÎ

XVI ncı asır Bektâşîlerindendir. *Âşık Çelebi* onun Seyyid Gâzi hankahı abdallarından olduğunu bildiriyor. *Hasan Çelebi* de şunları söylemektedir :

«Vilâyet-i Germiyandan *Seyyid Gazî* hânkahında olan büdelâmn yetîmi ve hankah-ı cihanda ser ü pâ bürehne yürüyen abdalların bî havf ü bîmi idi».

Her iki tezkirede de âşıkane bir manzumesi örnek olarak alınmıştir. Mecmualarda mahdud bir kısım şiirlerine tesadüf edilen Yetimî'nin iki manzumesini dercemekle iktifa ediyorum:

— 1 —

— Gazel —

Âşık-ı pür hâle pûşîde değil ahvâlimiz
Nüktedân-ı ilm-i aşka nitekim akvalimiz
Âlem-i lâhûta yummazdık kanad ya hû deyu
Terk-i nâsût ile açılmasa perr ü bâlimiz
Biz sebük bâran ile pâdâş olmazdık bu gün
Üstümüzden ırmasak tahfif idüb işgalimiz
Câme-i zerbeft-i şâhîye teveccüh etmeyiz
Ol gedâ kim eğnine aldı palasu şalimiz
Tekyegâh-ı aşka dervîşâne gel şâhım ki tâ
Aşk u meşk ide seninle bu dil-i abdâlimiz
Pertev-i nûr-i cemâli rehnümâ-yi aşk iken
Ey *Yetîmî* zühd yolunda var mıdır a'mâlimiz

— 2 —

— Muhammes —

Giceler tâ subh olunca zârı var Bektaşi'nin
Künc-i vahdetde müdâm erkânı var Bektaşi'nin
Ahdine sâbit kadem ikrârı var Bektaşi'nin
Hayder-i Şîr-i Hudâ Kerrâr'ı var Bektaşi'nin
Hacı Bektaş-ı Veli hünkârı var Bektaşi'nin

Sâhib-i esrârı dinle aşkı rüsvâ eyleme
Zâhidâ gel ehl-i ilmim deyu da'vâ eyleme
Kâmilin hakkında bir biyhûde gavga eyleme
Kanda görsen bir harâbât ehlini ta'n eyleme
Hacı Bektâş-ı Veli hünkârı var Bektaşi'nin

Hem şerîatten haberdar hem tarîkat ehlidir
Ma'rifet bâbmda tekmil hem hakîkat ehlidir
Bâzı câhil dahl eder bilmez ne işret ehlidir
Birler üçler yediler bezminde vahdet ehlidir
Hacı Bektâş-ı Veli hünkârı var Bektaşi'nin

Bu harâbât ehli pendin merd isen gel eyle gûş
Âri kıl mir'ât-ı kalbin olasın bin bire dûş
Köhnesine hor bakıp demeyin anlar hırkapûş
Bir gün ola ettire esrâr-ı aşk-ı bahri cûş
Hacı Bektâş-ı Veli hünkârı var Bektaşi'nin

Bu ikilik perdesinden geç olasın tâ ki pîr
İnd-i Bârî'de *Yetimî* bir olur bây ü fakir
Yâ İlâhî dâm-ı nefs içre bizi koyma esîr
Bizdedir velhasılı zâhir ü bâtın cümle sır
Hacı Bektâş-ı Veli hünkârı var Bektaşi'nin

ASKERÎ

XVI ncı asır Bektaşîlerinden biri de Askerî'dir. Edirne'de doğdu. Uzun zaman Kerbelâ'daki Bektaşî tekkesinde bulunmuştu. *Lâtifî,* «Niçe zaman Hazret-i İmam Hüseyin âstânesine yüz sürmüş ve Seyyid Gazî dergâhına Şâh-ı Horasan selâmın getürmüş abdâl meşreb ve mevâlî mezheb kimesnedir. Diyâr-ı Bağdad'da Eimme-i izâmdan İmam Hasan-ı Askerî âstânesinde niçe yıllar mukîm olub atebe-i refîaya intisâb-ı tâmı olduğu münâsebetle Askerî tahallûs etmiştir. Dervişâne ebyâtı ve fakr u fenâya müteallik kelimâtı vardır» diyor.

Askeri'nin mecmualarda epeyce şi'ri kayıdlıdır. Bunlar arasında satirik mahiyette olanlar da vardır. Bektâşîliği terennüm eden bir manzumesini dercediyorum :

— 1 —

Pâdişah-ı dehre baş eğmez gedâlar var imiş
Mülk-i istiğnâda hoş ehl-i gınâlar var imiş
Sakınur ersâr-ı aşkullahı her bîgâneden
Hamdülillâh sırra mahrem âşinalar var imiş
Atlas-ı şâha değişmez köhne şâlın âr eder
Tekye-i dehr içre abdâl-ı fenâlar var imiş
Zeyn eder şehbâzlarla bu dil-i sadçâkini
Zümre-i uşşâk içinde bî nevâlar var imiş
Aşk derdinden zebundur gûşe-i meyhânede
Askerî gibi hezâran mübtelâlar var imiş

SÂNÎ

XVI ncı asır Bâtınîlerindendir. Yeniçeri ocağında terbiye gördü. Devrinde *Can Memi* namiyle şöhret kazanmıştı. Hiciv ve mizaha meyli vardı. Acem şairlerinin divanlarını çok okumuş ve bu tetebbu neticesinde gözel manzumeler ibda edebilmişti. Ömrünün ortalarında sekban oldu. Daha sonra sipahîler zümresine nakledildi. İçkiye çok düşkündü, hattâ *Kanunî* şarabı yasak ettiği zaman zarurî olarak kahvehanelere devama başlamış ve şu meşhur beyti vücuda getirmişti:

Humlar şikeste câm tehî yok vücûd-i mey
Kıldın esîr-i kahve bizi hey zamâne hey

Tekaüd olduktan sonra 995 (M. 1586) da vefat etti. Azizî «gitti Sânî» terkibini tarih düşürmüştür.

Sânî, ilhad töhmetiyle öldürülen meşhur *Karamanî* müridlerindendi. Fakat bir teftiş esnasında korkusundan tekkeden kaçmış ve meyhanelere devamı tercih etmişti. *Müverrih Âlî* «Hadd-i zâtında tab'ı mezrea-i tohm-i ilhâd idüğü kesret-i fisk u fesâd ve sû-i i'tikadından ma'lûm idi» diyerek onun bâtınîliğini anlatmak istemiştir. Hasan Çelebi ise itikadını sonraları tashih ettiğini şu yolda söylemektedir:

«Evâil-i hâlinde hadâset-i sinn ü sâl muktezâsı üzre ayş ü nûşla meşgul ve yârân ü ihvânı miyânında rindî ve kallâşî ile ma'ruf olmağın bazı kimesne ana sû-i zan üzre idi. Lâkin hâlâ cümle-i menâhîden tâib ve râci' olub sipâhî oğlanı iken tekaüd akçesiyle kani' olmuştur»

Sâni'nin bir divan vücuda getirdiğini tezkirelerden ögreniyoruz. Fakat bu gün ancak mecmularda kayıdlı bulunan şiirleri bizce malûmdur. Bu manzumeler ekseriyetle rindane ve â-

şıkane bir mahiyettedir. Tarikat çeşnisi ile yazılmış şiirleri ise mahduddur. İki manzumesini dercediyorum :

— 1 —

Ger yasağ oldıyse ey dil çenge de kanûne de
Tevbeler olsun arakla bâde-i gülgûne de
Seyl-i eşgim gibi hergiz bahr-i cârî görmedim
Vardım ey Yûsuf cemâlin nîl'e de Ceyhûn'e de
Şöyle mest oldum mey-i bezm-i İlâhî ile kim
Nefret etmişdir tabîat benge de afyûne de
Şi'r-i dilsûz ile teshîr etdim âhır ol mehi
İ'tikadım kalmamışdır sihre de efsûne de
Yazdığına kâtib-i kudret berât-ı aşkımı
Sâniyâ kılmış muvâfık şer'e de kanûne de

— 2 —

— Müseddes —

Alma âh-ı dil-i uşşâkı şehâ eyle hazer
Ser-i kûyinde görüb etme şitâb ile güzer
Deme katımda nedir bunca gedâ-yi ahkar
Ehl-i tecrîd biziz meşreb-i sâfî diller
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Bu *Işık*'dır bu *Kalender* deme bu *Hayderî*'dir
Kimisi *Mevlevi* halkın kimisi *Ca'feri*'dir
Gülşenî Hânikahının kimi hâk-i deridir
Her biri kisve çeker fakr ü fenâ serveridir
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Sanma mâtemzede dervişlerî kim hurremdir
Hakşinâs ehl-i dil ârifler ile hemdemdir
Harem-i vahdete bîgâne değil mahremdir.
Kimisi *Hazret-i Molla* kimisi *Edhem*'dir
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Ta'n ü zann eyleme dervîş-i nemed pûşlara
Hâlet-i cezbe-i aşk ile o medhûşlara
Münkirin koymadılar sözlerini gûşlara
Kim ulaştı nefese uğradı hâmûşlara
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Kılma erbâb-ı harâbâtdan istinkâfı
Hırkası gerçi meyâlûde vü kalbi sâfi
Vardır ol tâifenin hâli değil eşrâfı
Kimi *Bühlûl-i* zamâne kimi *Bişr-i Hâfî*
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

İdüb ihsân ile şermende gedâ tâyifesin
Sû-i zannitme görüp ehl-i fenâ tâyifesin
Kılma ta'yîb bürehne büdelâ tâyifesin
Hemdem ü mûnisin eyle fukarâ tâyifesin
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Salsa *Sâni* yeridir başına köhne şâlı
Tekye-i aşkının oldu soyunub abdâlı
Kılma lûtf etmeden ey şâh-ı kerem ihmâli
Çıksa deryûzeye gönderme kapundan hâlî
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

HUSREV

XVI ncı asrın maruf Bektâşîlerindendir. İstanbul'da doğdu. Sancak beylerinden Karagöz Bey'in oğludur. Devrinde «Deli Husrev» namiyle şöhret kazanmıştı. Buna da çeşit çeşit elbise giymesi ve bir çoklarını hicv etmesi sebeb olmuştu. Husrev, genç yaşında yeniçeri ocağına intisab etti. 1004 (M. 1595) de Kilidülbahir'de Kale dizdarı iken vefat eyledi. *Kafzade Fâizî* tezkiresinde şu ölüm tarihi kayıdlıdır :

خسرو جنانی جایده

Husrev önce meşhur *Sarhoş Bâlî* efendi'ye intisâb etmişti. Fakat sonra bektaşî oldu. *Müverrih Âli* «Gâh Hayderî ve gâh Kalenderî» namı ile şöhret kazandığını bildiriyor. *Hasan Çelebi* de «Hacı Bektaş tâcını başına geçirmiş ve sevdâ-yi mâl ü menâli mekes vâr başına üşürmüştür» diyor: *Âşık Çelebi* ise şunları söylemektedir :

«Kendi abdâl nefs fânî veş yiğittir. Nihâdında aşk cezbesi ve sülûk şu'besi vardır. Meşâyihe tereddüdü ve fukarâ-yi bâbullâha âmed şüdü vardır. Şi'ri dahi verâ-yi revâk-ı gaybdan ve safîr-i mürgan-ı âlem-i lâ raybdan söyler».

Husrev, devrinin değerli bir şairidir. Elimizde divanı mevcud değilse de âşıkane ve rindane mahiyette yazılmış bazı gazellerine mecmualarda tesadüf edilmektedir. Klâsik Türk edebiyatının muvaffakiyetli örneklerini veren bu şairin münhasıran Bektaşîliği terennüm eden şiirlerine rastlamadım. Fakat bazı manzumeleri, akîdesi hakkında bir fikir verebilecek mahiyettedir. Bu manzumesinde de hurufîlik temayülü görülmektedir. Onun üç gazelini dercediyorum:

— 1 —

Bizimle imtizâc etse nola ol pâdişâ meşreb
Gedâlar pâdişa meşreb gerek şehler gedâ meşreb
Yürü var hırka vü tâcı bize arzeyleme sôfî
Nice hıfzeylesün anı gedâ-yi bînevâ meşreb
Bana câm-ı mahabbetten sunulmuş sana kevserden
Hakîkat hep bir olmaz muhtelifdir zâhidâ meşreb
Yine Mansûr veş bednâm-ı âm olmak diler gönlüm
Yine Mecnun gibi şeydalığ eyler iktizâ meşreb
Sakın esrâr-ı aşkı *Husrevâ* keşf etme zühhâda
Nice fehmeylesün anı olan ehl-i riyâ meşreb

— 2 —

Kîmyâ buldum görünce hâkipâ-yi dilberi
İşim altûn eyledim sevdim cevân-ı zergeri
Pûte-i aşk-ı hakîkat içre kalbim kal edüb
Hâlis ü muhlis o şâh-ı hüsnün oldum çâkeri
Rûy-i zerdimle dür-i eşgim görüb meyl etti yâr
Kadr-i zer zerger şinâsed kadr-i gevher gevherî
Görünür sana sakın ol öldürür dîrler seni
Ben halâk oldum görünmez ol melek sîmâ perî
Husrevâ gördüm lûgatde eşgimin evsâfını
Ahterî kevkeb demiş cevher Sıhâh-ı Cevherî

— 3 —

Ey muvahhid gel beru her şeyde Zâtullah'ı gör
Ârif-i zât ol vücudunda sıfâtullahı gör
Bilmek istersen eğer tahkik Rahman sûretin
Dilberin vechin temâşâ eyle vechullahı gör
Sırr-ı Hak'dır âdemi fehm etmez îmansız fakîh
Kör gözünün nûru kalmamışdürür billâhi gör
Mushaf-ı hüsnünde yârin hâfız-ı Kur'ân isen
Âyet-i Seb'ulmesâniyle kelâmullahı gör
Dîv cindir *Husrevâ* kim secde etmez âdeme
Kâ'be'den yüz döndürür şol kâfir-i gümrâhı gör

NEMAYÎ

XVI ncı asır Hurufî - Bektaşîlerinden biri de Nemayî'dir. Tezkirelerde hayatı hakkında malûmata rastlamadım. Yalnız Kafzade Fâizî, onun 1005 (M. 1596) da vefat ettiğini bildiriyor ve

بقمیوب آینهٔ دهره نمایی کیتدی

Mısraını ölüm tarihi olarak kaydediyor. Nemayî'nin bazı manzumelerine Bektaşî mecmualarında tesadüf olunmaktadır. Bu şiirlerde bilhassa hurufîlik telâkkileri mevcuttur.

— 1 —

Fazl-ı Hak'kın nutk-ı zâtı var sensin yâ Ali
Dü cihanda gayri yok deyyâr sensin yâ Ali
Yoğ iken ol dem zemîn ü âsmân-ı kün fekân
Gün gibi rûşen olan envâr sensin yâ Ali
Görünen mi'râc içinde enbiyâlar şâhına
Sûret-i Rahmân olan dîdar sensin yâ Ali
Âlem-ül-gaybî yüzündür sûre-i Seb'-ul-mesan
Levh-i dilde âlem-ül-esrâr sensin yâ Ali
Hayber'in bâbın koparup Zülhimâri öldüren
Şîr-i Yezdan katil-i küffâr sensin yâ Ali
Nil kenârında bulan şol Cebreil'den bâl ü per
Mehd içinde Hayder-i Kerrâr sensin yâ Ali
Mü'min olan cennet içre âb-ı kevser nûş eder
Destinizden sâki-i ebrâr sensin yâ Ali
Mülk-i rûhu nutk ile ma'mûr edüb Mansûr eden
Hem enelhak şem'ine envâr sensin yâ Ali
Lâhmüke lâhmî hakıyçün yâ Emîrelmüîminin
Kul Kefâ'nın mahremi Muhtâr sensin yâ Ali

Afv kılgıl rûz-i mahşer aybını sen bendenin
Ehl-i cürme mazhar-ı Settâr sensin yâ Ali
Evvel âhır zâhir ü bâtın imâm ü mürşidî
Ehl-i dîne rehber ü ikrâr sensin yâ Ali
İsmini vird idinüb söyler *Nemâyî* subh u şâm
Diline tesbîh olan ezkâr sensin yâ Ali

— 2 —

Ben ol anka-yi lâhûtum ki kaf-ı lâmekânımdan
Göründüm gizli genç iken ezelden künfekânımdan
Ne esmâ sırrıdır hattın müsemmâ vech-i zâtından
Ayan gör Fazl-ı Rahmânî benim rûh-i revânımdan
Cemâlin müshafın gökten melek vahy etti indirdi
Nebîler bildi te'vîlin çü cân-ı câvidânımdan
Dem-i Îsâ' dürür nutkum diriltir cansız eşbâhı
Nefahtü fîhi min rûhi ayân oldu lisânımdan
Ezelden tâ ebed hayyım iki âlemde Hızr oldum
Maânî dürrüdür buldum ledün ilmini şânımdan
Tecellî kıldı Mûsa veş vücûdun kûh-i Tûr'undan
Nemâyî zâtının nûru tulû' ideli cânımdan

BALIM SULTAN

XVI ncı asrın maruf Bektaşîlerindendir. Ve Bektaşîliğe yeni bir istikamet veren, bir takım âyin ve erkân şekillerini vaz'eden şahsiyettir. Onun devrinde büyük bir şöhret kazandığını ve bir çok müridler topladığını da biliyoruz.

922 (M. 1516) da vefat eden bu meşhur Bektaşînin şiirle iştiğali olduğuna dair tarihî menbalarda bir kayda tesadüf edemedim. Muahhar devirlerde yazılan bir kısım Bektâşî mecmualarında onun namına da bazı nefeslerin kayıdlı bulunduğu görülüyor. Fakat bu şiirlerin mutlak surette Balım Sultan'a âidiyeti söylenemez. Bunlar, isnad da olabilir. Eski vesikalar elde edilinceye kadar bu şiirleri şübhe ile ona izafe etmek mecburi-

yetindeyiz. Balım Sultan namına kayıdlı bulunan üç şi'ri dercediyorum :

— 1 —

Benim sevdiceğim Ali'dir Ali
Ali'yi sevenler olmaz mı veli
Pîrimin elinden içmişim dolu
Ali'yi seversen değme yarama

Hak'kı bilmez ile eyleme pazar
Bir munâfık bin ehl-i îman bozar
Mürşidler olmasa yaralar azar
Pîrimi seversen değme yarama

Mü'min müslim bir araya gelince
Pîrlerin elinden dolu alınca
Günah savab hep anda sorulunca
Şâh'ı sever isen değme yarama

Benim yaralarım bağlıdır bağlı
Âşık-ı sâdıkın ciğeri dağlı
Balım Sultan Mürsel Baba'nın oğlu
Ali'yi seversen değme yarama

— 2 —

Evvel baştan Muhammed'e salevat
Ârif isen bu mânâyı ver imdi
Şeerîattir tarîkattir ma'rifet
Hakîkatten bize haber ver imdi

Yahşilerle konuş yaramazdan kaç
Ma'rifetin varsa gel gevherin saç
Al bu dört kilidi dört kapuyu aç
Ev içinden bize haber ver imdi

Dikensiz develik nereden bitti
Bu dört kilid anın dibinde bitti
O ne nesne idi cihânı yuttu
Cihânı yutandan haber ver imdi

Şâh-ı Merdan gibi ere tapının
Kim idi bekçisi o dört yapunun
Muhammed bekçisi o dört kapunun
Ev içinden bize haber ver imdi

Balım çoklar ile sohbet edübdür
Bu yola erkâna emek verübdür
Gidin görün pîrim nerde durubdur.
Pîr durduğu yerden haber ver imdi

— 3 —

Biz Urum abdallarıyız
Maksûdumuz yardır bizim
Geçtik ziynet kabâsından
Gencinemiz erdir bizim

Dâim kılarız biz zârı
Harc eyleriz elde varı
Dost yoluna verdik seri
Münkirimiz hordur bizim

Aşk bülbülüyüz öteriz
Râh-ı Hak'ka yüz tutarız
Ma'nâ gevherin satarız
Müşterimiz vardır bizim

İstivâyı gözler gözüm
Seb'ulmesânî'dir yüzüm
Enelhak'kı söyler sözüm
Mi'râcımız dardır' bizim

Haber aldık Muhammed'den
Geçmeyiz zât u sıfattan
Balım nihan söyler zattan
İrşâdımız sırdır bizim

CÂFERÎ

XVI ncı asır bâtınîlerindendir. Hayatı hakkında tezkirelerde hiç bir malûmata rastlamadım. Aynı asır içinde yazılan mecmualarda bazı manzûmelerine tesadüf edilmektedir. XV inci asrın son yarısında yaşayan ve bugün elimizde divanı bulunan mutasavvıf şair Câferî, başka bir şahsiyettir. XVI ncı asır şairlerinden Câferî'nin şiirlerinde ise «Ali - Allahî» lik telâkkileri mevcuttur. Bu manzumelerden üçünü dercediyorum:

— 1 —

Şâh-ı cihan Aliy-yi velîdir güman değil
Her kim değil der ise bil ehl-i iman değil
Hakkında Lâfetâ deyü buyurdu ol İlâh
Anın misâli dünyede hiç bir civan değil
Her kişiye verilmedi Düldül ü Zülfikar
Her bir hasîs server-i sâhib kıran değil
Her hâricî ne bilsin Ali'nin hakîkatin
Dîv-i lâîne sırr-ı İlâhî ayan değil
Sultân-ı kâinât hemen ol imâmdır
Her bir zelîl-i güm şüde şâh-ı cihan değil
Şeh hizmetine belini merdâne bağla kim
Ömrün bakası yok bu cihan câvidan değil
Yoktur ânın ticâretinin sûdu zerrece
Her kim bu yolda cân ü seri tercüman değil
Sultân-ı din Hasen Hüseyin şâh-ı Kerbelâ
Yolunda can dirîğ kılan pehlivan değil
Zeyn-ül-ibâd ü Bâkır u Sâdık'la Kâzım'ın
Nûru hemîşe dîde-i dilden nihan değil
Server Rızâ Takî vü Nakî şâh Askerî
Mihrinden özge mihre bu gönlüm mekân değil

Ey *Ca'ferî* kaçan buliser izzet ü şeref
Şol kimseler ki bende-i sâhib zaman değil

— 2 —

Ali'dir ol ki âlemde bugün şâh-ı muallâ'dır
İmâm-ı a'zam u ekrem sipehsâlâr-ı a'lâdır
Ali emriyle gelmiştir vücûde âlem ü âdem
Ali hükmiyle olmuştur ne kim pinhân ü peydâdır
Ali'dir sırr-ı Sübhânî Ali'dir âlemin cânı
Ali'dir gevherin kânı Ali hem ka'r-ı deryâdır
Ali şol Lâmekândır kim münezzehdîr kamu şeyden
Ali şol bînişandır kim her eşyâda hüveydâdır
Ali'dir kıymet-i gevher Ali'dir bîbahâ cevher
Ali'dir âleme server Ali nûr-i mücellâdır
Ali'dir câmi'-i Kur'an Ali'dir rahmet-i Rahman
Ali'dir menba'-i ihsan ki bî mânend ü yektâdır
Ali şol Şâh-ı merdan'dır Ali ol Şîr-i Yezdan'dır
Ali ol bahr-i ihsandır ki bir lü'lû-yi lâlâdır
Ali'dendir eyâ mü'min vücûdu cümle mevcûdun
Hem oldur nokta-i bâ hem kitâb-ı Hak Taâlâ'dır
Ali ol zât-ı mutlaktır ki her şey'e muhît oldu
Eğerçi cümle eşyâdan münezzehtir müberrâdır
Ali sırr-ı İlâhî'dir cihânın pâdişâhıdır
Bu mü'minler sipâhidir kemi'r-i rûz-i heycâdır
Sıfât u zâtına şâhın kimesne olmadı vâkıf
Meğer anlar ki âlemde Ali anlara mevlâdır
Be-hakk-ı Şebper ü Şübper be'hakk-ı Âbid ü server
Be-hakk-ı Bâkır u Ca'fer ki Hayder şâh-ı ulyâdır
Be-hakk-ı Kâzım u rehber be-hakk-ı Şah Rızâ mihter
Be-hakk-ı nûr-i peygamber şeh-i sultân-ı tuğrâdır
Takî hakkıyçün ey âkil Nakîden olmagıl gafil
İmâm-ı Askerî kâmil cihan dârına Dârâ'dır
Elâ ey Mehdi-i mihter kamu çakerlerin server
Kulundur Ca'ferî kemter kamu ednâdan ednâdır

— 3 —

Anın kim derde dermânı Muhamed Mustafâ'dandır
Delîl-i râh-ı îmânı Aliy-yel-Murtezâ'dandır
Ne mü'min kim Hasen mihrin gönülde eyledi muhkem
Şefâat ana mahşerde Hüseyn-i Kerbelâ'dandır
İmâm-ı Âbidin Bâkır cihanda gün gibi zâhir
Ne bilsün bunları kâfir ki bunlar rehnümâdandır
Gel imdi Ca'fer-i Sâdık'tan al burhan delâil kim
Delîl-i ehl-i irfânın kamu ol pişüvâdandır
Cihanda Kâzımı her kim İmâm-ı heftümin bildi
Hemîşe ana himmetler Ali Mûsâ Rızâ'dandır
Takî vü bâ Nakî Asker bularındır cihan yekser
Muhammed Mehdi ol mehter belî nûr-i hüdâdandır
Ne gam yer *Ca'ferî* işbu cihânın hâdisatından
Çün ânın her dü âlemde demi Âl-i abâ'dandır

TUFEYLÎ

XVI ncı asır Bektaşîlerindendir. Hayatı hakkında tezkirelerde malûmata rastlamadım. Gerçi *Ahdî* tezkiresinde Diyarbakırlı Tufeylî isminde bir divan şairinden kısaca bahsedilmektedir. Fakat bu zatin bu şair olduğuna dair, elimizde hiçbir kayıd mevcud değildir. 970-982 (M. 1562-1574) tarihleri arasında yazılan mühim bir Bektaşî mecmuasında Tufeylî'nin de bir manzumesi kayıdlıdır. Bu itibar ile bu şairin biraz daha önce yaşadığını kabul etmek lâzımdır. Bu şi'ri aynen derceediyorum:

— 1 —

Şehâ devr ile devrânun cinanda câvidân olsun
Çerâğun tâ ebed yansun delîlün hânedân olsun
Hudâ vü Mustafâ olsun senün dâyim nigehdârun
Kapunda devlet ü baht ü saâdet pâsbân olsun

Emîr-ül-mü'minin Hayder sana yâr olsun iy server
Önünce Hâdi-i rehber emîr-i mü'minân olsun
Hasen birle Hüseyn olsun senün yâr ü nigehdârun
Ali Zeyn-el-abâ ilmi sana ayn-ı ayân olsun
Muhamed Bâkır u Ca'fer olar olsun sana rehber
Hemîne anlarun ışkı senün çeşminde cân olsun
İmam Kâzım Ali Mûsâ Rızâ'nun himmeti dâyim
Senünle ma'nide hemrâh u hemdem hem'inân olsun
Takî birle Nakî mihri sana Hak'dan hidâyetdür
Deminde Şah Hasen nutkı sana tîg-ı zebân olsun
Senün bu kutlu devrânunda olsun Mehdi'nün devrî
Senün vakt-ı zamânunda dem-i sâhib zamân olsun
Yüzünden perdeyi ref'it görünsün nûr-i Hak zâhir
Lebünden bir haber eyle nihan sırrı ayân olsun
Hakîkat ilminün kimse beyânın bilmedi şâhâ
Senün şânuna gelmişdür yine senden beyân olsun
Getür kesreti âlemden gel iy serhalka-i tevhîd
Açılsun vahdetün virdi cihâna cümle cân olsun
Kemâl ehli olan canlar cihanda almadı kâmın
Senün devründe anlar kâmyâb ü kâmrân olsun
Tufeylî'nün bu nazmuna nazar kıl iltifat eyle
Cihanda söylesün vasfını peyg-i râygân olsun

KOYUN ABDAL

XVI ncı asır Bektaşî şairlerinden biri de Koyun Abdal'dır. Münhasıran hece vezniyle şiirler yazdığını tahmin ettiğimiz bu zatın bir manzumesi *Fahri Bilge*'ye aid kıymetli bir mecmuada kayıdlıdır. Mecmuanın 973-983 (1565-1575) tarihleri arasında tertib edildiğine nazaran, Koyun Abdal'ın da XVI ncı asırda yaşadığı söylenebilir. Kayseri'nin Bünyan kazasına bağlı Ak-kışla nahiyesinde Koyun Abdal adlı bir köy ve bu köyün ortasında Koyun Abdal denilen etrafı taş duvarla

çevrilmiş büyük bir mezar vardır. Manzumesine tesadüf edilen şairin bu Koyun Abdal olması ihtimali dahilindedir.

— 1 —

Seni Şâha gider derler
Atan anan yüzün suyun
Gel gitme güzel Kalender
Terk etme güzel Kalender

Hacı Bektaş değil m-atan
Kerbelâ'da mekân tutan
Hünkâr Veli değil m-öten
Gel gitme güzel Kalender

Sen Hacı Bektaş oğlusun
Sen de bir erin oğlusun
Şu âleme dopdolusun
Gel gitme güzel Kalender

Yedilmez oldu yedekler
Harb oldu kaldı çıraklar
Kurulmaz oldu otaklar
Gel gilme güzel Kalender

Bölük bölük oldu beğler
Koyun Abdal durmuş ağlar
Dikildi sayvanlar tuğlar
Gel gitme güzel Kalender.

MİSALÎ

XVI ncı asrın meşhur Hurufîlerindendir. Bektaşîliğe intisabı olduğu da anlaşılmaktadır. Onun *Hacı Bektaş Veli* hakkında yazdığı bir muhammes, bu hususta bir fikir verebilir. Biz buraya sâdece bu manzûmeyi nakletmekle iktifa ediyoruz. Şâirin hayatı ve eserleri için «Hurufî Şairleri» adlı kitabımıza bakınız.

— 1 —

Ey yüzün nârından erdi nûra hurşîd-i celi
Vey velâyet gülşeninin verd-i gûyâ bülbüli
Sana keşf oldu Süleyman gibi her mürgin dili
Ey ki her câya erişmiştir velâyâtın eli
Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Veli

Ravza-i firdevsdir âlî makam-ı meşhedin
Ey yüzün levhinde izhâr etti sırr-ı eşhedin
Ârif-i zât oldu kim ders etti harf-ı ebcedin
Sırr-ı Yâsin Şâh Ali'nin mu'cizâtı Ahmed'in
Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektaş-i Velî

Kisvetin üstünde olan ey elif ey nûr-i zât
Hâlik-ul-eşyâya dâl olmuşdürür ey Hak sıfât
Mahzen-i kân-ı velâyet menba'-i her mu'cizât
Cümle eşyâ misl-i tendir ya'ni kim sensin hayât
Şem'-i cem'- evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Lâldir vasf etmede vasfını halk-ı Künfekân
Şâhbâz-ı Lâmekân'sın Sana arşdır âşiyan
Gün gibi oldun velâyât ile meşhûr-i cihân
Tapuna münkad olupdür arş ü ferş ü ins ü can
Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Tavf eder saf saf melekler meşhedin gülzârını
Zât-ı Bârî'nin çü sende görelim dîdârını
Gözleri açıldı kim gördü yüzün envârını
Hak sana erzâni kıldı mahzen-i esrârım
Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Beyt-i ma'mûr-i semâyî sahn-ı ravzandır senin
Serbeser envâr-ı Zât-ı Kibriyâ cân ü tenin
Revnakı sensin cihânın âb-ı rûyi gülşenin
Mehbit-i Rûh-ül-emîn olsa aceb mi meskenin
Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Tavf edenler ravzanı bir kerre ey nûr-i İlâh
Bin Hac-ı ekber sevâbın buliserdir ez İlâh
Ey yüzün hattından izhâr etti sırr-ı Lâ İlâh
Sen velâyet şâhısın kim bendelerdir mihr ü mâh
Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Mustafâ vü Mürtazâ vü Hazret-i Şâh-ı Hasen
Hem Hüseyn-i Kerbelâ envâr-ı zât-ı Zülminen

Hem Ali vü hem Muhamed Ca'fer imâm-ı zemen
Mûsi-i Kâzım Ali Mûsâ Rızâ'sın der sünen
Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Hem Muhammed hem Ali vü hem Hasen sultân-ı din
Mehdi-i sâhib zamansın sırr-ı Rabb-ül-âlemin
Âl ü evlâd-ı Ali kutb-i semâvât ü zemin
Ey *Misâlî* rahmetullahi aleyhim ecmain
Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

A R Ş Î

XVI ncı asrın meşhur Hurufîlerindendir. Bektaşiliğe müntesib bulnduğunu da - ilk beyti büyük bir şöhret kazanan - bir manzumesinden anlamaktayız. Şairin hayatı ve eserleri hakkındaki malûmat için «Hurufî Şairleri» adlı kitabımıza müracaat lâzımdır. Buraya sadece bu manzumeyi naklediyoruz:

— 1 —

Külâh-ı Hacı Bektâş-ı Veli'yi
Giyen idrâk eder sırr-ı Ali'yi
Olur âyîne-i kalbi musaffâ
Derûnunda bulur nûr-i celîyi
Giyüp kisvet sücûd ettikte anlar
Ezelden söylenen Kalûbelîyi
Görür mü kisvet-i Hünkâr'a lâyık
Hiredmend-i tarîkat her deliyi
Olur tâbi' tarîk-ı evliyâya
Sevenler *Arşiyâ* Âl-i Ali'yi

MUHYEDDİN ABDAL

XVI ncı asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında tarihî menbalarda malûmata rastlamadım. *Muhtar Yahya Dağlı* neşrettiği «Bektaşî tomarı ve nefesleri» adlı küçük eserde hiç bir tahmin dahi serdetmeğe lüzum görmeden bu şairin «Şakayık tercümesi» nde mevzubahsedilen (S. 225) *Şerefzade Mehmed Muhyeddin* olduğunu kat'î bir ifade ile söylüyor. Halbuki Muhyeddin Abdal'ı, bu Muhyeddin olarak kabul edebilmemize yarayacak ufak bir ip ucuna bile malik değiliz. Sonradan Kalenderîliğe intisab eden bu zatın bu eserde şairliğine dair de bir işâret yoktur. Bir âlim olan Muhyeddin, şiir yazmış olsaydı, muhakkak muasırları gibi ekseriyetle âruz veznini kullanacaktı. Nitekim XV ve XVI ncı asırlarda yetişen bir çok mutasavvıflar hece vezniyle mahdud şiirler yazmakla beraber, en ziyade âruz veznizle manzumeler vücude getirmişlerdir. Muhyeddin Abdal'ın şiirleri ise tamamiyle hece vezniyledir. Şu halde bu zatı, ancak halk arasında yetişmiş bir şair olarak kabul edebiliriz. Ve onu katiyetle şöyle dursun, hattâ uzak bir ihtimalle dahi Şakayık'ta tesbit edilen Muhyeddin olarak gösteremeyiz. Esasen onun yaşadığı devir de biraz daha evveldir.

Muhtar Yahya Dağlı bu eserinde başka *Muhyeddin* tarafından vücude getirilen *Hızırnâme*'yi de Muhyeddin Abdal'a isnad etmiş ve bu suretle ayrı ayrı şahsiyetler olan üç Muhyeddin'i bir adam zannetmiştir.

Muhyeddin Abdal'ın *Otman Baba* ve daha kuvvetli bir ihtimal ile onun müridi *Akyazılı Sultan* mensublarından olduğunu kuvvetle söyleyebiliriz. Divanında Otman Baba'dan hürmetle bahsetiği gibi Akyazılı'dan da bahsetmektedir. Aynı şahsiyete mensub olan *Yemînî*'nin Fazîletnâmesin'deki şu beyitler, *Akyazılı İbrahim*'in Otman Baba'dan sonra Kalenderîlerce «Kutub» telâkki edildiğini bildirmektedir:

Sekiz yüz seksen üç olunca hicret
Dem-i fânîden o şâh etti rihlet
Hüsam şâh idi ismiyle o sultan
Ganî Baba der idi bazı insan
Nişân ü kisveti Seb'ulmesânî
Yerine kutb, İbrâhîm-i sânî
Resûl'ün hicretinden anla âhır
Dokuz yüz bir içinde oldu zâhir
Ki şimdi âleme ol cândır kutb
Adı Akyazılı Sultân'dır kutb

Akyazılı, Romanya dahilindeki Balçık civarında medfundur' Nitekim Rusçuklu Zarifi divanında şu beyitler vardır:

Gamla gidüp dili şazlı
Erenler içinde nazlı
Balçık'taki Akyazılı
Maksûduma irgür beni

Muhyeddin Abdal'ın *Hacı Bektaş Veli* ile *Balım Sultan*'dan da hürmetle bahsettiğini görüyoruz.

İşte bütün bu deliller gösteriyor ki, Muhyeddin Abdal, 883 (M. 1478) de vefat eden Otman Baba'ya yetişsin yetişmesin, mutlak surette Akyazılı İbrahim zamanında, yâni XVI ncı asır içinde yaşamış bir şahsiyettir.

XVI ncı asırda yazılmış bazı mecmualarda da şiirlerine tesadüf edilen Muhyeddin Abdal'ın bir kaç yazma divanı mevcuttur. Bunlardan birini vaktiyle merhum *İsmail Saib*'in delâletiyle elde etmiştim. Bir nüsha da Millet Kütüphanesinde vardır *(No: 395-1)*. Diğer bir yazması da *Besim Atalay*'ın hususî kütüphanesindedir.

Hece vezniyle gazellerle koşma, semaî ve mesnevî tarzında şiirler yazan Muhyeddin Abdal, *Nesîmî*'nin tuyuğlarını takliden bir takım mâniler de vücude getirmiştir. Onun ahlâkî mahiyeti haiz bazı şiirleri de vardır. Türkçe kelimeleri mümkün olduğu kadar çokça kullanan ve pürüzsüz bir ifade ile şiirler yazan bu değerli şair, manzûmelerinde bilhassa Alevîlik, Hurufîlik telâkkilerini terennüm etmiştir. Onun bazı manzumelerini dercediyorum:

— 1 —

— Mesnevî —

Yine bir söz diyelim dil ü candan
Her ne keşf oldu ise bana benden
Bir sözdür kim akl içinde mu'teber
Hıfz edene hoş haberdir bu haber
Yemiş ummak söğüt ile kavaktan
Hayır gelmez şaşıt ile savaktan
Tavuk yumurtasından doğmaz ördek
Ne diksen anı bitirir çekirdek
Toygar yumurtasından toy doğar mı
Bî basîret kişiden oy doğar mı
Bülbül dilin öte mi kara bakal
Hak sözün anlaya mı tilki çakal
Çaylâk şâhin olub şikâr kapa mı
Her mekes arı gibi bal yapa mı
Şeker yese tûti ola mı karga
Ma'rifet keşf ola mı ehl-i zerka
Nasîhat kabûl etmez imiş İblis
Tâati yok hırsı çok işi telbis
İki dilli iki gönüllü fuzul
İki yüzlü iki sözlü Azâzil
Kimin ki ikrârı yok îmânı yok
Bir kâfirdir ahd ile peymânı yok
Kimde ki olmaya ahde emânet
Hezâran lâ'net ol zâlime lâ'net
Zâlim olub sebeb olur zulüme
Bîşümâr lâ'net olsun ol zâlime
Söyler isen işitmez Hak sözünü
Hak şaşı yaratmış ânın gözünü
Gözü görmez urur inkâra gider
Meğer gelmesine Hak'ka âr eder
Özün bilmez aslına münkir olur
Anın içün gözü gönlü kör olur
İnsâniyet yanında ma'nâsı yok
Yoldaşına hiç hayır sanısı yok

Er odur hayır sana yoldaşına
Hak yâr ola hayır gele başına
bir başlı iki dilli yâra lâ'net
Şol yüze gülücü ağyâra lâ'net
İkrârı yok ehl-i inkâra lâ'net
Eri candan sevmeyenlere lâ'net
Eksik bakan eğri nazara lâ'net
Gülü bitmez dikenli hâra lâ'net
Şekli insan özü himâra lâ'net
Dışı İslâm içi kâfire lâ'net
Hak dedi Kur'an'da lâ'net zâlime
Rahmetim var dedi mü'min kuluma
Sıdk ile sâdıkane anlardürür
Aşk ile âşıkane anlardürür
Anlardır tevhîd-i Hak söyleyenler
Anlardürür Şâh'a saddak deyenler
Anlardır bu yolda Tanrı hasları
Anlardır Muhammed Ali dostları
Muhyeddin'im kulluk eyle anlara
Îman götür doğru yol varanlara

— 2 —

— Gazel —

Varmagıl bir yere gel olmayınca
Sana bir mürşid kâmil olmayınca
Senin yolun varub menzile ermez
Gönülden gönüle yol olmayınca
Kişi alçak kapulardan geçemez
Eğilüb ham-kaddi dal olmayınca
Ol âşıka zehî âşık demezler
Akuben göz yaşı sel olmayınca
Men kulum demekle kişi kul olmaz
Özü miskin nefsi kul olmayınca
Özü vahdet cismi sohbet bula mı
Kişinin müşkili hall olmayınca

Câhilin sohbetinde can bite mi
Sohbeti has sözü bal olmayınca
Boyun çeküb göz kıpmak kâr eylemez
Dilbere söyleyüb dil olmayınca
Muhyeddin demekle ol bulunmadı
Çöb kımıldar mı hiç yel olmayınca

— 3 —

Çün eriştim ben cânânın izine
Yüzüm sürdüm ayağının tozuna
Can tutuldu zülfünün tuzağına
Dil bend oldu kaşı ile gözüne
Gönül gözü sihrinden fehme vardı
Sabrı gitti korku düştü özüne
Âşıkı bin cân ile kurbân olur
Âferin bu şîve ile nazına
Hak Taâlâ ismini yâd eyledi,
Otuz iki hattı yazmış yüzüne
Yüzünde hem sözünde yirmi sekiz
Ol sebebden zâhir oldu özüne
Rence devâ derdine şifâ bulur
Kim ki bu nüshayı alub yazına
Zi saâdet zihi devlet mürüvvet
Vâkıf ola o kim gire râzına
Muhyeddin benliğim kayıdı benden
Hayâlim düşeli şeksiz yüzüne

— 4 —

Ey Hak'kın tâlibi gezme âvâre
Gel boyun sun kulluk eyle bir ere
Ere yeten Hak'ka yeter yakin bil
Erden olur yine derdine çâre
Derdli isen iste bul tâbîbini
Zîrâ tabib bîmâr eder bimâra
Sana gerek olanı iste ara
Kişi Mekke'yi bulur sora sora

Hakim benim dürlü kumaş bendedir
Dükkân açub girdim bir ulu şara
Çağırın şol sarraflara kim gelsün
Uş bugün metâ' çıkardım pazara
Sarraf bilür gevherin kıymetini
Bahâ biçsün ol kıymetli gevhere
Ârifin esrârını fâş idem ben
Ne münâsib deyem ehl-i inkâra
Okudum bildim der ise demesün
Her kimde ki var ise ol emmâre
Muhyeddin'in pazarı Hak iledir
Ki gözlü gerek gele Hak'kı göre

— 5 —

Aceb dostdan bize nazar ola mı
Dost ile asıllu pazar ola mı
Gönül olar yine hükmün yürüten
Gönülden gönüle gezer ola mı
Eksikli kul olan bilir günâhın
Gönülde suçunu sezer ola mı
Hayâle düşüp nefse uymak olmaz
Nefse uyan yoldan azar ola mı
Erenler sözünü pişürü söyler
Erin nutkun candan sezer ola mı
Muhyeddin fâriğ ol sözü uzatma
Söyledikçe bu söz uzar ola mı

— 6 —

Ariflerin sohbeti candan olur
Küfür gider lûtf u îmandan olur
Tarîkatte tâatin temiz kılan
Kendi ümmet tarîkı dinden olur
Taleb ile nefsini bilmeyene
Zîrâ bilmezsen kusûr senden olur
Bunca ni'metler yenilüp içilür
Bilir misin aslını kandan olur

Gelsün gevher alan ma'deni buldum
Ma'den benim ol gevher benden olur
Genci buldun ise key fâş eyleme
Gavga düşer âleme dandan olur
Ârifler sohbeti *Muhyeddin Abdal*
Bilene nur bilmeze zindan olur

— 7 —

Nefsini bilmeyen kes can olamaz
Özü hayvandürür insan olamaz
Ol heman serserî gezer yabanda
Vücûdu şehrine sultan olamaz
Nutku yoktur ânın hem canı cindir
Hayâtı çeşme-i hayvan olamaz
Dizbediz oturur yüz yıllık yolda
Iraktır yakını mihman olamaz
Bu yola gelip de rızâ vermeyen
Teslîm-i Hak olub kurbân olamaz
Hüsnü gibi hulku aziz olmayan
Mısır'a Yûsuf-i Ken'ân olamaz
Yüzünde hak Fâtiha'yı bilmeyen
Akl-i kâmil ehl-i irfân olamaz.
Şerîatte edebin saklamayan
Tarîkatte pişip büryan olamaz.
Ma'rifet âbından içip kanmayan
Hakîkat bâbında ummân olamaz
Muhyeddin kuş dilinden anlamayan
Göklere uçup Süleymân olamaz

— 8 —

— Sekiz heceli şiirler —

Şâh-ı Merdan hurûc etti
Düldül'e oldu süvâri
Ver salevat Muhammed'e
Ali saldı Zülfikâr'ı

Bir Hacı Bektaş var idi
Ali misilli er idi
Münkirler görmez kör idi
Yürüttü cansız duvarı

Muhyeddin kaynadı taştı
Bu idi sözünün kasdı
Gel beri gel Tanrı dostu
Hak'dan ayrı bilme yârı

— 9 —

Bize serleşker olmağa
Şâh-ı Kerem Ali gerek
Mürşiddir rehber olmağa
Âdem *Akyazılı* gerek

Âlem âdeme çıkmağa
Ulu ateşler cunmağa
Er verip leşker çekmeğe
Gene *Sultan Bâli* gerek

Muhyeddin derviş olmağa
Ölmezden önden ölmeğe
Bir kişi nasib almağa
Edeb erkân yolu gerek

— 10 —

İnsan insan derler idi
İnsan nedir şimdi bildim
Can can deyu söylerlerdi
Ben can nedir şimdi bildim

Kendüzünde buldu bulan
Bulmadı taşrada kalan
Mü'minin kalbinde olan
Îman nedir şimdi bildim

Takvâ ehlinin sattığı
Mü'minlerin ok attığı
Münkirlerin şekk ettiği
Güman nedir şimdi bildim

Bir kılı kırk yardıkları
Birin köprü kurdukları
Erenler gösterdikleri
Erkân nedir şimdi bildim

Sıfât ile zât olmuşum
Kadr ile berât olmuşum
Hak ile vuslat olmuşum
Mihman nedir şimdi bildim

Muhyeddin eder Hak kadir
Görünür her şeyde hâzır
Ayan nedir pinhan nedir
Nişan nedir şimdi bildim

— 11 —

Bizim tâcımız sûretâ
Seb'ulmesânî gösterir
Zira bu Seb'ulmesânî
Şekl-i insânı gösterir

Giydiğimiz hırka dahi
Çektiğimiz sikke dahi
Mescid ile Mekke dahi
Hep bu nişânı gösterir

Mekke'nin tavâfı yedi
Mekke deyu kim okudu
Kim dünyâdan elin yudu
Ol câvidânı gösterir

Görünen Hak'dır gözünde
Söyleyen Hak'dır sözünde
İnsânın hattı yüzünde
Hatm-i Kur'ân'ı gösterir

İnsandır Hak'kın mazharı
Hak'dır insânın azheri
Lâ'l-i lebinin kevseri
Hayât-ı cânı gösterir

Hak'ka âşık olan kişi
Hak'la olur her bir işi
Âşıkların gözü yaşı
Âb-ı hayvânı gösterir

Her kimin ki pakdir özü
Uyanıkdürür can gözü
Muhyeddin'in sözü yüzü
Şerh ü beyânı gösterir

— 12 —

— Yedi heceli şiirler —

Dört mukarreb ferişte
Her birisi bir işte
Müekkeldir âdeme
Âdem nedir gör işte

Hak der Kur'ân içinde
Kerâmetim âdemde
Bil ki öyle olıcak
Hak'ka çıkar bir işte

Terk-i dünyâ ibâdet
Dedi Peygamber Ahmed
Bu sözün mânâsı ne
Gel dinle haber işte

Dinle Ahmed sözünü
Anla sözün özünü
Bilmez isen remzini
Muhyeddin'e sor işte

— 13 —

Şükür elhamdülillâh
Kara sakal ağardı
Gördüm dağlar başında
Ağırup kar yağardı

Eski sürüldü gitti
Geldi yenisi yendi
Ekilen yerden bitti
Yer yaşardı köğerdi

Yetti yerin nebâtı
Götürüldü zulmâtı
Erdi Hızır Hayâtı
Can bostanın suvardı

Urdu can baş terkisin
Çekmez ölüm korkusun
Açtı gaflet uykusun
Gönül gözün uyardı

Sünbül nerkis benefşe
Âşık oldu bu nakşe
Bunlar Hak'ka yüz tutup
Her dem boynun eğerdi

Sultana erdi kuldan
Âşık oldu gönülden
Muhyeddin cân ü dilden
Erenleri severdi

— 14 —

Hızır'ın suyu benem
Âb-ı hayat bendedir
Kevserden içen gelsin
Kadr ü berat bendedir

Uş ten ile can benem
Delîl ü burhan benem
Bu cümle Kur'ân benem
Savm u salât bendedir

Geldi îman hissesi
Gitti küfür gussası
Ali Hamza kıssası
Ol hidâyet bendedir

On dört mafsal on parmak
Can ile Hak'kı görmek
Yedi deniz dört ırmak
Şatt u Furat bendedir

Mûsâ ile Tur benem
Cennet ile hur benem
Iki benem bir benem
Bin kâinat bendedir

Ey can sözümü işit
Benem mâh ile hurşid
Hem tâlibem hem mürşid
Hem hidâyet bendedir

— 15 —

— Maniler —

Muhyeddin'im uş kitab
Hak'tan erdi bu hitab
Emred vechinde ayan
Yedi tamu sekiz bab

— 16 —

Muhyeddin'im Huvallah
İsmim elhamdülillâh
Beş parmak on dört mafsal
Ma'ni-i lâfzatullah

— 17 —

Muhyeddin'im rûşenî
Bendedir Hak nişânı
Hırkam çihâr unsurdur
Tâcım Seb'ulmesânî

— 18 —

Muhyeddin'im kameri
Buldum özge tîmârı
Yârın lebinden içtim
Benim mest ü humârî

— 19 —

Muhyeddin'im ayn-ı Hak
Gözün aç anlayu bak
Yer gök yazılmış kitab
Alana külli sebak

— 20 —

Muhyeddin'im haşhaşım
Ehl-i vahdetim hoşum
Tarîkat fahrım oldu
Anın için tıraşım

— 21 —

Muhyeddin'im Zuhal'im
Ebcedim hatt u hâlim
Harf-ı noktayı buldum
Vech-i Hû cîm ü dâlim

— 22 —

Muhyeddin'im dervişim
Hak yoluna girmişim
On sekiz bin âlemi
Bir zerrede görmüşüm

— 23 —

Yolcu geldi uzaktan
Süd süzüldü süzekten
Dil gamdan âzâd oldu
Can kurtuldu tuzaktan

— 24 —

Muhyeddin'im Hak içün
Şol Kamerin şakkiçün
Îman getür Ali'ye
Mustafâ'nın hakkiçün

— 25 —

Muhyeddin gabgab nedir
Bu soru hisab nedir
Çar anâsır içinde
Yetmiş iki bab nedir

— 26 —

Muhyeddin bu dört nedir
Dilden gelen vird nedir
Dört kevkebin içinde
Altmış ile dört nedir

— 27 —

Muhyeddin'im hâsülhas
Her bir sözüm bir nefes
Canım hümâ kuşudur
Tenim hümâya kafes

— 28 —

Muhyeddin'im utârit
Ey can kalbini arıt
Uluya kulluk eyle
Bir hizmet-i yârî it

FEYZÎ HASAN BABA

XVI ncı asırda yaşayan Kalenderîlerden olduğunu tahmin ettiğim Feyzî Hasan Baba, Akkirmanlıdır. Adının Hasan, mahlâsının Feyzî olduğunu eski bir mecmuadaki kayıddan öğreniyoruz. Aynı mecmuada mukayyed olan meşhur *Otman Baba* hakkındaki medhiyesini naklediyorum:

— 1 —

— Otman Baba hakkında medhiye —

Nûru Ahmed seyri Hayder Hazret-i Otman Baba
Nâmı Hüsam Şah Ganî'dir bir adı Sultan Baba
Pîr-i pîrân-ı Horasan merd-i merdân-ı Hudâ
Kutb-i âlem gavs-i ekrem ism-i a'zam Can Baba
Nakd-i âlem hem Ali'dir sırr-ı nûr-i evliyâ
Nutk-ı pâki hem hadîs ü âyet-i Kur'an Baba
Cilvegâhı Hazret-i nûr-i Muhammed'dir yakin
On sekiz bin âlemi seyr eyleyen seyran Baba
Mürşid-i kâmil erenler serveri sâhib makam
Bunca abdâl-ı Hudâ'ya rehber ü burhan Baba
Âstânı hânkahm bekleyen abdalların
Gözü açık gönlü sâfî sîneçak üryan Baba
Bir yanı Nebi Dede'dir bir yanı Çoban Baba
Rûmeli'nin erleri erenleri irfan Baba
Niçe âşık geldi geçti bu makama aşk ile
Aşk şerâbın içti kandı mest olub hayran Baba
Üçler kırklar yediler hânkahında ayan
Pirden erden her zaman hâlî değil mihman Baba
Yedi yüz abdâlı yetmiş bin sıfatla remz eden
Her birine bir tecellî gösteren cevlân Baba
Cümlesi ikrâr idüben erliğine ol erin
Cân ü dilden bend oluben canlara kurban Baba
Âstân-ı evliyâya yüz sürenler *Feyziyâ*
Her murâda erdi anlar buldular ihsan Baba

PİR SULTAN ABDAL

XVI ncı asrın meşhur Kızılbaşlarındandır. Sıvas'a tâbi Banaz köyünde doğdu. Asıl adı Haydar'dır. Kendisine Koca Haydar da denilmektedir. Onun Kanunî devrinde yaşadığını kuvvetle söyleyebiliriz. 930 - 984 (M. 1524-1576) yılları arasında İran'da hükümdarlık eden Şah Tahmasb'a kalben merbut olan bu şair, Alevî - Kızılbaş zümrenin ileri gelen şahsiyetlerindendi. Ve hayatında münhasıran bir akîdenin müterennimi olarak kalmamış, siyasî hareketlere de iştirak etmiştir.

Şah'ın Anadolu'ya yürümesi . ve yer yüzünü kırmızı taçların bürünmesi zamanının geldiğini anlatmak istiyen Pir Sultan,

İstanbul şehrinde o sâhib devlet
Tâc-ı devlet ile salınmalıdır

diyerek Tahmasb'ın eski Osmanlı başkendini zabt etmesini istemektedir.

İşte bu arzuları ve Safevî hanedanı hesabına çalışmaları yüzündendir ki, Osmanlı vezirlerinden *Hızır Paşa* tarafından Sıvas'ta idam edilmişti. Anadolu Kızılbaşları arasında ona dair bir takım menkabeler rivayet edilmektedir. Hakkında söylenilmiş bazı şiirlere de tesadüf olunuyor.

Pir Sultan'ın hayatı hakkında ilk tarihî malûmatı, *Prof. Fuad Köprülü* tesbit etti. Sonra ben Pir Sultan namına mecmualarda tesadüf ettiğim 105 manzumeyi bir mukaddime ilâvesiyle neşrettim. Daha sonra *Pertev Nailî Boratav,* Sıvas'ta mahallî tedkikler yaparak Pir Sultan hakkında epeyce menkabe topladı. Bunlardan bir kısmını önce mecmualarda neşretti. Müteakiben *Baki Gölpınarlı* ile birlikte «Pir Sultan» adlı bir kitap çıkardı. Bu eserde bu şairin 167 manzumesi münderiçtir. Benim neşrettiğim nefesler de bu esere aynen alınmıştır.

Kütüphanelerde yaptığım arastırmalar sayesinde bugün Pir Sultan'ın henüz neşredilmemiş bir takım şiirlerine daha sa-

hib bulunuyorum. Fakat bütün bu şiirlerin mutlak surette bu şaire âid olduklarını iddia etmek kabil değildir. Bunlar arasında yanlış olarak Pir Sultan'a isnad edilenler de şüphesiz ki mevcuddur. Hattâ «Pir Sultan» adıyla neşredilen ikinci kitapta «Pir Sultan'ın olduğu şübhe götürmiyen şiirler» başlığı altında neşredilen kısımda bile, ona âidiyeti şübheli olan manzumeler vardır. Meselâ:

Önüme bir çığır geldi
Bir ucu var şar içinde

Ben dahi nesne bilmezem
Allah bir Muhammed Ali

Hakikat bir gizli sırdır
Açabilirsen gel beri

Bir nefescik söyleyeyim
Dinlemezsen neyleyeyim
Aşk deryâsın boylayayım
Ummâna dalmağa geldim

Ben dervişim diye göğsün gerersin
Hak'kı zikretmeğe dilin var mıdır

Matlalı nefesler; bir takım mecmualarda «Hatayî», bir takım mecmualarda da «Pir Sultan» namına kayıdlıdır. Şu halde bu nefeslerin hiç olmazsa «Pir Sultan'ın olduğu şübheli bulunan şiirler» başlığı altındaki kısımda neşri iktiza eder. Mecmualarda Pir Sultan namına kayıdlı bulunan şiirlerin mühim bir kısmı şübhesiz ki onundur. Fakat muayyen bir şi'ri mutlak surette «Pir Sultan'ındır» diyebilmek için daha zamana ve yeni yeni vesikalara ihtiyaç vardır. *Kul Himmet, Kul Âdil, Kul Hüseyin...* gibi aynı akîdenin müterennimi olan ve aynı şekillerle manzumeler yazan bu şairlerin eserleri ekseriyetle birbirlerine karıştırılmıştır. Bundan dolayıdır ki bütün bu şiirleri mecmualarda görüldüğü gibi neşretmek, fakat daima ihtiyatlı bulunarak kuvvetli deliller buluncaya kadar kat'î hükümler vermemek zarurîdir.

Pir Sultan, değerli bir şairdir. Manzumelerini tamamen hece vezniyle ve âşık edebiyatı tesiri altında vücûda getirmiştir.

Kızılbaşlık akîdelerini sade bir dille ve canlı bir ifade ile terennüm eden bu şair, bir kısım aşk şiirleri de ibda etmiştir. Onun asırlarca büyük bir şöhret temin ettiğini ve eserlerinin bestelenerek uzun zamanlar hâfızalarda yaşadığını da biliyoruz.

Bu meşhur ve muktedir şairin bazı nefeslerini derceediyorum: :

— 1 —

— Koşma tarzındaki nefesler —

Çeke çeke ben bu derdden ölürüm
Seversen Ali'yi değme yâreme
Ali'nin yoluna serim veririm
Seversen Ali'yi değme yâreme

Ali'nin yâresi yar yâresidir
Buna merhem olmaz dil yâresidir
Ali'yi sevmeyen Hak'kın nesidir
Seversen Ali'yi değme yâreme

Bu yurd senin değil konar göçersin
Ali'nin dolusun bir gün içersin
Körpe kuzulardan nasıl geçersin
Seversen Ali'yi değme yâreme

Ilgıt ılgıt oldu akıyor kanım
Kem geldi dîdâra tâli'im benim
Benim derdim bana yeter hey canım
Seversen Ali'yi değme yâreme

Pir Sultan Abdal'ım deftere yazar
Hîlebaz yâr ile olur mu pazar
Pir merhem çalmazsa yâreler azar
Seversen Ali'yi değme yâreme

— 2 —

Şu yalan dünyâya geldim geleli
Şu gönlümün gamı gitmez dahi ne
Sevgili cânandan ayrı düşeli
Şu çeşmimin yaşı dinmez dahi ne

Neylersin sen anın çırağın yakub
Olurun olmazın kahrını çeküb
Dört yanımız aldı engeli rakib
Va'desi yetesi olmaz dahi ne

Gel dediğim yerde gelir isterin
Dur dediğim yerde durur isterin
Bir hâlimden bilir dilber isterin
Gönül sâhibisin bulmaz dahi ne

Pir Sultan Abdal der girdik bir yola
Dost odur ki dostun yolunda ola
Tedbîrin üstüne takdir havâle
Kulun kendi dediği olmaz dahi ne

— 3 —

Hak Muhammed Ali geldi dilime
Mürvet günâhıma kalma yâ Ali
Küllî günâhımı aldım elime
Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

Hadîce Fâtıma mihr-i mahabbet
Yine senden olur kuluna rahmet
İmam Hasan İmam Hüseyn mürüvvet
Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

İmam Zeynelâbidîn'e erelim
İmamların dîvânına duralım
Doksan bin erlere niyâz edelim
Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

İmâmı Ca'fer'dir dîdemin nûru
İmam Bâkır imamların serveri
Dilerim çektirmeye âh ü zârı
Mürvet günahıma kalma yâ Ali

Mûsi-i Kâzım'dan İmamı Rızâ
Umarım inâyet edesin bize
Günâhım çok benim deyeyim size
Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

İmam Takî İmam Nakî'dir virdim
Anlara sığındım dayandım durdum
Hasan-ül-Asker'e yüzümü sürdüm
Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

Pir Sultan'ım tamam oldu sözümüz
Muhammed Mehdî'ye var niyâzımız
On iki imâma bağlı özümüz
Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

— 4 —

Yemen ellerinden beri gelirken
Turnalar Ali'yi görmediniz mi
Hava üzerinde semâ' ederken
Turnalar Ali'yi görmediniz mi

Kim buldu deryâda balık izini
Eğildim öptüm Kanber'in gözünü
Turnalardan işittim âvâzını
Turnalar ol şâhı görmediniz mi

Şâhım Hayber kalesini yıkarken
Niçe münkir helâk oldu bakarken
Muhammed Ali Mi'râce çıkarken
Turnalar ol şâhı görmediniz mi

Pir Sultan'ım eder konub göçelim
Gelin kevser şarabından içelim
Ali'nin uğruna serden geçelim
Turnalar ol şâhı görmediniz mi

— 5 —

Derdim çoktur Kangısına yanayım
Yine tâzelendi yürek yaresi
Ben bu derde kande derman bulayım
Meğer Şah elinden ola çâresi

Türlü donlar giyer gülden nâziktir
Bülbül cevr eyleme güle yazıktır
Çok hasretlik çektim bağrım eziktir
Güle güle gelir canlar pâresi

Benim uzun boylu servi çınarım
Yüreğime bir od düştü yanarım
Kıblem sensin yüzüm sana dönerim
Mihrabımdır kaşlarının arası

Dîdâr ile mahabbete doyulmaz
Mahabbetten kaçan insan sayılmaz
Münkir üflemekle çırağ söyünmez
Tutuşunca yanar aşkın çırası

Pir Sultan'ım katı yüksek uçarsın
Selâmsız sabahsız gelir geçersin
Dilber mahabbetten niçin kaçarsın
Böyle midir yolumuzun türesi

— 6 —

Sabahtan cemâlin seyrân eyledim
Gönüller perişan elinden sunam
Nice bekleyeyim gurbet illerde
Hiç bilir yok mudur hâlinden sunam

Tîğ-i gamzelerin müşgbû kokmaz
Yâr elâ gözlerin hışm ile bakmaz
Cemâlin görene cennet gerekmez
Güneş midir doğdu yüzünden sunam

Kemhâlar giyinip zünnar bağlanmaz
Eser seher yeli teli ırganmaz
Sen gidelden deli gönül eğlenmez
Bir bergüzar versen telinden sunam

Sen seher yelisin gider gelmezsin
Gelirsen de bana bâkî kalmazsın
Seni uçuranlar murad almasın
Seni kim uçurdu gölünden sunam

Pir Sultan Abdal der cemâlin güzel
Aradım bulmadım bir haber yazar
Şimdi senin ismin cenneti gezer
Kalma bizim için yolundan sunam

— 7 —

Seyrân ettim erenlerin demini
Kudret kandilini yanarken gördüm
Burâk olub içtim âb-ı hayattan
Hazret- Peygâmber'i kanarken gördüm

Günde bin kez Hak'ka şükür ederken
Veysel erenler kataın yederken
Mûsâ Hak'kın dîdârına giderken
Hızır müşkilini anarken gördüm

Halil Kâ'be yaptı insan gelmeğe
Şüphesiz günahlar kabûl olmağa
İsmail uğruna kurban kılmağa
Bir melek bir koyun yederken görüdüm

Nerden düşman gelir ise duyardı
Dost uğruna cân ü başı koyardı
Her gün Hamza âşikâre gezerdi
Ali'yi Düldüle binerken gördüm

Vefâsı yok imiş şunda fenânın
Hisâbı yok imiş mülke konanın
Yavrusun aldırmış garib ananın
Parlayı parlayı yanarken gördüm

Pir Sultan'ım eder şunda gelmişler
Dizilmişler duâsını almışlar.
Bir birinin eteğini tutmuşlar
Müşkilin mürşide tınarken gördüm

— 8 —

Şecaatin varsa kalbinde sakla
Nasîhatim dinle sakın gururdan
Bir işin önünden sonunu yokla
Nasîhatim dinle sakın gururdan

Hünerim var ise yerini devşir
Bir söz söyleyicek kalbinde pişir
Ululanmak bir Mevlâ'ya yaraşır
Nasihatim dinle sakın gururdan

Hatırın yıkarlar hatır yıkınca
Göz yaşı yenilmez taşup akınca
El elden üstündür arşa erince
Nasîhatim dinle sakın gururdan

Oku asılanın yayı yasılur
Gazîler kılıcı arşa asılur
Gurûr ile kahramanlar basılur
Nasîhatim dinle sakın gururdan

Pir Sultan'ım ulular izini izle
Kemliği terk edüb eyliği gizle
Hasmın karıncaysa merdâne gözle
Nasihatim dinle sakın gururdan

— 9 —

Muhammed Ali'nin kurduğu yoldur
Ak üstünde kara seşebilirsen
İ'tikadı dilden söyleyen dildir
Ali'nin sırrına erebilirsen

Erenler seni ol ceme katarlar
Kötü amellerin taşra atarlar
Bir gün yularından çeküb tutarlar
Çektikleri yere varabilirsen

Erenler seni ol ceme getürür
Kalmış işlerimi Hak'ka yetürür
Gördün mü Hak anda mihman oturur
Mihman gözü ile görebilirsen

Aslı Mervan olan katara gelmez
Küfrü îmân eden âşıklar ölmez
Mü'minin suâli ahrete kalmaz
Dünyâda suâlin verebilirsen

Pir Sultân Abdal'ım eller men'olur
Dört kapudan bir gün birden yol olur
Dünyâda âhıret doğru yol olur
Verdiğin ikrâra durabilirsen

— 10 —

Hak içün kendini kurbân eyleyen
Şâh-ı Merdan oğlu İmam Hüseyin
Cümle erenlere fermân eyleyen
Erenler serdârı İmam Hüseyin

Muhammed Ali'nin çeşmi çırağı
Erenler yolunun gülşeni bağı
Ciğerler pâresi gönül durağı
Gözlerimin nûru İmam Hüseyin

Ceddi Muhammed'dir atası Ali
Anası Fâtıma cihan evveli
Cümle evliyâlar ederler beli
Evliyâlar pîri İmam Hüseyin

Bâtının sultânı mü'minler şâhı
Gaib âleminin şems ile mâhı
Şah Hüseyn'im deyü ederler âhı
Mâtem ile zârı İmam Hüseyin

Pir Sultan'ım eydür tutar dâmânım
Dostunun dostuyuz biz hânedânın
Dü çeşmi değil mi Şâh-ı Merdânın
Erenler hünkârı İmam Hüseyin

— 11 —

Şu karşıki karlı dağı gördün mü
Rûzgârın bulmuş eriyüb gider
Akan sularından ibret aldın mı
Yüzünü yerlere sürüyüp gider

Sürünün önünde giden avcılar
Sıcak sıcak günde yakar güneşler
Evel ezel yemiş veren ağaçlar
Anlar da kalmamış kuruyub gider

Kadirsin Allah'ım sen de kadirsin
Üstümüze dört direkli çadırsın
Çağırdığımız yerde hâzır nâzırsın
Cümlemiz üstüne yürüyüp gider

Deryâmız derindir bizim boylanmaz
Bin nasîhat etsen biri dinlenmez
Gidi merkeb hiç bir yere bağlanmaz
Başında yuların sürüyüb gider

Pir Sultan'ım söyler sözü özünden
Âşıksın sakınır iki gözünden
Olur olmaz münkirlerin sözünden
Eksilmez gölümüz kuruyub gider

Gidi Yezid biz de haram yemedik
Bâtında gördüğümüzü demedik
İkrâr birdir dedik geri gönmedik
Yedileriz birincimiz Ali'dir

Pir Sultan der ki Hak'kadır yolumuz
Evvel kurban verdik şâha serimiz
On iki imam meydanında dârımız
Biz şehîdiz serdarımız Ali'dir

— 14 —

Gözün açık ise gel gir katara
Bu yol görenindir körün değildir
Ne yitirdin ne ararsın bu yerde
Bu gül bülbülündür hârın değildir

Benim mürşidim Muhammed Ali'dir
Mürşidin dîdâr-ı Hak dîdârıdır
Girebilir isen gönül evidir
Giremezsen sakın yerin değildir.

Kapuya varmadan dibe geçilmez
Mürşid olmayınca müşkil seçilmez
Çarşıya varmadan dükkân açılmaz
Bezestan ararsın şarın değildir

Bak şu erenlerden gelen da'vâya
Çakal kâr eylemez şâhin avına
Pir Sultan'ım eder çağır pîrine
Erüb yetişmezse pîrin değildir

— 15 —

Hey gaziler mürvet kaldı mı şunda
Güzel şâha giden yollar bu mudur
Gönlüm arzû edüb çekinür anda
Hânedân'a giden yollar bu mudur

Yolumuz aşub Hama'dan Mardin'den
Yandı ciğer kebâb oldu derdinden
Erzurum'un Kösedağın ardından
Güzel şâha giden yollar bu mudur

Hânedandır yine Şâh'ın illeri
Tâze açılmış tomurcuk gülleri
Sabah sabah eser seher yelleri
Güzel şâha giden yollar bu mudur

Kubbesi taşı yok dübdüz ovalar
Çeşmim yaşı biribirin kovalar
Size derim hey gerçekler ağalar
Hânedâna giden yollar bu mudur

Pir Sultan Abdal der çoşub gideriz
Coşuben haddinden taşub gideriz
Ay ile yıldızı aşub gideriz
Güzel şâha giden yollar bu mudur

— 16 —

— Semâî tarzındaki nefesler —

Güzel âşık cevrimizi
Çekemezsin demedim mi
Bu bir rızâ lokamısıdır
Yiyemezsin demedim mi

Yemeyenler kalır nâçar
Gözlerinden kanlar saçar
Bu bir demdir gelir geçer
Duyamazsın demedim mi

Bu dervişlik bir dilektir
Bilene büyük devlettir
Yensiz yakasız gömlektir
Giyemezsin demedim mi

Çıkalım meydan yerine
Erelim Ali sırrına
Cân ü başı Hak yoluna
Koyamazsın demedim mi

Âşıklar Kara bahtl- olur
Hak'kın katında kutl- olur
Mahabbet baldan tatl- olur
Doyamazsın demedim mi

Pir Sultan Abdal şâhımız
Hak'ka ulaşır râhımız
On iki İmam katarımız
Uyamazsın demedim mi

— 17 —

Serserî girme meydana
Âşıklar ahvâl isterler
Kallaşlık ile urma dem
Tasdik ehlî kal isterler

Uyan bu gaflet hâbından
İsbat ederler bâtından
Her âşıka sohbetinden
İkrâr ile yol isterler

Erenler oynar utulmaz
Bu yola hîle katılmaz
Bunda harmühre satılmaz
Ya gevher ya lâ'l isterler

Kılı kırk pâre ederler
Birin yol tutup giderler
Dile n- itibâr ederler
Hâl içinde hâl isterler

Pir Sultan Abdal neylersin
Müşkil halledip söylersin
Arısın çiçek yaylarsın
Yarın senden bal isterler

— 18 —

— Hatayî'ye nazîre

Yol içinde yol ararsın
Yol Muhammed Ali'nindir
Yetmiş iki dil içinde
Dil Muhammed Ali'nindir

Kani bizden evvel gelen
Beş vakti dâimâ kılan
On parmağı pınar olan
El Muhammed Ali'nindir

Varma câhilin yanına
Uğrarsın çerhin seline
Lâ'net Yezid'in canına
Din Muhammed Ali'nindir

Cennet kapusu açıldı
Misk ü anberler saçıldı
Bağ u bağçede açıldı
Gül Muhammed Ali'nindir

Söyler *Pir Sultan*'ım söyler
Hak'kın birliğini birler
Doğmuş âlemlere parlar
Nur Muhammed Ali'nindir

KUL HİMMET

XVI ncı asrın son yarısında yetişen meşhur Kızılbaşlardandır. Hayatı hakkında malûmata sâhib değiliz. Yalnız «Menâkıbülesrâr Behcetülahrâr» adlı eserde bazı nefesleri kayıdlı bulunduğuna göre, XVI ncı asır içinde yaşadığı kuvvetle söylenilebilir. Bektaşîlerin tertip ettikleri mecmualarda *Hatâyî* ve *Pir Sultan*'la beraber en çok bu şairin manzumelerine tesadüf edilmektedir. Bu da gerek yaşadığı asırda, gerek daha sonraki devirlerde büyük bir şöhret temin ettiğini göstermektedir. Bu maruf Kızılbaşın bazı manzumelerini dercediyorum:

— 1 —

Erenler şâhma kimse eremez
Şâhın Kanberine kul olmayınca
Her Kanberim deyen Kanber olamaz
Edeb ile erkân yol olmayınca

Arama ıraktan vardır yakini
Gerçek olan tâlip bulur hakkını
Yükletmezler sana yolun yükünü
Bükülüp kametin dal olmayınca

Cevâhir yanmasa aşkın oduna
Sikke yazarlar mı Şâhın adına
Seni hiç korlar mı tâlip evine
Zer gibi sararıp kal olmayınca

Mecnun olan gezer daim deştinde
Aşkın dolusunu tutar destinde
Seni taşırlar mı başlar üstünde
Mürşid nazar edüp gel olmayınca

Derdmend olmayınca gönül hâkolmaz
Âşık olmayanlar sîneçâk olmaz
Kul Himmet'im eder vücud pâkolmaz
Mürşid-i kâmilden el olmayınca

— 2 —

Zâhid Hû demeyi inkâr eyleme
Ya neye çağırır insan Hu deyu
Hu demenin aslı nedendir böyle
Gel edelim sana beyan Hu deyu

Evvelü âhır hüvallahu ekber
Cemâli nurundan doğdu bir gevher
Muhammed Mustafa İmamı Hayder
Oldu o gevherden ayan Hu deyu

Tecelli irişti çün başa gelip
O cevher mevcile huruşa gelip
Çerhi felek anda hem cuşa gelip
İstedi Âdemi devran Hu deyi (1)

Muhammed hâtem-i peygamber oldu
Ali evliyaya, şah, server oldu
Selman Muhammede hem rehber oldu
Ol günde yürüdü erkân Hu deyu

Erenler gizliydi ulu mekânda
Muhammedle Ali bir idi anda
Lâfetâ okuyup karşı duranda
Yedi kez çağırdı Cihan Hu deyu

Bir üzüm danesi ol Şah elinde
Kırklar dahi içti cümle mestoldu
Çıkınca Mustafa miraç yolunda
Şehadet eyledi Selman Hu deyu (2)

(1) Dem bu demdir döner dervan Hu deyu: nüsha.
(2) Şey'enlillâh dedi...: nüsha.

Ol üzüm danesin getirdi Selman
Kırklar demi ol dem etti galeyan
Muhammed onlarla birlikte ey can
Hu Allah söyledi irfan Hu deyu (1)

Kırklar dahi içti cümle mestoldu
Şahımerdan cümlesinden üst oldu
Hezar post bağlayıp kemerbest oldu
Semaa girdiler hemen Hu deyu

Kırkların birine nişter vuruldu
Aktı kan cümleden isbat olundu (2)
Hak anda mevcuttu mevcut bilindi (3)
Huvallah çağırdı Sultan Hu deyu

Anlar âşık idi yâr, yâra karşı
Niyaz eylediler Settara karşı
Kırkların cümlesi didara karşı
Baktılar kaldılar hayran Hu deyu

Hu demenin aslı böyledir böyle
Zâhid nedir sözün gelberi söyle
İmanın tazele şehadet eyle
Gel sen de yüzüne boyan Hu deyu

Kul Himmet meydanda sarhoş olalı
Habibin aşkına medhuş olalı
Can gözle tecellübe duşolalı (4)
Hayali gözümde mihman Hu deyu

---

(1) Muhammed şerbeti ezdi ol zaman, içtiler şerbetten her an Hu deyu: nüsha.

(2) Birlik demi olan ispat olundu, semaa girdiler uyan Hu deyu: nüsha.

(3) Hak mevcut mevcudat onda bulundu: nüsha.

(4) Muhammed Ali ben duş olalı: nüsha.

— 3 —

Mürşid isen müşkilimi halleyle
Neden hâsıl oldu gürûh-i nâcî
Gel imdi gamla koma beni böyle
Evvel tatlı neydi sonrası acı

Hak verir kısmetim benim gıdamı
Kesmezem dilimden Bâri Hudamı
Yuğurmazdan evvel Cibril Âdemi
Hem Âdem yoğiken kim idi hacı

Arif arif ile gönül katmadan
Hak Taalâ bu Dünyâyı yapmadan
Selman dahi ol Kırklara yetmeden
Ya kim idi Kırklardaki duacı

İnsan fehmeyleyip kendin bilmeden
Havva Ana gelip hâmil olmadan
Eritip te kalb evini silmeden
Kim idi göklere dâreden Bacı

Ezelden beri sırrullah sır idi
Müminlerin kalbi dolu nur idi
Ne körüğü ne çekici var idi
Neden hâsıl oldu Ali kılıncı

Özün tasdik edip tevekküle gel
. . . . . .
Yüz yiğirmi dört bin nebiden evvel
Kim giydi başına ol nurdan tacı

Kul Hüseynim eder evveli yandım
Hakka ikrar verip kandım inandım
Kul Himmet'im kendin ârif mi sandın
De bana nerdedir Dünyanın ucu (1)

(1) Bu nefesin Kul Hüseyne ait olması da ihtimal dahilindedir.

— 4 —

Pir bugün bize geldi
Gülleri tazeledi (1)
Önü sıra Kanber'le
Ali Mürteza geldi

Ali Mürteza şahım
Yüzüdür kıblegâhım
Miraçtaki Muhammed
Âlemde padişahım

Padişahım yaradan
Okur aktan karadan
Ben pirden ayrı düştüm
Yüz yıl geçti aradan

Aramı uzattılar
Yarama tuz attılar
Bir kul geldi fazlaya
Bedestanda sattılar

Sattılar bedestanda
Sesverir gülistanda
Muhammedin Hâtemi
Bergüzar bir aslanda

Aslanda bergüzarım
Pir hayalin gözlerim
Hep hasretler kavuştu
Ben hâlâ intizârım

İntizârın çekerim
Lebleri bal şekerim
Aşkın ile daima
Göz yaşları dökerim

(1) Taze geldi: Nüsha.

— 12 —

Hey erenler bir müşkilim var benim
Server Muhammed'in nûru kandedir
Aşka düştüm gece gündüz yanarım
Muhammed Ali'nin nûru kandedir

Serim verdim erenlerin yoluna
Gönül arzu çeker cennet bağına
Ol Muhammed Mustafâ'nın yoluna
Uğrayan mürûrun yolu kandedir

Yedisi sırdadır ayanda beşi
Allah'a ma'lûmdur her kulun işi
Üçyüz altmış altı nerdüban başı
Akan ırmakların gölü kandedir

Yalancı dünyânın varın getüren
Zemheride gonca gülün bitüren
Güğercin donuna girmiş oturan
Hünkâr Hacı Bektâş Veli kandedir

Pir Sultân'ım eder üçler yediler
Yolun kılıcını yola kodular
Dil verüp de söyle kılıç dediler
On iki imamın yolu kandedir

— 13 —

Gidi Yezid bize Kızılbaş demiş
Meğer şâhı sevdi dese yoludur
Yetmiş iki millet sevmedi şâhı
Biz severiz şâh-ı Merdan Ali'dir

Muhammed dînidir bizim dînimiz
Tarîkat altında geçer yolumuz
Cebrîl-i emindir hem rehberimiz
Biz mü'miniz mürşidimiz Ali'dir

Dökerim gözyaşını
Gör Mevlânın işini
Kepşi kurban eyledim
Yedi oğlak başını

Figan eyler melekler
Kabul olur dilekler
Yezid bir derd eyledi
O derd beni helâkler

Yezid bir derd eyledi
Melekler virdeyledi
Pirim bir şehir yaptı
Kapusun dört eyledi

Dörd eylemiş kapusun
Lâlü gevher yapusun
Yezidler şehit etti
İmamların hepisin

Hasana agu verdiler
Hüseyne nice kıydılar
Zeynel ile Bâkırı
Bir zindana koydular

Zindan da bir ezadır
Câfer kulun gözedir
Câferin de bir oğlu
Musa Kâzım Rızadır

Takî Nakî ağlarım
Göz yaşımı çağlarım
On ikidir katarım
Dürlü metâ tutarım

Yüküm lâl ü gevherdir
Müşteriye satarım
Satarım müşteriye
Kervan kalsın geriye

Cebraili eşettim
Cenneteki huriye

Huriye eşeyledi
Hatırın hoşeyledi
Kanat verdi kuluna
Havada kuşeyledi

Kuşeyledi havada
Gezer dağda ovada
Elkardırmış Hakkına
Saf saf durmuş duada

El kaldırmış Hakkına
İsmi âzam okuna
İsmi âzam duası
Tatlı cana dokuna

Dokunur tatlı cana
Ağlarım yana yana
İmamların duası
Kaldı ulu divana

Ulu divan kuruldu
Cümle mahlûk dirildi
Yezid yürüyüş etti
Anda Muhtar vuruldu

Pir dediler Aliye
Hacı Bektaş Veliye
Hacı Bektaş tacını
Verdi Kızıl deliye

Kızıl deli tacımız
Şah Ahmet miracımız
Karaca Ahmet gözcümüz
Yalıncak duacımız

Kul Himmet üstadımız
Bunda yoktur yadımız
Şahımerdan aşkına
Hak vere muradımız (1)

— 5 —

Divane gönlümüz geçmez güzelden
Mihrin yereyledi tenden ya Ali
Benim arzumanım sensin ezelden
Gitmez mahabbetin candan ya Ali

Canü dilden sevenlerin canısın
Âşıklara medhitmenin şânısın
Noksana kalmaz mürüvvet kânısın
Geçersin günahtan kandan ya Ali

Müşkülünü halledersin dostuna
Çağırdıkça irişirsin düşküne
Kerbelâda yatan İmam aşkına
Şefaat umarız senden ya Ali

Nice yüz bin yıllar Kandilde durdun
Atanın belinden madere geldin
Anın için halkı gümana saldın
Bin bir dondan başgösterdin ya Ali

Tarikat içinde şemsü kamerin
Hakikat içinde zatı kemalin
İstemem Cenneti göster cemalin
Kul Himmet göçmezden bundan ya Ali (2)

---

(1) Bu manzupmenin, Kul Himmete mensup bir derviş tarafından yazılmış olması muhtemeldir.

(2) Kul Himmetin geçti serden yâ Ali: nüsha.

— 6 —

Ezel meclisinde Kırklar ceminde
Muhammed nuruna bezendi Ali (1)
Kırklar ile bile âyîn-i cemde
Bu aşkın sırrına özendi Ali

İlmin başı dedi kendin bilesin
Muhammede dedi cem'e gelesin
Meydana getirdi aşkın dolusun
Kırklara şarabı sunandı Ali (2)

Tuba ağacından aldı dört yaprak
Pençei Abaya taksim kılarak
Bir hırka ayırdı içinde erhak
Giyindi eğnine donandı Ali

Mansur kabul etti Hakkın dârını
Erenlere verdi külli varını
Muhammede verdi Hak didarını
Ol nura bulandı boyandı Ali

Hu diyüp birliğe kuruldu erkân
Hakikat sürüldü dem ile devran
Semaa kalktılar cümle âşıkan
Kırk kerre meydanı dolandı Ali

Kul Himmet'im eder Hak mahabbete
Dahi yol gider mi birlikten öte
Mahabbetten kaçan eğri sıfâta
Lânetullah dedi ilendi Ali (3)

---

(1) Aşkın erkânına boyandı Ali: nüsha.
(2) Kırlara başoldu sıvandı Ali: nüsha.
(3) Birliğe uymıyan ayrı sıfâta — aşk ile ahetti inledi Ali: nüsha.

— 7 —

Ali ismi dört kitabda okunur
Lâilâheillallah yazılı
Zikredeni Azazilden sakınur
Lâilâheillallah yazılı

Hacı Bektaş Veli ismi dildedir
Muhammedin hup cemali güldedir
Fatıma Ananın gözü yoldadır
Lâilâheillallah yazılı

Hasan bahçesinin gülü açıldı
Şah Hüseyin tazelendi saçıldı
Şehîd olanlara hulle biçildi
Lâilâheillallah yazılı

Zeynel (1) yaralandı akıyor kanı
Bâkırın kazanda yıkandı donu
İmam Câfer elindedir erkânı
Lâilâheillallah yazılı

Musayı Kâzım Rızanın destine
Yüzsürelim Muhammedin postuna
Cebrailin kanadının üstüne
Lâilâheillallah yazılı

On iki İmamda saçı leylâ var
Bunca âşıkların sende meyli var
Mehdînin boynunda bir hamayli var
Lâilâheillallah yazılı

Kul Himmet üstadım derd ilâcına
Yüz sürelim Muhammedin tacına
Fatıma Ananın saçbağ ucuna
Lâilâheillallah yazılı

(1) Zeynel'aba.

— 8 —

Gel gönül idrak eyle hem fehmeyle
Kimdir şu cihanın kaimmakamı
Muhammede etti Levlâkelevlâk
Ali evliyanın hatmü tamamı

Ol gece Muhammed miraca erdi
Erdi de tabibin yarasın sardı
Hakkın kudretinden konukluk gördü
İzzet etti dosta döktü taamı

Muhammed taama etti bismillâh
Bilesince el sundu Hazreti Şah
Dedi bu el kimin ya Resulâllah
Buyurdu Ali'nin eli ola mı

Ol gecede kabul oldu dilekler,
Zelzele etti hep çerhi felekler
Hak katında saf saf durur melekler
Ziyaret ettiler güzel Hocamı

Ol demde sohbetin hali bilindi
Allah bir Muhammed Ali bulundu
Anda seyrettiler Levhü Kalemi

Ali âlâdır Hakkın divanında
Hak Taalâ kim buyurdu şanında
Yedinci semada aslan donunda
Hikmetle gördüler Şahı keremi

Selman Arşa çıktı eyvallah etti
Ahmed'den bir üzüm şeyellâh (1) dedi
Kırklar ezdi içti eyvallah etti
Ali'nin verdiği engûr ola mı

(1) Şey'enlillâh.

Hak Muhammed Ali üçü o demde
Cümlesi de beli dedi o demde
Hocam da bile bulundu o demde
Anda dandılar doksan bin kelâmı

Doksan bin kelâmı şerhetti buldu
Kimin nihan kimin aşikâr etti
Otuz bini belli şerîat oldu
Seddetti bağladı nefs-i avâmı

Otuz bin tarikat iptida hali
Evvel rehberinden sundular eli
Gösterdi erkânı sürdüler yolu
Hoş bekle dedi post ile kıyamı

Otuz bin marifet zat sıfât olmaz
Aslı türabîdir kumları gelmez
Doksan bin hakikate değme ermez
Tanış rehberine bozma nizamı

Sen bu tecellîâyı sende görmezsin
Bu arada eremezsen ermezsin
Âşıkın mührünü candan görmezsin
Dolaşır gezersin Beytülharamı

Kul Himmet'im tecellâsın kıldığım
El kavşurup divanında durduğum
Günahım çoktur gözlerin sevdiğim
Mürüvvet edip bağışla cürmümü

— 9 —

Seyran edip bu Âlemi gezerken
Uğradım gördüm bir bölük canları
Cümlesinin erkânı bir yolu bir
Muhammed, Aliye çıkar yolları

Cümle bir mürşide demişler beli
Tesbihleri Allah, Muhammed, Ali
Meşrebi Hüseynî, ismi Alevî
Muhammed, Aliye çıkar yolları

Durakları irfan bağile bostan
Silinmiş kalpleri gümandan, pastan
Cümlenin muradı bir fidan dosttan
Arı gibi sadalaşır ünleri

Sıratımız, anı, bunda geçmişler
Varlık, benlik binasını yıkmışlar
Al giymişler has donundan çıkmışlar
Gece Kadir, gündüz bayram günleri

Bir nefeste bir imâma uymuşlar
Birinin niyazın bine saymışlar
Kaynayıp ta kaptan kaba konmuşlar
Haber duymuş dost elinden canları

Kul Himmetim gerçeklerin bu meydan
Özün kurtarmışlar sıfat-ı şirkten
Hep içmişler Kırklar içtiği demden
Haber duymuş dost elinden canları

— 10 —

Her sabah heş sabah ötüşür kuşlar
Allah bir Muhammed Ali diyerek
Bülbüller gül için figana başlar
Allah bir Muhammed Ali diyerek

Kısmetimiz kalbimizde buluna
Veyselkaran gitti Yemen yoluna
Arıyız uçarız kudret balına
Allah bir Muhammed Ali diyerek

Biz de çektik İmamların yasını
İşit gerçek erenlerin sesini
İmam Hasan içti ağu tasını
Allah bir Muhammed Ali diyerek

Ârif olan eleklerden elendi
Tâlib olan Hak yoluna dolandı
Şah Hüseyin al kanlara boyandı
Allah bir Muhammed Ali diyerek

Gönül kuşu kalb evinde yuvasın
Serime de çöktü şahin yuvasın
İmam Kâzım Musa Rıza duasın
Allah bir Muhammed Ali diyerek

Şah Takî ba Nakî nurolup gitti
Hasanı Askerî erolup gitti
Mehdî mağarada sırrolup gitti
Allah bir Muhammed Ali diyerek

Dört kitab yazıldı yurduna düştü
Kur'an Muhammedin virdine düştü
Kul Himmet pirinin derdine düştü
Allah bir Muhammed Ali diyerek

— 11 —

Dün gece seyrim içinde
Ben dedem Ali'yi gördüm
Eğildim niyaz deminde
Ben dedem Ali'yi gördüm

Üç çırağ yanar şişede
Aslanlar gizli meşede
Yedi iklim dört köşede
Ben dedem Aliyi gördüm

Kızıl güller deste deste
Bergüzar yolladım dosta
Üç dolu mihmandan iste
Ben dedem Ali'yi gördüm

Cennet kapusunda duran
Kilidin mührünü kuran
Yezide kılıncın vuran
Ben dedem Ali'yi gördüm

Yüce dağlar coşkun coşkun
Kul Himmet'im aşka düşkün
Cümle meleklerden üstün
Ben dedem Ali'yi gördüm

— 12 —

Gece gündüz hayaline döndüğüm
Bir gece rüyama gir Hacı Bektaş
Günâhkârım günâhkârdan bezerim
Özüm dâra çektim sor Hacı Bektaş

Yandı bu kulunun nedir çaresi
Gene tazelendi yürek yaresi
Unulmaz derdlere derman olası
Bu sınık bendimi sar Hacı Bektaş

Arının yaptığı bala benzersin
Şu garib ellerde gönlün eğlersin
Bendidüben ikrarına bağlarsın
Sâilin sattığı kul Hacı Bektaş

Gâhi bulut olup göğe ağarsın
Gâhi yağmur olup yere yağarsın
Ay mısın, gün müsün gökten doğarsın
Ilgıt ılgıt esen yel Hacı Bektaş

Derdimin dermanı yaramın öcü
Dörd anasır mevcud gürûh-i nâcî
Belinde kemeri başında tacı
Yüzünde parlıyor nur Hacı Bektaş

Daima *Kul Himmet* eder niyazı
Pir Sultan yolundan ayırma bizi
Ol mahşer gününde isteriz sizi
Muhammed önünde car Hacı Bektaş

— 13 —

Ta kalûbelâdan sevdik seviştik
Bizimle ezelî yardır mahabbet
Üstad mezarında ikrar konuştuk
Mü'mine kadim ikrardır mahabbet

Mahabbettir Lâilâheillâllah
Mahabbettir Muhammed Resulûllah
Mahabbettir Ali şah veliyullah
Üç isim, manada birdir mahabbet

Allah, Muhammed Ali ortasında
Beytullah içinde Hak haznesinde
Kudret kandilinde aşk sahrasında
Cibrilin gördüğü nurdur mahabbet

Kudret kelâmını söyler Cebrail
Rıza lokmasını sunar Mikâil
Canı cana ulaştırır Azrail
İsrafil ağzında Sûrdur Mahabbet

Mahabbettir yerin göğün direği
Mahabbet edenin yanar çırağı
Âşıka beytullah maşuk durağı
Hak nazar ettiği yerdir mahabbet

Mahabbet kadimdir insan içinde
Zira can severiz canlar içinde
Kırklar meydanında irfan içinde
Muhibban cem'inde güldür mahabbet

Cana can mahabbet etse erkândır
Erkândır mahabbet arzusu candır
Huri meclisine erse civandır
Rızanın yurdunda birdir mahabbet

Gel beri gel beri iman edersen
Gelme hakkın değil güman edersen
Sırrın tercemandır beyan edersen
Bu halkın içinde sırdır mahabbet

Bu her dem bahardır bunda kış olmaz
Öter bülbülleri, dilleri durmaz
Kokusu tükenmez hem rengi solmaz
Acep bağı var gülzardır mahabbet

Mahabbet edenler nasibin alır
Mahabbet ederse derd ehlin bulur
Serçeşme Muhammed Ali'den gelir
Dalgası tükenmez göldür mahabbet

Âşık gülşende hem Şirinü Ferhad
Leylâ da Mecnuna göründü üstad
Muhammed Ali'den kuruldu bünyad
Ta ezeldenberi vardır mahabbet

Kul Himmet'im makam özge makamdır
Mahabbet mihri on iki imamdır
Güzel Şahın huzurunda tamamdır
Hakikat vâsıl-ı yârdır mahabbet

— 14 —

Yerde insan gökte melek yok iken
Kudretinden bir nur indi süzüldü
Cümle mahluk kandildeki nur iken
Ayın Ali, mim Muhammed yazıldı

Ol dem yaratıldı div ile peri
Kaftan kafa hükmederdi herbiri
Vardı hem anların bir sultanları
Gayet pehlivandı zurbazu idi

Üç yüz elli batman gürzü çekerdi
Uzun kargı Kûh-i kaf'ı yıkardı
Cümle divler anın havfın çekerdi
Yedi iklim dört köşede raz idi

Üç yüz altmış arşın idi kameti
Hicbir kula benzemezdi heybeti
Yetmiş yedi arşın idi sıfatı
Bakınca mağripten meşrike düz idi

Kafdağında bir bağ vardı hurmadan
Ol vakit yok idi Dünyada insan
Gördü bağ içinde bir taze civan
Şâd ü hurrem olup gayet sevindi

Nigâr mısın deyip sundu elini
Benliğinden geçti sındı halini
Özge bilemedi hiç ahvalini
Tezden hemen yüzüstüne yıkıldı

Yedi günden sonra buldu özünü
Eli bağlı kan doldurmuş gözünü
Sultan Süleymana vurdu yüzünü
Süleymansın şu bendimi çözindi (1)

(1) «Çöz imdi» yerine.

Süleyman der kim bağladı elini
Kaddin hilâl olmuş bükmüş belini
Kim eyledi sana bunca zulümü
Hakkın emri böyle imiş gezindi (1)

Div de der ki beni bağlayan uşak
Âkil, baliğ değil on iki ancak
Bir darp ile beni eyledi helâk
Yavrı şahin gibi uçtu süzüldü

Süleyman der biz bu sırrı biliriz
O işi tutanı biz de sezeriz
Sanma senin bağlı bin yıl dahi gezindi «?»

Div de der ki âhırında nolacak
Bu dert bize kıyamete kalacak
Süleyman der Muhammed var gelecek
Âhırzaman yakın derler sezildi

Nice bin yıl geçti, nice bin saat
Yer duruldu karşı geldi yedi kat
Zâhir oldu Ali ile Muhammed
Karşısında div dirildi dizildi

Mekke Medinenin halkı duruştu
Dedi görenlerin tebdili şaştı
Kâbenin üstüne gölgesi düştü
Kamu görenlerin benzi bozuldu

Yedi iklim padişâhı geldiler
Geldiler de taraf taraf kondular
Tezden Muhammede haber veriler
Gelince bir haber ol gel tez dedi

(1) «Gez imdi» yerine.

Muhammed de dive nerde bağlandın
Adın nedir bunca nerde eğlendin
Süleyman nebiye Nuha varmadın
Elin bağlı bin yıl dahi gezindi

Div de der ki yüz bin adım atladım
Kaftan kafa kadar hükmeder idim
Süleyman nebiye Nuha uğradım
Ne yaram öğündü ne bağ çözüldü

Yüz yiğirmi dörde verilmez adet
Buna peygamberden bulmadım medet
El'aman mürüvvet kıl ya Muhammed
Kuşça canım kafesinden süzüldü

Süleymandan haberini alın mı (1)
Kaftan ırak yollarından gelin mi
Görünceğiz sen oğlanı bilin mi
Eğlenme de şu orduyu gezindi

Büyük küçük bu haberi duydular
Tellâl koyup çarşı çarşı sordular
Cümlesi de derildiler geldiler
Hepsi divin karşısında dizildi

Nice günler geçti aylar savuştu
Derd ehli de dermanına kavuştu
Bunca insan tekçe tekçe buluştu
Gümanım kalmadı umum (2) üzüldü

Div de der ki beni aldı bu merak
Gelemem bir dahi menzilim ırak
Aradığım oğlan burdadır mutlak
Yana yana şu vücudüm Közoldu

(1) «Alır mısın»
(2) Umut, ümit.

Muhamed der dive dava eyledin
Bunca halkı bir araya derledin
Oğlan burda sen oğlanı görmedin
Elin bağlı bin yıl dahi gezindi

Div de der ki sanman beni deliyim
Kaftan ırak yollarımdan gelirim
Görünceğiz ben oğlanı bilirim
Kaşlarından mim duası yazıldı

Hak emrile gökten Cebrail indi
İndi de namına sultanı sundu
Allah Muhammede selâm gönderdi
Muhammedsin div kendini çözündü

Muhammed Selmana gel dedi geldi
Âleme bir nurdur balkıdı doğdu (1)

Selman donunda da Aliyi gördü
Div Muhammed hırkasına sarıldı
Yerde insan gökte melek yok iken
Duyar idim çok div başın keserdi

Ali divin kusuruna kalmadı
Kimi inandı kimi inanmadı
Ta Elestten ikrar veren dönmedi
Münkirin gönlüne lânet yazıldı

Büyük küçük bu haberi işitti
Alinin sırrına kim erdi yetti
Div müslüman oldu sılaya gitti
Cemaat dağıldı alay bozuldu

Kul Himmet üstadım dediğim neden
Gitmiyor sevdası bir dem serimden
İkrarlık güderek Elest deminden
Hakkın ismi kalbimize yazıldı

(1) Bir beyit noksan.

— 15 —

Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz
Dergâha doğru gider yollarımız
Şol güzel Aliyi sevenlerdeniz
Düvazde imam okur dillerimiz

Biz müminiz münafıktan üşendik
Türab olduk topraklara döşendik
Kemerbestlerden de kuşak kuşandık
Pir Ali ile bağlı bellerimiz

Biz müminiz kalbimizde kara yok
Bunda yoka yok demezler vara yok
Nasip olmuş ayrılığa çâre yok
Meğer harla açıldı güllerimiz

Biz de öğüt aldık bizden uludan
İhsan Muhammedden mürvet Aliden
Katara bağlıyız Kalûbeliden
Başta değil etekte ellerimiz

Rabba musahip eyilerimiz var
Aşinada gönül ilerimiz var
Tutulu kumrulu bağlarımız var
Şah Şah der de öter bülbüllerimiz

Kul Himmet'im sen de katara düzel
Mahabbet mülkünde âhırü ezel
Severim şahım Hasanım ne güzel
Aynımdan gitmiyor hayalleriniz

— 16 —

Hacı Bektaş tekkesine gireli
Dervişleri gül göründü gözüme
Zâhir bâtın himmetine ireli
Dervişleri gül göründü gözüme

Hacı Bektaş vatan tutmuş Urumdan
Bu nasıl sevdadır gitmez serimden
Hayır gülbank aldım güzel pirimden
Dervişleri gül göründü gözüme

Dervişleri mengûşesin takınır
Korkarım ki rakibinden sakınır
Anda Bismillâh âyeti okunur
Dervişleri gül göründü gözüme

Âşıkların badesini dolduran
Düşmüşlerin elin alıp kaldıran
Darı çaç üstünde namaz kıldıran
Dervişleri gül göründü gözüme

Üstadım *Kul Himmet* hem Kulhüvallah
Hüsnüne âşıkım Âmentübillâh
Yüzüm basa geldim derviş Feyzullah
Dervişleri gül göründü gözüme (1)

— 17 —

«Elif» Allah ismi okur yazarım
«B» bir nokta ile «T» yi ne güzel

Oturmuş kâtibler hüsnünü yazar
Kaldırıma nikabın değmesin nazar
Arafat dağında salınıp gezer
İsmailin usul boyu ne güzel

Mağrib ile meşrikini bezeden
Zâhir bâtın hikmetini gözeden
Hasan Hüseyin de gelir gazadan
Muhammed Alinin soyu ne güzel

(1) Hacı Bektaş nur göründü gözüme: nüsha.

Zeynel Bâkır Câfer yârlar yârenler
Zâhir bâtın hikmetine erenler
Akdağın başına döşenmiş erler
Abıhayat gölünün suyu ne güzel

Kâzımı Mûsa Rızanın dilinde
Hakkın bir nişanı vardır kulunda
Ken'an île gezdim Mısır elinde
Yusufun yattığı kuyu ne güzel

Takî Nâki Askerîle akarım
Mehdî gelir deyu yola bakarım
On iki imamların yasın çekerim
Matem donu âşur ayı ne güzel

Musa Rıza dür çıkarır dükkânda
Kaynayup coşuyor gevheri kânda
Kul Himmet üstadım sevgisi canda
Kaşların «lâmelif» «B» yi ne güzel

— 18 —

Allah medet yâ Muhammed yâ Ali
Yusuf kuyusunda zindana düştüm
Gülbangi çekilen Bektaş-i Veli
Gayretiniz yok mu ummana düştüm

Fâtıma Ananın eteğin tuttum
Server Muhammede göz gönül kattım
İmam Hasan ile çok meta sattım
Şah Hüseyin ile dükkâna düştüm.

Zeyneli sevdim de aşnaya yettim
Bâkırı sevdim de musahib tuttum
Câferi Sadıkla göz gönül kattım
Naci deryasında ummana düştüm

Kâzımı Mûsa Rızaya kavuştum
Kerbelâ çölünde cenge giriştim
Kanlı asker ile hayli savaştım
Yaralandı sinem al kana düştüm

Takî Nakî Askerîdir nurumuz
Mehdî mağarada gizli sırrımız
Cebrail önümüzce rehberimiz
Kırkların ceminde erkâna düştüm

On iki İmam dergâhında emim var
Gice gündüz sohbetim var demim var
Çok günahım varsa neden gamım var
Ali gibi Şahımerdana düştüm

Kul Himmet üstadım bu nasıl yazı
Lezzet verir şirin mahabbet tuzu
Alinin altında Zühre yıldızı
Meylü mahabbeti Selmana düştüm

— 19 —

Benim günahım çok senin katında
Allah bir Muhammed Ali el'aman
Sen kerem kânısın zâhir bâtında
Allah bir Muhammed Ali el'aman

Fâtıma Hatice Zehra da bile
Bir dilek dilersen Hasandan dile
Şah Hüseyin ile girdik bu yola
Allah bir Muhammed Ali el'aman

Zeynel Bâkır Câfer üçü bir katar
Kâzım Mûsa Rıza gözümde tüter
Deryaya garkolan ummana batar
Allah bir Muhammed Ali el'aman

Takî Nakî Şah Askerî dostumuz
Yine arttı cümbüşümüz cûşumuz
Mehdî dedem Hak Resuldür başımız
Allah bir Muhammed Ali el'aman

Derdimin dermanı Sultan Yalıncak
Bağlanıp ta bir ikrara kalmcak
Şefaat umarım senden ölüncek
Allah bir Muhammed Ali el'aman

Ciğerciğim kebap gibi çevrilür
Döne döne aşk oduna kavrulur
Gönlümün evinde harman savrulur
Allah bir Muhammed Ali el'aman

Kul Himmet üstadım on iki katar
On iki dükkânda metaın satar
Tutular kumrular kafeste öter
Allah bir Muhammed Ali el'aman

— 20 —

Yetmiş iki buçuk millet dileği
Yaradana yalvarırım sabahtan
Ol zaman dolanır Hakkın meleği
Yaradana yalvarırım sabahtan

Herkes metaını alır satışır
Hak Muhammed Ali cara yetişir
Cümle kuşlar yuvasında ötüşür
Yaradana yalvarırım sabahtan

Seher vakti oldu nasıldır haller
Ol zaman açılır kırmızı güller
Sabahtan kapular açıktır derler
Yaradana yalvarırım sabahtan

Kul Himmet üstadım yolu kurdular
Kafeste ötüyor kumru tutular
Hak'ka yarar dilek kabul dediler
Yaradana yalvarırım sabahtan

— 21 —

Seyyah oldum şu âlemi gezerim
Bir dost bulamadım gün akşam oldu
Kendi efkârımca okur yazarım
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

İki elim gitmez oldu yüzümden
Ahettikçe yaşlar gelir gözümden
Kusurumu gördüm kendi özümden
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

Bozuk şu dünyanın temeli bozuk
Tükendi daneler kalmadı azık
Yazıktır şu geçen ömre yazık
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

Kul Himmet üstadım ummana dalam
Gidenler gelmedi bir haber alam
Abdal oldum şal giyindim bir zaman
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

— 22 —

Gül bittiği yeri bilirim dersin
Bilir misin benlik şeytana düştü
Cevahir madinin bulurum dersin
Cevahir bulanlar ummana düştü

Ben Aliyi gördüm mahbup çağında
Selmanın çiğninde yolun sağında
Cennetten içeri firdevs bağında
Bülbül figan eyler gülşana düştü

Selmanın çiğninde bir oğlan geldi
Destur Şahım dedi elini aldı
Muhammed terini gül ile sildi
Ol zaman kokusu insana düştü

Muhammedi gören canlar ağladı
Sel sel oldu çeşmim yaşı çağladı
Cebrail Habibin belin bağladı
Kırkların ceminde erkâna düştü

Kırklar geldi her çiçekten derdiler
Koklayuben yüzlerine sürdüler
Her destesin bir güzele verdiler
Gül Muhammed nerkis Selmana düştü

Cennetin kapusun Kırklar açtılar
Tohumunu yeryüzüne saçtılar
Bir üzümü engûr edüp içtiler
Size mescit bize meyhane düştü

Kul Himmet üstadım dilek diledi
Seyyah olub şu âlemi eledi
Arafat dağında bir koç meledi
İsmail önünce kurbana düştü

KUL ÂDİL

XVI nsı asır Kızılbaşlarındandır. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Yazma bir nüshası *Prof. Fuat Köprülü*'nün hususî kütüphanesinde bulunan ve Kızılbaşlık âdâb, erkânından bahseden «Menâkıbülesrâr Behcetülahrâr» adlı eserde manzumesine tesadüf edilmektedir. Bu cihetle bu şairin XVI ncı asır içinde yaşadığı kuvvetle söylenilebilir.

Bir manzumesini naklediyorum:

— 1 —

Gece gündüz âşık olup isteyen
İstediğin sende görebilürsen
Hakkın hikmetine bir nazar eyle
Ger tesellî bulup durabilürsen

Baş ü canı alup meydana gelmek
Aşkla bahrî olup ummâna dalmak
Sermâyen ne ise kantara koymak
Şâhının yoluna virebilürsen

Okumaktan murad hemen tutmaktır
Fânîliğe kandırup teselli itmektir (1)
Dervişlik sofîlik ottan gömlektir
Hakikat donudur giyebilürsen

Her insanda yetmiş ikidir melek
Feleğin misâli hemen bir elek
Dört kapusu vardır on iki çırağ
Delilü bürhandır uyabilürsen

Güzeller de güzel haslardır gayet
Bulunmak gerektir hep bînihâyet
Doksan bin gizlüsü otuz bin âyet
Üstadsın ey can bilebilürsen

Ali Muhammed'dir Muhammed Ali
Kahrına lûtfuna dimişüz belî
Anlayasın bu erkânı bu yolu
Kırklar meclisine varabilürsen

Mansur gibi gelüp Enelhak diyüp
Abdürrazzak gibi gök donlar giyüp
Nesîmî gibi derini yüzdürüp
Gerçek âşık olup durabilürsen

(1) Bu mısrada vezin hatası vardır.

Tecellidir dost yüzüne bakması
Göz görmek iledir gönül akması
Kul Âdil ider bu kudret lokması
Kudret hânıdır yiyebilürsen

KUL MAZLÛM

XVI ncı asır Kızılbaşlarındandır. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Fakat «Menakıbülesrâr Behcetülahrâr» adlı eserde manzumesine tesadüf edilmektedir. Bu cihetle bu şairin de XVI ncı asır içinde yaşamış bulunduğuna muhakkak nazarıyla bakılabilir. Onun bir manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Hak nefesin inkâr eyliyen tâlib
İblistir bu cemden sürülsün gitsün
Hak'kın divânında yüzü karadır
Esfeldir ol yerden sürülsün gitsün

Yok ise kalbinde mahabbet sevgi
Yıkıktır gönlünde Allah'ın evi
Özünden haberi olmıyan dîvi
Salıver yabana yorulsun gitsün

Yalınız kafeste sakla bir kuşu
Kiminle söyleşür olmasa eşi
Günâhın meydan virmeyen kişi
Yüzünü eğsin de ayrılsun gitsün

Canını cellâda teslim itmeyen
Rehberin gittiği yola gitmiyen
Mürşide ikrârın kâmil etmiyen
Çürüktür yuları kırulsun gitsün

Kudret eline irişti elim (1)
Ayan oldu Hak'ka sercümle hâlim
Biz olalım Kul Mazlum olanlar zalim (2)
Ali divanında sorulun gitsün

A Z M Î

XVI ncı asrın son yarısında yaşadığı tahmin olunan Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında hiç bir malûmata sahib değiliz. Hattâ ismi de mecmualarda Fezmî, Kazmî, Azmî gibi muhtelif şekillerle kayıdlıdır. Bay Ahmed Hamdi'nin hususî kitapları arasında 997 (M. 1588) de yazılmış bir mecmuada ise bir manzumesi, harekeli olark *Kuzmâ* tarzında tesbit edilmiştir. Bir kısım yazmalarda Azmî mahlâsıyle bazı şiirlere de tesadüf olunmaktadır. Fakat bütün bu manzumelerin aynı şaire âid olduğu iddia olunamaz. Biz sadece onun meşhur nefesini buraya dercediyoruz:

— 1 —

Yeri göğü ins ü cinni yarattın
Sen ey mimar başı eyvancı mısın
Ayı günü çarhı burcu var ettin
Ey mekân sâhibi rahşancı mısın

Denizleri yarattın sen kapaksız
Suları yürüttün elsiz ayaksız
Yerleri temelsiz göğü direksiz (3)
Durdurursun aceb iskâncı mısın

Kullanırsın kanadsızca rüzgârı
Kürekle mi yaptın sen bu dağları
Ne yapıp da öldürürsün sağları
Can verüb alırsın sen cancı mısın

(1) Vezin eksiği var.
(2) Vezin fazlalığı var.
(3) Dayaksız: Nüsha.

Sekiz cennet yaptın sen âdem içün
Adın büyük bağışla anın suçun
Âdemi cennetten çıkardın niçün
Buğday nene lâzım harmancı mısın

Bir iken bin ettin kendi adını
Görmedim sen gibi iş üstâdını
Yaşardırsın kurudursun odunu
Sen bahçevan mısın ormancı mısın

Cibrîl'e perde altında söylerdin
İnüb Beytullah'da kendin dinlerdin
Bu ateşi cehennemi neylerdin
Hamamın mı vardır külhancı mısın

Hafâya çekilüb seyrâna durdun
Aklı ermezlerin aklını urdun
Kıldan ince köprü yaptın da kurdun
Akar suyun mu var bostancı mısın

Bu kışlara bedel bu yazı yaptın
Evvel bahara karşı güzü yaptın
Mîzânı iki göz terâzi yaptın (1),
Bakkal mısın yoksa dükkâncı mısın

Kazanlarda katranların kaynarmış
Yer altında balıkların oynarmış
On bu dünyâ kadar ejderhan varmış
Şerbet mi satarsın yılancı mısın

Esirci misin koydun cehenneme Arab
Hoca mısın okur yazarsın kitab
Aslın kâtib midir görürsün hisab
İhtisâbın mı var yok hancı mısın

(1) İki gözlü mîzan terâzi yaptın: Nüsha.

Yüzbin tamun (1) olsa korkmam birinden
Rahmân ismi nâzil değil mi senden
Gaffâr-üz-zünûbum demedin mi sen
Afv et günâhımı yalancı mısın

Beni afv eylesen düşen mi şandan
Şahlar bile geçer böyle ısyandan
Ne dökülür ne eksilir haznenden
Afv et günâhımı yalancı mısın

Şânına düşer mi noksan görürsün
Her gönülde otururbut yürürsün
Bunca cam alup gene verirsin
Götürüb getiren kervancı mısın

Bilirsin ben kulum sen sultanımsın
Kalbde zikrim dilde tercemânımsın
Sen benim canımda can mihmanımsın
Gönlümün yârısın yabancı mısın

Beli delîl eyler kendin söylersin
İçerden *Azmî*'yi pazar eylersin
Yücelerden yüce seyrân eylersin
İşin seyran kendin seyrancı mısın

KUL BAYRAMLI

XVI ncı asır Bektaşîlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Fakat XVI ncı asrın son yarısında yazıldığı muhakkak olan bir mecmuada bir manzumesi kayıdlıdır. Bu nefes, onun *Balım Sultan* müridlerinden olduğunu sarih olarak göstermektedir. Bir kısım mecmualarda Kul Bayram mahlâslı mahdud bazı şiirlere daha tesadüf olunuyor. Bu manzumelerin de bu şaire âid olduğu tahmin olunabilir. «Kul Bayramlı» ve «Kul Bayram» namına mukayyed bulunan birer nefesi dercediyorum:

(1) Cehennemin: Nüsha.

— 1 —

Çok şükür olsun Allah'a
Bizim Sultan Balı'mız var
Yalan değildir billâhi
Din Muhammed ulumuz var

Çiğ olur mu pişenimiz
Gene kalkar düşenimiz
Miskinliktir nişanımız
Göğsümüzde elimiz var

Münkirler bize taş atar
Taş döner kendüne batar
Gözedir erenler tutar
Kanadımız kolumuz var

Eğer hırsız eğer uğru
Anda belli olur doğru
Kul Bayramlı eder doğru
Hak'ka gider yolumuz var

— 2 —

Bilmedin mi yek nazarda uyarup
Çeküp seni irşâd eden Ali'dir
Aşk elinden sermest olan âşıkan
Mutlaka cismindeki can Ali'dir

Ali'dir ol dostumun kudret eli
Ali'dir ol cennet bağının gülü
Ali aşkına cûş eder bülbülü
Baharın vaktinde esen Ali'dir

Gafil esen fehm et gezme serserî
Ana rahminden vermiştir haberi
Hak'kın habîbidir dînin serveri
Mü'minin kalbinde îman Ali'dir

Ali'dir Muhammed'e şübhesiz yâr
Ali'ye dayanamadı çü Hayber
Ali'dir cümleye sâki-i kevser
Ârife işâret irfan Ali'dir

İhlâs ile erenler eteğin tut
Benliği terk eyleyüb birliğe yet
Mürüvvet ma'deni ol nûr-i Ahad
Velâyet gencine ma'den Ali'dir

Ali'dir gerleyen ol kudret okun
Bu söze inkâr ehli olma sakın
Gözet kenzin gevherini bil yakin
Eğer ister isen gel kân Ali'dir

Ali'ye arslanım dedi Yaradan
Ali'dir dostuma çâreler eden
Ali'dir münkirin bağrın eriden
Mü'minler katarın güden Ali'dir

Ali'dir bir gelmiştir gayri yoktur
Her ne işler ise takdîr-i Hak'dır
Kerâmet ehlidir keremi çoktur
Kendin kul eyleyüb satan Ali'dir

Ali'dir Hak'kın kudretine mazhar
Ali'dir cümleye sâhib-i eser
Nice gelmiştir ol Aliy-yi Hayder
Âhır Mehdî sâhib zaman Ali'dir

Geçüp semâvatta tahta oturan
Nice bin kâfiri dîne getüren
Hırka tâc ü sancağını götüren
Rûz-i mahşer Şâh-ı Merdan Ali'dir

Mü'min isen gel boyun eğ bu yola
Aldanma her gördüğün kîl ü kale
Tabutun götürüb ak deve ile
Yedüp menziline giden Ali'dir

Ali'yi dolu bil bu dehr içinde
Anı bilmeyen kaldı küfr içinde
Benim *Kul Bayram* ki ol bahr içinde
Şübheşiz gönülde pinhan Ali'dir

SEYYİD ALİ SULTAN

XVI ncı asrın mâruf Bektaşîlerindendir. *Kızıl Deli* namiyle de şöhret kazanmıştı. Bulgaristan'da Kırca Ali'de kendi namına izafe edilen tekkede medfundur. Rusçuklu *Zarîfî* divanında şu beyitlere tesadüf olunuyor:

Âşıklar der sana beli
Ey sâdık u gerçek veli
Kırcalı'da Kızıl Deli
Maksûduma irgür beni

Seyyid Ali Sultan'ın XVI ncı asırda büyük bir şöhret kazandığını ve bir çok müridleri bulunduğunu o asırda yaşayan Bektaşî şairlerinin divanlarındaki kayıdlardan öğreniyoruz. Bu mâruf şahsiyetin, şairliği hakkında hiç bir menbada hiç bir kayda rastlamadım. Fakat Bektaşîler tarafından tertib edilen bazı mecmualarda onun namına da bir kaç manzumeye tesadüf ediliyor. Fakat bu şiirlerin mutlak surette bu şahsiyete âid olduklarını söylenemez. Seyyid Ali Sultan mahlâslı bir manzumeyi dercediyorum:.

— 1 —

Vücûdum şehrini seyrân ederken
Gördüm dört köşede dört can oturur
Biri biri ile lûtf ile söyler
İçerde hükm eder sultan oturur

Bir köşesi vardır kuyumcu işler
Bir köşesinde var âhen gümüşler
Bir köşesinde de bazirgân kışlar
Bir köşesinde de âlim oturur

Bir köşesi vardır suyu çıkıyor
Bir köşesinde su çıkmış akıyor
Bir köşesinde gonca gül kokuyor
Bir köşesinde de serdar oturur

Bir köşesi vardır yazı yazarlar
Bir köşesinde de yazıb bozarlar
Bir köşesi vardır suda yüzerler
Bir köşesinde de Hızır oturur

Bir köşesi vardır ikrar alırlar
Bir köşesinde de ikrar güderler
Bir köşesi vardır semâ' ederler
Bir köşesinde de pîrim oturur

Seyyid Ali Sultan böyle söyledi
İndi aşkın deryâsını boyladı
Bir köşesinde müekkel bekledi
Bir köşesinde Şah - Merdan oturur

SÂDIK ABDAL

XVI ncı asır Bektaşîlerindendir. Hayatı hakkında hiç bir malûmata sahib değiliz. Ankara Umumî Kütüphanesinde Hacı Bektaş kitapları arasında bir divanı mevcuttur (A I 5/35). Bu yazmayı(1155 Şabanında Rüstem Abdal isminde bir zat İskenderiye'de istinsah etmiş, nihayetine de bir lûğatça ilâve etmiştir. Divandaki bazı kayıdlar, Sâdık Abdal'ın muhakkak surette XVI ncı asırda yaşamış bir Bektaşî olduğunu göstermektedir. Şair, henüz on üç, on dört yaşlarında iken Derviş Mehmed isminde bir zatın nasihatlerini dinlemiş ve bu yüzden

tarikate heves etmiştir. Yirmi iki yaşında iken *Kızıl Deli* lâkabiyle maruf olan *Seyyid Ali Sultan*'a intisab ettiğini de, şu beyitlerle bizzat kendisi söylemektedir:

Eriştim çün yiğirmi dört yaşa ben
Bana lûtf etti Kızıl Deli bîgaz
Ki oldur sırr-ı şâhım Hacı Bektâş
Halâs etti tehayyürden o bî fevz
Eyâ Sâdık göründü sana ol dem
O sırr-ı hikmet-i sultân bî lâfz

Sâdık Abdal, Kızıl Deli'nin samimî bir müridîdir. Divanının muhtelif manzumelerinde bu meşhur Bektaşî azizinden hürmetle bahsetmiştir.

Dahi ol Hacı Bektâş-ı Veli'dir bil heman hod şâh
Eğer bildinse bu sırrı bilirsin şâh-ı iclâli
Dahi Abdal Musa Sultan anın sırrı anın aynı
Ülûh-i nûr-i Rahmânî idi ol şâhın ahvali
Hem anın sırrıdır Kızıl Deli Sultan cemâl issi
Kemâl ü kudret issi hem ki sâbit cümle ef'ali
Mükemmel oldu anınla tarîkın cümle erkânı
Anınçün şimdi kâmiller anınla buldu ikmâli
Dilimden söyledi ol şah tamam dîvan-ı pür rehber
Tamam mürşid mükemmildir eğer fehm eylesen kali
Bu dîvânım eyâ Sâdık ki altmış altı gün içre
Tamam oldu bihamdillâh serâser buldu ikmâli

⁂

Dediler ism-i bülendine anın Seyyid Ali
Dahi mahlâsına Kızıl Deli denildi güzîn
Akribâdır ana Sultan Hacı Bektâş-ı Velî
Ya'ni evlâd-ı Ali asl-ı şerîf ile saîd
Çâkeri Sâdık'a ol şâh-ı Velî kıldı nazar
Ber murâd etti beni kılmadı mahrûm-ı ümîd

⁂

O Seyyid Ali'nin makamında bul
Visâli tamâmen murâd üzre hep
Ali'dir hemen kendisi bil ol şâh
Denildi Kızıl Deli hemçün lâkab
Bu Sâdık kulunu eden var hem ol
Veriser ne kim kılsa Sâdık taleb

⁂

Çün nazar kılmış Keremden şâhımız Kızıl Deli
Bulmuşam ulvî makamın kalmadı süflî mizâc

gibi beyitler, bu medhiyelerden bir kaç örnektir. Onun; *Abdal Musa, Kaygusuz Abdal ve Otman Baba* hakkında da hürmetkârane bir lisan kullandığını görüyoruz.

Sâdık Abdal divanı, 36 varaktan ve 968 beyitten ibârettir. Fakat eserin bazı sahifeleri eksik olduğu için, bu yekûn şiirlerinin miktarını tam olarak göstermemektedir.

Sâdık Abdal, kudretli bir şair değildir. Acâyip bir takım kafiyelerle şiirler yazmak ve munis olmayan kelimeleri kullanmak gibi bir takım garabetler göstermiştir. Münhasıran âruz veznini kullanan şair yazdığı manzumelerin başında veya sonunda ekseriyetle o şi'rin veznini de tasrih etmiştir. Şiirlerinde Hurufîlik telâkkilerine tesadüf edilemeyen bu şairin eserleri daha ziyade ahlâkî bir takım nasîhatlerle doludur. Esasen kendisi de şöyle demektedir:

Kamu eş'ârın ey Sâdık muhakkak hem nasihattır
Kamu tâliblere rehber dahi mürşid minel-Mevlâ

Divanını altmış altı günde ikmal ettiğini söyleyen Sâdık Abdal'ın 5 manzumesini dercediyorum:

— 1 —

— On iki İmam hakkında —

Mustafâ'dır rehber ü burhânımız
Dilde matlûb ol Ali pinhânımız
Ol Hasen'dir râz-ı dilde gün gibi
Hem Hüseyn aşkına döktük kanımız
Rahm ü lûtfunda o Zeynelâbidin
Serbeser kıldı müzeyyen cânımız
Tâlib ü tilmîzi olduk Bâkır'ın
Ol bize keşf eyledi Kur'ân'ımız
Cân ile hem Ca'fer'e olduk mürîd
Cümle irşâd eyledi irfânımız
Kıldı hem Mûsî-i Kâzım keşf-i râz
Cümle sırrı bildirüb burhânımız

Hem Ali Mûsâ Rızâ'nın aşkına
Tâc-ı ulvî giydi dervîşânımız
Hem Tâkî aşkına kıldı ictinâb
Mâsivâdan dâimâ insânımız
Hem Nâkî kıldı bizi bilcümle pâk
Aşk-ı Hak'dır dilde her mihmânımız
Askerî'ye asker olduk cân ile
Nâci oldu cümle ol merdânımız
Çok hidâyet eyledi Mehdî bize
Hem küşâde eyledi erkânımız
Sâdıka bu fırka-i nâcîlerin
Ol imamlar şâhımız sultânımız

— 2 —

— Hacı Bektaşı Veli hakkında —

Cihânın nâzırı ol kutb-i âlem şâh-i bîhemtâ
Fuâdı kalb-i insânı eder ma'mûr u hem ihyâ
Kani bir bülbül-i kudsî ki ya'ni şâir-i ekmel
Anın deryâ-yi vasfından cihânı pür kıla esdâ
Cihanda nâtüvan mürde dilânı kılmağa zinde
Heman oldur kamu dillerde destan zât-ı bîhemtâ
. . . . . .
Keremden eyledi ol şah adedsiz zâviye peydâ
Eğerçi mürde-i nemle nazar kılsa hemen hod şâh
Eder sîmürg-i ankadan cihan içre anı anka
Rehinde cân ü serdâde olanlar buldular Hak'kı
Müheyyâdır verilmiştir olara devlet-i ukbâ
Cihanda cümle uşşâka hatâdır dedi Kâmiller
Tarîk-ı bâb-ı lûtfundan ki gayrı kılsalar melcâ
Mükemmel ârife asla gerekmez gayri vaslından
Anınçün şimdi kâmiller geçüb lâdan dedi illâ
Hak'kın esrârını bilen anı fehm eyledi anlar
Murâd üzre cemâl-i Zülcelâl'e oldular ilka
Ki ya'ni evvel ü âhır velîler ins-i kâmiller
Anını sırrıdurur tahkik akıl ermez buna lâ lâ

Hem oldur mü'mine dâim bilürsen fâil-i eltâf
Murâd üzre eder sâlik olan mü'minleri ihyâ
Gel imdi münkir ü mel'un kerâmâtın anın seyr et
Yeri belli niçe cansız yürdüğü hacer hâlâ
Hezâran münkirin erzâkını ol eyledi ihzâr
Akıttı yerden ol âb-ı mutahhar sâf u hem sermâ
Buyurdu ol köğerdi nahl-i yâbis dâne verdi hem
Hacerler söyledi emrine ânın kurde-i kübrâ
Dahi lûtf-i raûfundan tenezzül eyledi emtâr
Velî fehm etmedi zâhid dahi fehm eylemez lâ lâ
Şecâatle nazar kılmış Yeniçer kullarına ol
Sezâ oldu ana anın içün ol fursat-ı kübrâ
Hem oldur katil-i ifrit şefî-i yâr-ı Süleyman
Verir sâdıklara her derd-i müşkilden necât ibka
Der-i pâkinde anın her hudâmı çâkeri tahkik
Şerîf ü hem saîd oldu dahi a'lâ ile a'lâ
Cihanda kılmamış kimse kılmayiser anın gibi
Kamu esrâr-ı Hak'kı âşık-ı sâdıklara ifşâ
Hakîkat sırr-ı Hak'kı hem tamâmen eyledi ızhâr
Kezablardır beyânâtından ayru her suhangûyâ
Kelâmı cümle kudrettir ki her lâfzında bin hikmet
Dahi lâfz-ı ulûhîsi makalât-ı şerîf a'lâ
Hak'kın ayn-ı kelâmıdır anın buyurduğu erkân
Ol erkâna olan mâhir olardır bil şerîf a'lâ
Murâd etse kamu âlem anın evsafını yazmaz
Adedsiz bî hezârân ol kerâmât eyledi ifşâ
Anın bisyar kerâmâtın taakkul edemez kimse
Cihân içre tehayyürden niçeler oldular şeydâ
Elîfi tâc-ı dâl olmuş başında nûr-i yektâdan
Beyân-ı sırr-ı hikmettir eder tefhim kamu dânâ
Niyâzı hâhı maksûdu uşâkın rûz ü şeb oldur
Anın lûtf-i kerâmâtı mukadder cümleden efzâ
Anın evsâf-ı eşrâfın ki iş'âr eylemek olmaz
Eğer şâir olursa cümle ahlâkı semâ gabrâ
Fedâ-yi cân ü ser kılmış rehinde şükr ile *Sâdık*
Anın eltâf-ı sun'undan zebânı oldu hem gûyâ

— 3 —

— Otman Baba hakkında —

Velîlerden sakın sen olma gafil
Olardır âleme lûtf ıssı vâhib
Velîler cümlesi hakdır muhakkak
Cihanda hâzır u nâzır u gaib
Cihâna serbeser sultân idi bil
Hüsâmeddin Şâh ol kutb-i galib
Elinde zerre idi san cihan hem
Kamuya azl ü nasb u hükm-i sâhib
Dahi mahlâs dediler ana *Otman*
Anın sen bâtın ismin anla tâlib
Ki ârifler dediler bil *Gânî Şâh*
Ganîdir bî zevâl ol kutb-i galib
Serâpâ nûr idi ol şâh-ı Zinnûr
Hak'kı buldu erişen ana tâlib
Anın sırrı idi *Hızır Baba* bil
Ki kendüsi idi ol şâh-ı galib
Kara Baba ana mahlâs dediler
Ki bâtın ol Ganî şâh idi vâcib
Serinde tâc-ı bektaşî idi hem
Tamâm ol nûr idi hem kevne sahip
Gelüb *Kızıl Deli* tekyesine ol
Tamâm erkân idüb icrâ esâlib
Ki sofra hem çırağ istedi ol şâh
Dil ü candan verildi ana vâhib
Olub meskûn kenâr-ı Akdeniz'de
Ki ol Taşlık köyü kurbinde sâib
Eyâ *Sâdık* rehinde can veren er
Naîmi lûtfuna erdi o tâlib

— 4 —

Dem bu demdir gel taleb kıl vuslati
Tâ eresin menzile kıl sür'ati
Âşık isen râh-ı Bektaşîye gel
Cân ile kıl bu tarîka rağbeti

Hem mürîd ol mürşidân-ı sâdıka
Tâ bulasın izz ü câh-ı devleti
Lûtf-i Hak'dır ehl-i irfan tekyesi
Rehnümâ bil çekme asla gurbeti
Kaim olub tekyelerde sen müdâm
Can vere gör eyleme hiç avdeti
Hulkin ahsen eyle anda san türâb
Tâ bulasın Zülcemâl'e kurbeti
Hâdim olub hem emîn ol anda sen
Cümleye kıl sâdıkane ülfeti
Kîl ü kalin fi'l ü hâlin kıl dürüst
Bî tekellüf eyleme sen illeti
Ol emâre hem levâme ile mahv
Merd-i râh ol öldüre gör hayyeti
Âşık-ı hüşyâr isen ger aç gözün
Aşk ile yan eyleme hîç fikreti
Va'delenmiş saltanat sâdıklara
Hak kerimdir cân ile kıl sür'ati
Sanma düşvar râh-ı Hak'kı sen bugün
Cümle âsan terk edince gafleti
Hacı Bektaş-ı Velî'yi anla bil
Bendesi ol tâ bulasın rif'ati
Ger perîşân olsa gönlün nâs içün
Fârig olub cümleden kıl uzleti
Bâr-ı giran bâr-ı dünyâ bî sebât
Ana yetmez dervişin bil tâkati
Ehl-i dünyâdan berî ol sen müdâm
Bî niyâza eyle dâim minneti
Sanma ni'met erişe hiç gayrıdan
Kanda olsan lûtf-ı Hak bil ni'meti
Cânib-i Hak'dan bilâ rayb *Sâdıka*
Sâdıkanın saltanattır kısmeti

— 5 —

Çün hidâyet eyledi Sübhânımız
Râh-ı Hak'dır âşıka burhânımız

Mâsivâdan el çeken her ehl-i aşk
Ayn-ı dilden gördüler erkânımız
Dâr-ı dünyâ san riyâh-ı bî karâr
Hiç ana meyl etmedi insânımız
Sa'y edüb ol dembedem eyler dakîk
Hâk ile yeksân eder hayvânımız
Serbeser bu cismimiz su üzre nakş
Böyledir ol mansıb u hem şânımız
Hem hayâl ü sâye anla çünbişin
Böyledir hurûş u hem seyrânımız
Her kişi bil meyline vâsıl olur
Kimseye zulm eylemez Yezdân'ımız
Olmaya gönlünde gayrı zerrece
Ger dilersen sen dahi sultânımız
Her kelâmı *Sâdık*'ın olmuş dürüst
Fehm eder irfân olan insânımız

VÎRÂNÎ

XVI ncı asırda yetişen ve sonraki zamanlarda geniş bir şöhret kazanan Hurufî - Bektaşî şairlerindendir. Nusayrîlerden olan bu zatın divanında Ali- Allahîlik telâkkilerinin pek açık olarak terennüm edildiği görülür. *Balım Sultan*'a intisab ettiği anlaşılan ve *Kızıl Deli* hakkında bir medhiye vücude getiren bu maruf şahsiyete dair «Hurufî Şairleri» adlı eserimizde mümkün mertebe tafsilât verilmiştir. Burada 16 manzumesini örnek olarak dercediyorum:

— 1 —

Biz Urum abdâlıyız sultânımızdır Murtezâ
Terk ü tecrîdiz bugün Sübhânımızdır Murtezâ
Biz anın vechinde gördük ma'ni-i Ümmülkitâb
Sûret-i Hak mazhar-ı Rahmânımızdır Murtezâ

Biz bu gün Âl-i Ali'den gayre mâil olmayız
Cismimizde cânımız cânânımızdır Murtezâ
Tekyegâh-ı aşk içinde biz mücâvir olmuşuz
Hamdülillâh kim bugün mihmânımızdır Murtezâ
Katreyiz gerçi muhîtiz zerreyiz lâkin güneş
Âftâb-ı âlemiz ummânımızdır Murtezâ
Hâzırız haşre hayât-ı câvidânî bizdedir
İçmişiz biz çeşme-i hayvânımızdır Murtezâ
Şöyle ikrâr eyledik biz ayn ü lâm ü yâya kim
Şübhemiz yok dînimiz îmânımızdır Murtezâ
Biz Ali'nin âline candan şehâdet eyledik
Tâ ezel kalû belâ erkânımızdır Murtezâ
Fazl-ı Hak'kın sırrını Yezdânımızda fehm edüb
Fâ vü dâda Fazl-ı Hak Yezdânımızdır Murtezâ
Sînemiz çâk eyleyüb tuttuk Yezîd'in taşına
Her belânın tîrine kalkanımızdır Murtezâ
Dört kitâbın ma'nisi İncîl ü Tevrât ü Zebûr
Bâ-i Bismillâh ile Fürkân'ımızdır Murtezâ
Ey *Virânî* cümle ma'nâ noktadır zât-ı kadîm
Oldürür şâm ü seher seyrâmmızdır Murtezâ

— 2 —

Yâ Ali yâ Îlyâ yâ Şâh-ı sultânım Ali
Yâ Ali yâ Îlya yâ Fazl-ı Yezdân'ım Ali
Yâ Ali yâ Îlyâ yâ cân u cânânım Ali
Yâ Ali yâ Îlyâ yâ gözlerim nûru benim
Yâ Ali yâ Îlyâ yâ Hayy ü Kayyûm u Kadîm
Yâ Ali yâ Îlyâ yâ mâh-i tâbânım Ali
Yâ Ali yâ Îlyâ yâ keşf-i sırr-ı Men aref
Yâ Ali yâ Îlyâ yâ vech-i Kur'ân'ım Ali
Yâ Ali yâ Îlyâ yâ Bism-i Rahmân-er-Rahîm
Yâ Ali yâ Îlyâ yâ sırr-ı Sübhân'ım Ali
Yâ Ali yâ Îlyâ yâ enbiyâ vü evliyâ
Yâ Ali yâ Îlyâ yâ dînim îmânım Ali
Yâ Ali yâ Îlyâ yâ bu *Virân Abdal*'a sen
Yâ Ali yâ Îlyâ yâ kıl meded cânım Ali

— 3 —

Her dem dilimde bu kelâm
Tesbîh ile savm-ı müdâm
Zikrim hemîşe subh u şâm
Çağırıram anı müdâm
Ali Ali Ali Ali (1)

Ezel ebed Ali direm
Yokdur aded Ali direm
Düşsem meded Ali direm
Ahmed Ahad Ali direm
Ali Ali Ali Ali

Evvel odur âhır odur
Tayyib odur Tâhir odur
Bâtın odur zâhir odur
Hâzır odur nâzır odur
Ali Ali Ali Ali

Oldur kitâb-ı Câvidan
Oldur olan bî nâm ü şan
Oldur nişân-ı her nişan
Oldur hayât-ı ins ü can
Ali Ali Ali Ali

Biz zerre şems ü mâhımız
Mü'minleriz penâhımız
Biz bendeyiz ol şahâmız
Halk eyleyen Allah'ımız
Ali Ali Ali Ali

Hasan Hüseyn ü Âbidin
Bâkır imâm-ı şâh-ı din
Ca'fer dürür aynelyakin
Ser cümle Kur.ân-ı mübin
Ali Ali Ali Ali

(1) Bu mısra' her bendin sonunda ikişer defa tekerrür etmektedir.

Kâzım Rızâ vü hem Takî
Oldur Ali Ali Nakî
Bu dünyede hayy-ül-Bâkî
Fehm eyle gel var bil Hak'kı
Ali Ali Ali Ali

Asker imâm-ı rehnümâ
Hem Mehdi-i sâhib livâ
Ma'sûm-i pâk Âl-i Abâ
Tâ ibtidâ vü intihâ
Ali Ali Ali Ali

Vîrâni'yem budur özüm
Evvel âhır budur sözüm
Tabşurdum ana ben yüzüm
Kande bakam görür gözüm
Ali Ali Ali Ali

— 4 —

Ali'dir âlemin mâh-ı münîri
Ali'dir men fakîrin destgîri,
Ali'dir gönlümün tahtında sultan
Ali'dir başımın tâc-ı serîri
Ali'dir vird ü zikrim dilde dâim
Ali'dir fikrimin her dem zamîri
Ali'dir pâdişâhım men gulâmen
Ali'dürür efendim ben esîri
Ali'dir nokta-i Nun vel-kalem uş
Ali'dir bilmişem ilm-i sagîri
Ali'dir uş hurûf-i sırr-ı esmâ
Ali'dir anladım ebced kebîri
Ali'dir ârifin nutkunda her dem
Ali'dir şekker ü misk ü abîri
Ali'dir hükm eden arz u semâya
Ali'dir Künfekân'ın şâh u mîri
Ali'dir bu *Virân Abdal* garîbin
Serinde akl u hem aşk-ı basîri

— 5 —

Fazl-ı Hak'kın sırrına her kim ki âgâh olmadı
Kaldı zulmette vücûdu şehrine şâh olmadı
Her kim etti sıdk ile candan şehâdet âdeme
Ehl-i ikrâr oldu ol şeytân-ı gümrâh olmadı
Hatt-ı zâtında Alelarş- istevâ'mn sırrını
Anlayub fehm eyleyen âlemde bîrâh olmadı
Görmeyen kendi cemâlinde beyân-ı Fazl-ı Hak
Doğmadı mağribden ol yüz gösterüb mâh olmadı
Ey *Virânî* Fakrü fahr'i her kim ettiyse kabûl
Eğnine giydi nemed nesneden ikrâh olmadı

— 6 —

Lâ İlâh illâ Ali'dir nûr-i Zât-ı Zülcelâl
Lâ İlâh illâ Ali'dir Hayy-i bâkî lâyezâl
Lâ İlâh illâ Ali'dir gün gibi rûşen olan
Lâ İlâh illâ Ali'dir görünen şîrin cemâl
Lâ İlâh illâ Ali'dir vâkıf-i ilm-i ledün
Lâ İlâh illâ Ali'dir sâhib-i nutk-ı kemâl
Lâ İlâh illâ Ali'dir şems-i şâh-ı Vedduhâ
Lâ İlâh illâ Ali'dir gökteki bedr ü hilâl
Lâ İlâh illâ Ali'dir çeşme-i hayvânımız
Lâ İlâh illâ Ali'dir nûr-i mutlak bî zevâl
Lâ İlâh illâ Ali'dir pâdişâh-ı âlemîn
Lâ İlâh illâ Ali'dir kevser-i âb-ı zülâl
Lâ İlâh illâ Ali'dir Muştafâ vü Murtezâ
Lâ İlâh illâ Ali'dir gözüme ayn-ı visâl
Lâ İlâh illâ Ali'dir gönlümün şâhı benim
Lâ İlâh illâ Ali'dir üşte oldur bî melâl
Lâ İlâh illâ Ali'dir bu *Vîrânî* dervişin
Gözü nûru başta tâcı ol Ali Celle Celâl

— 7 —

Men gulâm-ı Hayder'im İlyâ'ya yoldaş olmuşam
Zât-ı bilkuvve iken ol pâya yoldaş olmuşam
Ol zaman ki dürr-i ma'nâ nokta-i yek harf idi
Bâ-i Bismillâh ile noktaya yoldaş olmuşam
Yer ü gök ü nüh felek hem arş ü kürsî yoğ iken
Hak ile bir zât idik Mevlâ'ya yoldaş olmuşam
Kün deyüb Azze ve cel ol dem meni var eyledi
Âdem-i hâkî olub Havvâ'ya yoldaş olmuşam
Nûr-i Hak'dır mutlaka âbâ vü ecdâdım benim
Anın içün esfel ü â'lâya yoldaş olmuşam
Küntü kenz'in kenziyem ismim dahi *Vîrânî*'dir
Ol sebebden fahr ile ednaya yoldaş olmuşam

— 8 —

Hudâ vü Mustafâ'nın bendesiyim
Gulâmım Murtezâ'nın bendesiyim
Hasen'dir hüsn içinde ferd ü yektâ
Cemâl-i Kibriyâ'mn bendesiyim
Ezelden abdiyim şâh-ı Hüseyn'in
Şehîd-i Kerbelâ'nın bendesiyim
Gulâm-ı âl ü evlâdın gümansız
Ali Zeynelâbâ'nın bendesiyim
Muhammed Bâkır'ın yolunda cânım
Fedâdır Hânedânın bendesiyim
Tarîk-ı Ca'feri bâtıl bilenler
Gel ey münkir ben anın bendesiyim
İmâm-ı Kâzım'ın cân ile dilden
Muhibbiyim o hânın bendesiyim
Yedi yer gök yedi Mushaf hakıyçün
Ali Mûsâ Rızâ'nın bendesiyim
Takî'dir dü cihânın âftâbı
Men ol nûr-i bakanın bendesiyim
Hakîrim sâilim bâb-ı Nakî'de
Bil ol sâhib atânın bendesiyim

İmâm-ı Askerî-dir sırr-ı Hayder
Bu Hayy-i câvidânın bendesiyim
Dem-i evvel dem-i âhırda Mehdî
Zuhûr eden Hudâ'nın bendesiyim
Virânî'yim dilimde evvel âhır
Hudâ birdir ki Bâ'nın bendesiyim

— 9 —

Zâhidâ rûz-i ezel Sübhân-ını Bektâşiler
Gördüler ayn-el-yakin Rahmân'ını Bektâşiler
Bâ-i Bismillâh ile fahr ettiler kâmil olub
Bildiler günden ayan merdânını Bektaşîler
Döktüler âh eyleyüb vâh eyleyüb zâr eyleyüb
Şah Hüseyn'in aşkına uş kanını Bektâşiler
Hâricîler zümresine ettiler lâ'net hemin
Tuttular Âl-i Ali dâmânını Bektâşiler
Lâ'netullah ile her dem zikr edüb yâd ettiler
Bil fülân ibn-i fülânın şanını Bektâşîler
Ca'ferî mezheb olub secde-i tahkîk ettiler
Sürdüler Şâh-ı Velî erkânını Bektâşiler
Gördüler Hak sûretin fî ma'ni-i Ümmülkitâb
Okudular hatmedüb Kur'an'ını Bektâşiler
Hızr elinden aşk ile âb-ı hayâtı nûş edüb
İçdiler uş çeşme-i hayvânını Bektâşiler
Ey *Virânî* cân ü başı terk idüb hâk ettiler
Şâh-ı Merdan yoluna kurbânını Bektâşiler

— 10 —

Zâhidâ bu dünyede bir köhne şâlım var benim
Fahr evinde baş açık *Sultan Balım* var benim
Bâb-ı tak-ı tomtırâkı neyleyim âlemde ben
Fariğim fahrım ferâğım böyle hâlim var benim

Mülk ü emvâli niderem dünyede bir ân içün
Şükr Hak'ka Âl-i Ahmed gibi âlim var benim
Mül ü mansıb cây-i kesret râh-ı Hak'dan dûr eder
Geçtik andan Âl-i Hayder gibi âlim var benim
Men *Virânî* dervişem dîdâre müştâk olmuşam
Dünyede ancak bu denlu kîl ü halim var benim

— 11 —

Ey çemâlin sûre-i Seb'-ulmesânî'den gelür
Sûretin hattı kitâb-ı âsmânîden gelür
Çünki Hak bir nutk ile bünyâd idübdür âlemi
Hilkat-i eşyâ serâser Künfekânî'den gelür
Men aref'le Hak'kı isbât eylemek âsan değil
Bu lisân-ı gayb-i ma'nâ Câvidânî'den gelür
Gayrdan ummak hatâdır Küntükenz'in râzını
Terk-i tecrîd-i fenâ sâhib maânîden gelür
Âkıl ol terk et fenâ dârın baka dârın dile
Şûr ü şer gavga vü kesret işbu fânîden gelür
Her kese lâyık değildir zevk ile vahdet huzûr
Kim huzûr-i zevk-ı vahdet Lâmekânî'den gelür
Değme bir nâdân ile *Vîrânî* olma hemnişîn
Genc-i mahfî akl-ı kâmil bir virânîden gelür

— 12 —

Îd-i ekberdir bu gün meydâna geldi tîğ taş
Katl-i nefsin sâbiti olduk kamumuz çar tıraş
Biz şeb ü rûz eyledik saykal urup mir'âtımız
Kendi başın kendi rîşin kendi şârib kendi kaş
Hâricîler bağrı yansın gördüğünce zâtımız
Bin teberrâya muvâfık oldu bil gel bu maâş
Tekye-i aşkın içinde baş açık abdâl olub
Serfürû ettik bu dem meydâna verdik cân ü baş
Çar unsur sikkemizdir âdem-i hâkî biziz
Murtezâ'dan destur olsa eylesem bu sırrı fâş

İnlesem çeksem melâmet tâblını Seyyid vâr
Gûşa gelse âteşimden kaynasa dağ ile taş
Evliyânın kuluyuz biz *Balım*'ın kurbânıyız
İsm ile *Vîrânî*'yiz bir köhne şâl oldu kumâş

— 13 —

Ali'dir nokta-i evvel hidâyet
Ali'dir âhır-ı nûr-i velâyet
Ali'dir her dü âlem zât-ı mutlak
Ali'dir kudret-i hikmet kerâmet
Ali'dir sûret-i Rahman Ali'dir
Ali'dir şâfi'-i rûz-i kıyâmet
Ali'dir fâil-i muhtâr Ali'dir
Ali'yi sevmeyen ol câna lâ'net
Ali'dir ey *Virânî* tende cânın
Kim Ali sevmedi lâ'net begayet

— 14 —

— Müseddes —

Gel istersen saâdet sonu hayrı
Nazar kıl can gözüyle gör bu seyri
Gözün aç bak ne var âlemde ayrı
Hemandem şâhı gör hiç görme gayrı
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayri

Ali'dir âlem-ül-gaybın sıfâtı
Ki gösterdi sıfât içinde zâtı
Dilersen içesin âb-ı hayâtı
Bu sırra kim erer görmez memâtı
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir pâdişâh-ı heft kişver
Anın destindedir cennât ü kevser
Kıyâmet kaddidir mihrâb ü minber
Sücûdum anadır ser cümle yekser
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir var eden arz u semâyı
Dahi hem nûr-i şemsi gün ü âyı
Koma zikr et Hasan Hulkı Rızâ'yı
Dilersen Şah Hüseyn-i Kerbelâ'yı
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir mahşerin haşrında Kazı
Anadır cümlenin nâz ü niyâzı
Özün ko pûteye arıt bu remzi
Eğer mü'min isen anla bu râzı
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir Âbidin Bâkır u Ca'fer
Eden inkâr olur merdûd u kâfer
Ali aşkı kimi kim kıldı perver
Memât olmaz bilin diridir ol er
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir Kâzım-ı Şâh-ı Horâsan
Anınçün bilmek olmaz sırrın insan
Hudâ didim Ali'ye ol dem ey can
Beni yetmiş iki kez kıldı kurban
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir tâli'im mes'ud değil mi
Dilersen sâbîtim mevcud değil mi
Hakîkat Kâ'be-i mescud değil mi
Ali'ye lâ deyen merdud değil mi
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir şah Takî vü bâ Nakî hem
Ali hâlık derim hiç söylemem kem
Ol öldürüdü ol oldu derdime em
Nazîrin yokdürür ey şâh-ı âlem
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir Askerî Mehdî hidâyet
Zuhûr ettikte ref'ola cehâlet
Yezîd'in başına kopdu kıyâmet
Göründü emr-i Yezdân'dan alâmet
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir feth-i nusrat mü'minâna
Özün bend et ayırma Hânedân'a
Erem dersen hayât-ı câvidâna
Sakın düşme bu nutkumdan gümâna
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir evvel ü âhırda fettâh
Odur küfr ile îmân üzre miftâh
Anın kabzındadır bu şerri ıslah
Ki ansız olmadı bir nesne iflâh
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir kün deyüb var etti cânı
Eğer cism ile cânı dü cihânı
Baka oldur şehâ ser cümle fânî
Yürü insân isen sen Şâh'ı tanı
Nusayrî'yem Nusayrîyem Nusayri
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir Bâ-i Bismillâh Ali'dir
Ali'dir Hak Resûlullah Ali'dir
Ali'dir fakr-ı fahrullah Ali'dir
Ali'dir Semme vechullah Ali'dir
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Virânî'yem bu yolda can nisârem
Ali'ye aşk ile akl ile yârem
Nusayrî'yem ki bir kula uyarem
Gerek zerre vü zerre olsa pârem
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

— 15 —

— Kızıl Deli hakkında medhiye —

Biz Urum abdâlıyız serdârımız Kızıl Deli
Çeşmimizde şu'le-i envârımız Kızıl Deli
Bülbül-i şeydâ biziz gülzârımız Kızıl Deli
Dînimiz îmânımız ikrârımız Kızıl Deli
Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli (1)

Çekti tîğin şeceri şakk etti seng-i mermeri
Söyleden oldur Furât üstünde İbn-i mermeri
Var tavâf eyle Sinap'da ol diküptür minberi
Bu söze ikrâr edenler oldular gamden berî
Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli

(1) Seyyid Ali: Nüsha.

Ol velâyet ma'deni serdâr-ı şâh-ı gaziyan
Rahmeti deryâsına gark oldu cümle âsiyan
Na're ursa tâba düşerdî zemîn ü âsman
Tîğ-i darbından yere geçti lâîn-i bed güman
Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli

Dağ u taşı mesken oldu bil ana ey merd-i şâh
Zümre-i Âl-i Abâ'nın her biri bir pâdişâh
Bir mahabbet eylesek bin bin eder bî iştibâh
Men fakîre anların oldu cemâli secdegâh
Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli

Zâhidâ şek şübhe yoktur evliyâmn râhına
Cennet-i a'lâya irer yüz süren dergâhına
Bu kelâmı vird idüb şâm ü seherde âhına
Gel beru ermek dilersen ol erenler şâhına
Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli

Şah Hasen şâh-ı şehîd ü hem İmâm-ı Âbidîn
Bâkır u Ca'fer İmam Kâzım Rızâ'dır şâh-ı din
Hem Takî vü bâ Nakî Askerdürür şâh-ı zemîn
Mehdi-i sâhib zamân ol evvelîn ü âhırîn
Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli

Ey *Virânî* dâmenin elden koma şâhın müdâm
Tâ olasın gün be-gün şâhın yolunda müstedâm
Hubb-i evlâdın hakıyçün eylegil anı tamâm
Kim bu medhi yâd eder şâm ü seherde yâ İmam
Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli

— 16 —

— Şah Baba hakkında —

Be yalancı felek yüze gülücü
Kani benim Şah Baba'mı neyledin
Verdiğini dönüb yine alıcı
Kani benim Şah Baba'mı neyledin

Niceler müştakdır yüzün görmeğe
Ayağı tozuna yüzler sürmeğe
Varub kademinde bir an durmağa
Felek benim Şah Baba'mı neyledin

Bu cihanda gerç- erenler kalmadı
Bir dirlik dirildi her ki ölmedi
Geldi gitti anı her can bilmedi
Felek benim Şah Baba'mı neyledin

Kutb-i cihân idi ol şâh-ı Veli
Böyle gördük ana diyeli beli
Hulk-ı Muhammed'dir mürvette Ali
Felek benim Şah Baba'mı neyledin

Erenler şâhiydi hüküm kılurdı
Evvel âhır nolacağm bilürdi
Kâfirler görse îmâna gelürdi
Felek benim Şah Baba'mı neyledin

Be yalancı dünyâ sensin bilene
Maânî bahrine gavvâs olana
Lâ'net sana hergiz meyyâl olana
Felek benim Şah Baba'mı neyledin

Virânî'yim mürg-i dili salarım
Secde-i şükrümü ana kılarım
Rûhuna demine gülbang dilerim
Felek benim Şah Baba'mı neyledin

SERSEM ALİ BABA

XVI ncı asır Bektâşîlerindendir. Hayatı hakkında etraflı malûmata sahib değiliz. Yalnız *Balım Sultan* müridlerinden olduğunu ve 958 (M. 1551) de Hacı Bektâş hankahı postnişinliğine tayin edilerek 977 (M. 1569) da vefat ettiğini biliyoruz. Bektâşîler tarafından tertib edilen mecmualarda Sersem Ali veya sadece Sersem mahlâsıyla bazı nefeslere tesadüf edilmektedir. Bu şiirlerin bu zata ait olduğunu kuvvetli bir ihtimal ile söyliyebiliriz. Gerçi Kalkandelen dahilinde de bu namda bir aziz medfundur. Fakat elimizdeki manzumelerden biri, bu şairin Balım Sultan müridlerinden bulunan Sersem Ali olduğunu göstermektedir. Sersem Ali mahlâslı dört nefesi dercediyorum:

— 1 —

Sabah seherinde virdim budur bu
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali
Zikrim olan Lâilâheillâlah
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Levlâke levlâke buyurdu Allah
Dâim zikr ederim rızâenlillâh
Mü'minin kalbinde olur Beytullah
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Kırklar ulusudur ol Şâh-ı merdan
Anı idrâk eden bir kâmil insan
Gazaba gelirse hem Şîr-i Yezdan
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

İmam Hasan, Hüseyn nûr-i arşullah
Zeynelâbâ mürüvvet kânı billâh
Muhammed Bâkır'a dâim evyallah
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Ca'fer-i Sâdık'tan alındı elim
Mûsâ-yi Kâzım'a uğradı yolum
Ali Mûsâ Rızâ zikreder dilim
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Muhammed Mehdî'dir sâhib Seyfullah
Sersem Ali der dâim şeyenlillâh
Yezîd'e sad hezar hem lâ'netullah
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

— 2 —

Uyan ne yatarsın şafak söküldü
Hep niyazlar kabûl olur sabahtan
Hak'kın dîvanına cümle çekildi
Mü'minler maksadın buldu sabahtan

Gönül pervâne veş yandı tutuştu
Aşkın kazanında kaynadı coştu
Seherde uyanan Hak'ka ulaştı
Gafiller gaflette kalır sabahtan

Kaddimiz dâl olub iki büküldü
Gözümün gevheri yere döküldü
Dilberin hayâli geldi dikildi
Derdimin dermânı gelir sabahtan

Gerçi kim bilirim noksânım çoktur
Hudâ'nın indinde zerrece yoktur
Söyleyene bakma söyleten Hak'dır
Kâmiller günâhın bilir sabahtan

Sabahın hürmeti gelmez hisaba
Vasfını şerh etsem sığmaz kitâba
Sersem Ali serin koymuş türâba
Elhak diyüb secde kılur sabahtan

— 3 —

Arzulayıp geldim devr-i âlemden
Ey gürûh-i nâcî size aşk olsun
Nasîhati böyle aldım dedemden
Ey gürûh-i nâcî size aşk olsun

Sizlerdedir güzel şâhm yolları
Medh-i Hayder okur dâim dilleri
Seherde açılur gonca gülleri
Ey gürûh-i nâcî size aşk olsun

Kimse bilmez kimdir bizim ulumuz
Anlayamaz Yezid kısmı dilimiz
Muhammed Ali'ye çıkar yolumuz
Ey gürûh-i nâcî size aşk olsun

Tâlib olub ikrar veren kişimiz
Hayra tebdîl olur her bir işimiz
Melek nişânıdır her gidişimiz
Ey gürûh-i nâcî size aşk olsun

Varam haber soram garib bülbüle
Kokusunu söyler her dem bu güle
Sersem'in niyâzı hemen bu yola
Ey gürûh-i nâcî size aşk olsun

— 4 —

Yedi iklim dört köşeyi dolandım
Hünkâr Hacı Bektaş pîrim Hû deyu
İndim eşiğîne niyâz eyledim
Hünkâr Hacı Bektâş pîrim Hû deyu

Vardım kapusuna sanduka nurdan
Eşiğine yüzüm sürdüm hâkinden
Destur aldım ben gül yüzlü pîrimden
Hünkâr Hacı Bektaş pîrim Hû deyu

Balım Sultan sayvan kurmuş oturur
Feriştehler her hizmetin yetirür
Yedi iklim dört köşeden götürür
Hünkâr Hacı Bektaş pîrim Hû deyu

Meydanda oturan merdlerin merdi
Her sabah okunur erenler virdi
Hak Muhammed Ali pîrimin ceddi
Hünkâr Hacı Bektaş pîrim Hû deyu

Hak'dan geldi yeşil ferman göründü
Rûm'un erlerine cümle okundu
Karac- Ahmed Sultan hendesi oldu
Hünkâr Hacı Bektaş pîrim Hû deyu

Sersem Ali vardı pîre dayandı
Çırağımız kırk budaktan uyandı
Mürşid olan her bir renge boyandı
Hünkâr Hacı Bektaş pîrim Hû deyu

BOSNALI VAHDETİ

XVI ncı asrın meşhur ve muktedir Hurufî şairlerindendir. *Balım Sultan* müridlerinden *Sersem Ali Baba*'ya intisab ettiğini de *Hacı Bektaş-ı Velî*'yi medh eden bir tercîi bendinden öğrenmekteyiz. Gerçi bu manzume, Bektâşîler arasında 1038 (M. 1628) den 1060 (M. 1650) tarihine kadar Pir evi postnişinliğinde bulunan *Dimetokalı Vahdetî* namına şâyi olmuştur. Hattâ ben de bu şifâhî rivayete güvenerek bu manzumeyi evvelce bu zat namına tesbit etmiştim. *(Bektâşî Şairleri ilk tabı, S. 390. 392.)* Fakat daha eski devirlerde yazılmış mecmualarda da aynı şi'rin kayıdlı bulunduğunu görünce, bu şayianın esassızlığı anlaşıldı. Esasen manzumedeki ifade, tamamiyle Hurufî Vahdetî'ye yakışacak bir tarzdadır.

Bosnalı Vahdetî, 1007 (M. 1598) tarihinde vefat etmiştir. Buraya bu manzumesi ile bir müsebbaını dercediyorum:

— 1 —

— Müsebba —

Hazret-i Fazl-ı Ahad'den yine rûz-i ezelî
Sûret-i muhkem ile irişüben kuvvet eli
Kudret ile yoğurub âteş ü bâd âb ü gili
Mesken edindi o dem kendi içün cân ü dili
Kimdir ol kim bileyim dersen eğer kavl-i celî
Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedullah-ı Velî
Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

Nokta-i bâ-i nübüvvet rekam-i levh ü kalem
Menba'-i sırr-ı velâyet mekar-i cûdü kerem
Mazhar-ı ekmel ü evlâ kelimât-ı a'zam
Hâdi-i cinn ü beşer mürşid ü nûr-i ekrem
Ezelî vü ebedîdir feteemmel fefhem
Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedullah-ı Velî
Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

Kâşif-i sırr-ı suhan bâb-ı ulûm-i Ahmed
Vâsıl-ı zât-ı ezel Kul hüvallahü Ahad
Vasf-ı zâtında nüzûl eyledi Allahü samed
Nutk-ı Hak'tır sıfatı lem yelid ü lem yûled
Lem yekün dersem olur ana lehü küfven Ahad
Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedullah-ı Velî
Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

Ne ki var esfel ü â'lâda serâser tâ hût
Gökteki şems ü kamer yerdeki lâ'l ü yâkut
Dest-i kabzındadürür âlem-i mülk ü melekût
Feyz-i lûtfundan anın buldu kamer nûr ile kut
Pâdişâh-ı dil ü can server-i şâh-ı lâhût
Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedullah-ı Velî
Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

Hasen ile Hüseyin şâh-ı kerem kân-ı atâ
Kuds-i zahrından anın geldi vücûde hakka
Biri şâh-ı şühedâ birisi şâh-ı ulemâ
Birisi kurs-i kamer birisi de şems-i duhâ
Sözümün mâhasalı budürür ey ehl-i safâ
Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedulah-ı Velî
Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

Hazret-i Âbid ü Bâkır şeh-i hayl-i fukarâ
İzzet-i Câ'fer-i Sâdık siper-i tîr-i kazâ
Mûsi-i Kâzım ile ol şeh-i teslîm ü rızâ
Şeh Takıy ile Nakıy tâc-ı rüûs-i fusahâ
Cümlesi nûr-i ezel vâkıf-ı sırr-ı Tâhâ
Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedullah-ı Velî
Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

Vahdetî seyf-i Hudâ katil-i ashâb-ı cahîm
Askerî'dir ki anındır yine cennât-ı naîm
Mehdi-i devr-i zaman vâkıf-ı esrâr-ı kadîm
Hazret-i Fazl-ı Hudâ kâşif-i Kur'ân-ı azîm
Nokta-i evvel ü âhır suhan-i Rabb-i kerîm
Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedullah-ı Velî
Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

— 2 —

— Terci-i bend —

Baş çeküp burc-i felekten yine rûz-i ezelî
Doğdu hurşîd-i kemâl-i ezel-i Lemyezelî
Menzil idindi meğer hâne-i burc-i hameli
Şem'-i bahtın uyarub eyledi rûşen Zuhal'i
Gün gibi şu'le salub âleme ilm ü ameli
Alemi altına aldı kamu nûr u zıleli
Bin güneş doğsa bulunmaz anın asla bedeli
Bir nazarda edüb âsûde niçe kûr u şeli
Döşeyüb hân-i velâyetle kerâmâtı eli
Hak çırağın uyarub eyledi izhâr celî

Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-i esrâr-ı Ali
Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektaş-ı Velî

Nokta-i nûn-i nebî nüsha-i Kur'ân oldur
Bâ-i Bismillâh ile sûre-i Rahmân oldur
Ehl-i inkâr olanın küfrüne îmân oldur
Şeb-i zulmette güneş tek meh-i tâbân oldur
Rûz-i mahşerde dilâ mihr-i dirahşân oldur
Haste dil cânına can derdine dermân oldur
Fukarâ askerine server-î sultân oldur
Huccet-i katı'ile âyet-i burhân oldur
Fâil-i kavl-i makalât-ı azîzân oldur
Ser-i pîrân-ı Acem Şâh-ı Horâsân oldur
Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-î esrâr-ı Ali
Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektâş-ı Veli

Çârdarb ile anındır elifü tîğ u tırâş
Ser ü rîşiyle bürût oldu (1) dilâ hem dahi kaş
Kutlu baştır ki çeke sikkesini aşk ile fâş
Ana kurbân olanın yoluna bin cân ile baş
Gün yüzün nice görür şa'şaalardan huffâş
Nûr-i Hak'kı görebilmez netekim akl-ı maâş
Münkirin kalbine yazılmadı mühr-i Bektâş
Sikke-i şâhiye lâyık mı olur her kara taş
Münkir olma gözün aç eyleme gaflet kardaş

فاش گویم که برو غافل وگمراه مباش

Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-i esrâr-ı Ali
Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektaş-ı Velî

Evliyânın birisi bir gün olub şîre süvâr
Yılanı kamçı edüb eyledi azm-i dîdâr
Lâzım oldu ki ana karşı çıka pes Hünkâr
Bindi bir taş kayaya ol şeh-i âlî mikdâr
Emr edüb yürü dedi yürüdü ol dem dîvâr
Dedi canlıyı yürütmek iken azdır ey yâr

(1) Safâ buldu: Nüsha.

Hüner oldur yürüye cansız iken bu kühsâr
Kâfir-i mutlak olur her kim ederse inkâr
Bunun emsâlî velâyet niçe kıldı ızhâr
Binde birin demeğe zerrece (1) yoktur mikdâr
Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-i esrâr-ı Ali
Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektaş-ı Velî

•

Zübde-i nesl-i Muhammed güher-i Şîr-i Hudâ
Hasan ile Hüseyin sırrını kıldı peydâ
Âbid ü Bâkır u Sâdık'dan olub râhnümâ
Ceddi çün Kâzım idi İbn-i Ali Mûsi Rızâ
Şeh Takî ile Nakî Askeri'dir rûz-i vega
Mehdi-i nutk-ı beyan Fazl-ı Hudâ nûr-i hudâ
Ehl-i Beyt'in çırağın uyarub etti ihyâ (2)
Şem'-i Hak'dır ki verir haşre değin nûr u ziyâ
Nûr-i çeşm-i büdelâ pertev-i mihr-i a'lâ
Kayser-i Rûm anın oldu eşiğinde gedâ
Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-i esrâr-ı Ali
Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektaş-ı Velî

Yüz bin ihlâs on iki imâmın kuluyuz
Vech-i hâtemde olan nutk u kelâmın kuluyuz
Âdem'e secde eden rükn ü kıyâmın kuluyuz
Ehl-i Beyt ile olan sırr-ı selâmın kuluyuz
Tâc-ı Bektâş çeküb sanma avâmın kuluyuz
Fukarâ içre denen kavl ü beyânın kuluyuz
Rûm sâdıkları abdâl makamın kuluyuz
Şey'elillâh (3) mevâlî-i izâmın kuluyuz
Kemterin kemteriyiz ya'ni gulâmın kuluyuz
Hasretiz dergehine şâh-ı enâmın kuluyuz
Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-i esrâr-i Ali
Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektaş-ı Velî

(1) Bendede: nüsha.
(2) Ocağın eyledi ey dil ihyâ: nüsha.
(3) Şey'enillâh yerine.

Âşıkane nefesin *Vehdeti* meydâna ilet
Aşk meyddânını gözle Şeh-i Merdân'a ilet
Yüzünü yere sürüb cânib-i dîvâna ilet
Bâde-i aşk ile lâya'kil ü mestâne ilet
Ya'ni *Sultan Balım*'ın nakdi olan câna ilet
Fukarâ hayline ser'asker u sultâna ilet
İsmi *Sersem Ali*'dir (1) mürşid-i erkâna ilet
Dergeh-i şâh-ı felek kadr-i melek şâna ilet
Kuş dilin fehm edici zât-ı Süleymân'a ilet
Nice mürşid nazarı ekmel-i insâna ilet
Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-i esrâr-ı Ali
Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektâş-ı Velî

SÂFÎ

XVI ncı asır divan şairlerindendir. *İmam Hüseyn* hakkında yazdığı mersiye ile meşhur olmuştur. Bektaşî mecmualarında ve «Mir'âtümakasıd fî def'ilmefâsid» adlı eserde ekseriyetle «Sâfî Baba», XVI ncı asır içinde yazılmış bazı mecmualarda ise «Sâfî» başlığıyla kayıdlı bulunan bu şi'rin, bu mahlâsı kullanan şairlerden hangisine âid olduğu belli değildir. Fakat *Edirneli Attarzâde Sâfî*'nin olmak ihtimali mevcuddur.

Sâfî'nin Bektaşîliğe intisabı olup olmadığı da malûm değildir. Esasen bu mersiye, yalnız Bektaşîler arasında değil, diğer bâzı tarikat mensubları arasında da büyük bir şöhret kazanmış, muharremlerde muayyen bestesiyle uzun müddet okunmuştur. Bundan dolayıdır ki bu meşhur mersiyeyi burada dercetmeyi uygun buluyoruz:

— 1 —

Ey cân ü dil serîrine sultân yâ Hüseyn
Vey Kerbelâ'da şâh-ı şehîdân yâ Hüseyn

(1) Bazı nüshalarda Resmî Ali tarzında kayıtlıdır.

Çeşm ü çırâğ-ı âleme nûr-i cemâl-i Hak
Cân-ı cihâna rahmet-i Rahmân yâ Hüseyn
Rûşen yüzünde sûre-i Veşşemsi Vedduhâ
Şânında nâzil âyet-i Kur'ân yâ Hüseyn
Hüsnün gülünde olmaya bir berg-i sebzce
Bâğ-ı behişt ü ravza-i Rıdvân yâ Hüseyn
Hâl-i ruhin katında şehâ seng-i rîzedir
Dürr-i adenle lâ'l-i Bedahşân yâ Hüseyn
Ceddin Resûl-i pâk atan Şâh Murtezâ
Ammin imâm-ı din Şeh-i merdân yâ Hüseyn
Ey nûr-i çeşm-i Fâtıma mahbûb-i ins ü can
İnletti bizi mihnet-i devrân yâ Hüseyn
Mâh-ı muharrem erdi dem-i mâtem oldu âh
Oldu bu ayda gün gibi pinhân yâ Hüseyn
Kan ağladı felekte şafak şefkatinde âh
Ol dem ki ettiler seni kurbân yâ Hüseyn
Devr-i zamâne döndü vü âlem yıkıldı san
Tuttu cihânı nâle vü efgan yâ Hüseyn
Mâtem donunu geydi bulutlar bölük bölük
Bâran gamınla koptu vü tûfân yâ Hüseyn
Gökler boyandı mâteme gün giydi kareler
Mahv oldu arada meh-i tâbân yâ Hüseyn
Yırttı yüzümü nâhûn-i hasretle mihr-ü mâh
Ağladı yer ü gök sana yeksan yâ Hüseyn
Çerhin büküldü beli vü sındı sitâresi
Encüm saçıldı yere çü bârân yâ Hüseyn
Deryâlar acıdı sana akar sular dahi
Taşlar alub döğündü firâvân yâ Hüseyn
Kanlar döküb figan ile her kişi der ki âh
Kani ne oldu sevgili cânân yâ Hüseyn
Gül gibi çehre kana boyandı firâk ile
Çâk etse tân mı gonca girîbân yâ Hüseyn
Sünbül saçını çözdü vü gül gitti kendiden
Sûsen elinde hancer-i bürrân yâ Hüseyn
İder zebân-ı hâl ile kim kangı yerdedir
Şimr-i lâîn ü nekbet-i Mervân yâ Hüseyn

Âl-i Resûl'e kangı yüzü kare böyleder (1)
Olsun Yezîd'e lâ'net-i Yezdân yâ Hüseyn
Her kim seni vü âlini can gibi sevmese
İtten beterdir ol nice insân yâ Hüseyn
Bezm-i gamında âteş-i hasretle yanmayan
Olsun hemîşe ney gibi nâlân yâ Hüseyn
Derdâ ki tâs-ı çerh-i felek hânedânına
Gâhî içirdi zehr gibi kan yâ Hüseyn
Sen deşt-i Kerbelâ'da susuz bunda âh ü vâh
Yere mi geçti çeşme-i hayvân yâ Hüseyn
Dervîşim âstânına yüz süregelmişim
Şâh-ı keremsin eylegil ihsân yâ Hüseyn
Mahşer gününde el benim etek senin şehâ
Komagıl anda teşne vü üryân yâ Hüseyn
Kandır şerâb-ı kevsere *Sâfî* kulunu sen
Geydir libâs-ı hulle-i Rıdvân yâ Hüseyn
Rahmet seni sevüb yoluna can verenlerin
Olsun hemîşe hil'ati elvân yâ Hüseyn
Olsun sana vü âline Rûhülemin müdâm
Kerrûbiyanla hemd ü senâhân yâ Hüseyn

(1) Böyle eder yerine.

İÇİNDEKİLER

XVI ncı asra kadar Bektaşî Edebiyatı örnekleri:

11 Yunus Emre
17 Sait Emre
20 Abdal Musa
24 Kaygusuz Abdal
29 Nedimî
30 Temennayî

XVI ncı asır Bektaşî Edebiyatı örnekleri:

33 Hatayî
59 Sürurî
65 Şahî
67 Yeminî
73 Hayderî
77 Kanberî
81 Kelâmî
84 Fazılî
86 Fazlî
88 Seher Abdal
96 Karaferyeli Hasan
96 Meşrebî
97 Şemsî
99 Helâkî
99 Nebatî
100 Kâzımî
100 Hayretî
110 Yetim Ali Çelebi
112 Hayalî
115 Hüseynî
118 Kalender
122 Yetimî
124 Askerî
125 Sanî
128 Husrev
130 Nemayî
131 Balım Sultan
134 Câferî
136 Tufeylî
137 Koyun Abdal
138 Misâlî
140 Arşî
141 Muhyeddin Abdal
155 Feyzi Hasan Baba
156 Pir Sultan Abdal
171 Kul Himmet
198 Kul Âdil
200 Kul Mazlûm
201 Azmî
203 Kul Bayramlı
206 Seyid Ali Sultan
207 Sadık Abdal
214 Viranî
228 Sersem Ali Baba
231 Bosnalı Vahdetî
236 Sâfî

ŞAİRLERİN ALFABE SIRASİLE İSİMLERİ:

— A —

20 Abdal Musa

140 Arşî
124 Askerî
201 Azmî

— B —

3 Başlangıç
131 Balım Sultan
231 Bosnalı Vahdetî

— C —

134 Caferî

— F —

84 Fazıli
86 Fazlî
155 Feyzî Hasan Baba

— H —

155 Hasan Baba — Feyzî
96 Hasan-Karaferyeli
33 Hatayî
112 Hayalî
73 Hayderî
100 Hayretî
99 Helâkî

115 Hüseynî
128 Husrev

— K —

118 Kalender
77 Kanberî
96 Karaferyeli - Hasan

24 Kaygusuz Abdal
100 Kâzımî
81 Kelâmî
137 Koyun Abdal
198 Kul Âdil
203 Kul Bayramlı
171 Kul Himmet
200 Kul Mazlum

— M —

96 Meşrebî
138 Misâli
141 Muhyeddin Abdal
20 Musa — Abdal

— N —

99 Nebatî
29 Nedimî
130 Nemayî

— P —

156 Pir Sultan Abdal

— S —

207 Sadık Abdal
236 Sâfî
17 Said Emre
125 Sâni
88 Seher Abdal
228 Sersem Ali Baba
206 Seyid Ali Sultan
59 Sürurî

— Ş —

65 Şahi
97 Şemsi

— T —

30 Temennayî
136 Tufeylî

— V —

231 Vahdeti-Bosnalı
214 Viranî

— Y —

67 Yeminî
110 Yetim Ali Çelebi
122 Yetimî
11 Yunus Emre

Halk Şairleri Serisi: 6

Sadeddin Nüzhet ERGUN

Bektaşî Edebiyatı Antolojisi

ON YEDİNCİ ASIRDANBERİ

Bektaşî - Kızılbaş

Alevî Şairleri ve Nefesleri

(İKİNCİ BASKI)

(Her hakkı mahfuz olup sahibine aittir.)

Sahip ve Naşiri:
İSTANBUL MAARİF KİTAPHANESİ
Ankara Cad. No. 46-83
MCMLV

İstanbul Maarif Kitaphanesi Matbaası

1945 de, eserin muharriri tarafından yazılan önsöz:

BAŞLANGIÇ

Bektaşî şairlerini asır asır tesbit etmek hususundaki ilk tecrübe, geçen yıl (1) Bektaşî Şairleri ve Nefesleri adlı eserimde yapılmıştı. O zaman ancak XVI ncı asır sonuna kadar yetişen şairleri tesbit etmek imkânını bulabilmiştim. Bu yıl da, daha sonraki asırlar üzerinde uğraştım. Kitabımın ikinci cildini teşkil eden ve XVII, XVIII inci asır (2) Bektaşî şairlerini ihtiva eden bu eser meydana gelmiş oldu. Bu tasniften sonra edindiğim ilk kanaat şudur:

XVI ncı asır sonuna kadar yetişen Alevî şairler, Kalenderi, Hurufî, Haydarî, Bektaşî, Abdal gibi İmâmlık akîdelerini benimseyen, fakat muhtelif namlarla birbirlerinden ayrılan tarikatlardır. Fakat bu hal, XVII nci asırdan itibaren zail olmuştur. Bektaşîlik bütün bu zümreleri eritmiş, Türkiye'de İmâmîlik akidelerini benimseyen bütün târikatlar, Bektaşîlik ve Kızılbaşlık namı altında iki zümreye münhasır kalmıştır. Fakat her iki zümre de Hacı Bektaş Veli ve Bektaşî büyüklerine bağlanmıştır. İşte bundan dolayıdır ki, kitabımızın birinci cildinde Haydarî, Kalenderî, Hurufî namı altında, gördüğümüz şairler yerine ikinci ciltte ancak Bektaşî ve Kızılbaş olanlara tesadüf edebiliyoruz.

Tarihî bir sıra ile yapılan bu tasnifin dil, edebiyat ve akîde hususiyetleri bakımından da birçok faydalar temin edeceği muhakkaktır.

---

(1) 1944.

(2) XIX uncu asır Bektaşi Şairleri III üncü cildimizi teşkil edecektir. (M. K.)

Tesbit ettiğim Bektaşî şairlerinin bunlardan ibaret olduğu hakkında bir iddiam yoktur. Fakat resmî ve hususî kütüphanelerde mevcut birçok mecmualarla tezkirelerde kayıtlı bulunanlardan istifade ettiğim için bu cildin münderecatı oldukça zengin bir mahiyet arzetti.

Eserimde eksik kalan veya yanlışlığı sonradan anlaşılan cihetlerin ileride tamamlanma ve tashih edilmesi de mümkündür.

Sadeddin Nüzhet Ergun

XVII nci ASIR
Bektaşî Edebiyatı Örnekleri

KUL HÜSEYİN

XVII nci asrın ilk yarısında yetiştiği tahmin olunan Kızılbaş şairlerindendir. Aynı asır içinde yazılmağa başlanan mecmualarda şiirlerine tesadüf edilmesi de bunu gösterir. Bir manzumesinde:

Kaddim hilâl oldu pirlik erişti
Kametim büküldü tebdilim şaştı
Yaş da vardı yetmiş ile görüştü
Dayanıp durmağa halim kalmadı

dediğine göre, yetmiş yaşını geçkin bir ihtiyarken ölmüştür.

Kul tâifesine mensup olduğu anlaşılan bu şairin *Kul Himmet*'ten nasip aldığı (1) bir manzumesinden anlaşılmaktadır. Şu nefesler onundur.

— 1 —

Abdal Mûsa Sultan gadaba geldi
Fetheden Urûmu yareden medet
Cihan harap oldu insan az kaldı
Gene ferman senin el'aman medet

Biz de sever idik Alinin soyun
Bizler de anarız Hasan ü Hüseyn
Verdik Zeynel'aba zindanda payın
Bakır'ı zindanda vareden medet

Yetiş aman Câfer ol elden bizi
Her dem arzumendiz isteriz sizi
Zülfikarı attı tuttu denizi
Necef deryasını kurudan medet

Mürşidim Kâzım Rızaya varalım
Derdimize derman anda görelim
Nakî Takî Askerîye erelim
Mehdi mağarada sırreden medet

(1) Kul Himmet; 16 ncı asrın sonlarında yaşamıştır.

Hüseyn Gazi Sultan bellidir cansın
Ricam kabul eyle müşkülüm kansın
Hüseynî ovanın gözcüsü sensin
Ayırma koyunu sürüden medet

İmdat senden kaldı Urûmun eri
Gaip erenleri Horasan piri
Muallâkta tuttu babı Hayberi
Cenkte Muhammede careden medet

Balım Sultan gerçek sırrı Alisin
Müminlerin kardaşısm kulusun
Pirim Hacı Bektaş Şahı Velisin
Cansız duvarları yürüden medet

Kul Hüseyn'im der ki gönle değmeyin
Giderip yükünü alıp yığmayın
Sırlarınız gönlünüzde saklayın
Müminin kalbinde yereden medet

— 2 —

Günah ettim Şahım dârına durdum
Allah bir Muhammed Ali aşkına
Kırklar eşiğine yüzümü sürdüm
Allah bir Muhammed Ali aşkına

Hasan Rızaya ben ricaya vardım
İmam Hüseyini şefiim buldum
Şahım Zeynel'aba eyledi yardım
Allah bir Muhammed Ali aşkına

Muhammed Bâkırın yüzü nuruna
İmamı Ca'ferin vardım dârına
Kalmış günahımın küllü varına
Allah bir Muhammed Ali aşkına

Mûsayı Kâzımdan görünen nurlar
Aliyyürrızaya naklolan sırlar
Kalman günahıma erenler pirler
Alah bir Muhammed Ali aşkına

Muhammed Takînin yolu aşkına
Aliyyünnakinin hali aşkına
Bağışla cürmümü veli aşkına
Allah bir Muhammed Ali aşkına

Hasanül'askerî nuru hakkiçün
Muhammed Mehdînin sırrı hakkiçün
Erenler semaı, devri hakkiçün
Allah bir Muhammed Ali aşkına

Mürşidi bilelim yâra varalım
Kul Hüseyin ile dâra varalım
Şerleri def'eden hayra varalım
Allah bir Muhammed Ali aşkına

— 3 —

Gel ey hâce bize ilmini satma
Hak mihman olduğu yeri bildin mi
Ey aybını görüp günaha batma
Felek dolabında zârı bildin mi

Evvel kapu şeriattır girerler
Tarikatte gonce güller dererler
Canlar menziline anda ererler
Acep menziline erebildin mi

Şeriat dildedir tarikat canda
Gönül dost evinde mihmandır anda
Bunca velilerin mekânı kande
Hakikat elinde seyri bildin mi

Kul Hüseyn'im kemter nedir çâresi
Ne kadardır Arşin Kürsün âresi
Uyumuşken yüreğimin yâresi
Ey hace sızlattın sarabildin mi

— 4 —

Hakkın gevherinden Arşin yüzünden (1)
Anda hâsıl oldu güruh-i Naci
Hak sana bir evlât Dünya yemişi
Verince tatlıdır, alınca acı

Değme ârif bu sözümü bile mi
Yuğurmazdan evvel Cibril Âdemi
Münkirler ne bilir ilmi ademi
Ruhlar idi Hakka buluşan hacı

Ârif ârif ile gönül takmadan
Kırklar ayan olup semâ tutmadan
Selman dahi ol kırklara yetmeden
Ali idi Kırklardaki duacı

Çekilip giderken miraç yolunda
Rastgelip te sekiz uçmak elinde
Cennet evlerinde, elma dalında
Fatma Ana idi dar çeken Bacı

Ben günahkâr kulum söylerim Allah
Nur örtüsü kara donlu Beytullah
Körüğü gülbanktir çeken eyvallah
Andan hâsıl oldu Ali kılıcı

Gerçek erenlerin incedir yolu
Sen seni sanmagıl divâne deli
Yüz yirğirmi dört bin nebi evveli
Fahrıâlem giydi ol nurdan tacı

Kul Himmet'im eder yeter bu sözüm
Söyletme Hüseynim açıktır gözüm
Bir sağıma baktım bir sol omuzum
Kâmile yakındır Dünyanın ucu

(1) Bu manzume Kul Himmetin «Mürşit isen müşkülümü halleyle» matlalı manzumesine cevaptır.

GEDA MUSLİ (1)

Evliyâ Çelebi Seyahatnamesinin 5 inci cildinde *Dördüncü Mehmet* devri çöğür şairlerinden «*İtakî*» nin garip bir sergüzeştini anlatırken, bilmünasebe birtakım saz şairlerinin isimlerini zikreder.«..... Amma acip çöğür çalardı. *Köroğlu, Kuloğlu, Fartaloğlu, Kayıkçı Mustafa, Gedik Süleyman, Kayıkçılar Mustafası, Geda Musli, Türabî, Gedayî, Kâtibî* ve saireleri...» İşte Evliyâ Çelebinin zikrettiği *Geda Musli* çok kuvvetle muhtemeldir ki bizim nefeslerini neşredeceğimiz Geda Musliden başka bir adam değildir. Maalesef bu kıymetli Halk şairinin 3 manzumesini elde edebildik. *Mükrimin Halil B.* «Bibliyotek Nasyonal» de *Karacaoğlan* da «*Geda Musli*» nin bazı manzumelerine tesadüf etmişlerdir. *Ahmet Kutsi B.* «Halk bilgisi mecmuası» nın 1 inci nüshasında neşrettikleri «Cezair Türk halk şairlerinin şiirleri» unvanlı bir makalede de «Geda Musli» nin 2 şiirini yazmışlardır.

— 1 —

Şol fenâ mülkünün vefası yoktur
Konan göçtü növbet bizim, yol bizim
Belâsı, kazası, mihneti çoktur.
Murat bizim, istek bizim, hâl bizim

Muhammed dininin yoktur şeriki
Olur âlemlerin mülkü maliki
Tarikımız Hacı Bektaş tariki
Hırka bizim, nemet bizim, şal bizim

Din Muhammed dini girdik gireriz
Tarikatte ikrarımız güderiz
Katarımız Hakka doğru yederiz
Katar bizim, yedek bizim, mal bizim

(1) «Muslih» in bozuntusu.

Biz daneyiz dane gibi biteriz
Tebdil olub aslımıza yeteriz
Aşk ehliyiz gülistanda öteriz
Bülbül bizim, gülzar bizim, gül bizim

Geda Musli ider niçin ölürüz
Evvel âhır aslın böyle biliriz
Biz göçeriz gâh bu mülke geliriz
Meyyit bizim, götüren bizim, sal bizim

— 2 —

Erenler serveri ol sırrım Ali
Serçeşme olmuştur Urûmeline
Ağaçtan Zülfikar ol gerçek veli
Evvel tekbir aldık Pirin beline

Abdal Musa Sultan Şah himmet kıldı
Dayandı kılıcı Şah taşı böldü
Bütün Urûmeli İslâma geldi
Fetih surelerin almış eline

Kırklar azmeyledi Elmalı şehri
Boğazhisarında ol böldü nehri
Bol yerde küffara eyledi kahri
Ol dem kılıç aldı Pirim eline

Bilin Tanrıdağı Şahın otağı
Hısm-ı Şahtan kanlar kuşattı dağı
Gelibolu üstünde kuru dağı
Ol dem âşık oldu Şahın eline

Şahımın refiki gaziler, beyler
Hışmeder küffara ciğerin dağlar
Gerçek âşıkların methini eyler
Ol dem âşık oldum Pirin yoluna

Pirim himmet ile sancak getirir
Kalenin temelin alt üst götürür
Tanrıdağ kurbünde çökmüş oturur
Meskenimdir deyu gelir yerine

Seyit Ali Sultan Kırkların başı
Nevruz Beyleridir yârı yoldaşı
Görün Sarıkızda ol çaldı taşı
Ol dem kuvvet verildi Pirin koluna

Horasan mülkünden «Hoy» dandır aslı
Şah İmam Hasandır Pirimin nesli
Mürşidine bendol ey *Geda Musli*
Kıyamette olsun eli eline

— 3 —

Bahar eyyamı erdi de
Şadoluben güldü dağlar
Şirine gönül verdi de
Ferhat seni deldi dağlar

Üstümüzde yüce Gani
Daima zikreyle anı
Ziyaret etmeğe seni
Koç yiğitler geldi dağlar

Hiç yoktur aklım başımda
Dilber hayali düşümde
Sevgili yârım peşimde
Bana mekân oldu dağlar

Farketmem çok ile azı
Bozulmaz yazılan yazı
Arayup sende Ayvazı
Şol Köroğlu buldu dağlar

Kul Musli der yarım küsdü
Badu saba gibi esdi
Güz eyyâmı kadem bastı
Gör nice ıssız kaldı dağlar

DERTLİ KÂTİP

«*Şumnu*» ludur. «*Deliorman*» da Bektaşî tekkesi Babası «*Timur Baba*» nın müritlerindendir. *Ali Nutkî Baba*'nın verdiği malûmata göre tahminen 1694 «H. 1100» tarihinde hayatta imiş. Şu Nefes onundur.

Arzulayup sana geldim
Ol mübarek yüzün gördüm
Eşiğine başım koydum
Timur Babam Hû

Kubbeleri yazılıdır
Kandilleri dizilidir
Anda Allahı gizlidir
Timur Babam Hû

Matbahında kaynar aşı
Odur anların hem başı
Hüseyin Dedem kardaşı
Timur Babam Hû

Başucunda durur tacı
Erenler ana duacı
Ana varan olur hacı
Timur Babam Hû

Etrafında yeşil bağlar
Ortasında sular çağlar
Dertli Kâtip durmaz ağlar
Timur Babam Hû

NESİMÎ (Kul Nesimî)

XVII nci asırda yaşadığı tahmin olunan Bektaşî şairlerindendir. Meşhur H. 807 de derisi yüzülen Hurufî şairi *Nesimî*'nin mahlâsını kullanarak şiirler yazdığı için manzumeleri ekseriyetle XIV üncü asırda yaşayan *Nesimî* namına şayi olmuştur. Halbuki Âzerî *Nesimî*'nin hece ile yazılmış hiçbir manzumesi mevcud değildir. Âşıkane bir takım koşma ve semailer de vücude getiren bu şairin «Kime ne» redifli meşhur nefesini eski bir mecmuada *Kul Ahmed* namına dercedilmiş görmekteyiz. Halbuki *Mehmed Halid Bayrı*'nın «Hayat» mecmuasında neşrettiği bir manzumesine nazaran bu şairin asıl adı *Ali* olduğu anlaşılıyor. Aldığım bu şiirlerin kaili hakkında başlıca bir bilgimiz yoktur (1).

— 1 —

Bugün erenlere kurban
Serim meydanda meydanda
Bütün ikrar canım feda
Canım meydanda meydanda

Kellemi koltuma aldım
Kan ettim kapına geldim
Ettiğime pişman oldum
Serim meydanda meydanda

Yoktur çınarım timarım
Yoktur kalbimde gümanım
Al malım varlığa canım
Dilim meydanda meydanda

(1) 1930 da basılan Bektaşî şairlerindeki başlığı aynen yukarıya aldık. O tarihte merhum Sadeddin Nüzhet «bu şiirlerin kaili hakkında malûmatımız yoktur» demektedir. Fakat 1938 de Maarif Vekâleti tarafından bastırılan Halk Edebiyatı antolojisi adlı eserde Sadeddin Nüzhet: «17 nci asır Bektaşî şairlerinden olan Kul Nesimî bilhassa nefesleriyle şöhret kazanmıştır;» demekte ve 2 No. lu nefesi dercetmektedir — Antoloji, s. 271 — Demek oluyor ki bu Nesimî, Kul Nesimî'dir.

Maarif Kitaphanesi

Mü'mine hulleler biçin
Ol kelp rakiplerden kaçın
Ben bülbülüm bir gül için
Zârım meydanda meydanda

Mü'min olan olur veli
Veli olan olur gani
Nesimî'yem üzün beni
Derim meydanda meydanda

— 2 —

Ben yetirdim ben ararım yâr benimdir kime ne
Gâh giderim öz bağıma gül dererim kime ne
Gâh giderim medreseye ders okurum Hak için
Gâh giderim meyhaneye dem çekerim kime ne

Kelp rakip haram diyormuş şarabın bir katresin
Saki doldur ben içerim günah benim kime ne
Ben melâmet gömleğini deldim taktım eğnime
Ârü namus şişesini taşa çaldım kime ne

Ah Yezid seccadeni al yürü mescit yoluna
Pir eşiği benim Kâbem kıblegâhım kime ne (1)
Gâh çıkarım gökyüzüne hükmeder Kaftan Kafa
Gâh inerim yeryüzüne yâr severim kime ne (2)

Kelp rakip böyle diyormuş güzel sevmek pek günah
Ben severim sevdiğimi günah benim kime ne
Nesimî'ye sordular ki yârın ile hoş musun
Hoş olayım olmayayım o yâr benim kime ne

(1) Sofular secde ederler mescidin mihrabına
Yâr eşiği secdegâhım yüz sürenim kime ne: nüsha.

(2) Gâh çıkarım gökyüzüne seyrederim âlemi
Gâh inerim yeryüzüne seyreder âlem beni: nüsha.

— 3 —

Uykudan uyanmış şahin bakışlım
Dedim sarhoş musun söyledi yok yok
Ak elleri elvan elvan kınalı
Dedim bayram mıdır söyledi yok yok

Dedim ne gülersin dedi nazımdır
Dedim kaşın mıdır dedi gözümdür
Dedim ay mı doğdu dedi yüzümdür
Dedim ver öpeyim söyledi yok yok

Dedim aydınlık var dedi aynımda
Dedim günahım çok dedi gönlümde
Dedim mehtap nedir dedi koynumda
Dedim ki göreyim söyledi yok yok

Dedim vatanın mı dedi ilimdir
Dedim bülbül müdür dedi gülümdür
Dedim *Nesimî* şah dedi kulumdur
Dedim satar mısın söyledi yok yok (1)

— 4 —

Ateşi aşkına yaktım özümü
Halil İbrahimle nardan gelirim
. . . . . .
. . . . . .

Suâl eyler isen benim sırrımdan
Cümlemizi vareyledi varından
Yarattı Muhammed Ali nurundan
Hak ile Hak olan şardan gelirim

(1) Bu tarzda birçok halk şairlerinin yazdığı koşmalar arasında bilhassa «Âşık Hasan» la «Emrah» ın koşmaları çok güzeldir. Erzurumlu Emrah: Köprülüzade M. Fuad'a bakınız.

Cebrail çırağı alır eline
Seyretmeğe gider dostun iline
Hayranım şakıyan tutu diline
Rıdvan kapu açtı şardan gelirim

Teni suâl etme ten kuru tendir
Can anın içinde gevheri kândır
Bu ilmin deryası bahri ummandır
Sırrı kaleyleyen sırdan gelirim

Mansur ile varıp dâra çekildim
Yusufla kuiolup bile satıldım
Şamda İsa ile göğe çekildim
Musa ile dahi Tûrdan gelirim

Mahkemede suâl sordu kadılar
Kitapların orta yere kodular
Sen bu ilmi kimden aldın dediler
Üstadımdan aldım pirden gelirim

Nesimî'yim ikrarımla bilirim
Gerçek erenlerin kemter kuluyum
Ali bahçesinin gonce gülüyüm
Münkir munafıka Haktan gelirim

— 5 —

Kadir geceleri fırsat sizindir
Böyle Hak mihmanı can ele girmez
Peygambere yüzler sürmek bizimdir
Gitti bugünkü gün dün ele girmez

Azrail el sunar alır canını
Kimler duyar avazını ününü
Allahın velisi imam soyunu
Böyle Hak mihmanı can ele girmez

Özünü kul eyle ki iman bulasın
Cehteyle burada menzil alasın
Nasip olur mu bir dahi göresin
Duasın alacak kul ele girmez

Ey *Nesimî* sakın durup oturma
Sırrın sakla nadandan taş götürme
Cehteyle de imanını yetürme
Zâyedersin iman din ele girmez

— 6 —

Gel beni ağlatma şahım
Ben sana kullar olayım
Gel bana ceylân bakışlım
Ben sana kullar olayım

Bir gonce bülbülün idim
Geldim dalında ötmeye
Şanına ağlatma düşmez
Ben sana kullar olayım

Açtım zülfüm telinden
Zülüfün ucu Mah gibi
Kesip te yabana atma
Ben sana kullar olayım

Nesimî can nesimi
Derdime bir çâre kıl
Ezelden seni sevdim
Ben sana kullar olayım

KAZAK ABDAL

XVII nci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat XVII nci asrın sonlarında yazılan bazı mecmularda bu şairin *Balım Sultan* hakkında medhiyesine tesadüf ediliyor. Diğer şiirleri ise daha muahhar zamanlarda vücude getirilmiş mecmualarda görüyoruz. Romanya Türklerinden olduğu rivayet edilen ve muhayyel bir resmine de tesadüf olunan bu meşhur Bektaşînin bilhassa satirik mahiyetteki iki manzumesi epeyce şöhret kazanmıştır.

Üsküdarda «*Selim Ağa*» kütüphanesinde «40» numaralı mecmuada «*Kazak Ahmet Baba*» namına kayıtlı bir nefes vardır. Kazak Abdal mahlâsiyle şöhret bulan, ihtimal ki bu adamdır. (1).

— 1 —

Benim pirim Hacı Bektaş Velidir
Pirim piri Şahımerdan Alidir
Seyit Ali Sultanın kendisidir
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Erenlerin lokmasından yer isen
Gerçek imamların aslı der isen
Dinle pendi sana derim er isen
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Aslan gibi apıl apıl yürüyen
Kendi özün Hak sırrına bürüyen
Kepeneğin yanısıra sürüyen
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

(1) 1938 de Maarif Vekâleti tarafından bastırılan Halk Edebiyatı antolojisi adlı eserde Sadeddin Nüzhet: — «17 nci asrın meşhur Bektaşî şairlerinden olan, Kazak Abdal bilhassa nükteli manzumeleri ile tanınmıştır.» demekte ve 2, 3 No. lu manzumeleri dercetmektedir. — Maarif Kitaphanesi.

Mümin olan lokmasını yedirir
Her sözleri rumuz ile bildirir
Gümansız bil anı gerçek velidir
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Kızıl deli ocağından uyanan (1)
Baştan başa yeşillere boyanan (2)
Varıb pirin eşiğine dayanan
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Mekân tutmuş Hanbağında bucağın (3)
Bulutlara ağıp tutan sancağın (4)
Uyandırdı pirimizin ocağın (5)
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Kazak Abdal der rivayet eyledim (6)
Üç yüz altmış er ziyaret eyledim (7)
Bu da sözbaşı hikâyet eyledim
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

— 2 —

Ormanda (8) büyüyen adam azgını
Çarşıda pazarda insan beğenmez
Medrese kaçkını softa bozgunu
Selâm vermeğe dervişan beğenmez (9)

Âlemi tânededr yanına varsan
Seni yanıltır bir mes'ele sorsan
Bir cim çıkmaz eğer karnını yarsan
Camiye gelir de erkân beğenmez (10)

(1) Seyit Ali Sultanımdan uyanan: nüsha.
(2) Namaz kılıp eşiğine dayanan: nüsha.
(3) Mekân etmiş meyhanenin bucağın: nüsha.
(4) Atar tutar bulutlara nacağın: nüsha.
(5) O denlu uyaran Pirim ocağın: nüsha.
(6) Kazak Abdal der bunu rast söyledi: nüsha.
(7) Eyledi: nüsha.
(8) Köyünde: «Halk şiirlerinin şekil ve nev'i: A. Talât, sahife 145»
(9) Selâm vermek için kesan beğenmez: ayni eser.
(10) A. Talât B. in eserinde bu bent yoktur.

Elin kapusunda kul kardaş olan (*)
Burnu sümüklü hem gözü yaş olan
Bayramdan bayrama bir traş olan
Berber dükkânında oğlan beğenmez

Dağlarda bayırda gezen bir yörük
Kimi timarlı sipahi kimisi serbölük (1)
Bir elife dili dönmiyen hödük
Şehristana gelir ezan beğenmez

Bir çubuğu vardır gayet küçücek
Zu'mu fasidince keyf götürecek
Kırık çanağı yok ayran içecek
Kahveye gelir de fincan beğenmez (2)

Yaz olunca yayla yayla göçenler
Topuz korkusundan şardan kaçanlar (3)
Meşe yaprağını kıyıp içenler
Rumeli Yenicesi duhan beğenmez (4)

Aslında, neslinde giymemiş hâre
İş gelmez elinden gitmez bir kâre
Sandığı gömleksiz duran mekkâre (5)
Bedestana gelir kaftan beğenmez

Kazak Abdal söyler bu türlü sözü (6)
Yoğurt ayran ile hallolmuş özü (7)
Köyden şehre gelse bir Türkün kızı (8)
İnci yakut ister mercan beğenmez

(*) Karavaş olan: ayni eserde.
(1) Kimi timarlı sipahi kimi serbölük: nüsha.
(2) Kahvede fağfurî fincan beğenmez: nüsha.
(3) Topuz korkusundan şehre kaçanlar: Ahmet Talât B. in eseri: sahife 145.
(4) Rumeli bohçası duhan beğenmez: ayni eser.
(5) Evinde yoğiken gömlek mekkâre: nüsha.
(6) Kazak Abdalın her dem budur sözü: nüsha.
(7) Yoğurt ayranla hâsıl olmuş özü: nüsha.
(8) Köyden şehre gelse bir köylü kızı: A. Talât B. in eseri

— 3 —

Eşeği saldım çayıra
Otlaya karnın doyura
Gördüğü düşü hayıra
Yoranın da anasını

Münkir munafıkın huyu
Yıktı harap etti köyü
Mezarına bir tas suyu
Dökenin de anasını

Dağdan tahta indirenin
Iskatına oturanın
Mezarına götürenin
İmamın da anasını

Derince kazın kuyusun
İnim inim inilesin
Kefenin diken iğnesin
Dikenin de anasını

Müfsidin bir de gammazın
Malı vardır da yemezin
İkisin meyit namazın
Kılanın da anasını

Kazak Abdal nutkeyledi
Cümle halkı ta'neyledi
Sorarlarsa kim söyledi
Soranın da anasını

BALLI BABA

XVII nci asırda yaşadığını tahmin ettiğimiz Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmatımız yoktur. Yalnız Filibe'ye civar bir yerde *Ballı Baba* namında bir azizin yetiştiğinden haberdarız. XVII nci asırda yaşadığı tahmin edilen bu Baba hakkında bir menkıbe de rivayet ediliyor. Muallim *İhsan Tanaltay*'ın verdiği malûmata göre, *Ballı Baba,* Filibe civarındaki bir tekkenin babası imiş. Bir gün geçen bir kervana yüklerinde ne bulunduğunu sormuş, onlar da pekmez olduğunu söylemişler. *Baba,* «Yükünüz baldan daha kıymetli olsun» diye dua etmiş. Bunlar her zamankinden fazla bir fiatla pekmezlerini satmışlar ve dönüşlerinde tekkeye uğrayıp şeyhin elini öpmüşler ve teşekkür etmişler. Bu hâdise şâyi olunca bu Bektaşî de «*Ballı Baba*» adiyle iştihar etmiş. Gene *Bay İhsan*'a göre *Ballı Baba* hakkında bestelenmiş şöyle bir ilâhî de vardır:

Tekkesine gelenler
Her murâda ererler
Korusunda bülbüller
Sevinerek öterler
Gerçeksin Ballı Baba

Şadırvanın yolları
Ne soğuktur suları
Baba'nın devrişleri
Şâd eder gönülleri
Gerçeksin Ballı Baba

Bir kısım Bektaşî mecmualarında tesadüf edilen şu nefesin bu zata âid olması ihtimal dahilindedir:

Muhammed Ali postunda oturan
Dört kapuyu kırk makamı bilmeli
Muhammed Ali'ye tâlibim deyen
Evvel farzdır mürşidini bulmalı

Bir bina yap dört duvarın üstüne
Bir selâm ver dört kapunun dostuna
Üç sünnetin, yedi farzın aslı ne
Gizli gizli bu sırlara ermeli

Mürşidini bul da müşkülün ara
Gene mürşidinden bulunur çare
Kavuşturur mürşid seni ol şara
Ol şardaki pazarbaşın bulmalı

Ol şardaki pazarbaşı Ali'dir
Orda açılan mahabbet gülüdür
Bu yolun evveli Bektaş Veli'dir
İsteyenin muradını vermeli

Hiç bina gördün mü duvarı üçlü
Nice sırlar vardır sırlardan içli
Cihanda var mıdır *Balli*'dan suçlu
Herkes vücudunda Hak'kı bulmalı

ABDAL

XVII nci asırda yaşadığını kuvvetle tahmin ettiğimiz Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında hiçbir malûmata sahip değiliz. Fakat eski bir takım mecmualarda kısmen âşıkane, kısmen de dinî mahiyette kaleme alınmış *Abdal* mahlâslı epeyce koşma ve nefese tesadüf olunmaktadır. Bu şiirlerden bir kısmının XVI ncı asırda yaşayan *Muhyeddin Abdal*'a âid olduğu anlaşılıyor. Fakat mühim bir kısmını da bu şair vücuda getirmiştir. *Abdal*'ın birkaç manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Yana yana gelmeyenin
Dost demek nesine gerek
Rümûzunu bilmeyenin
Dost demek nesine gerek

Gerçek ere yetmeyenin
Pir eteğin tutmayanın
İkrârını gütmeyenin
Dost demek nesine gerek

Sınığın alup satanın
Bire ikilik katanın
Oynayup ötemeyenin
Dost demek nesine gerek

Gönlünde kibir tutanın
Birliğe yetemiyenin
Seğirdüp yitemeyenin
Dost demek nesine gerek

Abdal der akamayanın
Sefillik çekemiyenin
Yıktığın yapamıyanın
Dost demek nesine gerek

— 2 —

Bülbül olsam gül dalında şakırım
Öz bağımda biten gül neme yetmez
Süleymanım kuş dilinden okurum
Bana ta'lîm olan dil neme yetmez

Derviş oldum pîr eteğin tutarım
Hak'ka doğru çekilüdür katarım
Baykuş gibi garib garib öterim
Issız vîrâneler çöl neme yetmez

Aşk kitabın ele aldım yazarım
Yolum Hak'ka doğru meylim nazarım
Neme gerek dağı taşı gezerim
Karşıda görünen yol neme yetmez

Dünyanın ötesi neden ma'lûmdur
Anın asılına iren âlimdir
Az yaşa çok yaşa sonu ölümdür
Bir hırka bir şal bir çul neme yetmez

Abdal'ın sırrına kimseler ermez
Tevekkül malını irteye koymaz
Kişi kısmetinden ziyade yemez
Bana kısmet olan mal neme yetmez

— 3 —

Bin bir kelâmın başında
Kanlı gönül öldürendir
Evliyânın nefesinde
Kanlı gönül öldürendir

Garibin gözü yaşlıdır
Âşıkın bağrı başlıdır
Âdem öldüren suçludur
Kanlı gönül öldürendir

Câhilin sözü ağudur
Gönül evini dağıdur
Hak Taalânın evidür
Kanlı gönül öldürendir

Başından gitmesün kada (1)
Yatak bulmasun sinde de
O dünyâda bu dünyâda
Kanlı gönül öldürendir

Abdal der kendi hâlinde
Ne gelse söyler dilinde
Muhammed Ali yolunda
Kanlı gönül öldürendir

— 4 —

Hakîkatin kilidini
Açana gazi dediler
Bu yolda can ile baştan
Geçene gazi dediler

Mürşid inanmaz yalana
Rızk ile mâle kalana
Dost meydânında ölene
Koçana gazi dediler

(1) Kaza yerine.

Geç gel rızk ile mâlinden
Nişan göster öz hâlinden
Aşk kadehin dost elinden
İçene gazi dediler

Al kırmızıyla donunu
Muhammed sakla dinini
İmâm yolunda kanını
Saçana gazi dediler

Bir haber diyeyim sana
İşit sözüm inan bana
Abdal eder dosttan yana
Göçene gazi dediler

ABDAL OĞLAN

XVII nci asırda yaşadığını tahmin ettiğimiz Bektâşî şairlerindendir. Millet Kütüphanesindeki bir mecmuada (No: 723) bir nefesine tesadüf ettiğimiz bu şairin başka hiçbir manzumesine henüz rastlamadık. Mezkûr nefesi dercetmekle iktifa ediyorum:

Meydana giren yazılar
Canım şunları öziler
Dinim imanım gaziler
Hû gerçekler demine hû

Âşık olan âvâredir
Yüreği pâre pâredir
Yalanın yüzü karedir
Hû gerçekler demine hû

Pîrim neslidürür Ali
Ol gösterir doğru yolu
Ezel dedik Hak'ka beli
Hû gerçekler demine hû

Fenâ dünya böyle kalmaz
Âb-ı hayât içen ölmez
Yalan bunda nasîb olmaz
Hû gerçekler demine hû

Kalmaz fenâ dünyâ böyle
Gir âşık deryâyı boyla
Söyle *Abdal Oğlan* söyle
Hû gerçekler demine hû

A H Û

XVII nci asırda yetişen Bektaşî şairlerindendir. Asıl adı *Ali*'dir. Diyarbakır'da doğdu. *Ali Emirî* merhum «Tezkire-i şuarâ-yi Âmid» de onun *Karaoğlu* namiyle şöhret kazandığını ve gayet güzel bir sese mâlik bulunduğunu söylüyor. İhtiyarlığında *Baba Âhû* lâkabiyle şöhret kazanmış bulunan bu şairin *Murad IV.* ve *Mehmed IV.* devirlerinde yaşadığını *Hammer* de bildirmektedir. Bir takım destan, koşma ve nefesler vücude getiren *Âhû*'nun XVII nci asırdan itibaren yazılan bazı mecmualarda şiirlerine de tesadüf edilmektedir. Bu maruf saz şairinin «Âşık musikisi» üslûbunda besteler de vücude getirdiğine muhakkak nazarıyla bakılabilir. Birkaç nefesini derce diyorum:

— 1 —

İkrar verdim dönmem Elest bezminden (1)
Verdiğim ikrarı imandan aldım
Başka seyran gördüm çeşmim neminden
Mahabbeti (2) ben ol seyrandan aldım

Nârü badü âbü hâkden halkoldum
Kendi kendim ana rahminde buldum
Devir (3) tamam oldu Dünyaya geldim
Bu ibret namesin cihandan aldım

Bildiğim unuttum eylerim feryat
Dert budur dil dönmez (4) isterim imdat
Tekrar ile talim etti bir üstat
Dersimi mektebi irfandan aldım

(1) Bezm-i Elest'den: Nüsha.
(2) Bu sohbeti: Nüsha.
(3) Müddet, yaprağı: Nüshalar.
(4) Hergiz: Nüsha.

Cangözü gafletten açıla düştü
İkilik birliği güç ile geçti
Hazinei hakka elim ulaştı
Leâl ü gevheri mercandan aldım (5)

Nefes sunup akla verdim pendimi
Uyandım gafletten çözdüm bendimi
Ol hâl ile teslim ettim kendimi
Sonra kendi kendim men andan aldım

Bu bir gizli sırdır (6) kimse duyamaz
Sofî aşkın (7) katarına uyamaz
Değme Zergerler hoş baha (8) koyamaz
Bu dürr-i yektayı ummandan aldım

Dünyadan el çektim erkândır işim (9)
Çeşm-i pürhunumdan akıttım yaşım
Pirlere hediye eyledim başım
Ol yeşil bayrağı Selmandan aldım

Acep görünmezler (10) bilmem nerdedir
Gerçeklere ayan bize perdedir
Esrarı hakikat (11) gizli yerdedir
Hakikati Şahımerdandan aldım

Âlem baştan başa bir seyrangâhtır
Gir gönül şehrine gör ne dergâhtır
Bu bir gizli sırdır kudretullahtır
Yazılı defteri divandan aldım

---

(5) Lâ'l ü gevher kân-ı mercandan aldım: Nüsha.
(6) İştir: Nüsha.
(7) Ehl-i aşkın: Nüsha.
(8) Değme gevherleri hurca: Nüsha.
(9) Gör ki bu âlemde aşka telâşım: Nüsha.
(10) Mahabbet görünmez: Nüsha.
(11) Mahabbet esrârı: Nüsha.

Çalış bu girdabın çık karasına
Dermanı bulasın dil beresine (12)
Merhem emolur mu (13) aşk yarasına
Bu ilmi hikmeti Lokmandan aldım

Hakikat sözüne hile katmazam
Her kişiye sırrı (14) beyan etmezem
Bilinmeyen yerde cevher satmazam
Ben bu nasihati bir candan aldım

Gerçi hata ile isyanım çoktur
Kalbimde benliğin eseri yoktur
Zebur Tevrat İncil dört kitap haktır
Ledünnü âyet-i Kur'andan aldım

Şeriat sancağı geldi dikildi
Marifet yoluna nurlar döküldü
Hayır himmet (15) oldu gülbank çekildi
Tarikat kemendin erkândan aldım

Marifet (16) yolunda gör savaşımı
Gözümden akıttım kanlı yaşımı
Pirler meydanına (17) koydum başımı
İcazet verdiler meydandan aldım

Mûsaya tecelli göründü Tûrda
Mestedip aklını şaşırdı (18) nurda
Enelhak sırrını görüp Mansurda
Hakikat kemendin gerdandan aldım

---

(12) Derman da sırr olmuş derd arasına: Nüsha.
(13) Merhem em olur mu: Nüsha.
(14) Her kişiye sır: Nüsha.
(15) Hayra niyyet: Nüsha.
(16) Hakîkat: Nüsha.
(17) Pirlere hediye: Nüsha.
(18) Götürdü: Nüsha.

Eğnime giymişim köhne abayı
Anınçün severiz Âl-i abâ'yı (19)
Kimden aldım dersen bu vesâyâyı
İsmail'e inen kurbandan aldım

Gel düşünme akla sığmaz bu ilim
Bir ulu dergâha uğradı yolum
Kudret haznesinin miftahı dilim
Bilmeyenler sanır dükkândan aldım

Müminlerin elde olur beratı (20)
Mümin olan anda bulur necatı
Miraçtan indirdi savm u salâtı
Hak budur (21) Hazreti Kur'ândan aldım

Âhû'yum utandım (22) kendi sözümden
Mestolup türaba düştüm özümden
Kanlı yaşlar akar oldu gözümden
Macerayı çeşmi giryandan aldım

— 2 —

Dilim kalem kalbim defter yazarım
Mahabbet bahrine dalaldan beri
Leylâm deyüp kan ağlayup gezerim
Mecnûn olub aşka uyaldan beri

Çıkınca mi'râca Hazret-i sultan
Diledi ümmetin Hudâ'dan heman
Nûr ile gark oldu cümle bu cihan
Hak ana Resûlüm deyelden beri

(19) Ezelden severiz biz Murtezâ'yı: Nüsha.
(20) Mü'minin elinde budur berâtı: Nüsha.
(21) Bilür: Nüsha.
(22) Unutmam: Nüsha.

Gel ey zâhid atma kendini dâma
Kerâmet bizdedir şükür Hudâ'ma
Ve lekad Kerremnâ benî âdeme
Saâdet tacını giyelden beri

Mahlâsım *Âhû*'dur ismim *Ali*'dir
Sanma derûnumda dünyâ mâlidir
Şükür kalbim îman ile doludur
Kendi noksânımı bilelden beri

— 3 —

Turnam size seyyâh vermiş Murtezâ
Nazlı nazlı söyler Horasan deyu
Ehl-i beyt'e cânın eylemiş fedâ
Nazlı nazlı söyler Horasan deyu

Biri rehber olmuş mürşide gider
Sözünce semâın âşikâr eder
Muhammed Ali'nin erkânın güder
Nazlı nazlı söyler Horasan deyu

Şâhımın kuvveti her yüzde belli
Cemâli gülşenin açılur gülü
Erenler bülbülü tatlıdır dili
Nazlı nazlı söyler Horasan deyu

Âhû Dede'm eder turnamdır âhû
Dünyânın evveli âhırı bir hû
Vird edinmiş turnam dilinde yâ hû
Nazlı nazlı söyler Horasan deyu

BEDRÎ

XVII nci asırda yaşadığı tahmin olunan Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Fakat aynı asırda yazılmış bir mecmuada onun Bektaşîleri medh eden bir manzumesine tesadüf olunmaktadır. Bu şi'ri aynen dercetmekle iktifa ediyorum:

— Murabba' —

Fakr-ı halde ey dil âbâdî kılan Bektaşidir
Hırkapûş olmuş velîkin kâm alan Bektâşidir
Ziynet-i dünyâyı terk idüp abâpûş oldular
Nâr-ı aşkullaha yanub yakılan Bektâşidir

Var mıdır dirsen haberdar bu oyundan cüz'ice
Oynadır hem dahi oynar çok oyunbazdır hoca
Oynananlardan oyundur âlem oynar böylece
Oynadır hem dahi oynar oynayan Bektâşidir

Her harâbâtı yüzünden görseler dirler velî
Hiç demezler sâhib-i Hünkâr Hacı Bektaş Velî
Mazhar-ı sırr-ı hakîkat andadır sırr-ı Ali
Sırrı sırr eyler bu dem sır saklayan Bektâşidir

Sakınub ta'n etme cânâ dervişe eyle hazer
Kalbinin her gûşesinde sırr-ı feyzullah gezer
Sırr-ı esrâra haberdar var mıdır dersen eğer
Bâtını Leylâ içün Mecnûn olan Bektâşidir

Nutk-ı pirden eyneam gûş eyle cânâ sen de bil
Taş atan bizdendir ammâ attıran bizden değil
Bedrî ta'n ider seni âlem sakın olma melil
Sen bilirsin bahr-i ummâna dalan Bektâşidir

CÂFEROĞLU

XVII nci asırda yaşadığı kuvvetle tahmin olunan Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında hiçbir malûmata sahib değiliz. XVII nci asırda yazıldığı muhakkak olan bazı mecmualarda bazı nefeslerine tesadüf edilmektedir. İki manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Bu anasır dört güruhtur
Dördünden biridir İnsan
Bu sırrı duyan âriftir
Hep değil yarıdır İnsan

Kimse vardır yola gelmez
Öğüt versen öğüt almaz
İkrarsızda iman olmaz
Nutkunun eridir İnsan

Mevlâm adın kendi kodu
Adına Âdemsin dedi
Âdemi melekler yudu
Pâktir hem arıdır İnsan

Câferoğlu yoldan azma
Sakın yanlış fikir düzme
Rabbini yabanda sezme
Mevlânın sırrıdır İnsan

— 2 —

Hakikat kapusun açtık
Söyleriz sırdan içeru
On sekiz bin perde geçtik
Girdik bir şardan içeru

Ne aceb yaratmış Mennan
Çevresinde bütün cihan
Ol şehrin içinde nihan
Yar bulduk yardan içeru

Şehr içinde şâhı bile
Dînin kıblegâhı bile
Üç dürlü musâhib ile
Gark olduk nurdan içeru

Niceler bu sırra ermez
Ârif bilür deyü vermez
Âlem halkı bizi görmez
Sırr olduk sırdan içeru

Bir acâyib şehre yettik
Aşkın deryâsına battık
Cennet bağçesin seyr ettik
Baktık dîdardan içeru

Çalab'ın visâli zattır
Bu sırrı bilmeyen mattır
Şöyle acâyip kudrettir
Gönüller sırdan içeru

Ca'feroğlu arttı derdim
Hak söylerim Hak'dır virdim
Her kez Hak'kı hâzır gördüm
Sıdk ile erden içeru

DERVİŞ MEHMED

XVII nci asır Bektaşî şairlerindendir. *Mehmed, Kul Mehmed, Derviş Mehmed, Sultan Mehmed* gibi mahlâslarla nefesler vücude getiren bu şairin XVII nci asır sonlarından itibaren yazılmağa başlanan mecmualarda şiirlerine rastlamaktayız. Saz şairi *Kul Mehmed*'den başka bir şahsiyet olduğu kuvvetle tahmin edilebilen bu şairin bazı manzumelerini dercediyorum:

— 1 —

Niyazım var Muhammedle Aliye
Cümle günahıma İmamlar medet
Bağışla suçunu bu günahkârın
Cümle günahıma İmamlar medet

Ağu kattılar Şah Hasan'ın payına
Lânet indi Muaviye soyuna
İmamı Hüseyn'in yüzü suyuna
Cümle günahıma İmamlar medet

Zeynel'âbidindir benim penahım
İmam Bâkır kalb evinde mihmanım
Ol İmam Câfer'dir efendim benim
Cümle günahıma İmamlar medet

On iki İmama niyaz eylerim
Hasan Askerîye hâlim söylerim
Muhammed Mehdîye tamam eylerim
Cümle günahıma İmamlar medet

Miraçta oturan ol Fahrı Ahmed
Yardım eyle bize çektirme zahmet
Muhammed Aliye eylerim minnet
Cümle günahıma İmamlar medet

Mehemmed'im zikreylerim erleri
Beyan eylediniz gizli sırları
Rûm erleri Horasanın pirleri
Cümle günahıma İmamlar medet

— 2 —

Kalktı Horasan'dan sökün eyledi
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle
Erleri kendine akın eyledi
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle

Güvercin donuna girdin de geldin
Altındaki postu aldın da geldin
. . . . . .
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle

Darı çaç üstünde namaz kıldıran
Erliğin cümle âleme bildiren
Nûru ile şu cihânı dolduran
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdad eyle

Doksan günlük yola kuşlukta geldin
Nice çâresize çâre eriştin
Otuz altı bin er gözünü açtın
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle

Âdet olsun deyu sığırı güttün
Sarının öküzün kurda yedirdin
. . . . ettin taşı söylettin
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle

Pâdişahlar pâdişahı sen oldun
Urum'un içinde sen sultân oldun
Mü'minlerin kıblegâhı sen oldun
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle

Sultan Mehemmed'im severim seni
Sensin mü'minlerin desti dâmeni
Şefâat ıssı ol mürüvvet kânı
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle

— 3 —

Allâh medet yâ Muhammed yâ Ali
Bizi dergâhından mahrum eyleme
Pirim Hünkâr Hacı Bektaşı Veli
Bizi dergâhından mahrum eyleme

Âdem Safiyullah atam hakkiçün
Muhammed Mustafa Hatem hakkiçün
Eyyuba sürdüğün sitem hakkiçün
Bizi dergâhından mahrum eyleme

Hasanın aşkına kılarım zarı
Hüseyindir dinimizin serveri
Âlemler canısın Cenabı Bâri
Bizi dergâhından mahrum eyleme

Zeynelin canına kıldılar cefa
Muhammed Bâkırdır sırrı Mürteza
İmam Câfer Kâzım Mûsayı Rıza
Bizi dergâhından mahrum eyleme

Mehemmed'im eder hey ganî kadir
Takî Nakî Askerî Rahmân'ımdır
Muhammed Mehdi'ye niyazım budur
Bizi dergâhından mahrum eyleme

— 4 —

Nasrunminallahın lûtfu dokuna
Ve fethün karibe el'ihsan indi
Veçhinde Kurânı azîm okuna
Hakkında surei Errahman indi

Yüz yiğirmi dört bin peygamber haktır
Anların ervahı ezelden pâktir
İllâ Muhammedin menendi yoktur
İncil, Zebur, Tevrat, Kaf Kur'ân indi

Yüz dört kitap indi gayettir kamu
Bir elif halketti cim ile mimi
Bunca ilimlerin hatmi tamamı
Üç İhlâsı Şeriften Elhamd indi

Hak Resulüne eyledi inayet
Yine bugününde eyledi imdat
Âhır nebi ile eyledi irşat
İptida şanına Eliflâm indi

Mehemmed'im eder ol nazar kimde
Herşeyde var amma illâ âdemde
Velekadkerremna dediği demde
Akıl, ilim, kelâm küllü kân indi

— 5 —

Hayber kapusun açarsın
Yâ Muhammed yâ Ali
Kul günâhından geçersin
Yâ Muhammed yâ Ali

Hak Taâlâ habîbisin
Mü'minlerin rehberisin
Sen cümlenin ma'bûdusun
Yâ Muhammed yâ Ali

Sen cümlenin ma'bûdusun
Düşenin elin alırsın
Hâlimizi sen bilirsin
Yâ Muhammed yâ Ali

Hâlimiz sana ayandır
Bizi nûruna boyandır
Koma gafletten uyandır
Yâ Muhammed yâ Ali

Aşkına su gibi akan
Âşıkın sinesin yakan
İrfanda gül gibi kokan
Yâ Muhammed yâ Ali

Sensin Hayder'in hâcesi
Sevenin kadir gecesi
Hasan Hüseyn'in dedesi
Yâ Muhammed yâ Ali

Zeynel'e zindanda yoldaş
Mü'min yoluna koydu baş
Sana şek getüren kallâş
Yâ Muhammed yâ Ali

Bâkır'a çektirdin cefâ
Cefâ ana oldu safâ
Melekler durdu saf safa
Yâ Muhammed yâ Ali

Câfer'in gülünü deren
Takî'nin gönlüne giren
Hep münkirdir sana uran
Yâ Muhammed yâ Ali

Ol Rızâ'ya gösterdin yol
Kâzım Mûsâ var sana kul
Ümmetine keremin bol
Yâ Muhammed yâ Ali

Ümmete edersin kerem
Takî Nakî yola irfan
Yolun doğrusun gösteren
Yâ Muhammed yâ Ali

Bizi ayırma yolundan
Bülbül ayrılmaz gülünden
Asker, Mehdî katârından
Yâ Muhammed yâ Ali

Derviş Mehmed'im zikr eder
Hak'kın bin bir ismin ezber
Bir adı Hayder-i Kerrar
Yâ Muhammed yâ Ali

— 6 —

Cümle işler malûm ol efendime
Nice türlü türlü iş etti gönül
Ne deliyim, ne sarhoşum, ne ayık
Divane mecnunum cuş etti gönül

Viranım ezelde mâmur kûyidim
Cümle bet eşlikte ben de çok idim
Bir zamanlar akıl başta yok idim
Aklımı başıma düş etti gönül

Hep melekler el kaldırmış duada
Ciğerciğim kavurdular tavada
Bir zamanlar gezer idik havada
Yere türab edip düş etti gönül (1)

(1) «Gönül düş emrini verdi» demek istiyor.

Hakikat meyinden içenler kanar
Doğrusun söylesem el beni kınar
Âşık olanların yüzleri solar
Derdim üç dört idi beş etti gönül

Derviş Mehemmed'im şimdi zamanda
Mahlûk anın için kaldı gümanda
Nice zalimler çekmiş kemende
Âkili cümleye baş etti gönül

— 7 —

Bir mi bin mi bu kubbenin kapusu
Deyen bilmez bilen demez ne seyran
Nur mu sır mı o uçmağın yapusu
Deyen bilmez bileen demez ne seyran

Kulu içün halk eyledi cenneti
Anların kimseye yoktur minneti
Ali ile Muhammed'in sünneti
Deyen bilmez bilen demez ne seyran

Yaratmıştır on sekiz bin âlemi
Cebrâil arşdan indirdi kelâmı
Dört kitabın yazıldığı kalemi
Deyen bilmez bilen demez ne seyran

Hak aşkına sadâ eden sâkiyi
İns ü cinne sadâ veren makiyi
Arş yüzünde nişan duran ikiyi
Deyen bilmez bilen demez ne seyran

Derviş Mehemmed'im şemsî çırağı
Her kes bilür bu dünyâda gereği
Hak Taâlâ eğlendiği durağı
Deyen bilmez bilen demez ne seyran

— 8 —

Her sabah her sabah hânın dağılır
Ver benim murâdım İmâm-ı Hüseyn
Âşık bülbüllerin boynu bükülür
Ver benim murâdım İmâm-ı Hüseyn

Yaslanayım eşiğine durayım
Görmediğim yeri göster göreyim
Senden gayrı kim var kime varayım
Ver benim murâdım İmâm-ı Hüseyn

Garîbim türbene geldim ey kerîm
Gümansız şübhesiz seni severim
Sâilim kapunda boynum eğerim
Ver benim murâdım İmâm-ı Hüseyn

Seni seven âşık dîvâne olur
Arar Hak'kı kendi özünde bulur
Yaşını silmeğe kapuna gelür
Ver benim murâdım İmâm-ı Hüseyn

İkrâr ehli olan ikrârın bulur
Ali'yi sevenler çığıra gelür
Derviş Mehemmed'in sana yalvarır
Ver benim murâdım İmâm-ı Hüseyn

— 9 —

Gerçek olan yolun evvelin izler
Eğer yolcu isen yol kâmil ister
Kişi ne söylerse ne acep söyler
İrfan tanıştığı dil kâmil ister

Sofî olan neyler benliği kini
Farkeyle özünü kendini tanı
Terziye verirler biçmeğe seni
Senin de tuttuğun el kâmil ister

Şeriat bâbında hizmettir karar
Mürşit talibinin günahın sorar
Kâmil talip tarikatte bikarar
Marifette hizmet kul kâmil ister

Âr edenler bu meydana gelemez
Özü sudan olan cennet göremez
Kul ham ise hakikate eremez
Bülbüle cevretme gül kâmil ister

Sultan Mehemmed'im meyil katılır
Varır gider Hak katında satılır
Servetler bağlanır yükler tutulur
Varıp duracağın han kâmil ister

— 10 —

Hak nasîb eylese görsem yüzünü
Canım arzuladığ- sâhib Mehdî'dir
Ayağı tozuna sürsem yüzümü
Erenler sultânı sâhib Mehdî'dir

Mü'min olan kardaş onu arzular
Tarîkat erkânın dâimâ gizler
İnşallah cemâlin görür bu gözler
Bu vaktin sâhibi sâhib Mehdî'dir

Selâm olsun bizden ol Ganî Şâh'a
Cemâli gül olan Şems ile mâha
İnşaallah bir gün gelir dergâha
Keremin sâhibi sâhib Mehdî'dir

Vaktin kutbu gelse Zülfikar salsa
Yezîd'in neslini bir tamam kırsa
Yetişmez şâhıma yüz bin er olsa
Kılıcın sâhibi sâhib Mehdî'dir

Kul Mehemmed eder bizâr olmuşum
Gezdiğim yerlerde dîdar bulmuşum
Îsâ gelir deye nazar kılmışım
Evliyânın kulu sâhib Mehdî'dir

— 11 —

Yattım bir dağda uyudum
Eriş pîrim Ali eriş
Beni kimse kaldırmadı
Eriş pîrim Ali eriş

Atın binüp doldurmadın
Döğüb söğüb kaldırmadın
Kim olduğun bildirmedin
Eriş pîrim Ali eriş

Atı var öğeyik donlu
Eğeri şiddetli şanlı
Yemek yemez kendi canlı
Eriş pîrim Ali eriş

Elinde kamçısı yeşil
Cümle âlemi dolaşır
Çâre deyene ulaşır
Eriş pîrim Ali eriş

Kul Mehmed'im nolamadım
Yollarında ölemedim
Kim olduğun bilemedim
Eriş pîrim Ali eriş

FAKİR EDNÂ

XVII nci asrın ilk yarısında yaşadığını tahmin ettiğimiz kızılbaş şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değilim. Fakat her yazdığı nefesin son bendinde *Hatayî*'den hürmetle bahsettiğine bakılırsa bu meşhur hükümdara mensub bir kızılbaşa intisabı olduğu kuvvetle söylenilebilir. *Hatayî*'ye yetişmediğini, bununla beraber ona yetişenlerle görüştüğünü de tahmin edebiliriz.

XVII nci asır içinde yazılmış bazı mecmualarda manzumelerine rastlanan *Fakir Ednâ*'nın bazı nefeslerini derce-diyorum:

— 1 —

Allah meded yâ Muhammed yâ Ali
Günahkârım günâhımı bağışla
İmâm-ı Hüseyin Bektaş-ı Velî
Günahkârım günâhımı bağışla

Halil'in nârını çemen eyleyen
Münkirin gönlünü güman eyleyen
Doksan bin kâfiri îmân eyleyen
Günahkârım günâhımı bağışla

Hazret-i Üveys'in nikabın veren
Serdar Muhammed'in yolunda duran
Bin bir kelâm Hazret-i Musa'dan soran
Günahkârım günâhımı bağışla

İmam Hasan'la serin ele alan
İmam Hüseyin'le nur şehîd olan
Zeynel'in zindanda pâyine gelen
Günahkârım günâhımı bağışla

İmam Bâkır kazanında sırr olan
On iki buyruğu Câfer'e salan
On hâtemi birinde tamam kılan
Günahkârım günâhımı bağışla

Musa Kâzım'ın Rızâ'la pazarı
İsm-i a'zam okur kılar gazâyı
Yer yok iken gök yok iken ezelî
Günahkârım günâhımı bağışla

Kün deyüb cihânın binâsın kuran
Eyyub'u unulmaz derdlere salan
Takî Nakî Askerî'ye yâr olan
Günahkârım günâhımı bağışla

Eyyub'un kurdunu döküb sağ eden
Harman çöpünü ifrite bağ eden
Mi'racda ol Muhammed'e car eden
Günahkârım günâhımı bağışla

Bu *Fakir Edna*'ya sevdâyı kılan
Üstâdım Hatâyî dersini alan
Bunda kalanların carına gelen
Günahkârım günâhımı bağışla

— 2 —

Sabah erden vardım Seyyid Baba'ya
Yüzüm sürdüm şehirlerin başına
Dolandım tecellî kıldım dergâha
Vardım düştüm sancağının başına

Bir ismi Hayder'dir bir ismi Ali
Sancağı cennette geldi bu veli
Hak nazar eyledi doldu bir dolu
Canım kurban kadeh sunan eline

Ol Sultan Saçlı'yı yanına aldı
İsteyen kulların murâdın verdi
Kızıl elma'ya dek kâfiri kırdı
Yüz sürerek günbedinin taşına

Leşker-i abdala çıkıyor eli
Kimsenin kalmadı kendiye dili
İmam Hüseyn ile Bektaş-ı Veli
Cnım kurban beratına işine

Kara Pirbat Âl-i abâ yârıdır
Koca leşker günahları arıdır
Sultan ağu can cümlenin pîridir
Yüz sürelim eşiğine başına

Sefil Ednâ'm der ki bâbına varsam
Yeşil sancağına yüzümü sürsem
Ölmeden gözümü açsam da görsem
Gör üstâdım Hatâyî'nin işine

— 3 —

Çok günah işledim senin katında
Eriş Şâh-ı Merdan sen imdâd eyle
Kul daralmayınca Hızır yetişmez
Yetiş Hızır Nebî sen imdâd eyle

Yalvarması boynumuza farz oldu
Edeb erkân mü'minlere arz oldu
Mü'minin secdesi Hak niyâz oldu
Yetiş Hızır Nebî sen imdâd eyle

Kim kaildir mahşer- kalan da'vâya
Şah Hasan'a ağu verdi Muâviye
İmam Hüseyn mürvet eyle cânıma
Yetiş Hızır Nebî sen imdâd eylee

Zeynel'i zindana atan o soydur
Muhammed Bâkır'a verilen paydır
İmam Câ'fer erkânı kadim yoldur
Yetiş Hızır Nebî sen imdâd eyle

Musa Kâzım ile salâyı veren
İmam Rıza ile mescide giren
Taki ile Naki carına gelen
Yetiş Hızır Nebî sen imdad eyle.

Askerî'nin askerine katılan
Kul olub Belh, Buhârâ'da satılan
Çöl Kûfe şehrinde nâra atılan
Yetiş Hızır Nebî sen imdâd eyle

Kırkların cemine berâber gelen
Server Muhammed'in bacını alan
Sancağını çeküb Zülfikar çalan
Yetiş Hızır Nebî sen imdâd eyle

Fakir Ednâ'm der ki bu sırra eren
Üstadım Hatâyî dârına duran
Tamuda yanar mı nûrunu gören
Yetiş Hızır Nebi sen imdâd eyle

— 4 —

Her gördüğne meyil katma
Sabr eyle gönül sabr eyle
İrmediğin yere yetme
Sabr eyle gönül sabr eyle

Sakın doğru yoldan şaşma
El atına binüb aşma
Kılağuzsuz belden aşma
Sabr eyle gönül sabr eyle

Saburdur farz ile sünnet
Sabırın makamı cennet

Saburdur Ali Muhammed
Sabr eyle gönül sabr eyle

Her iş makamını bulur
Sabırla koruk helv-olur
Sabır baş- selâmet gelür
Sabr eyle gönül sabr eyle

Lâilâheillâllâhdır adı
Bir ismini sabır kodu
Kırklar bir üzümden kandı
Sabr eyle gönül sabr eyle

Fakir Ednâ'm bu ne dalga
Sakın sabrı elden koma
Üstâd Hatâyî'den kalma
Sabr eyle gönül sabr eyle

— 5 —

Çıkıncanız . . . . . yıllardan
Görünür leşker abdal elleri yine
Esinceniz bâd-i sabâ yelleri
İrganur yârimin telleri yine

Oturmuş tahtına cihânı gözler
Mehtab nikabında görünür yüzler
Çok olur âşıka engelden sözler
Açılur firdevsin gülleri yine

Mâhitabdır kaşlarının arası
Lâmelif okunur Elhamd sûresi
Bin bir âyet ism-i a'zam duâsı
Lebi sükker ezer dilleri yine

Kaşlarında mim duâsı yazılur
İkrârından dönen Hak'dan üzülür
Ol hesablar Hak katında çözülür
Orada sorarlar halleri yine

Gam ile yuğrulmuş vücûdum şehri
Lûtfu kime ise anadır kahrı
Dostun bâdesidir ağusu zehri
Ayrılmaz gönlümün dumanı yine

Fakir Ednâ'm okumuşum ağından
Üstâdım Hatâyî firdevs bağından
Cihânı seyr eder yolun sağından
Solmuş âb-ı zemzem gülleri yine

— 6 —

Muradlar verici ol Gani Settar
Verdi murâdımı elhamdülillâh
Ali Muhammed'dir Muhammed Ali
Gördüm bir elmadır elhamdülillâh

Ali Muhammed'dir Muhammed Ali
Anlar kurdu doğru erkânı yolu
Tarîkat ilimdir ma'rifet gülü
Erdim hakîkate elhamdülillâh

Tarîkat de ma'rifete yâr oldu
Yedi kudret deryâsı da sır oldu
Cebrâil rehberdi Ali pîr oldu
Erdim o dîdâra elhamdülillâh

Şerîati dahi yeni yaptılar
Yetmiş iki millet ana taptılar
Bir kale var yetmiş üçe yaptılar
Kerpiçi nurdandır Elhamdülillâh

Ol kaleye giremedi lâdenler
İmamlar nesline buğuz edenler
Dünyâda eliyle ağu yudanlar
Anlar dîdar görmez vallah u billâh

Arşullahda yedi kapu açıldı
Hak'kın rahmeti kullara saçıldı
Mü'minlere hulle donu biçildi
Geydim libâsından elhamdülillâh.

Fakir Ednâ'm bu mâ'nâyı seçmeli
Üstâdım Hatâyî konub göçmeli
Âşık olan bu doludan içmeli
Kandım cür'asından elhamdülillâh

— 7 —

Selman Ali ile hesab görünce
Elinde bir deste gülüdür Hayder
Zühre yıldızı da kırk bin yıl evvel
Alınında balkır nûrudur Hayder

Ârifler şu cihânı eledi seçti
Yüzünü görenler dünyâdan geçti
On iki âşık da meyinden içti
Kudret bağçesinin (1) gülüdür Hayder

Âşık mıdır dürlü bâde içmeyen
Ârif metâına bahâ biçmeyen
Tâlib midir kıl köprüsün geçmeyen
İsm-i Şah tâlibin yoludur Hayder

Üç isimde âşıklara verdiler
Altı aya hesâbını gördüler
Dört isimde murâdına erdiler
Yedinci kapunun gülüdür Hayder

Yapılmıştır yedi damın kapusu
Açılmıştır sekiz uçmak kapusu
On iki imam on dört ma'sum pak hepsi
Ol cümlesinden uludur Hayder

(1) Âleminin: Nüsha.

Fakir Ednâ'm bu ma'nâlar yazılmaz
Divid olmayınca kalem düzülmez
Maya olmasa mürekkeb ezilmez
Üstâd Hatâyî'nin elidir Hayder

— 8 —

Deli gönül gussalanub gam yeme
İnşallah dumanım yer koca leşker
Gönül intizardır her dem yoluna
Bize hayırlısın ver koca leşker

Koca leşker sen kırkların birisin
Kırkların birine neşter ursun
Selman Faris'dedir kanın görürsün
Bir damla kan geldi al koca leşker

Selman geldi şeydallahdan yarsalar
Şeydallahın bir araya koysalar
Bir üzüm dânesi vardır ezseler
Ezen el senindir er yüce leşker

Engür ezdi ol kırklara içirdi
Kanad verdi pervâneye uçurdu
Üryan biryan etti dâra geçürdü
Anlara bir himmet kıl koca leşker

Koca leşker seher yerde oturur
Fırat suyu bâd-i sabâ getürür
Cümle erenlere gülbang yetürür
Cümlenin murâdın ver koca leşker

Sultan Ağu cana çıkıyor başı
Nice erler vardır yâreni eşi
Seyd İsmail Seyyid Halil sırdaşı
Tâze fîdan bitti gül koca leşker

Fakir Ednâ'm eder çağlasam aksam
Furat suyu gibi yüzüne baksam
Üstâdım Hatâyî'den çıksam
Dilerim murâdım ver koca leşker

— 9 —

Aşkın deryâsından içüp mest olan
Kanan bilür kanmayanlar ne bilür
Biryân olub aşk nârına yanmayan
Yanan bilür yanmayanlar ne bilür

Aşkın bâdesinden içüp kanmayan
Var malını Hak yoluna koymayan
Dünyâsını Ahretine saymayan
Sayan bilür saymayanlar ne bilür

Aşkın bâdesinden içen mest olur
Allah bir Muhammed Ali dost olur
Pîr elinden bâde içen üst (1) olur
Kanan bilür kanmayanlar ne bilür

Kim dinledi çerh semânın sesini
Ârifler bilür gevherin hasını
On iki imamların da yasını
Giren bilür girmeyenler ne bilür

Her dem vahdetimiz bahar bağ olur
Solmaz güllerimiz dâim sağ olur
Mahabbetin yayığında yağ olur
Yiyen bilür yemiyenler ne bilür

Fakir Ednâ'm duy ma'nânın aslını
İmam Ca'fer buyruğunun dersini
Üstadım Hatâ'nın (2) hub nefesini
Alan bilür almayanlar ne bilür

(1) Usta: Nüsha.
(2) Hatâyî'nin yerine.

— 10 —

Gönül arzû kıldı yüzün görmeye
Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet
İster senden bir klağuz almağa
Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

Alçağı yücesi sana görünür
Gönül düşmüş peşinize sürünür
Her ne günah dersen bende bulunur
Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

Dayanmalı ol Sultanın nazına
Yüz sürelim ayağının tozuna
Sevdiğin nikabın almış yüzüne
Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

Makamınız imamların makamı
Kerbelâ'da akar şehidler kanı
Hasan Hüseyn Fatma Ana'nın canı
Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

İmam Zeynel paralandı bölündü
Muhammed Bâkır'a secde kılındı
Ca'fer-i Sâdıkdan yâdiğâr kaldı
Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

Önce senin müşkilini kandıran
Ayağını od'a sokub yandıran
Mûsâ-yi Kâzım'a secde kıldıran
Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

O cihâna bu cihâna sır geldin
Takî Nakî Askerî'ye gül geldin
Mehdî Resûl ile Zülfikar çaldın
Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

Fakir Ednâ'm yanar kendi başını
Yemen'de seyr ettim ter savaşını

Üstadım Hatâ'nın sır kardeşini
Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

— 11 —

Yüzünü türâba sürmüş gideyi
Çağlar sular İmam Hüseyin deyu
Gece gündüz arzulamış gideyi
Ağlaşırlar İmam Hüseyin deyu

Gece gündüz arzulamış gideyi
Dolap su vermeğe figan ideyi
İmamların ismini vird edeyi
İnler dolap İmam Hüseyin deyu

Hesap eyle baharını yazını
Fark edegör ördeğini kazını
Dinleyin turnanın ter avazını
Çığrışurlar İmam Hüseyin deyu

Katarlanmış birbirini yederler
Çığrışurlar Kerbelâ'ya giderler
İmam İmam deyu nevha ederler
Ağlaşırlar İmam Hüseyin deyu

İmamlar da Kerbelâ'da yatarlar
İmam Ali Şah Abbas'a yeterler
Kerbelâ çölünde samah tutarlar
Çığrışurlar İmam Hüseyin deyu

İmamların yasın biz de çekelim
Gözümüzden kanlı yaşlar dökelim
İmamlar yoluna serden geçelim
Ağlaşalım İmam Hüseyin deyu

Fakir Ednâ'm ağlamışım gülemem
Sel sel oldu çeşmim yaşım silemem
Üstâdım Hatâyî kimse bilemem
Ağlaşalım İmam Hüseyin deyu

İSMAİL

XVII nci asır Kızılbaş şairlerindendir. Hayatı hakkında bilgimiz yoktur. *Pertev Naili Boratav, «Pîr Sultan Abdal»* adlı eserinde bu şaire âid şu menkıbevî malûmatı vermektedir *(S. 42):*

Pîr Sultan'm evlâdından *İnce Mehmed* varmış; bunun Pir Sultan evlâdından olduğunu kabul etmemişler; o da Hacı Bektaş dergâhına gidip senet istemiş; vermişler. İşte bu hâdise üzerine *İnce Mehmed*'in müridi *İsmail* aşağıdaki manzumeyi söylemiştir:

Aradılar Pir Sultan'ın aslını
Görelim ki ne söyletir Yaradan
Dinleniz de şerh eyleyim vasfını
Zuhûr oldu Kâzım Mûsa Rızâ'dan

Evvel Ali yerin göğün binâsı
Kudret kandilinden çalınmış mayası
Kâzım atasıdır Rızâ dedesi
On iki İmam ile geldi sıradan

Şeyh Cüneyd'dir âşıkların atası
Yine Şah'tan Pîr Sultan'ın putası
Ummandır deryadır nurdur ötesi
Bilir misin kimdir nârı nûr eden

Hem Rızâ hem Hâşim hem Seyyid
Bir başında vardır hem Ebü Tâlib
Bektaş-ı Velî'de yazılı kayıd
İnanmayan haber alsın oradan

Seksen bin er Horasan'dan koptular
İmam-ı Rızâ'yı muhkem tuttular
Suluca kar - Öyük'te sohbet ettiler
Erler meşverette kaldı orada

Güvercin donunda havâdan indi
Darı çeçi üstünde namazın kıldı
Doksan bin evliyaya serçeşme oldu
Mevlâm kısmetlerin verdi orada

Uçurdular Pîr Sultan'ın kuşunu
Seyrangâh eyledi Yıldız başını
Hub gösterdi toprağını taşını
Mevlâm kısmetini verdi orada

Şah Yıldız dağında sema' eyledi
Bir ayak üstünde bin bir kelâm söyledi
İndi Banaz'ı hoş vatan eyledi
Hayli devr ü zaman geçti orada

Koca Şah Urum'a bir elma saldı
Dolandı Urum'u Banaz'a geldi
Pîr Sultan elmaya bir tekbir kıldı
İnsan taaccübde kaldı orada

Yüce gördü şehidliğin yolunu
Mansur gibi kabul kıldı dârını
Kokladı elmayı verdi serini
Hırkasını asılı koydu orada

Seksen bin er Horasan'dan zuhûru
Geldi Urum'a hatm eyledi zâhiri
Şeşper koltuğunda gitti âhırı
Dört yolun dördüne gitti orada

Halîfeler bir araya geldiler
Evlâd kimdir deye meşveret kıldılar
İnce Mehemmed'i şâha saldılar
On iki Şah'dan sened aldı orada

İsmâil'im ötesine ermezler
Evlâd olmayana senet vermezler
Senede mühüre itimad kılmazlar
Aradan kaldırmazlar zann ü gümânı

KÂMİLÎ

XVII nci asır divan şairlerindendir. Bektaşîliğe intisabı bulunduğunu, *Safavî*, tezkiresinde bildiriyor. Hayatı hakkında etraflı malûmata sahib değiliz. Asıl adının *Ahmed* olduğunu, Manisa'da dünyaya geldiğini ve hayatını seyahatle geçirdiğini aynı menbadan öğreniyoruz. 1068 (M. 1657) de Bursa'da vefat eden bu şairin Bektaşîliği terennüm eden hiçbir manzumesine tesadüf edemedim.

KASİMÎ

XVII nci asırdan itibaren yazılmağa başlanan bir takım mecmualarda mahdud bazı şiirlerine tesadüf edilen bir Bektaşi şairidir. Hayatına dair hiçbir malûmat elde edemedim. İki manzumesini dercetmekle iktifa ediyorum:

— 1 —

— Seyyid Ali Sultan hakkında Medhîye —

Ma'den-i nûr-i nübüvvet mazhar-ı nûr-i celî
Şem'-i meşrik âlem-ül- gayb oldu sırr-ı müncelî
İbn-i Sultân-ı Necef serçeşme-i cümle velî
Kutb-i sâlâr-ı velâyet evliyânın efdali
Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
Server-i kavm-i mevâlî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Cedd-i pâki pîr-i erkân-ı Horâsân'ın gülü
Bâğ-ı medhinde anın filcümle uşşak bülbülü
Kalbimizde oldu âşüfte mahabbet sünbülü
Zülfikar destinde altında Ali'nin Düldülü
Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
Server-i kavm-ı mevâlî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Rehnümâ-yi râh-ı Hayder pîşüvâ-yi evliyâ
Şehsüvâr-ı taht-ı irşad mefhar-i Âl-i abâ
Âmil-i elfakru fahrî târik-i tâc ü kabâ
Vâris-i sırr-ı düvazde Ehl-i Beyt-i Mustafâ
Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
Server-i Kavm-i mevâlî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Kâşif-i ilm-i ledünnî şâh-ı mülk-i şeş cihât
Bist ü heşt heftâd ü düden gösterir nakş-ı sıfât
Si vü dü içinde nutk-i pâki durur ayn-ı zât
Ârifâna Men aref ile verir âb-ı hayât
Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
Server-i kavm-i mevalî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Nûr-i Çeşm-i Murteza ser defter-i Âl-i Nebî
Can be can bahş-ı lebi Hulk-ı Rızâ'dır meşrebi
Şah Hüseyn-i Kerbelâ'dır atası ceddi Nebî
Meslek-i Zeynel'abâ Bâkır'la Cafer mezhebi
Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
Server-i kavm-i mevalî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Kuvve-i kudsîde Kâzım'la Rızâ'dır bî kusur
Şah Takî ile Nakî'nin âb-ı rûyidir o nûr
Askerî'dir hânedâna nâzır-ı ehl-i ubûr
Nakd-i sırrı Mehdi-i sâhib zaman kıldı zuhûr
Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
Server-i kavm-i mevalî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Tûtyâ-yi dîde-i dildir bize hâk-i deri
Âciziz avnen lenâmız hem acâyib mazharı
Hâkipây-i hâdimi dergâhının tâc-ı seri
Kemterin meddâhıdır *Derviş Kasîmî* kemteri
Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
Server-i kavm-i mevâli sırr-ı Şah Kızıl Deli

— 2 —

— Murabba' —

Dürr-i deryâ-yi maânî genc-i pinhan noktadır
Feyz-i envâr-ı Hudâ cân içre cânan noktadır
Kenz-i esrâr-ı İlâhî ilm ü irfan noktadır
Harf-ı Bismillâh ile âyât-ı Kur'ân noktadır

Nokta-i kudret idi nûr-i Muhammed Mustafâ
Oldu ol nokta ezel bezminde mir'ât-ı Hudâ
Nokta aşk u nokta âşık nokta dîdar-ı lika
Nokta sâcid nokta mescud nûr-i îman noktadır

Noktadır Levlâk levlâk sırrın ızhâr eyleyen
Noktadır Ahmed nurunda hatm-ı esrâr eyleyen
Noktadan var eyledi âlemleri var eyleyen
Kâf ü nûnun aslı oldur sun'-i Rahman noktadır

Nokta arş ü nokta kürsî nokta eflâk nokta mâh
Nokta encüm nokta hurşid noktadır Fazl-ı İlâh
Noktadır çeşmin içinde eyleyen her dem nigâh
Nûr-i dîden nerkis-i çeşm içre mestan noktadır

Kabza-i hâk katre-i ab noktadır bâd ile nâr
Noktadır nur nokta a'zâ noktadır çeşm âşikâr
Nakş-ı hüsnü nokta-i elvân idüb perverdigâr
Sürh-i leb çeşm-i siyah hâl-i zenahdan noktadır

Noktadır levh-i cemâlin noktadır, hatt u rakam
Zülf ü ebrû ile müjgân oldu yedi hat âlem
Ma'ni-i Ümmlkitâb'ı yazdı vech üzre kalem
Hakk-ı menşûr-i İlâh vechinde burhan noktadır

Dür dişin otuz iki nokta lebin mercânıdır
Nefha-i Îsâ kelâmın mürdenin ol cânıdır
Bâde-i ayn-ül- hayâtın çeşm-i pâkin kânıdır
Çeşme-i kudret dehânın âb-ı hayvan noktadır

İki nokta nûr-i dîde üç huruf lebler lisan
Mahz-ı Hayder'den kitâbın bezl eder âyet dehan
Noktalar seyrân eder levh-i lisân eyler beyan
Çar kitâb oldu kelâm içinde mihman noktadır

İlm-i hikmet sırr-ı vahdet noktadır dedi selef
Noktadır nûr-i hakîkat mîr-i taht-ı Men aref
Taht-ı bâda noktayım dedi Ali Şâh-ı Necef
Bâ-i Bismillâh-i Rahman Şâh-ı Merdan noktadır

Hüsn içinde noktadır Hulk-ır- Rızâ aynelyakin
Nokta-i bâ-i belâdır Kerbelâ'da Şâh-ı din
Noktadır Bâkır ki nûr-i çeşm-i Zeynelâbidîn
Ca'fer-i Kâzım Rızâ şah-ı Horâsan noktadır

Nokta-i nûr-i nebîden ma'din-i takvâ Takî
Mahzen-i ilm-i ledünde noktadır nûr-ı Nakî
Askerî'den noktanın sırrın bilen bilir Hak-ı
Mehdi'dir ayn-ı hidâyet kutb-i devran noktadır

Nokta-i tâc-ı serimdir çârdeh-i Ma'sûm pâk
Çâker-i Âl-i abâyım hâkipây-i sîneçâk
Bâb-ı Hayder'de *Kasîmî* dâim ol hâk ile hâk
Şîr-i Hak Şâh-ı velâyet Fazl-ı Yezdan noktadır

KARARSIZ VELİ

XVII nci asırda yaşadığını kuvvetle tahmin ettiğimiz Bektaşîlerdendir. Bir manzumesini Paris Millî Kütüphanesi yazmaları arasındaki bir mecmuadan *Ahmed Kudsi Tecer* istinsah etmiştir. Hayatı hakkında hiç bir bilgimiz olmayan bu şairin bu manzumesini dercetmekle iktifa ediyorum:

Serçeşmedür evlâdımız pirimüz
Pirimüz Muhammed Ali'dür bizüm
Beli dediğimüz yerden dönmezüz
Sürdüğümüz irfan yoludur bizüm

Yükümüz gevherdür bakır satmazuz
Doğru yolu koyup eğri gitmezüz
Mücadele düşüp inat etmezüz
Her kula sözümüz belidür bizüm

Koç yiğit siperin yüzüne dutar
Yahşi ata biner kalgıdır çıkar
Bahar eyyamında bulanık akar
Selümüz ummanlar selüdür bizüm

Canum biz müminler ile eşlerüz
Münkirleri lânet ile taşlaruz
Anun içün esürük sarhoşlaruz
İçtiğümüz kadeh doludur bizüm

Mecnunleyin özler dağda kalursa
Leylileyin Haccı tavaf kılursa
Beyoğlu ismini sorar olursa
İsmimüz *Kararsız Veli*'dür bizüm

K A V L Î

XVII nci asrın ilk yarısında yetişen Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında etraflı malûmata sahip değiliz. *Rıza,* tezkiresinde bu şair için şunları söylüyor:

«Zümre-i devrîşân-ı Bektaşîyândan Ergenevî *Derviş Mustafa*'dır. Hayli nâzik ve zarîf ve nâsiyesinde «Ennezâfet-i minel-îman» zâhir ve nümâyan vücûd-i lâtif idi. Fârisî ve Türkî hûb eş'ârı ve mergub güftârı vardır.»

Aynı hükümleri veren *Mustafa Mücîb* de tezkiresinde onun 1032 (M. 1622) de Ergene'de vefat ettiğini bildiriyor. Mecmualarda şiirlerine henüz tesadüf edemedim. Yukarıda adı geçen iki tezkirede şu beyitleri kayıdlıdır:

Bu cihan bir noktadır taşra koyubdur hâmemiz
Ağzı pektir kimseye ammâ açılmaz nânemiz

O meh-i bedr-i düca va'de-i dîdâr etti
Kavliyâ bu gece gözden savagör uyhuyu

KUL BUDALA

XVII nci asırda yaşadığını tahmin ettiğimiz Bektaşî şairlerindendir. Münhasıran Bektâşîliği terennüm etmekle kalmayan, âşıkane mahiyette bir takım koşmalar da vücuda getiren bu saz şairinin eski ve yeni mecmualarda hece vezniyle kaleme alınmış epeyce şiirine tesadüf olunmaktadır. Birkaç nefesini dercediyorum:

— 1 —

Muhammed Aliye selâm gönderdi
Oturduğu postu pâketsin dedi
Miraçtan indikte yine söyledi
Yediği lokmayı haketsin dedi

Çalış oturduğun meydanı arıt
Doğru sür yolunu erkânı yürüt
Kimi talib olmuş kimisi mürit
Birin ötekine katetsin dedi (1)

Ayrılman Kırklardan düz ovası var
Anların üstümüzde duası var
Kırk katar devede bir mayası var (2)
Onu da ileri çaketsin dedi

Kurbanlık koyunu sürüden seçme
Aç otur haricin südünü içme
Bozuk bir köprüye uğrayıp geçme
Bozuksa temeli yıketsin dedi

Talib olan rehberine gitmezse
Mürşidinin buyruğunu tutmazsa
Varıp Hak cem'ine meyil katmazsa
Yükü saman yüke çöketsin dedi

(1) Kat kafiyesi uymuyor. İhtimal aslı böyle değildi.
(2) Maya: dişi deve.

Kul Budala'm Cehennemin ateşi
Rehbere bağlıdır tâlibin başı
Hile ile yola gitse bir kişi
Onu Cehenneme tıketsin dedi

— 2 —

Bülbül oldum gülistanda şakırım
Gül dalında (1) biten gül neme yetmez
Süleymanım kuşdilinden okurum
Bana talim olan dil neme yetmez

Aşk kitabın açtım okur yazarım
Hak'ka doğru açılmıştır nazarım
Neme gerek dağı taşı gezerim
Şol pirime giden yol neme yetmez

Derviş oldum pir eteğin tutarım
Hak'ka doğru çekilmiştir katarım
Baykuş gibi garib garib öterim
Issız viranede çöl neme yetmez

Şu Dünyanın olacağı malûmdur
Bu ilmin aslına eren âlimdür
Az yaşa çok yaşa sonu ölümdür
Eski hırka ile şal neme yetmez

Budala'm sırrına kimseler ermez
Tevekkül mal altın eteğin komaz (2)
Kişi kısmetinden ziyade yemez
Bana kısmet olan mal neme yetmez

— 3 —

Seherde uğradım ben bir güzele
Güzel dedim zülüflerin ne kara
Korkarım ki elâ gözler göz ala
Gözlerin sürmeli kaşlar ne kara

(1) Öz bağında: Nüsha.
(2) Gönül malını ardına koymaz: Nüsha.

İsmi çıkıp âlemlerde öğüle
Tutu kumru haber vermiştir güle
Seher davlunbazı her dem döğüle
Zülüf çevgân yanakların ne kara

İki gözüm doldu kanlı yaş ile
Dostum kumaşın uydurmuş yeşile
. . . . . .
Ne aldır ol ne kırmızı ne kara

Ne ziba yaratmış Yaradan Gani
Seloldu aktı gözlerimin kanı
Gel bana rahmeyle mürüvvet kânı
Ben söylerim ne ak söyler ne kara

Budala'm der neylerim ben bu malı
Sohbet ile bulmuşum ben kemali
Mahbub derler gösterem gül cemâli
Ne yağmura ne güneşe ne kara

— 4 —

Hak nefesin inkâr eyleyen tâlib
İblistir bu cemden sürülsün gitsin
Hak'kın divanında yüzü karalar
Esfeldir ol yerden sürülsün gitsin

Yok ise kalbinde mahabbet sevgi
Yıkıktır kalbinde Allah'ın evi
Özünden haberi olmayan divi
Salıver yabana yorulsun gitsin

Yalınız kafeste sakla bir kuşu
Kiminle söyleşir olmasa işi
Günahın meydana koymayan kişi
Yüzünü eğsin de ayrılsın gitsin

Canını cellâda teslim etmeyen
Rehberin gittiği yola gitmeyen
Mürşidinin buyruğunu tutmayan
Çürüktür yuları kırılsın gitsin

Budala'm kudret elindedir elim
Hak'ka ayân oldu bütün ahvâlim
Biz olalım mazlum olanlar zalim
Ali divanından sürülsün gitsin

KUL DERVİŞ

XVII nci asır Kızılbaşlarından olduğunu kuvvetle tahmin ettiğim bir saz şairidir. Bursa'da Orhan Gazi kütüphanesindeki eski bir mecmua ile bendeki bir mecmuada bazı koşma ve nefeslerine tesadüf edilen bu âşıkın bir şiirini derceediyorum:

Küfür ile imânını taşladım
Hatâ benden atâ senden yâ Ali
Ben bilirim günâhkâr olduğumu
Hatâ benden atâ senden yâ Ali

Başıma geldi ol gördüğüm düşler
Yaram yürektedir sızılar işler
Kul günah işler de sultan bağışlar
Hatâ benden atâ senden yâ Ali

Tâlib yol içinde olmaz babasız
Harman savrulur mu yelsiz yabasız
Kul hatâsız olmaz hatâ tevbesiz
Hatâ benden atâ senden yâ Ali

Derdim çoktur dermânını etmezdim
Hak'kı koyub bâtıl dîne gitmezdim
Beni yaratmasan günah etmezdim
Hatâ benden atâ senden yâ Ali

Alnımıza yazılmıştır yazılar
Yüreğim başında yaram sızılar
Kul Derviş eder ki gerçek gaziler
Hatâ benden atâ senden yâ Ali

KUL HASAN

XVII nci asırda yaşadığı tahmin olunan Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında hiç bir malûmata sahip değiliz. Ben evvelce bu zatın *Tamışvarlı Gazi Âşık Hasan* olmak ihtimali bulunduğunu ileri sürmüştüm. Fakat müteakiben elde ettiğim vesikalar, onun Mevlevîliğini ve Galata Mevlevîhanesi şeyhi *Âdem Dede* mensublarından bulunduğunu gösterdi. Mütedeyyin bir şahsiyet olan *Tamişvarlı Gazi Âşık Hasan,* âşık musikisinde olduğu kadar klâsik Türk musikisinde de büyük bir maharet göstermiş, hattâ *Âdem Dede* tarafından yazılan bir güfteye muazzam bir «Kâr-ı nâtık» da vücuda getirmiştir. Bilhassa besteleriyle ve tanbur çalmaktaki maharetiyle tanınmış olan *Âşık Hasan*'ın Bektaşî şairi *Hasan*'dan başka bir şahsiyet olduğuna bugün muhakkak nazariyle bakabiliriz. Fakat bu Bektaşî şairinin de XVII nci asır sonlarında yaşadığını mecmualar sayesinde kuvvetle tahmin edebiliyoruz. Elimizde bulunan *Kul Hasan, Sefil Hasan, Hasan Dede* mahlâslı bütün şiirlerin aynı şahsiyete âid olduğu kat'î olarak söylenemez. Fakat bütün bu manzumelerin XVII nci asrın son yarısında yaşadığı tahmin olunabilen *Kul Hasan*'a âid bulunması da mümkündür. Bu şiirlerden bazılarını derce diyorum:

— 1 —

Muhammed Hayder-i Ali hakkında
Biri ağ bir yeşil iki nur indi
Hünkâr Hacı Bektaş Veli hakkında
Kutb idi cihâna heman bir geldi

Şah Hasan'a ağu verdi Muâviye
Mü'min olan Ehl-i Beyt'i tanıya
Kerbelâ'da İmam Hüseyn hani ya
Zâhir bâtın cümlesine bir geldi

İmam Zeynel çile çekti zindanda
Şah Bâkır'a kiriş taktılar handa
Halîl'i nâra attılar külhanda
Nârı nûr eyleyüb gülzâra geldi

İmam Câ'fer Kâzım-ı Mûsâ Rızâ
Takî Nakî şefâat ide bize
Askerî Mehdî ol sâhib-i feyze
Evveli nur âhırı da sır geldi

Sefil Hasan Balım Sultan sadâsı
Âşıka verilen aşkın bâdesi
Hünkâr Hacı Bektaş Veli dedesi
Ehl-i Beyt'i sevenlere yâr geldi

— 2 —

Hayâli gönlümde yâdigâr kalan
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir
Darağacı üstünde namazın kılan
Hünkar Hacı Bketaş Ali kendidir

Ali'nin işleri dâim sır ilen
Kisvetini kırmızıdan örünen
Nâr içinde Cebrail'e görünen
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Arslan olub yol üstünde oturan
Selman idi ana nerkis getiren
Kendi cenâzesin kendi götüren
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Mûsâ kahramanın dîne gönderen
Münkirin gözüne perde indiren
Doksan bin küffârı dîne döndüren
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Yerlerin göklerin binâsın düzen
Ak üstünde kara yazılar yazan
Engûr şerbetini kırklara ezen
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Kul Hasan'ım var mı sözümde yalan
Münkirin gönlünü gümana salan
Doksan günlük yolu kuşlukta alan
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

— 3 —

Serime bir sevdâ geldi
Muhammed Ali'den beri
Yandı vücûdum kül oldu
Tâ Kalû belî'den beri

Ali Fâtıma Kanber'i
Arka tutmuşum anları
Sevdik on iki imamları
Atası pîrinden beri

Hasan Hüseyin'i sevdim
İkrârım anlara verdim
Kâfirlerin putun krrdım
Halîl-ür- Rahman'dan beri

Zeynelâbidin yolları
Açılmış gonca gülleri
Bâkır imamlar serveri
Severim soyundan beri

Muhammed dünyâya geldi
Şu âlem nûr ile doldu
Hâcem İmam Ca'fer oldu
Okuram Kur'ân'dan beri

Musâhibim Mûsâ Kâzım
Rızâ'ya vardır niyâzım
Kolumdadır Şah Abbas'ım
Beslerim zamandan beri

Takî'den etek tutmuşum
Nakî sırrına ermişim
Askerî'den mey içmişim
Sarhoşum zamandan beri

Ben bir pınardan boşandım
İndim türâba döşendim
Mehdî'den kılıç kuşandım
Çalarım zamandan beri

Kul Hasan'ım Hak'ka yalvar
Hak Muhammed Ali server
Sorarlarsa bizi erler
Geliriz dîvandan beri

— 4 —

Eşreğoflu al haberi
Bağçe biziz gül bizdedir
Biz de Mevlâ'nın kuluyuz
Yetmiş iki dil bizdedir

Erlik midir eri yormak
Irak yoldan haber sormak
Cennetteki ol dört ırmak
Çoşkun akan sel bizdedir

Âdem vardır cismi semiz
Abdest alur olmaz temiz
Halkı dahl eylemek nemiz
Bilcümle vebal bizdedir

Arı vardır uçup gezer
Teni tenden seçüp gezer
Cânan bizden kaçup gezer
Arı biziz bal bizdedir

Kimi sofi kimi hacı
Cümlemiz Hak'ka duâcı
Resûl-i Ekrem'in tacı
Aba hırka şal bizdedir

Biz erenler gerçeğiyiz
Has bağçenin çiçeğiyiz
Hacı Bektaş köçeğiyiz
Edeb erkân yol bizdedir

Kuldur *Hasan Dede*'m kuldur
Ma'nâyı söyleyen dildir
Elif Hak'ka doğru yoldur
Cim sorarsan dal bizdedir

KUL MUSTAFA

XVII nci asırda yetişen Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Bu zâtın, meşhur saz şairi Kayıkçı Kul Mustafa'dan başka bir şahsiyet olduğunu ve ondan biraz sonra yaşadığını tahmin etmekteyiz. Fakat bu şair de yalnız nefesler vücude getirmekle kalmamış, âşıkane mahiyeti haiz bir takım koşma, divan ve semaîler nazmetmiştir. Onun bu nevi şiirlerinde bile bazan Hacı Bektaş Veli'den hürmetle bahsettiği görülmektedir.

Kul Mustafa'nın bazı nefeslerini dercediyorum:

— 1 —

Gönül hakikatli yârin ucundan
Katlanmaz billâhi naz olmayınca
Sürem dedim âriflerin izini
Söyünmez ateşim köz olmayınca

Şükür hakikate olmuşum gulâm
Yahşi olanlara yaman değilem
Sevdiğim bahşeylemiş bize selâm
Ya eksiği geçer az olmayınca

Fettahoğlu cemalini gördüğüm
Leylü nehar hayaline erdiğim
Münkir menzilm- alır ey sevdiğim
Ya didar mı görür göz olmayınca

Vücudum yanıptır ateşe, nâre
Gönül aşk elinden oldu sad pare
Vazgeçmem pirimden çekseler dâre
Arada engelin söz olmayınca

Mustafa'm vazgeçtim elde varımdan
İnayet umarım Gani Kerimden
Gönül kışı kalkmayınca serimden
Ya bahar gelir mi yaz olmayınca

— 2 —

Dördümüzü bir araya sürdüler
İriş Teslim Abdal gel imdâd eyle
Sordular da bol bol rahmet verdiler
İriş Teslim Abdal gel imdâd eyle

Pekin olur gerçek erin kuvveti
Her yerde okunur ismi âyeti
Mümin kullarının yüzü hürmeti
İriş Teslim Abdal gel imdâd eyle

Bize duru gömleklerin giydirme
Sırrımızı yâd illere dedirme
Aman mürüvvet katarından ayırma
İriş Teslim Abdal gel imdâd eyle

Gerçekler yanında olmaz müdara
Umarım ki müdarayı gidere
Pirim divanında yüzümüz kara
İriş Teslim Abdal gel imdâd eyle

Kul Mustafa siklet geldi üstüme
Mail oldum elâ gözlü dostuma
Gelip rakip nettin düştün kastıma
İriş Teslim Abdal gel imdâd eyle

— 3 —

İş Mehdî'ye kaldı nesin söyleyi
Tabibim diyene bühtan eyleyi
Otuz iki farzın birin belleyi
Dâra geçmiş eli ile söyöleyi

Eli söyleyenin keserler elin
Kişi pir meydanında tutsun dilin
Battal eylediler evliya yolun
Vah ümmetim deyu yolda ağlayı

Ulu divanın bir aynıdır bura
Bunu bilmeyenin yüzleri kara
Çalınsa çırpınsa bulunmaz çare
Atalar tamuya nârda ağlayı

Yedi cehennemden ileri dışa
Seni de çalarlar hem taştan taşa
Yılan çıyan akrep başına üşe
Sokarlar a'zâmı canda ağlayı

Kul Mustafa'm eder korkarım hâşa
Görün ne gelecek sağ olan başa
Ne burda bey derler ne orda paşa
Urganın boynuna vur da ağlayı

— 4 —

Nesini sorarsın garib hâlimin
Çoktanberi yatır hastadır gönül
Alışmış gurbete geçmiş malından
Abdala karışmış posttadır gönül

Kişiye aceptir müşkülün kanmak
Pervanenin işi odlara yanmak
Çetin olur imiş dosttan ayrılmak
Karalar giyinmiş yastadır gönül

Garip bülbül ötmez oldu bağlarda
Destur verin gül sunalım beğlere
Aştı gitti yenemedim dağlara
Avcıya karışmış ustadır gönül

Kul Mustafa'm söyletmeyin deliyi
Pirim Hünkâr Hacı Bektaş Veli'yi
Dost elinden içirdirler doluyu
Şimdi sarhoş oldu hastadır gönül

— 5 —

Senin ile bir araya gelelim
Tercemanın şerhin beyân eyleyem
Nebîler serverinden haber alayım
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Tekbir Allah ekber rızâ-yı celîl
Cebrâil önünce gelmiştir delîl
Tekbiri aldı da İbrahim Halil
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Tüyü Cebrâil'de canı İsmail
Selman'ı o demde saldılar sâil
Arşdan inince geldi ol Mikâil
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Mubârek cemâlin gördüm düşümde
İlm-i hikmet yazılıdır başında
Hesab onun yüreğinde duşunda
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Muhammed Ali'den almış payını
Kimseler eremez Hak'kın oyunu
Aslı Mûsâ peygamber'in koyunu
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Özünüzü bir gerçeğe yetürün
Cümle bir ikrâra beli dedirün
Cemâatten ol İbrahim pîre yedürün «?»
Tercemânın şerhin beyân eyleyem

Ilgıt ılgıt olmuş akıyor kanı
Dîdar görem deyu titriyor canı
Arzulamış Hasan Hüseyn dîdârı
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Beytullah'dır İmam Zeynel durağı
Orda yanar İmam Bâkır çırağı
Ol kurbandır mahşer yerin burağı
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Şâh-ı merdan Ali eyledi pazar
Melekler tüyünü ibrişim düzer
İmam Ca'fer âyetinde hem yazar
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

İlm-i hikmet dürür gördük zâtını
Kabul etti Kâzım münâcatını
Kırma kemiğini ezme etini
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Âşıklar ismini ilm ilen okur
İmamlar ol koçun yoluna bakar
İmam Rızâ tüyün bir kemhâ dokur
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Muhammed Takî kaynadup coşuran
Ali Nakî halleyleyip pişiren
Askerî'den Askerî'ye düşüren
Tercemânın şerhin beyân eyleyem

Kul Mustafa'm eder irfan kuruldu
Kırkların aşkına lokma verildi
Üstâdım Hatâ (1) Mehdi'yle göründü
Tercemânın şerhin beyân eyleyem

(1) Hatâyî.

— 6 —

Dünyâ sende arzumanım kalmadı
Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır
Küfrünü îmana sayan ölmedi
Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır

Zemheride elma verüp bitüren
Kur-ağaçta meyva verüp yetüren
Muhammed'in hırkasını getüren
Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır

Koyun olub kuzusuna meleyen
Yedi elekten cihânı eleyen
Hasan Hüseyn'i beşiğe beleyen
Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır

Kırk pâredir İmam Zeynel pâresi
İmam Bâkır çekti zindan yâresi
Kırklar sürer İmam Ca'fer süresi
Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır

Yedi kudret deryâsı üçü serde
Kâzım münâcatta Rızâ devirde
Takî, Nakî, Askerî menzili yerde
Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır

Kul Mustafa'm eder sevdâsı serde
On iki imamların menzili burda
Muhammed Ali'yle ulu divanda
Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır

— 7 —

Ecelsiz yiğide ölüm yok imiş
Ölmeden evveli ölmek görünür
Aptessiz Hak'kın cemine varılmaz
Marifette aptes almak görünür

Elifi okuyan yâsından alsın
Berkeyle kalbini sultanlık olsun

Aşkın kûresinde kapansın dursun
Sultan Mehemmedim konak görünür

Kırk sekiz minaresi vardır hocam
Saklarım sırrımı kimseye demem
Bir kâtip getirdim mushafı tamam
Ana kulluk edüp durmak görünür

Arşullahtan açılır yedi kapu
Ol yedi kapunun yetmiş âyeti
Yedi dahi vardır ileri zâtı
Anın birisinden girmek görünür

Eğer ol ikiyi üç eder isen
Ol üçlerden haberini alırsan
Dört kapuyu kırk makamı bilirsen
Yiğirmi dokuza varmak görünür

Kul Mustafa'm eder gelir geçersem
Üstadım Hatâyî konar göçersem
Şol kıldan köprüyü geçebilirsem
Orada şadolup gülmek görünür

— 8 —

Ol ilm-i hikmetten haber almıyan
Götürdüler dâra seni ne minnet
Gülün koncanın kadrini bilmeyen
Âhırı karışır kâra ne minnet

Fırsat elde iken kurtar postunu
Farkedegör düşmanını dostunu
Bir gün bürür kara toprak üstünü
Eziyet çekersin zâra ne minnet

Deli gönül şu ağyardan farırsa
İkrar verip ikrarında durursa
Eğer senin meylin Hak'ka varırsa
Çağırınca yetişir çare ne minnet

Cahil ile meyil katma hoyrata
Gizli sırlarını söyleme yada
Tamunun ateşi oddan ziyade
Başına buz yağar kara ne minnet

Er *Mustafa*'m sözün atma yabana
Yatacak yer gerek bu şirin cana
Cehdet meylini ver mâh-i tâbana
Sen âşık olursan yâre ne minnet

— 9 —

Bu aşka pek bağlananın
Cümlesine bilim vardır
Açılmış hüsününde güller
Bir yavru bülbülüm vardır

Niyâz eder yâr ararım
Gâhî sineme sararım
Hublara kalmaz karârım
Bir acâyib hâlim vardır

Yavru bize etme cefâ
Şivelerin rûha gıda
Bu serim yoluna fedâ
Ne rızkım ne mâlim vardır

Kemân etmiş kaşın çatar
Cefâları bize yeter
Kirpiği okunu atar
Karşıda bir zâlim vardır

Mustafa iste yâdından
Salevat ver murâdından
Cansız dıvarı yürüden
Hacı Bektaş Veli'm vardır

— 10 —

Mürşidlik da'vâsın kılan
Her müşkilden haber olur
Kendüzüne sitem süren
Yol derdinden haber olur

Yola giden imiş talib
Hem yorulmaz yoldaş bilüb
Rehberinden öğüt alub
Her sırlardan haber olur

Mü'min ü müslim derile
Ağrı acılar sorula
Mü'min olan dâra dura
Tekbirliye haber olur

Hak içün erkân çalınsun
Günah gitsün kalb silinsün
Süpürge ele alınsun
Ol ferrâşa haber olur

Her kes yerine otursun
Özünü Hak'ka yetürsün
Erkânı soya bitürsün
Elden ele haber olur

Bu yüceye verin hakkın
Olasınız Hak'ka yakin
İrteye koymayın sakın
İl kişiye haber olur

Yuyrucu hakkım alsun
Kurbânın meydana gelsin
Ayak kaldır dâra dursun
Tekbirciye haber olsun

Yolu böyle kurdu gerçek
Yola giden olur koçak
İmam Halil çaldı bıçak
İsmail'e haber olur

Kurban iki can doğrasun
Asıl kemiğin kırmasun
Çırakçı meydana gelsün
Geyvâneye haber olsun

Kurban ocağa almsun
Pervâne sal cem derilsün
Mü'min müslim yerin bulsun
Pazvandlara haber olsun

Pazvand kapuyu beklesün
Gözcüler cem'in yoklasın
Cümlemizi Hak saklasun
Güyendeye haber olsun

Gûyende sazını çalsun
Üç gevher dilinden gelsün
Mü'min müslim yerin bulsun
Ev ıssına haber olsun

Ev sâhibi semâ' etsün
Kalksın günâhını dökün
Müderrisler gülbang etsün
Hep cümleye haber olsun

Hak içün eylesun samah
Günâhın bağışlasun penah
Er kadîm Hak kadîmdir şah
Giden cana haber olsun

Semaa gülbang olunsun
Mü'min müslim yerin bulsun
Hak içün çârub çalınsun
Ol ferrâşa haber olsun

Sofradar sofrasın sersin
Hak Muhammed Ali dersin
Hem yesin hem lokma versin
Tecellâya haber olur

Tecellâ kapusu sırdır
Ana özün katan erdir
Tama' etme tamu vardır
Tamu ehline haber olur

Kimi bacın kimi anan
Tama' etme od'a yanan
Cehennem güline dönen
..... haber olur

On iki imamı bildirin
Cem'in sofrasın kaldırın
Süpürge çal su gezdirin
Kanber'e de haber olur

Hak içün sular içilsün
Kamu suçlardan geçilsün
Hizmet kapusu açılsun
Karıcığa haber olur

Karıcıklar gülbang olsun
Âyin erkân tamam olsun
Mü'min müslim yerin bulsun
Gülşenciye haber olur

Hak içün eylesun gülşan
Özünü perk eyle ey can
Olası küfürler îman
Güman câna haber olur

Oturan duran dediler
Her sırrı Cem'de kodular
Gerçeklere Hû dediler
İzinciye haber olur

Çırakçı çırâğın kaldır
Yönünü Mevlâ'ya döndür
Ezelden kadim erkândır
Ensârîye haber olur

Cümleniz birden kalkmasun
Yerde hırıldı etmesün
Gavga gıybete gitmesün
Emek hiçe haber olur

Çağırın pazvandlar gelsün
Hak içün gülbangin alsun
Sofra görün taam yensün
Mîkâil'e haber olur

Söyleden söyletti söyle
Artık eksik kabul eyle
Hakîkat ahvâli böyle
Güman câna haber olur

Kul Mustafa'm der varınca
Ulu dîvâna durunca
Emânet ıssı gelince
Can cesede haber olur

KOYUN OĞLU

XVII nci asırda yaşadığını kuvvetle tahmin ettiğimiz Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat bu zatin 1055 (M. 1645) de vefat eden Yeniçeri kâtibi koyunoğlu olması ihtimal dahilindedir. XVII nci asır içinde yazıldığı anlaşılan ve bugün Viyana kütüphanesi türkçe yazmaları arasında bulunan 2006 numaralı bir mecmuada bir nefesi kayıtlıdır. *Prof. Ahmed Caferoğlu* tarafından istinsah edilen bu manzumeyi dercediyorum:

Aşk elinden içtiğimiz
Denizlerin sürüsüdür
Leşkerimiz çeker mürşid
Gerçeklerin birisidir

Yeryüzüne nazar salan
Düşmüşlerin elin alan
Yeşil sancak çeküp gelen
On iki İmam çerisidir

Ulu şarlar bedestanlar
Ulular gözü mestanlar
Al çiçekli gülistanlar
Evliyalar korusudur

Gevher bulup almadın mı
Kıymetini bilmedin mi
Münkir yola gelmedin mi
Kendi gönül kurusudur

Koyunoğlu Kur'an'a bak
Mansur ipin boynuna tak
Nesimî oldu Hak'la Hak
Yüzdükleri derisidir

MİSKİN ÂŞIK

XVII nci asrın ilk yarısında yaşayan Bektaşî şairlerindendir. İki manzumesine 1040 (M. 1630) tarihinde yazılmış mühim bir mecmuada tesadüf edilmektedir. Bu şiirlerden ikincisi, muahhar zamanlarda *Yunus Emre* namına şayi olmuş ve saba makamında bestelenmiştir.

XVII nci asrın ilk zamanlarında şöhret kazanan ve âşıkane mahiyette bir takım şiirler vücuda getiren *Öksüz Âşık* başka bir şahsiyettir.

Miskin Âşık'ın bu iki manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Alçaklı yüksekli gaib erenler
Alıver gönlümü zâlim elinden
Hızır nebî isen gerçek er isen
Alıver gönlümü zâlim (1) elinden

Hayber'in kapusun kopardı Ali
Anlar erlik ile tutmuştur yolu
Tanrı'nın arslanı ol ulu veli
Alıver gönlümü zâlim elinden

Derviş olan dâim giyer ak aba
Yalın ayak gezer hem başı kaba
Budin'i bekleyen Sultan Gül Baba
Alıver gönlümü zâlim elinden

Miskin Âşık gelüb geçti buradan
Görünmez kirpiği kaşı karadan
Seni de saklasın bizi yaradan
Alıver gönlümü zâlim elinden

(1) Yârim: Nüsha.

— 2 —

Sana direm bâd-i sabâ
Bana Mevlâ'mdan haber ver
Emeğim olmasun hebâ
Bana Mevlâ'mdan haber ver

Seher vaktinde erersin
Âşıkın bağrın kesersin
Dergâha kadem basarsın
Bana Mevlâ'mdan haber ver

Bir dahi bunda gelürsün
Beni türabda bulursun
Rûha safâlar verirsin
Bana Mevlâ'mdan haber ver

Açılmıştır gülleriniz
Öter mi bülbülleriniz
Güzel midir illeriniz
Bana Mevlâ'mdan haber ver

Miskin Âşık eder âhı
Kan yaş ile yur günâhı
Sen de seversen Allah'ı
Bana Mevlâ'mdan haber ver

PİR ALİ

XVII nci asırda yaşayan kızılbaş şairlerindendir. Menkıbeye göre *Pîr Sultan Abdal*'ın oğlu ve *Pîr Mehmed*'in küçük kardeşidir. Osmanlı - İran mücadelelerinden mülhem olarak yazılmış bir manzumesi bu gün elimizdedir. *Derviş Ali* mahlâslı şiirlerin ise başka bir Bektaşî şairine âid olması ihtimal dahilindedir. Buraya sadece *Pîr Ali* mahlâslı şiiri dercediyoruz:

Hey Yezid (1) yanına kalır mı sandın
Nice intikamlar alınsa gerek
Mehdî çıkar ise nic- olur hâlin
Heybetli küsleri çalınsa gerek

Gazî Mehdî bir gün Urum'a çıkar
Yezid kalesini hem burcun yıkar
On iki İmam'ın sancağın çeker
Kırmızı taç ile salınsa gerek

Sanma ki Osmanlı yanına kalır
Tanrı'nın arslanı Şahoğlu gelir
Darb ile elinden tahtını alır
Harâbende erkân sürülse gerek

(1) Osmanlı: Nüsha.

Yezid göze almış ol güzel şâhı
Muhammed Ali'dir anın yardağı
Ali'm dünyâya gelirse bir dağ (1)
İşiden Yezidler yerinse gerek

Bir gün bu dünyânın sâhibi gelir
On iki İmam'ın hakkını alır
Yezidler aradan hep telef olur
Mü'minlerin hâli sorulsa gerek

Pîr Ali der Mehdi ciğer yanığı
Kırmızıdır donu yeşil sancağı
Düzelim koşalım bahçeyi bağı
Yezidler aradan sürülse gerek

---

(1) Ali'm bu dünyâya gelür bir dahi: Nüsha.

TESLİM ABDAL

XVII nci asrın ilk yarısında yaşadığı tahmin olunan Bektaşî şair ve azizlerindendir. *Murad IV. d*evri şairlerinden *Kul Mustafa* da bir manzumesinde bu şahsiyetten bahsediyor. Denizli'de namına izafe edilmiş bir Bektaşî tekkesinde medfun olan *Teslim Sultan Abdal*'ın bu şair olup olmadığı hakkında sarih bir fikir yürütemeyeceğiz.

XVII nci asırdan itibaren yazılan bir çok mecmualarda şiirlerine rastladığımız bu meşhur Bektaşînin bazı nefeslerini dercediyorum:

— 1 —

Gafil durma şaşkın bir gün ölürsün
Dünya sana bâki değil ne fayda
Ettiğin işlere pişman olursun
Pişmanlığın ele girmez ne fayda

Bir gün seni iletirler evinden
Hak'kın kelâmını kesme dilinden
Kurtulmazsın Azrailin elinden
Türlü türlü yolun olsa ne fayda

Söylersin de sen sözünden şaşmazsın
Helâlini haramından seçmezsin
Kepeğin tükenir su da içmezsin
Hep deryalar senin olsa ne fayda

Teslim Abdal eder, çöksem otursam
Cümle varlığımı ele getürsem
Şu yalan dünyayı zapta getürsem
Hep dünyalar senin olsa ne fayda

— 2 —

Benim bu sözlerim her dem sanadır
Bir yuva bulup ta uçar imişsin
Haklı nefeslerim kâretmez sana
Buyruk okunurken kaçar imişsin

Yazık senin endamına boyuna
Mahabbetin vardır Havva soyuna
Elin yetmez âb-ı kevser suyuna
Zehirden zakkumdan içer imişsin

Yıktığın yerleri yapar değilsin
Ağyarsın ahrete yarar değilsin
Çifte kantar yüke girer değilsin
Yükten deve gibi kaçar imişsin

Teslim Abdal eder mevali başım
Dünü günü heva gıybettir işin
Terzisi mi oldun sen bu kumaşın
. . . . . biçer imişsin

— 3 —

Bir dilek dilerim senden
Hasan Hüseyin aşkına
Canımızı kurban verdik
Hasan Hüseyin aşkına

Hak'ka verdim cümle varım
Dergâhına yüzüm sürdüm
Canımı tercemen kıldım
Hasan Hüseyin aşkına

Fehmettik didarımızı
Yüzdürelim derimizi
Kurban verdik serimizi
Hasan Hüseyin aşkına

Gerçekler kalbini güder
Nefsini dinleyen murdar
Verdiğin zay'a mı gider
Hasan Hüseyin aşkına

Teslim Abdal eder doyur
Seç özünü baldan ayır
Çıplak giydir bir aç doyur
Hasan Hüseyin aşkına

— 4 —

Öğmüş te yaratmış kendi nurundan
Padişah eylemiş ilin üstüne
Cemâlini gördüm salâvat verdim
Çıkılar sokunmuş serin üstüne

Vallahi Kur'ân'dır senin sözlerin
Yâsin-i şerife benzer yüzlerin
İnnâfetahnâ sûresi gözlerin
Vedduhâ inmiştir dilin üstüne

Kaşların üstüne benler düzülür
İkrarından dönen Hak'tan üzülür
Ak göğsün üstüne Tebbet yazılur
Veşşemsi inmiştir kolun üstüne

Alnımıza yazıldı böyle yazı
Hak içün kılarız biz de niyazı
Âyetelkürsile güzel İhlâsı
Okudum giderim yolun üstüne

Teslim Abdal eder Şemsin çırası
Errahmandır iki kaşın arası
Güzel Bismillâhla Elham sûresi
Eliflâmmîm inmiş hattın üstüne

— 5 —

Oturmuştur sofî derisini okur
Gel bunun mânasın ver imdi sofî
Ârif olup her mânadan sezinir
Gel bunun mânasın ver imdi sofî

Anadan doğdular şems ile kamer
Yezidin başına tiğ ile teber
Bir kısrak gördüm ki tayını emer
Gel bunun mânasın ver imdi sofî

Muhammed Ali'dir Rahman'dan yüce
Dirilmiş müminler dökülüp saça
Anası kızoğlan oğludur koca
Gel bunun mânasın ver imdi sofî

Erenlerin kıldan ince yolu var
Dört kapunun iki yüzü dili var
Bir kuş gördüm ayağında nalı var
Gel bunun mânasın ver imdi sofî

Teslim Abdal üryan gezer donu yok
Sular şarşar olmuş akar sonu yok
Kanı vardır cesedinde canı yok
Gel bunun mânasın ver imdi sofî

— 6 —

Tâ ezelden yârin yüzüne bakıp
Cemâli didarı gören ağlar mı
Yetişip bir mürşid eteğin tutup
Özünden benliği ıran (1) ağlar mı

Ali'ye Muhammed geldi bürhana
Hatice Fâtıma o ehli câna
Birleyip özünü ulu meydana
Anlayıp zâtını bilen ağlar mı

(1) İran: Ayıran demektir.

Sahipzaman yakın yola gelirse
Hasan'la Hüseynin ahın alırsa
Erenler deminden her ne gelirse
Ere erip Hak'kı gören ağlar mı

Zeynel'âbidin'in yüzünü görüp
Muhammed Bâkır'ın sırrına erip
Câ'feri Sadık'ın dârına durup
Burada ikrarın veren ağlar mı

Mûsâ-yi Kâzım'ın Tûruna uçup
İmamı Rızâ'nın yurduna göçüp
Küfür köprüsünü ileri geçüp
İman deryasına dalan ağlar mı

Takî, Nakî'yi, Askerî'yi bilen
Hak Muhammed ile Mehdi'dir gelen
Her daim Kırkların cem'inde olan
Mahabbet tadını duyan ağlar mı

Teslim Abdal daim yüksek uçar mı
Erenlere teslim olan kaçar mı
Dört kapudan kırk makamdan geçer mi
Bir ölüp birliğe yeten ağlar mı

— 7 —

Ol Habibullah'ın kelâmı ile
Ağızlarımız açık ola sabahtan
İnşallah kalmayız kesret gamıyla
Gönüller şadola güle sabahtan

Bu harfimiz uya gayet kaleme
Kail olalım biz Hak'tan gelene
Bire beşe değil cümle âleme
Yaradan haberler vere sabahtan

Bizi indirdiler Dünya atından
İmdat umarız biz gayet bâtından
. . . . . .
Hayır kapuların açа sabahtan

Kiminin vahdeti olur dûş ile
Kiminin sohbeti olur hûş ile
Şol yedi kişinin demi nûş ile
Cümlenin muradın vere sabahtan

Teslim Abdal eder bu harf seçiktir
Yâr elinden yaralarım geçiktir
Hayır hacet kapuları açıktır
Hızır yardımcımız ola sabahtan

— 8 —

Yönümü döndürdüm Sarı Sultan'a
Ali muratları vere sabahtan
Yüzümü süreyim Seyyid Battal'a
Mahlûkun Zülfikar yolu sabahtan

Kulolanın Eyup gibi derd- olur
Anın âhırette belli yurd- olur
Gece gündüz ezber- olur vird- olur
Hak'kı zikreyliyen dili sabahtan

Azazili dinden eden nisbettir
Yeşil giydik taç ta birer isbattır
Müminlere Cennet nasib kısmettir
Açılır Cennetin gülü sabahtan

Bülbüller gülşende efgana durdu
Hüseyin hakkiçün serini verdi
Doldurdu doldurdu bir dolu verdi
Ol Hızır'ın yeşil eli sabahtan

— 9 —

Süren erenler süreği
Süregelmiş süre gider
Münkir cehennem direği
Dura gelmiş dura gider

Uyma münkirin gücüne
Taşı dokunur kıçına
Münkir cehennem içine
Gire gelmiş gire gider

Bir gerçeğe indir başı
Durmaz akar gözüm yaşı
Yezidin elinde taşı
Ura gelmiş ura gider

Teslim Abdal çün basılmaz
Hakkı bâtıla batırmaz
İt ürür kervan kesilmez
Üre gelmiş üre gider

— 10 —

Mürşide varmağa tâlib olursan
İbtida insandan rehber isterler
Verdiğin ikrara doğru gelirsen
Aht ile peymandan rehber isterler

Muhammed Ali'nin nurun görmeğe
On iki İmamın yolun sormağa
Erenlerin divanında durmağa
On iki erkândan rehber isterler

Mürşidin nazarı müşkülü seçer
Kâmil olan rehber Sıratı geçer
Can kuşu kafesten âkıbet uçar
Tenden uçan candan rehber isterler

Mürşidin var ise olursun insan
Mürşidin yok ise kalırsın hayvan
Arasat gününde kurulur mizan
Açılan mizandan rehber isterler

Şah-ı Merdan bir yol kurmuş kuluna
Yola giden rehberinden biline
Gitmek ister isen mü'min yoluna
Din ile imandan rehber isterler

Marifet babına girmek dilersen
Hakikat güllerin dermek dilersen
Erenler sırrına ermek dilersen
Ahd ile peymandan rehber isterler

Teslim Abdal söyler bu hikâyeti
Nefsini bilmektir gücün gayeti
Yirmi dokuz huruf yedi âyeti
Bilmeye insandan rehber isterler

— 11 —

Dört duvar içinde olsa mekânım
Taşrasından esen yol bana neyler
Yanımdaki sudan korku çekerim
Uzakta çağlıyan sel bana neyler

Mekânım balçıktır üstadım Ali
Muhammed nesline demişim beli
Çekerim gayreti sürerim yolu
Ben Hak'tan korkarım el bana neyler

Dünyada gerçekler katara uydu
Aşk ile mahabbet ikrarın bendi
Pirimden almışım hayır gülbangi
Haramili olan bel bana neyler

Teslim Abdal eder gözler kanlı yaş
Aradım bulmadım bir sevdasız baş
Herkesin ameli kendine yoldaş
Haramzade olan kul bana neyler

— 12 —

Bozuk düzen öyle gelme meydana
Ehl-i Beyt'e iman eyle gel münkir
Ömer'den Osman'dan sana fayda yok
Ehl-i Beyt'e iman eyle gel münkir

Ömer Osman Sıddik kulu nâroldu
Ana tâbi olanlar da hâroldu
Rûz-ı mahşerde yüzü kara oldu
Ehl-i Beyt'e îman eyle gel münkir

Muaviyenin izine gidersin
Ehli tarikati inkâr edersin
Benlik dâvasile sen de nidersin
Ehl-i Beyt'e iman eyle gel münkir

Ham kalmışsın pişmemişsin kûrede
Tarikat düşmanı durmaz sırada
Eremez menzile kalırsan orda
Ehl-i Beyt'e iman eyle gel münkir

— 13 —

Türlü kumaşlardan yükünü tutmuş
Gördüm bir bezirgân Yemen'den gelir
Yüzü atlı Hızrı kervanbaşı etmiş
Gördüm bir bezirgân Yemen'den gelir

Doldurmuş dolusun sunuyor saki
Yüz bin haramiden hiç olmaz korku
İnci sadef lâl ü gevherdir yükü
Gördüm bir bezirgân Yemen'den gelir

Üveys gibi Şad devesin yederim
Yüklettim kumaşı şara giderim
Müşteri bulursam pazar ederim
Gördüm bir bezirgân Yemen'den gelir

Ehl-i irfan ol gel eyleme inkâr
Gerçek âşık isen gel yaramı sar
Yüküm Lâl ü gevher Şah damgası var
Gördüm bir bezirgân Yemen'den gelir

Teslim Abdal Can emanet-i Bari
Ateşten yiğindir sitemin nârı
Şah dükkânın açmış satar esrarı
Gördüm bir bezirgân Yemen'den gelir

— 14 —

Arzulamış gelmiş koca Bağdad'ı
Şah Süleyman başı telli geliyor
Yardımcısı ola on iki imam
Önü sıra serdar Ali geliyor

Yüz bini birden der Allahım Allah
Yüz bini der Lâilâheillâllah
Yüz bin katarı var yüz bin de sipah
Yüz bini de darplı sallı geliyor

Mü'minler Hû çeker münafik erir
Mü'minin muradın ol Huda verir
Yüz bin de zırh giymiş sipahi gelir
Yüz bini de bahar ballı geliyor

Teslim Abdal der ki hep canlar canı
Bunca Süleymanlar Dünyâda kani
Yüz bin nutku vardır yüz bin de canı
Yüz bin de kolu kolçaklı geliyor

— 15 —

Bu dünyadan o Dünyaya giderken
Tu yüzüne lânet şanına Yezid
Hak evini yıkıp harab edersin
Tu yüzüne lânet şanına Yezid

Kara köpek gibi kuyruk ursun
Gelene geçene hav der ürürsün
İl sana güler sen kime gülersin
Tu yüzüne lânet şanına Yezid

Teslim Abdal eder ihlâsın kaim
Gözümde okum yok vurup yıkayım
Yetmiş iki milletin canına sokayım «?»
Tu yüzüne lânet şanına Yezid

YEŞİL ABDAL

XVII nci asır sonlarında yaşadığını tahmin ettiğimiz Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında hiç bir malûmat elde edemedim. Yalnız o asır içinde yazılmış bir mecmuada bir şiiri görülüyor. Aynı manzume *Talât Onay*'a aid bir mecmuada da kayıdlıdır. Mezkûr nefesi nakletmekle iktifa ediyorum:

Yeşil Abdal dört kitabı
Cem'eyleyip yazan kimdir
Ya mağripte atlan (1) topu
Ya meşrikte çelen kimdir

Ateş yakıp çiğ pişmeden
Rûhu tene kavuşmadan
Ana rahmine düşmeden
Yâ doğmadan ölen kimdir

Bir göl vermişler sülüğe
Deryâ ummandır balığa
On sekiz yıl karanlığa
Kul Hamza'yı salan kimdir

Balık öküz ayağında
Çihan solunda sağmda
Kırk yıl balık kursağında
Beş vaktini kılan kimdir

(1) Atılan yerine.

Ali Hamza Hasan üçü
Cennettir Kâbe'nin içi
İsmâil'e inen koçu
Bıçak urup kesen kimdir

Hak resûlü geçti çağlar
Kaçamaz dağ ile taşlar
Her kimi sorarsam ağlar
Yâ felekten gülen kimdir

Yeşil Abdal söz ulunun
Ko gezsin dünyâ delinin
Son deminde Azrâil'in
Kendi canın alan kimdir

PİR MEHMED

XVII nci asır Kızılbaşlarındandır. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Menkıbeye ve vücuda getirdiği bir manzumeye nazaran meşhur *Pir Sultan*'ın oğludur. Muahhar bazı mecmualarda tesadüf edilen *Pir Mehmed* mahlâslı bazı şiirlerin XIX uncu asırda yaşayan bir Bektaşî şairine âid bulunması da ihtimal dahilindedir. *Pir Sultan* oğlu *Pir Mehmed*'in bir manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Pîr elinden elifî tac urundum
Kubbesi düvazde İmam Ali'dir
Nasîbim ol verir andan barındım
İki cihanda da varım Ali'dir

Lâ diyemez buna her âlim hoca
Gözlüye bir olup dip kapu baca
Âleme şevk verir dün erte gece
Görür gözlerimde nûrum Ali'dir

Tarîkat dediler bir yol sürdüler
Getirdiler elimize verdiler
Mervan'ı Zülfikar ile kırdılar
Yezidleri kıran erim Ali'dir

Sürdüm ötesin evlâda yetirdim
Sohbetimde can tercüman getirdim
Anın emri ile durdum oturdum
Gönlümde gayrı yok varım Ali'dir

Aşk oduyla ciğerlerim dağlıyım
Boş değilim bir ikrâra bağlıyım
Abdal Pir Sultan'ın Abdal oğluyum
Adım *Pir Mehemmed* Pîrim Ali'dir

XVIII inci ASIR
Bektaşî Edebiyatı Örnekleri

SELİM BABA (1)

«*Kırşehir*» Hacı Bektaş tekkesinde «*Mihmanevi*» denilen misafirhanenin reisi iken «*Çelebi Abdüllâtif Baba*» ile beraber H. 1177 tarihinde Üsküdara gitmiş, *İnadiye Tekkesi* şeyhi «*Hâşim Baba*» ile mülâki olduktan sonra mezkûr dergâhtan ayrılmamıştır. Okur yazar denecek derecede tahsili vardır. *Hâşim Babazade*'lerden *Yusuf Bey*'in verdiği malûmata göre 80, 90 yaşlarında olduğu halde H. 1197 de vefat etmiş ve *Hâşim Baba dergâhı*'mn hatîresine defnolunmuştur. Şu iki manzume onundur.

— 1 —

Âleme geldim hidayet ile seyran eyledim
Buldum âdemde sıfâtım daim iman eyledim
Açtı esrarı Hudanın ilmi şânından bana
Tab'ı hayvandan geçip ef'alim irfan eyledim
Pâkedip hulku Muhammedle yoğurdum tıynetim
Kalbimi aşku mahabbet ile insan eyledim
Devredip âdabü erkânında mürşit hizmetin
Aklıkül gitti beşerden ruhu sultan eyledim
Mürşidin veçhinde gördüm babı Cennet hattını
Okudum ettim şehadet hıfzı Kur'an eyledim
Kim arar âlemde derdin çaresin *Derviş Selim*
Mürşidin veçhinde ancak derde derman eyledim

— 2 —

Sırrul'esrara yetiştim beni hayvan anlamaz
Mânii kâra iriştim ehli divan anlamaz

(1) Divançesi olan Selim Baba başkadır.

Benliğimden elçekip girdim bu aşkın bahrine
Hak ile vuslat müyesser oldu nadan anlamaz
Bir zaman mürtet olup mehcuru mürşit kalmışım
Çok şükür Hâşimden aldım feyzi hayvan anlamaz
Keşfi râzetsem dahi erbabı anlar sırrımı
Himmeti merdan nedir anlar mı her can anlamaz
Buldum artık mürşidim kim kalimi hâleyledi
Feyzü kadri evliyayı ehli nîran anlamaz
İçeli abıhayatı meyfüruş oldu *Selim*
Zerreye almaz Cihanı abıhayvan anlamaz

UZLETÎ BABA

«*Merdivenköy*» tekkesinde metfun olan «*Azbî Baba*». (1) dan icazet almıştır. *Azbî Baba*'nın vefatı H. 1149 olduğuna göre, bu zatın H. 12 nci (M. 18) asırda yaşadığı muhakkaktır. Şu nefes kendisinindir:

Azbî gibi hemdemim var
Hamdülillâh ol bana yâr
Cümle mahbup kalmadı hâr
Hacı Bektaş meydanında

(1) Azbî Baba «İstanbul» ludur. «Merdivenköy» Bektaşî tekkesinin Babası idi. Yazma divanı Pertev Paşa Kütüphanesinde 401 numarada mahfuzdur. «Mısrî» nin birçok manzumelerine tahmisler yapmıştır ki matbudur. Eserlerinde bektaşîliğe ait ufak bir şemmeye tesadüf edilmez. Bektaşîlerin tehdidi zamanında, Azbî bu tarika mensup olmadığı halde Merdivenköyü tekkesine baba tâyin edildiği muhakkaktır. Şair tamamen «Mısrî Niyazî» nin tesiri altında kalmıştır. Mısrînin bektaşî olduğuna dair serdedilen bazı rivayetler tamamen yanlıştır. Azbî Babanın vefatı divanında H. 1149 da gösterildiği halde Bursalı Tahir B. merhumun «Osmanlı Müellifleri» nde 1160 ta gösteriliyor.

Her kim hacet için gele
Azbî canım dile gele
Ala hacet güle güle
Hacı Bektaş meydanında

Sırdan sırdır her işleri
Sehil geldi hep güçleri
Affolunur her suçları
Hacı Bektaş meydanında

Giren içerden içeri
Eder tenlerini diri
Hakkı bulur Haktan beri
Hacı Bektaş meydanında

Uzletî Baba kaloldu
Hikmeti sır ile doldu
Azbî nasihatle buldu
Hacı Bektaş meydanında (1)

(1) Bu nefes Azbî Baba divanının nihayetinde yazılıdır. İhtimal bu zatın birçok nefesleri daha vardır.

ŞİRÎ

XVIII asır Bektaşilerinden olduğu tahmin edilmektedir. Bektaşîler arasında birkaç şiiri meşhur olan bu zat, birçokları tarafından *Hacı Bektaş-ı Veli* addedilmektedir. Bu yanlışlığa şairin bir «Devriye» sindeki:

Urum diyarını ben irşad ettim
Horasan'dan gelen Bektaş idim ben

beyti sebep olmaktadır. Şair Devriye olması bakımından bu şiirde «Musâ» olacak «İsâ» olacak ve «Hacı Bektaş» olduktan sonra da bizzat kendisi olacaktır. Aynı zamanda, XIII üncü asır mutasavvıflarından olan Hacı Bektaş Veli'nin bu ifade ile şiir yazmasına imkân yoktur. Çünkü bu manzumelerdeki ifade hususiyeti nihayet XVI ncı asırdan aşağıya da inmez. Bildiğimiz üç *Bektaş Çelebi* vardır. Biri XVI ncı asırda; diğer ikisi de XVII ve XVIII inci asırlarda yaşamışlardır. Gerçi bu şiirler, XVI ncı asırda yaşayan *Bektaş Çelebi*'ye isnad olunabilirse de o devirde yazılmış mecmualardan hiçbirinde ona tesadüf edilemiyor.

Muallim *Baki Bey* gönderdiği bir mektupta, bu hususa dair şu malûmatı veriyor «Müminler dergâhı postnişini iken vefat eden *İbrahim Mihrabî Baba* merhum, *Çelebi Cemaleddin Ef.* merhumdan naklen *Şirî* mahlâslı şiirlerin «*Bektaş Çelebi*» ye ait bulunduğunu müteaddit defalar söylemiştir. Çelebiler içinde üç *Bektaş Çelebi* vardır. Bunların birincisi *Balım Sultan*'ın biraderi *Yusuf Çelebi*'nin mahdumu olup H. 951 — 988 e kadar çelebilik makamını işgal etmiştir. Hacı Bektaş tekkesinde *Kırklar meydanın*'da metfundur. İkincisi, *Kalender Sultan*'ın torunu *Resul Bali*'nin oğlu olup 1642 de vefat edip keza *Kırklar meydanı*'na defnedilen *Bektaş Çelebi*'dir. Üçüncüsü, İstanbulda *Merdivenli* köyündeki bektaşî tekkesinde metfun bulunan *Hacı Feyzullah Çelebi*'nin oğlu *Bektaş Çelebi*'dir. H. 1175 tarihine kadar çelebilik makamında bulunup

tarihi mezkûrda vefat ederek Hacı Bektaş tekkesi civarında ayrıca bir mahalle defnedilmiş ve üzerine mükellef bir türbe yapılmak suretiyle çelebilik makamına tâbi bir zaviye ihdas edilmiştir. Mezkûr türbeyi, *Çelebi Cemaleddin Efendi* merhum tamir ettirmiştir.

Mihrabî Baba merhum, «*Şirî*» nin bu son *Bektaş Çelebi* olduğunu tasrih etmişti. Bu mes'eleyi, Darülfünun Edebiyat Fakültesi müdürü iken 337 de vefat eden Rumelihisarındaki Şehitlik dergâhı postnişini *Nafi Babazade Mahmut Bey Baba*ya sormuştum. O da, Hacı Bektaşı Velinin şiirleri olmayıp gerek bu nefesin, gerek *Şirî* mahlâslı devriyenin *Bektaş Çelebi*'ye ait olduğunu söyledi. Yalnız bu *Bektaş Çelebi*'nin hangi *Bektaş Çelebi* olduğunu kat'iyetle söylemek imkânsızdır, dedi.

Anadoluda bulunduğum sıralarda bu mes'eleyi bizzat *Cemaleddin Çelebi Ef.* den istifsar etmiştim. Cevabî mektubunda, *İbrahim Mihrabî* merhumun beyanatını teyit ve *Şirî*'nin *Hacı Feyzullah Çelebi*'nin oğlu *Bektaş Çelebi* olduğunu tasrih eylemişti.» *Baki Bey*'in verdiği bu izahlar da, neşrettiğimiz manzumelerin hangi *Bektaş Çelebi*'ye ait olduğunu tayin etmemize imkân bırakmıyor. Herhalde yeni bir vesika bulununcaya kadar kat'î bir şey söyliyemiyeceğiz.

Yalnız *Şirî*'nin *Bülbülüm* redifli manzumesini 1135 (M. 1722) de yazılmış bir *Misalî* divanında mukayyed buluyoruz. Bu mahlasla yazılan şiirlerin XVI ncı asırda yaşayan *Ali Bey* ismindeki iki şairden birine ait bulunması da ihtimal dahilindedir. Bu şairlerden biri *Silistreli Hersekzade Ali Bey*dir ki 988 (M. 1580) de vefat etmiştir. Diğeri 1001 (M. 1592) de ölen *Tireli Ali Bey*'dir. *Silistreli Ali Bey*'i *Hasan Çelebi* «Rafizî» lerden göstermeğe çalışmaktadır. *Heersekzade Ali Bey*'in de Gülşenî tarikatine mensup olduğunu biliyoruz.

Şu halde bu şiirleri yalnız *Hacı Bektaş Çelebi*'lerden birine değil, Şirî mahlasını kullanan bu şairlere, hususiyle birincisine isnad etmek de mümkünüdür. Fakat bu şairin *Şirî* mahlâsiyle birlikte *Hacı Bektaş* mahlasını da kullandığına bakılır ve öteden beri Bektaşiler arasında şâyi olan rivayet, tercihen kabul edilirse bu manzumeleri şimdilik 1175 (M. 1762)

yılına kadar çelebilik makamını işgal eden üçüncü *Hacı Bektaş Çelebi* namına dercetmekte bir beis yoktur.

Şirî ve *Hacı Bektaş* mahlaslı beş şiiri dercediyoruz:

— 1 —

Cihan varolmadan ketmi ademde
Hak ile birlikte yekdaş idim ben
Yarattı bu mülkü çünkü o demde
Yaptım tasvirini nakkaş idim ben

Anasırdan bir libasa büründüm
Nârü badü hâkü âptan göründüm
Hayrülbeşer ile dünyaya geldim
Âdem ile bile bir yaş idim ben

Âdemin sulbünden Şit olup geldim
Nuhu nebi olup Tufana girdim
Bir zaman bu mülke İbrahim oldum
Yaptım Beytullahı taş taşıdım ben

İsmail göründüm bir zaman ey can
İshak Yâkup Yusuf oldum bir zaman
Eyyub geldim çok çağırdım el'aman
Kurt yedi vücudum kan yaş idim ben

Zekeriyya ile beni biçtiler
Yahya ile kanım yere saçtılar
Davut geldim çok peşime düştüler
Mührü Süleymanı çok taşıdım ben

Mübarek asâyı Musaya verdim
Ruhulkudüs olup Meryeme erdim
Cümle evliyaya ben rehber oldum
Cibrili Emine sağdaş idim ben.

Sulbü pederinden Ahmedi Muhtar
Rehnümalarından erdi zülfikar
Cihan varolmadan Ehlibeyte yâr
Kul iken zat ile sırdaş idim ben

Tefekkür eyledim ben kendi kendim
Mucize görmeden imana geldim
Şahımerdan ile Düldüle bindim
Zülfikar bağladım tiğ taşıdım ben

Sekahüm hamrinden içildi şerbet
Kuruldu aynıcem, ettik mahabbet
Meydana açıldı sırrı hakikat
Aldığım esrarı çok taşıdım ben

Hidayet irişti bize Allahtan
Biat ettik cümle Resulûllahtan
Haber verdi bize seyrifillâhtan
Şahımerdan ile sırdaş idim ben

Bu cihan mülkünü devredip geldim
Kırklar meydanında erkâna girdim
Şahı velâyetten kemerbest oldum
Selmanı Pâk ile yoldaş idim ben

Şükür matlabımı getirdim ele
Gül oldum feryadı verdim bülbüle
Cemolduk bir yere Ehlibeyt ile
Kırklar meydanında ferraş idim ben

İkrar verdik cümle düzüldük yola
Sırrı fâşetmedik asla bir kula
Kerbelâda İmam Hüseynle bile
Pâkettim dâmeni gül taşıdım ben (1)

Şu fenâ mülküne çok geldim gittim
Yağmur olup yağdım ot olup bittim
Urûm diyarını ben irşat ettim
Horasandan gelen Bektaş idim ben

(1) Güldaş idim ben: ekseri nüshalar.

Gâhi nebi gâhi veli göründüm
Gâhi uslu gâhi deli göründüm
Gâhi Ahmed gâhi Ali göründüm
Kimse bilmez sırrım kallâş idim ben

Şimdi hamdülillâh *Şirî* dediler (1)
Geldim gittim zatım hiç bilmediler
Sırrımı kimseler fehmetmediler
Hep mahlûk kuluna kardaş idim ben

— 2 —

Haktan emir oldu geldim Cihana
Gözüm açtım nail oldum o bürce
Kâmil oldum Hak kelâmın okudum
Elif kaddim dal yazıldım o bürce

Alnımıza yazıluptur yazılar
Hakkı sevenler bizleri arzular
Yeryüzünde hiç yol yoktur gaziler
Arş yüzünden bir yol gider o bürce

Gökte uçan Cebraildir peridir
Bir gül vardır Muhammedin teridir
Bir kapusu Şâhımerdan Alidir
Elvan elvan nurlar yağar o bürce

Konan bezirgândır geçen de hoca
Ne gündüzüm gündüz ne gecem gece
Ol ne bürçtür cümle bürçlerden yüce
Muhammed Miraca gider o bürce

Hacı Bektaş'ım arayıp yanmışım
Erenler deminden bir pay kapmışım
Eğer Kâbe ise yerin yapmışım
Her gönülden bir yol gider o bürce

(1) Besim Atalay B. bu manzumeyi Hamdullah namına kaydetmiştir.

— 3 —

Baş açık yalınayak üryane gelmişlerdeniz
Hakipay abdal olup virane gelmişlerdeniz

Lâtukabbel indenâ ey hace Elmâl velbenun
Pes bu âlem içre biz seyrane gelmişlerdenîz

Âşıkı didar olup nuri tecelli gözleriz
Sanma zahitler gibi bigâne gelmişlerdeniz

Biz mevaliyiz fakihü sofîyü bekrî değil
Şah ile didarımız merdane gelmişlerdeniz.

Padişahı Dehrolup hem «Küllü nefsin zâika»
Bir iki gün Dünyaya mihmane gelmişlerdeniz

Ey müselman ol şehin nuri cemalin Mihrine
Yek cihet olub bugün imane gelmişlerdeniz.

İmdi ârif nurunun iç yüzü vardürür yakin
«Men aref» ten tanıyıp irfane gelmişlerdeniz

Müminin mir'atı mümindir dedi şâhı Cihan
Küfrü kevni pâkedip bürhana gelmişlerdeniz

Yürü ey zerrakı sâlûs zahidi hodbin ki biz
Başü canı terkedüp meydana gelmişlerdeniz

Ol muattar mazharıyız surete kılup nazar
Katreyiz kim gûyiya (1) ummane gelmişlerdeniz

Padişahı lemyezel dânayı bimislü bedel
Yani kim ol gafirü gufrane gelmişlerdeniz

Ahseni takvimi bildim Hâdii Rahman yakin
Ey sıfâtı Kulhüvallah şane gelmişlerdeniz

(1) Gûya.

İktidarım var imiş kim ta ezel sultanıma
Sathezaran şükr kim dermane gelmişlerdeniz

Yâ Muhammed yâ Ali virdim budur leylü nehar
Yâ Muhammed yâ Ali ihsane gelmişlerdeniz

Enbiya vü evliyanın hürmetiçün cürmile
Hamdüllillâh kim bugün derbane gelmişlerdeniz.

Ey Esedullahı galip sahibi Düldülsüvar
Lâfeta virdeyleyüp şirâne gelmişlerdeniz

Ey Kamer yed Mürteza sen sun'u Sani' şevkine
Nârı aşkın şem'ine pervane gelmişlerdeniz

Şah Hasan Hulkurrızzanın îdi vaslı hakkına
Çün Hüseyni Kerbelâ meydane gelmişlerdeniz

Şâh Zeynel'abidindir Bakır ü hem Ca'ferî
Musî-i Kâzım Rıza çün yâne gelmişlerdeniz

Ol Takî hem Nâkîi sahiplivai Askerî
Mehdîi sahibzaman sultane gelmişlerdeniz

Biz muhibbi hânedan ile «Sekahüm Rabbühüm»
Lâyezali hamr içüp mestane gelmişlerdeniz

Hanedanı Ahmedi Muhtara kasdidenlere
Canına lânet edüp giryane gelmişlerdeniz

Gerçi kim eksikliyiz nola o Şahın hakkıçün
Bir gedayiz kim bugün şahane gelmişlerdeniz

Ol benem kim *Hacı Bektaş*'ım bugün ey müttekî
Şöyle yekta vü cünun hayrane gelmişlerdeniz

— 4 —

Men dilâ nuru kadîmim can içinde bülbülüm
Ol Elest bezmindeki mestan içinde bülbülüm
Aşiyanı tende canım, can içinde bülbülüm
Derdmendim dertliyim devran içinde bülbülüm
Her güruhu nacîi zişan içinde bülbülüm

Menaref esrarını gerçi nihan etmez miyim
Kal ile hâl ehlin amma imtihan etmez miyim
Kellimünnas muktezasınca zeban etmez miyim
İhtiyarı kenzi mahfîyi ıyan etmez miyim
Kuşdilin fehmeyliyen irfan içinde bülbülüm

Mağzı Kur'an bai Bismillâh imiş gûşeyledim
Kuflü babı mânii miftahını hûşeyledim
Seyredip Seb'ulmesânî bezmini gûşeyledim
Badei aşkım nasip oldu şükür nuşeyledim
Allemel'esma benim Kur'an içinde bülbülüm

Kûhlü ibret ile açtım aynı dilbînâyı ben
Basmışım İnnâhedeynâhüssebile pâyı ben
Semmeveçhullah girib kuteyledim sevdayı ben
Seyyidim tâlim edip fehmeyledim esmayı ben
Mürtezanın sırrıyım piran içinde bülbülüm

Cümle taatten cihanda ben elim ezel yudum
Tövbe urdum hem derunum pasına saykal yudum
Bahusus seyranı çeşmimden yüzüm evvel yudum
Şükrillâh kim hayatım çeşmesinden el yudum
Tayyibü tahir olan rindan içinde bülbülüm

Çünkü *Şirî* rahı Hakka eyledi avni azîm
Hakka tefviz eyleyip minşerri Şeytanırracîm
Fatiha içre okuyup kenzi Rahmani rahim
Cennet içre menzilin Hâzâ sıratı müstekîm
Zahidâ inkârı ko Vildan içinde bülbülüm

— 5 —

Tâ Kelâmullahı natık hucceti tenzildir
Allemel-esmai hüsnün sureti te'vildir
Leşkeri ervaha bu söz kuvveti tahsildir
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Matlaı suphu imamettir doğup Hurşidi zat
Garkai nuru tecelli oldu bahri kâinat
Çağırır eflâkü ecramü cemadatü nebat
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Giydi Arş üstünde Rahman suretin Ruhul'emin
Levhi mahfuzu İlâhî oldu Kur'anı mübin
Zahiri aynelyakindir bâtını hakkalyakin
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Dilrübalar zülfü kaşı, kirpiğinden tâ ebet
Ehli ıslaha sebaktır Kulhüvallahü ehat
Anı tahkik eyle sen kim Haktan istersen medet
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Anla kim Kevnü Mekânın hasılı Kur'an imiş
İlleti gaiye âlemde kamu insan imiş
Şah divanında bu söz hüccetü bürhan imiş
Kim Alinin Zülfikarı suru İsrafildir

On sekiz bin âlemin oldu imamı Mustafa
Verdi Kur'an ile kevneyne nizamı Mustafa
Dinle sıtk ile budur kim hem kelâmı Mustafa
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Çünkü açıldı hicabı Afitabı Kulkefâ
Zâhir oldu nuru Errahman alel'arşisteva
Der Hasan hulki Rıza ile Hüseyni Kerbelâ
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

A'lemü âlâ vü şerhi namei ebrar imiş
Suretü mânada nakdi hayderi Kerrar imiş
Hem nübüvvet hem velâyet hatmi bu esrar imiş
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Çün imamet geldi bâtın âleminden zâhire
İsmolup ayni müsemma yetti evvel âhire
Bildi Zeynel'abidin dedi Muhammed Bâkıre
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Hem makalin kim beyanı mushafı natıktadır
Nutku mutlaktır ki zatı Hazreti Haliktadır
Dinle ol nutku ki zatı Ca'feri Sâdıktadır
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Çün eliftir evvel ü âhirde sırrı enbiya
Pes elif tek vâhid olmaktır tariki evliya
Bu tariki buldu Kâzımdan Ali Mûserrıza
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Her yana kim bakar isen göresin anda Hak'ı
Esfelü âlâdır adın imamı müttekî
Bu hidayettir Takîden bize bürhanı Nakî
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Tâ Kelamullahı natıkdır imamı mazharı
Küntükenzin Hazreti şah oldu kânı gevheri
Ol cevahir dür nisar etti cihana askerî
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Kaim oldu kısmetin halkında kevn ile mekân
Küntükenzin kâfü nunundan zuhur etti cihan
Geldi şerhetti Muhammed Mehdîi sahibzaman
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

ÂŞIK HIFZÎ

«*Bolvadin*» lidir. 60 yaşlarında Üsküdarlı Şair *Farkî Efendi*'den aldığımız malûmata göre tahminen bundan 160 sene evvel yaşıyan ümmi bir çobanmış. Bektaşî imiş. Şu mersiye onundur:

MERSİYE

Geldi çün mahı Muharrem kıldı dehri ruşenâ
Hatırı uşşaka düştü macerayı Kerbelâ
Çünki ol menzil musahip mecmai bahrı belâ
Teşnedil oldu şehit anda Hüseyni mücteba
Cem'olup Kûfe diyarında gürühu eşkiya
Âlü Evlâdı Resule gördüler cevri reva
Bir azîm fitne uyandırdı Yezidi bihaya
Söyle vallahi sezadır canına lânet seza

Ol vefasız birahimler kavli mergup ettiler
Kûfeye dâvet kılup irsali mektup ettiler
Sanasın bin can ile canânı matlûp ettiler
Sonra ahti bozdular akvali mekzup ettiler
Set çeküp mebzul Fıratı anda mahcup ettiler
Bir azîm fitne uyandırdı Yezidi bihaya
Söyle Vallahi sezadır canına lânet seza

Çün bilirdi nuru çeşmi Ahmedi Muhtar idi
Validi âli cenabı hazreti Kerrar idi
Maderi binti Resulü Hazreti Zehra idi
Daderi paki Hasan hulku Rıza Hünkâr idi
Nesli Peygamberliğin âya kim inkâr eyledi
Şânı vâlâsı anın günden dahi ızhar idi
Bir azîm fitne uyandırdı Yezidi bihaya
Söyle Vallahi sezadır canına lânet seza

Bir takım namertleri münkat edüp fermanına
Ol livayı nahsı dikti Kerbelâ meydanına
Kahrı müstahsen görüp Âli Resulün şânına
Bigünah mazlumların girdi o zalim kanına
Mansıbı dehri değişti devleti imanına
Tabemahşer lânet olsun kendine âvanına
Bir azîm fitne uyandırdı Yezidi bihaya
Söyle Vallahi sezadır canına lânet seza

Allah Allah öyle bedbahtın olup fermanberi
Saymadı asla hukuku Hazreti Peygamberi
Bir içim suyu diriğ etti Havariç leşkeri
Sureta İslâm idi sirette kâfir ekseri
Olmadı böyle musibet devri Âdemden beri
Ya nice yaş dökmesin erbabı aşkın gözleri
Bir azîm fitne uyandırdı Yezidi bihaya
Söyle Vallahi sezadır canına lânet seza

Bu Muharremdir zeminü âsüman ağlar bugün
Vakti matemdir muhibbi Hanedan ağlar bugün
Eşk-i hasretler döküp ta tende can ağlar bugün
Âşıkanın didei giryanı kan ağlar bugün
Hasılı feryat edüp cümle cihan ağlar bugün
Ağla *Hıfzî* aşk ile üftadegân ağlar bugün
Bir azîm fitne uyandırdı Yezidi bihaya
Söyle Vallahi sezadır canına lânet seza

K Â T İ B

XVIII inci asırda yetiştiği tahmin olunan Bektaşî saz şairlerindendir. XVII nci asrın maruf saz şairlerinden *Kâtibî*'den başka bu asırda da bu namla şöhret kazanmış bir saz şairinin yetiştiğini biliyoruz. İhtimal ki bu nefesleri bu şair vücuda getirmiştir. Esasen *Kâtib* mahlâslı nefeslere ancak XVIII inci asırdan itibaren yazılan mecmualarda tesadüf edilmektedir. Bir manzumesi elimizde bulunan *Derdli Kâtib*'in de aynı şahsiyet olduğu tahmin olunabilir. *Kâtib* mahlâslı 4 nefesi dercediyorum:

— 1 —

Ben âşıkım deyu da'vâ kılarsın
Dört harfin birini tamam ettin mi
Dâim günah denizine dalarsın
Bir mürşid kâmilden dersin aldın mı

Dört harfin evveli şerîat kamu
İkinci makamı tarîkat bâbı
Hakîkate gider bunların hepsi
Ma'rifete girüb Hak'ka yettin mi

Ma'rifet ma'nâdır bunda bilenler
Rehberinin buyruğundan kananlar
Şerîatte namâzını kılanlar
Tamâm eden beş vaktini kıldın mı

Hakîkat gülüdür Muhammed Ali
Hasan Hüseyin'dir bağçenin gülü
İmam Zeynel İmam Bâkır'ın seli
Ca'fer'in mezhebin tamâm bildin mi

Kâzım Mûsâ Rızâ cümlenin şâhı
İmam Takî Nakî imamlar mâhi
Hasen-i Askerî gerçek vallahi
Muhammed Mehdî'den haber aldın mı

Bu ednâ *Kâtib*'in günahı çokdur
On iki imamların yolu da hakdır
Muhammed Ali'ye belimiz pekdir
On iki imamlardan haber aldın mı

— 2 —

Sofi bizi niçün ta'n edersiniz
Hak'kı bilmek midir suçumuz bizim
Tersâ gibi büte baş eğmeyiz biz
Yoktur Menâtımız haçımız bizim

Haramdan zinâdan koğdan kaçarız
Hak'ka doğru menzil menzil göçeriz
Can baş meydanında serden geçeriz
Kurbana lâyıktır koçumuz bizim

Sırr-ı Bektâşî'yiz ayrı değiliz
Heman sağ gezeriz sayrı değiliz
Birlikteyiz ayrı gayrı değiliz
Bir kimse sayılur üçümüz bizim

Kırkımızı bir kıl ile yederler
Azm eyleyüb Hak'dan yana giderler
Gönül Kâ'besini tavâf ederler
Günde yüz bin kerre haccımız bizim

Sırr-ı Men aref'den nefsimiz bildik
Mürşid karşısında tevbeye geldik
Gönül âyînesin pâk edüb sildik
Taşradan görünür içimiz bizim

Kâtib'im seyr ettim arşda zeminde
Hak'kı isbât eder birlik deminde
Âkıl meclisinde irfan ceminde
Bulunsa bir iki kaçımız bizim

— 3 —

Evliyâ cem'in arzû eden sofî
Yolu düzde koymuş sarpa kaçarsın
Muhammed Ali'nin yolu deyüp de
Gelmiş de tâlibe pinhân edersin

Yol budur deyüp de sürek sürersin
Câhili kinliyi başa derersin
Yılda bir hayvan kanma girersin
Aklınca boynunun borcun ödersin

Gel benlik eyleme nefsini öldür
Hak yoluna canın armağan getür
Kin ile kibiri aradan kaldır
Getürme benliği yükü nidersin

Aşk ile yırtılub hâk olmamışsın
Nefs-i emmâreden pâk olmamışsın
Ayaklar altında hâk olmamışsın
Gelmiş de meydanda lokma yutarsın

Senin elindedir şerr ile hayır
Nefs-i emmâreden özünü ayır
Kâtib'im de der ki kendini kayır
Neyleyib de halkın zemmin edersin

— 4 —

Benim pîrim ağu içti gaziler
Zikr ederim dâim pîrim ismini
Açılmış bağçede tomurcuk olmuş
Şükür kokuladım cennet gülünü

Ağu içen cümle erenler şâhı
Alnına gün doğmuş âlemler mâhı
Sevmeyen kâfire lânet billâhi
Nûra gark olmuştur gördüm cismini

Elleri yeşildir nurdandır cismi
Atası İmam-ı Ali'nin nesli
Celâli cemâli Hak bülbül sesli
Mahabbet ederken duydum sesini

Evlâd-ı Resul'dür seyyid-i sâdat
Esirüb coşunca kopar kıyâmet
Yanında gaziler gördüm tamâmet
Yeşiller urunmuş gördüm tacını

Kâtib ednam dâim zikrim pîrime
Meded mürvet merhamet kıl zârıma
Hâlimi gör pîrim bakma fi'lime
Dönmem ikrârımdan yüzseler beni

HÜKMÎ

XVIII inci asrın ilk yarısında yetişen saz şairlerindendir. 1126 (M. 1714) da yazdığı tarihî mahiyeti haiz iki manzumesini evvelce *Prof. Fuad Köprülü* neşretmişlerdi. Bu şiirlere Millet Kütüphanesindeki bir mecmuada da tesadüf ediyoruz (No: 580).

Yeniçeri saz şairlerinden olan *Hükmî*'nin Bektaşîliğe intisabı bulunduğuna dair kat'î bir vesikaya sahib değiliz. Fakat âşıkların ekseriyetle Bektaşî oldukları veya hiç olmazsa bu tarikate karşı muhabbet besledikleri düşünülürse *Hükmî*'nin de Bektaşî olmak ihtimali ileri sürülebilir. Elde ettiğimiz bir manzumesi de bu tahminin yersiz olmadığını göstereçek mahiyettedir:

Etmişim ben cânımı kurban Ali'nin aşkına
Olmuşum dîvâne vü üryan Ali'nin aşkına
Girmişim meydâna bir şâhın fedâsı oluben
Salmışım nâmûs u ârı can Ali'nin aşkına
Vermişim aşkı yolunda Şah Hüseyn'in başımı
Gelmişim âvâre vü mihman Ali'nin aşkına
Varmışım kûy-i harâbâta olub abdâl-ı aşk
Tatmışım zehri Şeh-i merdan Ali'nin aşkına
Bilmişim baştan nukuşumu serâser noliser
Kılmışım iki gözüm giryan Ali'nin aşkına
Solmuşum bülbül gibi bâğ içre güller aşkına
Sevmişim bir gonce-i handan Ali'nin aşkına
Çekmişim dil zevrakın dolu gubâr-ı derd ile
Dalmışım bahre olub umman Ali'nin aşkına
Atmışım top eyleyüb başım safâ meydânına
Olmuşum âlemlere destan Ali'nin aşkına
Hükmî'yim âşık u mecnûn oluben Ferhâd veş
Düşmüşüm âşüfte vü hayran Ali'nin aşkına

AZBÎ

XVIII inci asır şairlerindendir. Kütahya'da doğdu. Asıl adı Mustafa'dır. «Dergâh-ı âlî» çavuşlarından idi. 1149 (M. 1736) da vefat etti. Üsküdar'da Merdivenköyü Bektaşî tekkesinde medfundur. 1160 (M. 1747) da öldüğü hakkındaki rivayet, yanlıştır.

Azbî divanının müteaddid yazma nüshalarına tesadüf edilir. Mısrî Niyazî divanına vücuda getirdiği tahmisler ise matbudur.

Halvetîlik ve Bektaşîliğe intisab etmiş bulunan *Azbî Mustafa Çavuş*'un şiirlerinde tasavvuf, Hurufîlik ve Alevîlik akîdeleri terennüm edilmiştir. Bu şair hakkında «Hurufî şairleri» adlı kitabımızda tafsilât vardır. Burada sadece Bektaşîliğe teması olan iki manzumesini dercediyoruz.

1930 da neşrettiğim Bektaşî şairlerinde şifahî rivayetlere istinaden Karaağaç'ta medfun İstanbul'lu *Azbî Baba* isminde bir Bektaşî'den bahsetmiş ve bu zat namına hece vezniyle bir manzume neşretmiştim. Fakat bu şiirin de *Azbî Mustafa Çavuş*'a aid olduğu, yazma divanlarının tedkikinden sonra kat'î olarak anlaşılmıştır.

— 1 —

— Müseddes —

Kisvetimdir başıma cennette Hak'kın sünbüli
Benden olduk cân ü dilden emrine dedik belî
Lâğdır vasf-ı şerîfin etmese can bülbüli
Andelîb âşıkların varı Hudâ'nın has güli
Fahr-i âlem nûr-i çeşm-i Enbiyâ nesl-i Ali
Şâh-ı ekrem kutb-i a'zam Hacı Bektâş-ı Velî

Nola bî pervâ gezersem her cezâdan âsiyem
Bir senin gibi penâhım var iken ben gam yemem
Mazhar-ı zât-ı kadimsin Lâ fetâ illâ direm
Sensin ol kân-ı hidâyet mâlik-i sırr-ı kerem
Fahr-i âlem nûr-i çeşm-i enbiyâ nesl-i Ali
Şâh-ı ekrem kutb-i a'zam Hacı Bektâş-ı Velî

Hoş menim haddim değil vasfın idüb söz söylemek
Rûz ü şeb küstahlığımdır fehm-i kadrin eylemek
Mebde-i lûtf-i Hudâ'sın bâis-i her dü felek
Hâdi-i râh-ı İlâhî mürşid-i ins ü melek
Fahr-i âlem nûr-i çeşm-i enbiyâ nesl-i Ali
Şâh-ı ekrem kutb-i aîzam Hacı Bektâş-ı Velî

Şah Hasen ile Hüseyn-i Kerbelâ'nın aslısın
Âşıka sertâc olan Zeyn-ül-ibâd'ın aslısın
Hem Muhammed Bâkır u Ca'fer imâmın aslısın
Mûsi-i Kâzım Ali Mûs-er-Rızâ'nın aslısın
Fahr-i âlem nûr-i çeşm-i enbiyâ nesl-i Ali
Şâh-ı ekrem kutb-i a'zam Hacı Bektâş-ı Velî

Şah Takî vü bâ Nakî Hak'dan penâhındır senin
Askerî erkân-ı fahrı her kelâmındır senin
Mehdi-i Âl-i Muhammed kim imâmındır senin
Pâdişâhım *Azbi* bir kemter gulâmındır senin
Fahr-i âlem nûr-i çeşm-i enbiyâ nesl-i Ali
Şâh-ı ekrem kutb-i a'zam Hacı Bektâş-ı Velî

— 2 —

Muhibb-i hânedânın yâveriyim
Adû-yi bed likanın hançeriyim
Hasen dînim imânım Şah Hüseyn'dir
Gulâm-ı dürr-i pâk-i Haydarî'yim
Tenim peşkeş canım kurban sözüm Hak
Ki Zeynel'âbidîn'in kemteriyim

Dün ü gün kıblegâhımdır cemâli
Nazarbâz-ı Muhammed Bâkırî'yim
Ne varsa yerde gökte benden iste
Hakîkat kân-ı aşka gevherîyim
Delilim Mûsi-i Kâzım olaldan
Kamu âşıkların men serveriyim
Ali Mûsâ Rızâ'dır pâdişâhım
Kamer burcunda uşşak ahteriyim
Müberrâdır özüm gerd-i cefâdan
Takî'nin fazl u lûtfu mazharîyim
Nakî'dir huccet ü burhan elimde
Bihamdillâh bu dem gamdan berîyim
Alâyikden elim çektim yüzüm ak
Ezelden bendegân-ı Askerî'yim
Emînim Lâ fetâ illâ benimdîr
Bu dem Mehdî Muhammed enveriyim
Bu dem Elvân efendi mürşidimdir
Balım Sultan nazariyla diriyim
Emir Sultan dedim nûr-i ezeldir
Muhammed Mustafâ'nın gevheriyim
Yolum hakdır sözüm hakdır özüm hak
Hak'a tâlib olanın rehberiyim
Süleyman mühriyim dîvân-ı Hak'da
Ki kavlen ehl-i huccetten berîyim
Benim âşıklarımdır şems ile mâh
Hak'ın mahbûb-i zîbâ dilberiyim
Sözüm hak hak durağım cây-i hayret
Fakîrim derdmendim serseriyim
Budur gerçek sözüm vird-i zebânım
Ali'nin Kanber'inin kanberiyim
Bu kırklar bezmine teslim rızâyım
Erenler bendesi *Azbî* fakîrim
Yüzüm yerde özüm elde tenim çâk
Erenler çâkerinin çâkeriyim

BEHİŞTÎ

XVIII inci asır divan şairlerindendir. Edirne'de doğdu. Asıl adı *Mustafa Sadeddin*'dir. *Râmiz,* tezkiresinde diyor ki:

«Edirne'den bedîdâr ve gürûh-ı Bektaşiyyeden bir merd-i celîl-ül-mikdâr olub Hacı Bektaşzâdelerin âstâne-i aliyyede vekîl-i meşîhati bâbâ-yi âlem etvârı müsellem eş'ara pür iktidâr şuarâ-yı asrımızdan bir şâir-i şîrin reftâr olub 1178 (M. 1764) senesi hudûdunda irtihâl etmişlerdir. Vefatlarına bu târih denilmiştir:

Duâ birle didi ahbâb târîh
Makamı eyliye bâri behiştî

— 1178 —

Behiştî'nin Bektaşîliği terennüm eden hiç bir manzumesine rastlamadım.

LÛTFÎ

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değilim. Topkapı sarayı, Revan köşkü kütüphanesindeki mühim bir mecmuada *(No: 1980),* «Lûtfi Çorbacı merdân-ı Bektaşiyyeden» başlığiyle bir manzumesi kayıtlıdır. Bu yazmanın XVIII inci asırda tertib edildiğini, mündericatından anlamaktayız.

Aruz vezniyle şiirler yazdığı anlaşılan *Lûtfî*'nin Bektaşîliği terennüm eden manzumelerine henüz rastlamadım.

GURBÎ

XVIII inci asır Bektaşî şâirlerindendir. İnkılâb müzesinde yazma bir divanı bulunan bu şairin hayatına dair tarihî menbalarda ufak bir kayda tesadüf edemedim. Yaşadığı devri ve geçirdiği hayatı kısmen eserinden çıkarmak imkânlarını buluyoruz.

Asıl adı *Ahmed* olan ve *Ali* isminde bir zâtın oğlu bulunan *Gurbî*, Bosna'da Yenipazar'da doğdu. Uzun müddet Edirne'de oturdu. Manzumeleri arasında şu kayıtlara tesadüf olunuyor:

Diyârımdır benim Bosna bilâdı
Kamu halk-ı cihan bilür bu adı
Hak anı kıldı Gazîler ocağı
Kılıç suyun içer geldikçe yağı

Benim şehrim Yenipazar içinde
Çü bülbül oturup gülzâr içinde
Dehân açmış değilken gonca veş ben
Heman hâmûş idim ol hâr içinde
Zülâl âbı gibi sâkin dururken
Nice eyyâm ile yıl kar içinde
Garîb oldu aceb gayette hâlim
Sağ inler sanasın bîmâr içinde
Zamân etti mürur âhır ben anda
Sipâhî tek durub tîmâr içinde

Yenipazar'ın etsem ben gerektir vasf-ı güftârın
Bilâd ile ibâdı hep ola hıfzında Settâr'ın
Ne denlu mücrim ü âsim olursa cümle kavmine
Umarım olmazam nevmid ere gufrânı Gaffâr'ın
Bizim bu halk ile şehre yavuz kasd iden a'dâya
Erenler himmeti birle erişür hışmı Cebbâr'ın

Seyyid Ali dergâhında Rahmî mahlâslı *Mehmed Musli* isminde bir Bektaşîye intisab ettiğini ve divanını 1157 (M. 1744) de tamamladığını ise şu beyitlerinden anlamaktayız:

Dinle nutkum ey suhandân-ı zaman
Emr-i Hak'la kim ne söyler bu lisan
Sad hezâran acz ü taksîrât ile
Aşk u şevk u cezbe vü hâlât ile
Bil diyem pîrim sana bu dem belî
Kutb-i âlem Hacı Bektaş-ı Veli
Hem Edirne kurbi dedim tekyemi
Tanrı dağında binâ-yi muhkemi
Kırkların serçeşmesi Kızıl Deli
Postnişîni mürşidim Seyyid Ali
Rehberim dervîşi anın Musli'dir
Hak rızâsın gözedir ol usludur
İşbu halkındır delilim ahlâsı
Nâmı Mehmed'dir ve Rahmî mahlâsı
Gel diyârım Bosna'dır bil sen benim
Hem Yenipazar olubdur meskenin
Halkımız gazî kamusu serfirâz
Bir bilür Allah'ı terk etmez namâz
Halk u şehr ü hem diyârımız bile
İzn-i Mevlâ birle bu geldi dile
Dilerim hıfz eylesün Allah anı
Her kederden zâhir ü bâtın ganî
Bin yüz elli hem yedide idi sâl
Kim şürû' ettim bu nazma yâ ricâl

Derviş Ahmed ve *Gurbî* mahlâslarıyla şiirler yazan bu şair, Nakşıbendîliğe de intisab etmiştir. Bundan dolayıdır ki bir kısım manzumelerinde diğer Bektaşîlerin terennüm etmedikleri mevzular da vardır. Aruz ve hece vezinleriyle şiirler yazan Gurbî, oldukça muvaffakiyetli bir şairdir. Bazı manzumelerini dercediyorum:

— 1 —

Bezm-i ma'şûkuna bir dem eremez
Gözü yaşını şerâb eylemeyen
Kâ'be-i vuslatı bil kim göremez
Yüzün ol yolda türâb eylemeyen

Şevka pervâne sıfat erdi yanan
Meclis-i yâre erişmez bil ayan
Pişirüb âteş-i aşk ile nihan
Kendi bağrını kebâb eylemeyen

Değmenin yeri değil dâr-ı selâm
Olamaz şehr-i vücûdunda imam
Cümle-i halka sehâ ile tamâm
Kendözün âlicenâb eylemeyen

Sözü incu gibi her kes dizemez
Doğru der her kişi *Gurbî* gidemez
Kalb-i vîrânını ma'mûr edemez
Mülk-i cismini harâb eylemeyen

— 2 —

Kâmil oldur ki özün cümleden ednâ gözede
Her ne var sûretine bakmaya ma'nâ gözede
Kendi hâlinde olub epsem ola her kesden
Halkı hep kendüden âkıl dahi dânâ gözede
Rûz ü şeb zikri-i İlâh ola dilinde tekrâr
Lâyı terk ide o dâim heman illâ gözede
İlm ile Âdemi Hak kıldı melekten Efdal
Odur Âdem ki o her ismi müsemmâ gözede
Dedi *Gurbî* odur er âlem-i ma'nîde heman
Katra veş sa'y edüben olmağa deryâ gözede

— 3 —

Cümle erler serveri erdir Ali
Kal'-i kam'-ı bâb-ı Hayber'dir Ali
Rûz-i mahşer mü'minin atşânına
Anı bil sâkî-i kesverdir Ali
Düldül ile Zülfikar'ın sâhibi
Hem dahi bil yâr-ı Kanber'dir Ali
Dîn-i İslâm ile îmân ehline
Şems ü mâh ü gökte ülkerdir Ali
Âşık-ı sâdıklarına bu yeter
Vird-i Mevlâ misk ü anberdir Ali
Mazhar-ı Hak'dır hakîkat bilesin
Sırr ü cehren nûr ü hem ferdir Ali

Zâhir ü bâtında anı anla gel
Her işi eshel teyesserdir Ali
Mürşidim pîrim delîl ü rehberim
Olduğu ol günden azhardır Ali

— 4 —

Ne gam ger çoğ ise cürm ü günâhım
Çü sensin mağfiret eden İlâhım
Habîbin Ahmed ü Mahmud Muhammed
Şefî'im umarım ola penâhım
Sana senden sığındım yâ İlâhî
Gene sensin bu nutkuma güvâhım
Nola afv eylesen yüzüm karasın
İre dergâhına doğru bu râhım
Eğer kim rahmetin âbiyle yursan
Ne naks ola benim hatt-ı siyâhım
Kamu isyân ile nisyân olubdur
Bu nefsimle benim herdem sipâhım
Dedin Lâtaknatû min rahmetillâh
Sana tuttum ümîdim budur âhım
Bu *Derviş Ahmed*'e sırran ayânen
Hidâyet eyle lûtf et pâdişâhım

— 5 —

Terkeyle bu dem küfrünü îmân ele girsün
Câmnı nisâr eyle ki cânan ele girsün
Aşk ile vurub derd-i derûnu ede hâsıl
Her kim ki diler dünyede dermân elegirsün
Varsun bir erin nutk-u nefes bendesi olsun
İsterse eğer çeşme-i hayvan ele girsün
Deryâ seferi zahmetini kıldı mukarrer
Ol kim diledi lü'lü'-i mercan ele girsün
Uzlette yürü var beni sercümle edüb hâk
Ey tâlib olan genç ile her kân ele girsün

Ger çekmez isen zahmını her hâr-ı belânın
Mümkin değil ol gonca-i handan ele girsün
Gurbî sana yâr olmıyacak dâr-ı bakada
Sûdun nedürür cennet ü Rıdvan ele girsün

— 6 —

— Müseddes —

Kim olursa ola ey dil bâri sen
Yok yere kanlar döken başlar kesen
Aşk ile canbâz olub kur ger resen
İdem on iki imâmı bile sen
Dörd Muhammed dörd Ali iki Hasen
Bil Hüseyn'i Kâzım'ı ol sağ esen

Hürmeti hakkı buların Zülcelâl
Mağfiret eyler bizi ol Lâyezâl
Evvel âhır bîşek oldur bizevâl
Zâhir ü bâtın bulardır hâlis âl
Dörd Muhammed dörd Ali iki Hasen
Bil Hüseyn'i Kâzım'ı ol sağ esen

İşbu on iki imamlar aşkına
Adı bellu ol hümamlar aşkına
Enbiyâ olan izamlar aşkına
Evliyâ sâhib kiramlar aşkına
Dörd Muhammed dörd Ali iki Hasen
Bil Hüseyn'i Kâzım'ı ol sağ esen

Dostânım bir kulak tutun bize
Gice gündüz minnetimiz bu size
Bu kitâbı alıcak destinize
Bir duâ-yi hayr edin cânımıza
Dörd Muhammed dörd Ali iki Hasen
Bil Hüseyn'i Kâzım'ı ol sağ esen

Ben bunu dünyâlık içün düzmedim
Tutmuşum habl-ül-metîni üzmedim
Emr-i Hak'ka bağlu nefsim çözmedim
İşbu bahri yüzdüm artık yüzmedim
Dörd Muhammed dörd Ali iki Hasen
Bil Hüseyn'i Kâzım'ı ol sağ esen

Dediler mahlâs bana hep ârifan
Âlem-i nazm içre *Gurbî* râyegân
Derviş Ahmed adın okur her zaman
Bin Ali işbu kamu halk-ı cihan
Dörd Muhammed dörd Ali iki Hasen
Bil Hüseyn'i Kâzım'ı ol sağ esen

HÂŞİM BABA

XVIII inci asrın meşhur şahsiyetlerindendir. Üsküdar'da doğdu. Esasen Celvetî tarikatine mensuptur. Fakat sonradan, Mısır'daki Kasrülayn şeyhi iken İstanbul'a gelen *Hasan Baba (Vefatı 1170 - 1756)* ya intisab ederek Bektaşî oldu. Bir aralık Kırşehir'de bulundu. 1197 (M. 1782) de Üsküdar'da vefat etti. Şiirlerinde Alevîlik, Hurufîlik, Melâmîlik telâkkilerini mezceden bu zat hakkında «Hurufî Şairleri» adlı eserimizde tafsilât vardır. Buraya sadece Bektaşîler arasında şayi olan bir nefesini dercediyoruz:

— 1 —

— Nefes —

Şepperü Şüpper
Mürşid ü rehber
Sundular Kevser
Elhamdülillâh

Sofra Ali'nin
Himmet Velinin
Şöhreti dinin
Elhamdülillâh

Haktır Muhammed
Olmuşuz ümmet
Bulmuşuz rif'at
Elhamdülillâh

Muhammed güldür
Pirim bülbüldür
Cümlemiz kuldur
Elhamdülillâh

Dosta mihmanız
Cümlemiz canız
Ehl-i imanız
Elhamdülillâh

Pîre mahabbet
Can ile hizmet
Talibe nimet
Elhamdülillâh

Aslımız nurdur
Vaktımız sûrdur
Sözümüz budur
Elhamdülillâh

Hâşim'in zikri
Elfakrü fahrî
Bu demin şükrü
Elhamdülillâh

DERUN ABDAL

XVIII inci asırda yaşadığı tahmin olunabilen Bektaşî şairlerindendir. Eski mecmualarda tesadüf edilen bir nefesini dercediyorum:

Gel gönül mülküne gir nazar eyle
Mahabbet arzeder hâllerimiz var
Aynicemde bugün aşk-ı yâr ile
Hak'ka doğru gider yollarımız var

Rehberim Muhammed, mürşidim Ali
Hacım Sultan On iki İmam gülü
Gönüller aynası Şah Kızıl Deli
Okuruz ismini dillerimiz var

Müminin Kâbesi gönül evidir
Kudret hazinesi Hak'kın yeridir
Pirim cansız duvarları yürütür
Balım Sultan gibi ballarımız var

Âşık olan aşkın yolundan anlar
Gerçekler çırağı sabahtan yanar
Bu pir meydanıdır aç olan doyar
Susuzlar kandırır göllerimiz var

Kırklar meclisinde selman içinde
Fatma Ana huri gılman içinde
Aynicemde bugün devran içinde
Derun Abdal gibi kullarımız var

ÂRİF OĞLU

XVIII inci asırda yaşadığı tahmin olunabilen Bektaşî şairlerindendir. Bir manzumesine nazaran *Âhû Baba*'nın müridlerinden olduğu anlaşılıyor. Eski mecmualarda şiirlerine rastlamadım. Fakat XIX uncu asır bidayetinde yazıldığı muhakkak olan bir kısım mecmualarda mahdud bazı şiirleri kayıtlıdır. Bir nefesini derseciyorum:

Meded Allah yâ Muhammed yâ Ali
Sana giden doğru yoldan şaşırma
Mürüvvettir yâ Aliyyel - Murtezâ
Kulunun hizmetin bizden düşürme

Zâhir eyle içerimde putumu
Sen bilirsin hem aslımı zâtımı
Aşkımı sevdâmı mahabbetimi
Verdirüb gayrıya senden düşürme

Yine bir sevdâya düştü bunala
Ma'rûf olub bu cihanda anıla
Dünyâda ahrette gerek gönüle
Mahabbetten gayrı söze düşürme

Çağırdığım Hak bir Muhammed Ali
Balım Sultan Hacı Bektâş-ı Veli
Mürüvvet erenler günahkâr kulu
Erenler indinde yüzden düşürme

Arif Oğlu gibi var mıdır âsî
Sana geldim afv et hasların hası
Âhû Baba derler hem din ulusu
Mürüvvet gönülden gözden düşürme

CÂFER ABDAL

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Fakat aynı asır içinde yazılan bazı mecmualarda bu şairin de bir kaç manzumesine tesadüf olunuyor. Bu şiirlerden birini dercediyorum:

Seyr eyledim bu âlemin halkını
Zabta kadir değil elde bulunmaz
Devrişim der terk eylemez hevâyı
Dervişlik nişânı dilde bulunmaz

Benliğin terk etse kalbini silse
Özün pâk eylese nefsin öldürse
Eğer tarîkatte dervişim derse
Nefsine uyanlar yolda bulunmaz

Nefsine uymamak kişiye zordur
O râhı tanımak hayli hünerdir
Er kuşağın kuşanan binde birdir
Er kuşağı değme belde bulunmaz

Aşk gemisidir deryâ-yi ummanda
Bezm-i Elestimiz dinde îmanda
Ca'fer Abdal eder şimdi zamanda
Hak'ka yarar amel kulda bulunmaz

MİRZA

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Fakat aynı asır içinde yazılan bazı mecmualarda *Mirza* ve *İmirza* mahlâsiyle bazı koşma ve nefeslerine tesadüf olunmaktadır. Bir nefesini dercediyorum:

Er nefestir nefes hakdır dediler
Öyle midir deli gönül öyledir
Nefes yaratılmış okdur dediler
Öyle midir deli gönül öyledir

Yolu ile gelenden yüz döndürme
Özünü inkâra teslim gönderme
Gönül bir sırçadır anı sındırma
Öyle midir deli gönül öyledir

Mü'min olan gönlünde kibir tutmaz
İmân olan ikrar gözler unutmaz
Sınıcak şişenin sınığı bitmez
Öyle midir deli gönül öyledir

Erenler bu yolda bir sır koydular
Erenler dediğim kırklar yediler
Gönülden gönüle yol var dediler
Öyle midir deli gönül öyledir

İmirzam ibtidâsıdır yolunun
Günâhın bağışlar Settar kulunun
Hulk Muhammed'indir mürvet Ali'nin
Öyle midir deli gönül öyledir

KAASIM DEDE

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat aynı asır içinde yazılan bir kısım mecmualarda bu şairin de mahdut bazı manzumelerine tesadüf olunmaktadır. Onun iki nefesini dercediyorum:

— 1 —

Gözlerim yollarda uykular gelmez
Gülbengin çektiğim erenler gelsin
Kavim kardaşlarım halimden bilmez
Halimi sırrımı bilenler gelsin

Yoldaşım sandığın yolundan azar
Haldaşım sandığın fitneler düzer
Ahd ü ikrar verip ikrarın bozar
Can verip ikrara duranlar gelsin

İzleyelim biz de pirlerin izin
Tutya eyleyelim ayağın tozun
Gani Mevlâm göster erenler yüzün
Erenler erkânın sürenler gelsin

Binbir mâna desem biri dinlenmez
Şol Yezid'in ağzı dili bağlanmaz
Hak'kı isteyenler halkla eğlenmez
Ali'nin yoluna varanlar gelsin

Yürü *Kaasım Dede* çâreni ara
Emek zahmet çekme nafile yere
Yezid aslı tâlib gelmez bu yola
Sırrımı kadrimi bilenler gelsin

— 2 —

Ne aceb sevdâya düştü bu gönlüm
Çekticeğim haller bana derd olur
Çünkü insan Hak'ka olmuşdur delîl
Hem insan insana yine perd- olur (1)

Cihanda bulunsa bir gerçek veli
Arz ederdim ben de müşkil-i hâli
Şol pîrim üstâdım Muhammed Ali
Anlar da bulunmaz şimdi nerd- olur (2)

Varub bir kâmilin dârına durmak
Suâl edüb cümle müşkilin sormak
Arşın eteğinde var idi ırmak
Dâim akub çağlar seli nerd- olur

(1) Perde olur.
(2) Nerde olur.

Bin bir ismi vardır Hak'kın ey âdem
İsm-i a'zam Kur'ân'dadır ey dedem
Mü'minin kalbine bastı Hak kadem
Bin gönülde midir yoksa birdedir

Defteri yazıldı elinde mestûr
Âyet mi huruf rakam mı baka gör
Âşıklar kıblesi ol beyt-i ma'mûr
Bilmem gökte midir yoksa yerd- olur

Anadan doğmadan dünyâya gelen
Hâceye varmadan dersini alan
Verdiği ikrârın üstünde olan
Erenler yanında ismi merd olur

Melâmet hırkasın giymiştir yoldur
Adımız âlemde bakırdır puldur
Kaasım Dede'm şunda bir ednâ kuldur
Kerâmetle kuvvet kudret erd- olur (1)

MAHMUD OĞLU

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat aynı asır içinde yazılan bazı mecmualarda bu şairin de mahdud bir kaç nefesine tesadüf olunmaktadır. Bu şiirlerden birini dercediyorum:

Melûl olma gönül şâd ol cihânın yoğ u varından
Demi hoş gör çü âkılsen ne hâsıl intizârından
Cihan bir pîrezendir kim nikâh olmuş niçe halka
Gel ey ârif gönül verme anın kavl ü karârından
Cihan bir eski köprüdür bu dünyâ bahr ey âkil
Niçe şâh u gedâ bunun gelüb geçti güzârından
Hakikat bahrinin ilmin ne bilsün her tahâretsiz
Ki Cibrîl-i emîn uçmaz bu deryânın kenârından
İşitgil can kulağıyle hadîsin *Mahmud oğlu*'nun
Ki Hak sırrın ayân eyler Ali'nin Zülfikar'ından

(1) Erde olur.

MAHREM OĞLU

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat aynı asır içinde yazılan bazı mecmualarda bu şairin de mahdud bir kaç nefesine tesadüf olunmaktadır. Onun bir manzumesini dercediyorum:

Ey benim sevdiğim hem iki gözüm
Salın bizi imamlara gidelim
Cümlenizden budur nâz ü niyâzım
Salın bizi imamlara gidelim

Üstad eşiğinde rızâ alalım
Gönülden ayırman yola gidelim
O dergâha varup yüzler sürelim
Salın bizi imamlara gidelim

Evvel murâdım Muhammed Ali'ye
Erenler ulusu, gerçek veliye
Otman Baba üstünden Kızıl Deli'ye
Salın bizi imamlara gidelim

Kızıl Deli imamların yolu ya
Oradan geçilür Gelibolu'ya
Pirim Hünkâr Hacı Bektaş Veli'ye
Salın bizi imamlara gidelim

Destur aldım ben Mustafa Baba'dan
Emir geldi bana sırr-ı Hudâ'dan
Aşk göründü *Mahrem Oğlu* gedâdan
Salın bizi imamlara gidelim

DİMİŞKİ

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. *Tâhirzâde*'nin vücuda getirdiği mecmuada bu şairin de aşağıdaki manzumesine tesadüf olunmaktadır:

Ben mevâlî meşrebim her demde direm yâ Hüseeyn
Tiğ-i gamzen sînemi çâk eylemiştir yâ Hüseyn
Sînede çektim elifler dâğlar yaktım şehâ
Baş açık yalın ayak abdâlin oldum yâ Hüseyn
Alma ben dervîşin âhın bana gel rahm eyle kim
Mâtem-i hecrinle oldum derd ile eyvâ Hüseyn
Teşne oldum Kerbelâ-yi râh-ı aşkında senin
Dimedin lâ'lin meyinden bir içim sun mâ Hüseyn
Yine abdâl oldu derdinle *Dimişkî* derdmend
Çağırub her rûz u şeb der ah Hüseyn ü vû Hüseyn

NECEF

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. *Tâhirzâde*'nin vücuda getirdiği mecmuada bu şairin de aşağıdaki manzumesine tesadüf olunmaktadır:

Çok zamandır görmedim zîbâ cemâlin yâ Hüseyn
Ol sebebden oldu çeşmin çeşmesi deryâ Hüseyn
Kerbelâ-yi aşk içinde baş açık abdâl vâr
Sineme çektim elifler kametin çün yâ Hüseyn
Dâğ-ı aşkınla beni mahşerde görüb ehl-i derd
Cûş idüb kösün döğüb her dem dediler yâ Hüseyn
Sen kemân ebrû-gamından atmağa âh okların
Başıma kirş eyledim kaddimi kıldım ya Hüseyn
Hulk ile sen Hayderîsin hem müjendir Zülfikar
Bu *Necef* kemter kulun Kanber gibidir yâ Hüseyn

K A L B Î

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmat sahibi değiliz. Fakat *Abdal Musa* dergâhına mensub olduğunu, bir aralık da Mısır'a giderek *Kaygusuz* dergâhında oturduğunu manzumelerinden anlamaktayız. Aruz ve hece vezniyle oldukça muvaffakiyetli şiirler yazan bu Bektaşî'nin 10 manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Gerçek olan hemdem olmaz kallaşa
Kallaş olan meyil verir gümana
Gerçek olan kemlik sanmaz yoldaşa
Yoldaş olan bakar ehl-i îmâna

Ehl-i îmân olan güder ikrârın
İkrârından dönmez bilir pazarın
Pazarını bulan arar hak yârin
Hak yârini bulan bakmaz cihâna

Bakmayanlar bu cihâna gerçektir
Gerçek olan mü'minlere gerektir
Gerçek olan hırka lokma nemektir
Nemek ile ser sofrayı meydana

Bu meydana girenleri kandıram
Kandıram da aşk od'una yandıram
Yandıram da *Kalbî* destim bandıram
Bandırayım câm-ı meye merdâne

— 2 —

Özünü bil da'vâ eyleme sâlik
Giydiğin bir hırka bir külâh ile
Zât-ı Hak'dır âdem bilmedi şakî
Sürüldü dergâhtan bir günâh ile

Aşk u mahabbetim bu dilde kadîm
Gürûh-i Naci'ye olmuşam nedîm
Bu yoldan çıkanın menzili cahîm
Hak'ka erer giden doğru râh ile

Ne bilsün îmânı dîni ikrarsız
Bülbüller de olur mu zar gülzarsız
Âşıkım olamam rûz ü şeb yârsız
Eğlenirim güneş yüzlü mâh ile

Yedi farzı bil kim hakdır üç sünnet
Gerçekler fenâya etmedi rağbet
Aslımıza âhır eyleriz ric'at
Kimse kalmaz bunda izz ü câh ile

Kalbî men aşkımı pinhân eyledim
Lâmekân şehrinde mekân eyledim
Bu cihâna geldim seyrân eyledim
Fermânım var gezdim emr-i Şâh ile

— 3 —

Erenlerim açtı aşkın kitâbın
Okumağa Bismillâh'a gelmişem
Ârifler feth etsün kamu cevâbın
Mahabbet çün veçhullaha gelmişem

Can kebş etti tâ olunca dil âgâh
Pîrim Abdal Musa istedi nâgâh
Eşiğidir kıblem Kâ'be'm eyvallah
Yüz sürüben secdegâha gelmişem

Sadâkatle bu meydana girenler
Hakîkat sırrına candan erenler
Meded mürvet kabûl eylen erenler
Niyâzım var âdil şâha gelmişem

Bir gün olur lûtfu ile şâd eder
Deli gönül durmaz anı zikr eder
Kande kalsam erer yeter dâd eder
Hamdülillâh bu penâha gelmişem

Derviş Kalbî tuttun merdâne yolu
Himmet erer sana evliden evli
Kılıcı kanlının kuluyum kulu
Hasretine bu dergâha gelmişem

— 4 —

Kesret diyârından çektim ayağı
Bu illere mahabbete gelmişem
Emr ü fermân oldu bilmem ırağı
Hizmetim var pir himmete gelmişem

Ezelden gerçeğe demişem belî
Afv eyle günâhım lûtf eyle velî
Kabûl eyle kulluğuna yâ Ali
Bin kan ettim bir mürvete gelmişem

Gerçekler görmedi cihan vefâsı
Göründü anlara Hak'kın likası
Âşıkların derd ü gamdır gıdâsı
Anın içün bir kısmete gelmişem

Bir noktadır bu âlemin adedi
Besmele'yle *Kalbî* zikr et Ahad'i
Sultan Kaygusuz'un erdi mededi
Bu dergâha ol hazrete gelmişem

— 5 —

Cenâbı Hudâ'nın cümle kuluyuz
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz
Muhammed ümmeti zâtı uluyuz
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Muhammed Ali'ye vermişiz ikrar
Münkirin canına lâ'net sad hezar
Mü'min olan olur bizim ile yâr
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Hasen hulk-ı Rızâ zâtı gerçektir
İçtiğimiz câm-ı zehr-i felektir
Hüseyn içün kan ağlamak gerektir
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Şah Zeynel'abâ'dan mağfur olmuşuz
Zâhirde bâtında pür nûr olmuşuz
Muhammed Bâkır'dan meşhûr olmuşuz
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Ca'fer-i Sâdık'dan aldık mezhebi
Yâr ettik aşk ile hayâ edebi
Cihanda cümlenin budur matlabı
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Mûsi-i Kâzım'dır nûr-ı sırr-ı şâh
Yolunda etmedik hergiz iştibâh
Aşk ile hâlimiz budur eyvallâh
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Ali Mûsâ Rızâ velâyette kân
Sâlâr-ı evliyâ şâh-ı Horasan
Teslîm-i ser canız ikrarla îman
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Nûr-i sırr-ı Ahmed Muhammed Takî
Gel mahabbet eyle var olma şakî
Bizimle yâr olan bulur revnaki
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Hasen Askerî'ye olduk askerî
Koymuşuz yoluna cân ile seri

Hâl-i mahabbetden aldık haberi
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Muhammed Mehdî'dir bu mülke sultan
Cümlemiz oluruz emrine ferman
Derviş Kalbî buldum derdime derman
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

— 6 —

Dilâ gel hemdem ol bir ehl-i hâle
Eğer ermek dilersen Hak cemâle
Erişti buldu cân içre cinânı
Bu yolda bakmayanlar mülk ü mâle
Soyun varlık libâsından berî ol
Giyin yokluk libâsın er kemâle
Özün fehm etmeyen zulmet içinde
Erer hurşîd veş her şam zevâle
Hemîşe rûz ü şeb *Kalbî* gedânın
Niyâzı Hazret-i celle celâl'e

— 7 —

Düşmüşem aşkına candan mahremimsin yâ Ali
Sırrına vâkıf olaldan hemdemimsin yâ Ali
Derd-i aşkın cân ü dilden çekmeyen âşık değil
Aşk-ı pâkindir tabîbim merhemimsin yâ Ali
Destimi sundum sana lûtf et ayağın kesme gel
Men sezâyım bezmine câm-ı Cemimsin yâ Ali
Senden ister her dü âlem maksadın ver isteğim
Hep kamu var sende genc-i mübhemimsin yâ Ali
Âşık-ı sâdıklarından bir günehkâr *Kalbî*'yem
Ente Gaffâr-üz-zünûb ü erhamimsin yâ Ali

— 8 —

Erince bir kula fazlı Hudâ'nın
Düşe aşkına Âl-i Mustafâ'nın

Muhibb-i hânedân olan kişiler
Olur yârı Aliy-yel- Murtezâ'nın
Derûnum lâle veş dâğ ile tezyîn
Olubdur aşkına Hulk-ı Rızâ'nın
Aceb mi hûn-i çeşmim baştan aştı
Firâkiyle Şehîd-i Kerbelâ'mn
Vücûdum etseler ger pâre pâre
Yolundan dönmezem Zeynelabâ'nın
Özün mihnetle kal et pûtasında
Muhammed Bâkır-ı sıdk u safânın
Sözünde sâdık ol gel inkıyâd et
İmâm-ı Ca'ferî ol rehnümânın
Eşiğin yaslanan mansûbu neyler
Velî Kâzım Ali Mûs-er- Rızâ'nın
Olur vasliyle hurrem sâf olan dil
Takî vü bâ Nakî ehl-i atânın
Bulun cem'iyyetinde olma mahrum
Hasen-i Askerî ehl-i duânın
Cihan emrine hep fermân olubdur
Muhammed Mehdi-i sâhib livânın
Bu *Kalbî* cân ü dilden oldu teslîm
Kulu kurbânıdır Âl-i Abâ'nın

— 9 —

Bugün esrâr-ı hikmet masdarıyüz
Zehî zât u sıfâtın mazharıyüz
Hicâbı ref' edüb bulduk cemâli
Kamu eşyâyı terk ettik berîyüz
Kuruldu dilde bâzâr-ı mahabbet
Metâ'-ı aşka candan müşterîyüz
Hudâ'nın birliğine şübhemiz yok
Muhammed'le Ali'nin çâkeriyüz
Veririz cânımız sermest ü hayran
Yolunda ölmeğe şîr-i neriyüz
Şefî'imiz o Şâh-ı Kerbelâ'dır
Bu ma'nîde sözümüzün eriyüz

İmam Zeynel'abâ'nın aşkına biz
Yanarız şevk ile hâkisteriyüz
Bilürüz Kâzım'ı ol müttekîdir
Ali Mus-er- Rızâ'nın peyreviyüz
Takî vü bâ Nakî olunca safder
Hasen-ül- Askerî'nin askeriyüz
Muhammed Mehdî'dir bu mülke sultan
Gelür *Kalbî* anın biz kanberiyüz

— 10 —

— Mersiye —

Ey gönül kan ağlamak eyyâmıdır
Ağla mâtemdir muharremdir bugün
Âşık-ı sadıkların hengâmıdır
Ağla mâtemdir muharremdir bugün

Mürdeler bu günde buldular hayât
Aç dü çeşmin feth olur her müşkilât
Ger dilersen bulasın oddan necât
Ağla mâtemdir muharremdir bugün

Hûn ile âbide eyle berleri
Pâymâl et saç sadefden dürleri
Ol muhibb-i hânedânın askeri
Ağla mâtemdir muharremdir bugün

Karalar giydi zemîn ü âsman
İns ile cin âh edüb eyler figan
Bağrını eyle kebâb ey merd-i can
Ağla mâtemdir muharremdir bugün

Gafil olma fevt edersin fırsatı
Eyle idrâk ey Muhammed ümmeti
Gitti elden iki âlem devleti
Ağla mâtemdir muharremdir bugün

Nûr-i Ahmed çeşm-i Hayder mahremi
Çekti zâlimler elinden ol gamı
Tuttu dehri gel Hüseyn'in mâtemi
Ağla mâtemdir muharremdir bugün

Kande kaldı ol Hüseyn-i Kerbelâ
Ehl-i beyt'e etti zâlimler cefâ
Kalbiyâ kan ağlamak oldu sezâ
Ağla mâtemdir muharremdir bugün

TÂHİR

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat babasının adı *Tâhir* olduğu için *Tâhir* mahlâsını kullanan bu şairin kendi kalemiyle yazılmış mühim bir mecmnası bugün elimizdedir. «Limuharririhi Tâhirzâde» başlıklarını ihtiva eden manzumeleri tamamiyle aruz vezniyledir. Bir müddet Mısır'da Kaygusuz dergâhında bulunduğu anlaşılan bu şair, ihtimal orada tanıdığı *Kalbî*'nin bir gazelini de tiahmis etmiştir. 4 manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Ey kerem kânı hakîkat menbaı cânım Ali
Çeşm-i a'dâya nihan bu dilde mihmânım Ali
Ey şehinşâh-ı dü âlem sâki-i kevser cinan
Sûre-i Kevser'dürür destimde burhânım Ali
Nûr-i çeşm-i pertevidir ol Hasen Hulk-ı Rızâ
Mürde tenim zind-eder (1) her derde dermânım Ali
Şah Hüseyn-i Kerbelâ aşkında giryan dîdeler
Okuram lâ'net Yezîd'e Şâh'a kurbânım Ali
Gördüler kim sırr-ı Hayder Şâh Zeynelâbidin
Kâşif-i genc-i hakîkat sırr-ı pinhânım Ali
Cân ü dilden bendesi oldum Muhammed Bâkır'ın
Nûr-i çeşm-i âşıkandır âb-ı hayvânım Ali
Ehl-i îman mezhebi oldur imâm-ı Ca'ferî
Hamdülillâh dilde ikrar dîn ü îmânım Ali
Sırr-ı nûr-ı Murtezâ'dır Musi-i Kâzım şehâ
Mevc urur aşkınla dâim bahr-i ummânım Ali
Sırr-ı mazhar- Hel etâ'dır kim Ali Müse-r- Rızâ
Âşıkın cisminde nûru sırr-ı sultânım Ali
Ol Takî ismi Muhammed pertev-i nûr-i cemâl
Hayder'e ikrâr edüb vâlih ü hayrânım Ali
Mazhar-ı sırr-ı İlâhî'dir Aliy-yi bâ Nakî

(1) Zinde eder.

Evliyâlar serveri ol Şîr-i Yezdân'ım Ali
Zülfikar-ı Hayder'e nâil imâm-ı Askerî
Server-i Âl-i Abâ cân içre cânânım Ali
Sırr-ı Sultan Murtezâ'dır Mehdi-i sâhib zaman
Nüh felek arş ü ber içre çerh-i devrânım Ali
İntisâb-ı pâkine geldi bu *Tâhir* derdmend
Sırrma mahrem ola bu dil-i sûzânım Ali

— 2 —

— Muhammes —

Sâkıyâ mey sun bize âdem atanın aşkına
Menzil-i Levlâke Levlâk Mustafâ'nın aşkına
Sâki-i Kevser Aliy-yel Murtezâ'nın aşkına
Mey sefîdi ver Hasen Hulk-ır- Rızâ'nın aşkına
Sun şerâb-ı lâ'li şâh-ı Kerbelâ'nın aşkına

Ol şerâb-ı lâyezâli nûş eden mestâne Hû
Na're-i Hû çektiler aşk adına pervâne Hû
Ayş ü işret etmeğe cem' oldular dîvâne Hû
Halka-i cem'-i mahabbet kurdular meydâne Hû
Döndür ey sâkî Ali Zeynelabâ'nın aşkına

Menba'-ı ilm-i hakîkî gevher-i aşk bizdedir
Katreyiz ammâ velâkin bahr-i umman bizdedir
Kenz-i mahfînin rümûzu sırr-ı Kur'ân bizdedir
Ol şerâb-ı câvidan ammâ ki el'an bizdedir
Nûş edelim Bâkır-ı cûd-i sehânın aşkına

Ol biziz kim şeş cihetten Hak görürüz bî kusûr
Kâmil-i insân-ı Hak'kız eyledik Hak'dan zuhûr
Sâcidiz her dem cemâle olmazız teb'îd ü dûr
İçelim sâkî getür ol bâde-i câm-ı tahûr
Ca'fer-i sâdık imâm-ı muktedânın aşkına

Çâr unsur-i hakîkîdir dilâ meddâhımız
Şöyle bil iksîr-i a'zamdır şehâ emlâhımız
Pûte-i aşk içre hall oldu bizim ervâhımız
Ver içelim bâde-i hamrâ bugün ıslâhımız
Şah Kâzım Hâdi-i râh-ı Hudâ'nın aşkına

Biz muhibb-i hânedânız ârif-i irfan biziz
Olmuşuz renc ü anâ hem derdlere derman biziz
Âyet-i Seb'ul-mesânî Kaf vel- Kur'ân biziz
Bî tekayyüd zehr nûş eyler velî merdan biziz
Getir ey sâkî Ali Mûs-er- Rızâ'nın aşkına

Ol yüz elli altı harfiz asl-ı Kur'ân-ı hakîm
Dest ü pâ vü hem cemâl-i âdem-i vech-i Kerîm
Bizdedir esmâ-i küllî bizdedir ism-i azîm
Sâkıyâ doldur içelim bâde-i aşk-ı kavîm
Şah Takî-i server-i Âl-i Abâ'nın aşkına

Kimse yok nûş etmedik bezm-i ezel peymânını
Perdeler sırr etti Hak böyle kurub dîvânını
Bir dahi nûş eyledi âşık o mey irfânını
Sâkıyâ ver içelim ehl-i dilin îmânını
Şah Nakî sırr-ı Aliy-yi Hel etâ'nın aşkına

Biz kadîmî âşıkız aşkın dilâ emvâcıyız
Ruh şinâsız Kâ'be bünyâd olmadan hem hâcıyız
Hamdülillâh kim muhibb-i hânedân-ı nâciyiz
Sâkıyâ sun bâdeyi âşıkların sertâcıyız
Şah Hasen-i Askerî kadr-i ulânın aşkına

Sâlik-i râh-ı Hudâ'yız eylesün münkir hazel
Âdeme keşf eyledi esrâr-ı remzin Lemyezel
Çün dedi esmâ-i küllî anladık ol bîbedel
İçelim îmânımızdır bâde-i câm-ı ezel
Ol Muhammed Mehdi-i sâhib zamânın aşkına

Biz fenâfillâh ile aldık bu diller kâmını
Geçmişiz mürg-i hümâyız kûh-i kafın dâmını
Bir birin yâd eylesek asl-ı cihânın nâmını
Sâkıyâ âmâde kıl nûş idelim aşk câmını
Çardeh-i Ma'sûm pâk-i nevresânın aşkına

Varlığiyle Âl ü evlâdın cihan buldu sebât
Anların sırrı ile şâhım küşâd oldu nikât
Zinde oldu mürde diller cisme erişti hayât
Olmak isterse sana dil himmet-i Şâh-ı velât
Tâhirâ cânın fedâ kıl Hânedânın aşkına

— 3 —

— Kalbî'nin gazelini tahmis —

Ne hâcet âlemin hâlin suâle
Gönül verme cihanda kîl ü kale
Ne düşmüşsün tehî ceng ü cidâle
Dilâ gel hemdem ol bir ehl-i hâle
Eğer ermek dilersen Hak cemâle

Basîretle gören kevn ü mekânı
Değişti bir pula kadr-i cihânı
Budur terk ü tecerrüd hâl ü şânı
Erişti buldu cân içre cinânı
Bu yolda bakmayanlar mülk ü mâle

İmâma iktidâ et Ca'ferî ol
Gürûh-i Nâciye var askeri ol
Harâbâta kadem bas serserî ol
Soyun varlık liâsından berî ol
Geyin yokluk libâsın er kemâle

Görünür nice bin sûret içinde
Sanur âhırdadır cennet içinde
Ne bulmaz âdemî kisvet içinde
Özün fehm etmeyen zulmet içinde
Erer hurşîd veş her şam zevâle

Suhansencîde *Tâhir* nüktedânın
Olubdur ey dilâ fazlı Hudâ'nın
Düşürdü aşkına Hak hânedânın
Hemîşe rûz ü şeb *Kalbî* gedânın
Niyâzı Hazret-i Celle Celâl'e

— 4 —

— Müseddes —

Çâkeriyim Hânedânın rûze-i Kalûbelî
Kâinatın aslı bunlardır cihâna müncelî
Tekye-i aşk içre mihmân oldu ol şâh-ı velî
Okuram bu matla'ı şâd eyleyüb cân ü dili
Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
Esselâm ey bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

Zâhir oldu noktadan aşk u mahabbet ibtidâ
Her gelen hayrette kaldı aşka yokdur intihâ
Evvelîn ü âhırin şâhım imâm-ı muktedâ
Bilmezem Şâh'ımdan özge gayre etmem ilticâ
Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
Esselâm ey bâ-i Bismillâh-ı Rahmân'ım Ali

Noktadır şâhım efendim cümledir anda suûd
Âyet-i şey'i muhit oldu bu ma'nâya şühûd
On sekiz bin âlemin âdemde cem'idir hudûd
Ahsen-i takvimde buldum şâhımı kıldım sücûd
Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân-ım Ali
Esselâm ey bâ-i Bismillâh-ı Rahmân'ım Ali

Özge sırdır hâlikı ol cümlenin hem rehberi
Şâhı oldur dü cihânın gafil olma gel beri
Bunca şahlar olmak ister Kanberi'nin kanberi
Serserî gezme cihanda Ca'ferî ol Ca'ferî
Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
Esselâm ey bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

Sırr-ı Şâh-ı vech-i âdemde gören iz'ânına
Eylerim cânım fedâ bil râhına erkânına

Okuram Seb'ulmesânî rûy-i âdem şânına
Derc edüb müjgân ü kaş ü zülfünün çevgânına
Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
Esselâm ey bâ-i Bismillâh-ı Rahmân'ım Ali

Kenz-i mahfînin rümûzun etmek istersen ukul
Kişver-i mülk-i vücûdun şehrine eyle duhûl
Hânedânın kemteri ol kim bular asl-i usûl
Pendini Hünkâr pîrin cân ile kıldım kabûl
Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhânım Ali
Esselâm ey bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

Ger ki vuslat olmaz ise goncadan ol bülbüle
Behremend olmaz o bülbül etse yüz bin gulgule
Gir tarîk-i Mustafâ'ya ver cilâ pâk et dile
Şâhım îmanım Ali'den derdine dermân ola
Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
Esselâm ey bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

Nûr-i îmânım Hasen Hulkı Rızâ kalbi Selîm
Şah Şehîd-i Kerbelâ'da aşk ile oldum mukîm
Dilde inşâ eyledim Zeynelabâ nûr-i alîm
Bâkır'a cânım fedâ Sâdık mezâhibdir kadîm
Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
Esselâm ey Bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

Mûsi-i Kâzım'dürür ol server-i Âl-i Abâ
Hem Horâsân'ın gülü can bülbülü Mus-er- Rızâ
Şah Takî vü bâ Nakî'dir ehl-i Hak'ka rehnümâ
Askerî Mehdî'de zâhir oldu sırr-ı Murtezâ
Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
Esselâm ey Bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

Nesl-i *Tâhir* şâhımın vasfında lâl oldu zeban
Oldürür vîrâne diller tahtgâhında nihan
Nüsha-i kübrâda oldu gün gibi sırrı ayan
Vird edüb bu matla'-ı garrâyı yâd eyle heman
Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
Esselâm ey bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

E D Â Y Î

XVIII inci asır sonlarında yaşayan saz şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat aynı asır içinde yazılan bazı mecmualarda hece ve aruzla yazılmış bir takım şiirlerine tesadüf ediliyor. Bektaşî tarikatine intisab ettiğini ve bir aralık Mısır'a gittiğini de gene mecmualardan öğreniyoruz. XVIII inci asrın sonunda yetişen saz şairlerinden *Benderli Cesarî* bir manzumesinde *Edâyî* ile birlikte *Lezîzî*'nin iki üstad saz şairi olduklarını şu beyitle anlatmak istemiştir:

Cesârî özge bir dîvân-ı nazm inşâ eder idim
Edâyî hem Lezîzî veş iki üstâdım olsaydı

Hece ve aruz vezinleeriyle şiirler vücuda getiren *Edayî,* bazan *Edâ* mâhlasını da kullanmaktadır. Onun bir kaç şiirini dercediyorum:

— 1 —

— Müseddes —

Sendedir aşkın meyi câm-ı mahabbet yâ Ali
Her kime oldu kerem buldu saâdet yâ Ali
Nûş eden tâ haşre dek ayılmaz elbet yâ Ali
Âşıka senden imiş lûtf u inâyet yâ Ali
Kerremallah vechesin Şâh-ı velâyet yâ Ali
Bâ sahî vü bâ şecî'ü bâ kerâmet yâ Ali

Sensin ol âşıklara câmı sunan pîr-i mugan
Katresin nûş idene keşf oldu bu kevn ü mekân
Akıl ermez hikmeti sırrına âciz nüktedan
Mustafâ'ya Lâhmüke lâhmî deyen sensin aman
Kerremallah vechesin Şâh-ı velâyet yâ Ali
Bâ sahî vü bâ şecî'ü bâ kerâmet yâ Ali

Hayder-i Kerrâr'sın destinde bâhir Zülfikar
Feth ü nusrat ceng meydân içre mâhir Zülfikar
Düşmen-i bî dîne gazab eyle kahir Zülfikar
Heybetinle yâd olur bâtınla zâhir Zülfikar
Kerremallah vechesin Şâh-ı velâyet yâ Ali
Bâ sahî vü bâ şecî'ü bâ kerâmet yâ Ali

Hamd ile rûz-i ezel ikrâr eden âşıklarız
Kavlimizde fi'limizde mü'miniz sâdıklarız
Âşık-ı dîdârınız aşkın ile yanıklarız
Umarız dergâh-ı izzette bu gün lâyıklarız
Kerremallah vechesin Şâh-ı velâyet yâ Ali
Bâ sahî vü bâ şecî'ü bâ kerâmet yâ Ali

Şem'-i aşkın bu *Edâyî* cismini envâr eder
Zerrece zulmet komaz her cânibe nezzâr eder
Her kime lûtfun ererse mahrem-i esrâr eder
Okuram lâ'net Yezîd'e çün seni inkâr eder
Kerremallah vechesin Şâh-ı velâyet yâ Ali
Bâ sahî vü bâ şecî'ü bâ kerâmet yâ Ali

FEDÂYÎ

XVIII inci asır sonlarında yaşayan Bektaşî saz şairlerindendir. Hayatını seyahatle geçirmiş, bir aralık da Mısır'da Kaygusuz dergâhında bulunmuştur. Âşıkane bir takım koşma ve semâîler de yazan bu şairin bazı manzumelerini derceediyorum:

— 1 —

Tarîkat kutbunda tecdîd olmayan
Yediği haramdır yerse ne fayda
Makbul dergâh bîatine girmeyen
Ben lâyık-ı şâhım derse ne fayda

İsm-i a'zam kaydına da düşmeyen
Dört kapudan kırk makamdan geçmeyen
İşleğini yetmiş üçte seçmeyen
Bîhûdedir özün yursa ne fayda

Keşt-i Nûh gemisine girmeyen
Nâr ü bâd ü âb ü hâke ermeyen
Bir mürşid elinden dolu içmeyen
İsmine evlâdlık koysa ne fayda

Hem o kubbe idi kubbe o idi
Bu cihan ne deryâ ne de su idi
Evvel âhır yine dünyâ bu idi
Ahmak buna özün yorsa ne fayda

Cebrâil kırk bin yıl havada döndü
Çok zaman Allah'ı gayette bildi
Görünce bir kubbe üstüne kondu
Sen sensin ben benim dese ne fayda

Fedâyî tecellâ nokta-i bâya
Gâhî hece okur gâh verir sâye
Özü çürük kirişe koysa yaya
Menzil aldıramaz koysa ne fayda

— 2 —

Baş uydurup gözün aç gel didara
Bu didarda kavga olmaz kal olmaz
Uydur işleğini Hak'ka kul ola
Bal bal demek ile ağız bal olmaz

Şimdi rağbet yoktur şu yalan dile
Âlem ârif olmuş bakıyor hâle
Er oldur ki Hak'kın emrini bile
Pir olan kimsede yalan bulunmaz

Sarraf isen gevheri bul lâ'li bul
Derdlilere derman veren şâhı bul
Evvel kul ol sonra sultanlığı bul
Kul sultandan doğar sultan kulolmaz

Bektaş-ı Veli'ye kılarsan bîat
Hatırlar yap gönüle eyle rağbet
Fedâyî âlemde el çok begayet
Her el amma nasib veren el olmaz

— 3 —

Arzıhal eyledim şahlar şahına
Kıl derdime derman el'aman dedim
Özüm türab ettim ben dergâhına
Dahi birliğine yok güman dedim

Kameti melektir siması huri
Uğruna koymuşam bu canü seri
Bir ihsan eylersen tez eyle bari
Serde takat yoktur hal yaman dedim

Beni mecnun etti mahmur bakışın
Ciğer kebap aşk od'una yakışın
Rûhum gelüb şu bedene çıkışın
Şefaat kânısın Mustafam dedim

Kaşlar nizam kurmuş kirpik terazi
Nur ile boyanmış yüzünün benzi
Lebin şekerinden ver bazı bazı
Kulundur *Fedayî* ol zaman dedim

— 4 —

Nedir benim melûl mahzun gezdiğim
Ağlayub yandığım yâr senin içün
Ciğerciğim delik delik deldiğim
Ağlayub yandığım yâr senin içün

Yandırdın od'lara düşürdün nâra
Sinem biryân olmuş ciğerim pâre
Lokman ele geçse bulsa bir çâre
Yanub yakıldığım yâr senin içün

Canım intizarda gözüm yollarda
Mecnun ettin beni koydun çöllerde
Diyâr-ı gurbette garib illerde
Ağlayub yandığım yâr senin içün

Fedâyî der böyle imiş kaderim
Dünyâ benim olsa şâd olmaz gönlüm
Ehl-i beyt aşkına eğridir boynum
Yanup tutuştuğum yâr senin içün

— 5 —

Fehm eyleyüb kendi kendin bilmeyen
Yalan yere başın sallar nâcî oldu
Hakîkat gölünün bendin bilmeyen
Çağırır Sakka Hüseyn sucu oldu

Gerçeğin yerini yalan mı tuttu
Çoğu dünyâ içün dînini attı
Her kes asıl kisvetini unuttu
Atlas hırka dürlü libas tac oldu

Erler bu nasîbi ne yüzden aldı
Ârifler fehm edüb cihânı bildi
Dillerde söylenen goy gıybet oldu
Söz çürüdü şimdi sohbet piç oldu

Şimdi sohbet söyleyene ta'n oldu
İşleyen çok amma bilen çok oldu
Beşikten çıkanlar hep mürşid oldu
Oğlan uşak çoluk çocuk hac- oldu

Fedâyî bu sözü alana müjde
Ne yüzden sürüldü dergâhdan nede
Aslı toprak dedi kılmadı secde
Anın içün yeri kızgın saç oldu

— 6 —

— Müsemmen —

Ey meh-i burc-i hidâyet sâye-i subh u mesâ
Zulmeti mihr-i münevver gibi kıldın rûşenâ
Kâ'be-i ulyâya karşu her kim etse iktidâ
Kahr-i a'dâ-yı fenâdan bulmaya şeksiz neca
Nâtık-ı Rûh-ül- Kudüs'dür vech-i pâkin Vedduhâ
Dedi Mevlâ şânına kim Lenterânî yâ Musâ
Esselâm ey nûr-i Ahmed Hazret-i Abdal Musa
Esselâm ey rükn-i esved Hazret-i Abdal Musa

Matla'-i nûr-i Hudâ'dır vâhid-i nûr-i ezel
Zâtına mîzân idinüb bulmaya bir ferd bedel
Vâkıf-ı İnnî Enallah mazhar-ı Azze ve cel
Bârekâllâh genc-i kudret mahzen-i sıdk-ı emel
Mazhar-ı ilm-i ledündür bâb-ı hikmet mâhasal
Emr edüb çün yürü dedi yürüdü seng ü cebel
Esselâm ey nûr-i Ahmed Hazret-i Abdal Musa
Esselâm ey rükn-i esved Hazret-i Abdal Musa

Nusratın Nasrun minallah kametin kaf-ı kadîm
Nâzil oldu şânına çünkim senin vech-ül- kerîm
Sânî'in sun'una cânâ lâ demezem hâ vü mîm
Hak alel-arş- istevâ'da okuram arş-ı azîm
Bu rümûza şekk edenler oldular vesvâs recim
Vahy-i Hak'dır Tur dağında eyledin bin bin kelim
Esselâm ey nûr-i Ahmed Hazret-i Abdal Musa
Esselâm ey rükn-i esved Hazret-i Abdal Musa

Eşiğinde hizmet eden nutka cân etsün taleb
Himmetin bahrine dalsun dürr-i kân etsün taleb
Bin tavâf etsün kapunu kadr ü şân etsün taleb
Bülbül-i gûyâ gibi bir hoş lisân etsün taleb
Yüz sürüb de âstânında amân etsün taleb
Nâr-ı aşkdan dilde bir dâğ-ı nihân etsün taleb
Esselâm ey nûr-i Ahmed Hazret-i Abdal Musa
Esselâm ey rükn-i esved Hazret-i Abdal Musa

Ahmed ü Mahmûd ü Kasım Mustafa'nın neslisin
Hayder-i kerrâr Aliy-yel- Murtezâ'nın neslisin
Cedd-i pâkin Şah Hasen Hulk-ır- Rızâ'nın neslisin
Sâki-i Kevser Hüseyn-i Kerbelâ'nın neslisin
Hak imam Zeynelabâ bedr-üd- dücânın neslisin
Bâkır u Sâdık ki hayy-i pîşüvânın neslisin
Esselâm ey nûr-i Ahmed Hazret-i Abdal Musa
Esselâm ey rükn-i esved Hazret-i Abdal Musa

Mûsi-i Kâzım Ali Mûs-er- Rızâ sırr-ı İlâh
Hem Takî vü bâ Nakî'sin gâh mihr ü gâh mâh
Askerî'den intikal etti sana doğru bu râh
Mehdi-i devr-i zamansın sadr-ı âlem «?»
Âşık-ı Beyt-ül- haremdir bûy-i hüsnün kıblegâh
Nâr-ı Nemrûd'u Halil veş eyledin «?»
Esselâm ey nûr-i Ahmed vech-i pâkin vedduhâ
Esselâm ey rükn-i esved Hazret-i Abdal Musa

Hızr-ı Hak'dır bu tarikde kim delîl ü rehberin
On sekiz bin âlemi doldurdu Allah ekberin
Fazl-ı Hak'dan uyarıldı çün çerâğ-ı minberin
Cây-i aksâdır sıfâtın nûr-i zât-i enverin
Cân ü dilden nakş olundu bu divâne defterin
Bir kemin kemter gedâdır bu *Fedâyî* kemterin
Esselâm ey nûr-i Ahmed Hazret-i Abdal Musa
Esselâm ey rükn-i eesved Hazret-i Abdal Musa

KUL ŞÜKRÎ

XVIII inci asır Bektaşîlerindendir. Hayatı hakkında malûmat sahibi değiliz. 1930 da neşrettiğimiz «Bektaşî Şairleri» nde daha muahhar devirlerde yaşayan bu isimdeki bazı Bektaşîlerden bahsetmiş ve bu şiirlerin bunlardan birine âid olması ihtimalini ileri sürmüştüm. Bu defa bu manzumelere, 1206 (M. 1791) da yazılmış bir mecmuada tesadüf ettim. Bu kayıd, bu şairin hiç olmazsa XIX uncu asırdan evvel yaşadığını göstermiş oldu.

Kul Şükrî veya *Deli Şükrî* mahlâslarıyla nefesler vücuda getiren bu şairin 6 manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Derdlilere sensin derman olucu
Zâhirde bâtında Şah Abdal Musa
Muhammed Ali'nin kadrin bilici
Mürüvvet ma'deni kân Abdal Musa

Gönülün pasını silici sensin
Hikmetin remzini bilici sensin
Kahr edüb âlemi kırıcı sensin
Akar kılıcından kan Abdal Musa

Cennettir dergâhın dedi hem derviş
Gelüb de erâzil edemez teşviş
Çağırdığım yerde imdâda yetiş
Cesedim içinde can Abdal Musa

Seyr ettim durakdan yürütmüş dağlar
Mermer çırağ yeşil huccet nur bağlar
Kul Şükrî Mecnun'dur Leylâ'ya ağlar
Akar gözlerimden kan Abdal Musa

— 2 —

Bâtın âleminde seyrân ederken
Şâh Abdal Musa'yı gördüm eyvallah
Bin bir eri bir katara yederken
Zât-ı Hak'dan ânı bildim eyvallah

Muhammed Ali'nin oldur sırdaşı
Gürûh-i Nâcîdir kırkların başı
Hacı Bektaş Veli kendi yoldaşı
Balım Sultan geldi dedi illâllah

Muhammed Ali'nin doğrudur yolu
Kara donlu sultan erlerin eri
Hızır'a ermiş anın mubârek eli
Kâfir olur ana değen maazallah

Göründü bir abdal neler eyledi
Ali Rûm'a geldi sırrın söyledi
Budala Sultan'ı gözcü eyledi
Rûm'da kalmadı aslı havfullah

Kaygusuz kamerdir eylemem güman
Yerden göğe direk dikti o sultan
Gazaba gelince o Şîr-i Yezdan
Zâhir ü bâunda çalar seyfullah

Seyyid Ali bu esrârı anladı
Tahtadan kılıcı taşa salladı
İnüb eşiğine niyaz eyledi
O dem Rumeline indi arşullah

Kul Şükrî'yim ben de geçmişim candan
Korkmazam dünyâda ölümle kandan
Seyyid Hasan oğlu isteğim senden
Kerbelâ çölünü idem seyrullah

— 3 —

Hey erenler gelin güzel sevelim
Güzel sevmek bize Ali'den kaldı
Kokalım koçalım meydan olalım
Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

Güzeli sevmeyen didara ermez
Didarı görmeyen Allah'ı bilmez
Sevelim güzeli hatası olmaz
Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

Yiyelim içelim güzel hâl ile
Ezelim şerbeti şeker bal ile
Güzellik alınmaz dünyâ mal-ile
Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

Şu fânî dünyâda cânan güzeldir
Güzel gelen güzel giden güzeldir
Güzel Allah güzel Merdan güzeldir
Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

Güzel yaratılmış ezelden pîrim
Güzeller yoluna koymuşum serim
Kul Şükrî bu dem ben güzel severim
Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

— 4 —

Ârifim deyüben çok bilür olma
Yahşiyi yamandan seçe gör gönül
Küfür deryâsında gümana dalma
Küfrünü îmandan seçe gör gönül

Gerçekler Ali'den dolu içtiler
Yedi nefisten ruhların seçtiler
Bu mülke gelenler konub göçtüler
Rızâ ile konub göçegör gönül

Evliyâ enbiyâ cennete doldu
Fenâya güvenen fenâda kaldı
Ölmeden evveli gerçekler öldü
Ölmeden kefenin biçegör gönül

Söylemiş dinlemiş sözünü bilmez
Yalancıdır yalan özünü bilmez
Ârif-i billâha teslîm olamaz
Olduğu meydandan kaçagör gönül

Hasan ile Hüseyn Zeynel'dir şâhım
Bâkır Ca'fer Kâzım Rızâ'dır mâhım
Takî Nakî Askerî'dir penâhım
Mehdî alâmetin seçegör gönül

Kul Şükrî abdalım bu dünyâ yalan
Yezîd'in dînine verelim talan
Birdir giden birdir gelen bir kalan
Hicab perdesinden geçegör gönül

— 5 —

Şah Abdal Musa'ya bende olalı
Çilenin murâdın verir tez elden
Kara sancağına niyâz edeli
Muhammed'in yâdigârı ezelden

Mermer çırağ bâtıl olmaz bâtından
Hucceti var Şah-ı Merdan zâtından
Halâs etti bizi nar katarından
Eşiğin bekledüp tozun tozladan

Ateşi kül oldu gösterdi nişan
Hudâ emreyleyüb oldu gülistan
İmâna getirdi çok Yezid Mervan
Kim Ali kahrını yıkub bozaldan

Nefes etti yedi dağı yürüttü
Tuttu mesken tuzağını yer etti
Nûş eyledi yedi deryâ sır etti
Hakîkat sırrını bize çözelden

Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir
Kokmak içün imamların gülüdür
Kul Şükrî der Abdal Musa Ali'dir
Ağlayub da .....

— 6 —

Derdim vardır deyu neye ağlarsın
Ali'yi sevenin derdi mi olur
Derdinden şikâyet kime eylersin
Ali'yi sevenin derdi mi olur

Muhammed Ali'dir Ali Muhammed
Hasan ile Hüseyn çektiler zahmet
Ali'den özgeye eyleme minnet
Ali'yi sevenin derdi mi olur

İmam Zeynelbâkır ile göründü
İmam Ca'fer hal yüzünü büründü
Alevîler yüz üstüne süründü
Ali'yi sevenin derdi mi olur

İmam Kâzım Rızâ Şah-ı Horâsan
İmam Takî Nakî derdlere derman
Yakin bizden bize ol Şâh-ı merdan
Ali'yi sevenin derdi mi olur

İmâm-ı Askerî Mehdi-i zaman
Dâimâ etmekte erenler cevlân
Deli Şükrî (1) derdsizlerin bu meydan
Ali'yi sevenin derdi mi olur

(1) Kul Şükrî der: Nüsha.

MÜNİRE

XVIII inci asrın son yarısında yetişen Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değilim. Bundan 14 yıl önce neşrettiğim Bektaşî Şairleri'nde bu şaire dair şu malûmatı vermiştim *(S. 289)*:

«*Münire Bacı* İstanbul'ludur. Çamlıca Bektaşî tekkesi postnişîni *Nuri Baba*'nın dervişlerindendir. Altmış yaşlarında olduğu halde tahminen 1328 (M. 1910) tarihinde vefat eylemiştir.»

Fakat *Münire* mahlâslı şiirlere 1200-1210 (M. 1785-1795) yılları arasında yazılmış bir mecmuada tesadüf edince şifahî rivayetlere istinaden verilen bu malûmatın yanlışlığı anlaşıldı. İhtimal ki *Nuri Baba*'ya mensub olan *Münire Bacı* da bazı nefesler yazmıştır. Fakat bu şiirlerin mutlak surette bir asır önce yaşamış olan diğer bir *Münire*'ye aid olduğu muhakkaktır.

Nihavend makamında ve Aksak îkaında bestelenen bu manzumelerden biri de *Münir Baba* namına şayi olmuştur *(No: 1)*. *Bakî Gülpınarlı* da *Rauf Yektâ* merhuma verdiği notlarda bu şiiri *Münir Baba* namına göstermiştir *(İstanbul Konservatuvarı neşriyatından Bektaşî Nefesleri II, 218)*.

Münire'nin üç nefesini dercediyorum:

— 1 —

Erkânında zindeyim
Zahitlere handeyim
Boynu bağlı bendeyim
Hayderî'yem Hayderî

Yol ehlinin kuluyam
Erkân ile yürüyem
Ben bir erin oğluyam
Hayderî'yem Hayderî

Od'a girsem yanmazam
Çıra olsam sönmezem
Mürşidimden dönmezem
Haydarî'yem Haydarî

Doğdum iki babadan
Kimdir beni tâneden
Korkum yoktur kimseden
Haydarî'yem Haydarî

Münire Şâh'ın kulu
Bende-i Kızıl Deli
Gönlü aşk ile dolu
Haydarî'yem Haydarî

— 2 —

Haktır Allahım
Muhammed Mahım
Ali'dir şahım
Allah eyvallah

Ol Fahrünnisa
Hatice Kübra
Nuru Kibriya
Allah eyvallah

Şepperü Şüpper
Abidin server
Bâkır u Câfer
Allah eyvallah

Mûsâ-yi Kâzım
Rıza imamım
Takî'dir daim
Allah eyvallah

Nakî'dir iman
Askerî.dir can
Mehdî-i devran
Allah eyvallah

Çârdeh-i mâsum
Şehid-i mazlum
Cümlesi malûm
Allah eyvallah

Aşka bir canım
Sırr-ı Rahman'ım
Derde dermanım
Allah eyvallah

Kanber ü Selman
Pir Balım Sultan
Bunlarla ihsan
Allah eyvallah

Yüzümüz yerde
Elimiz erde
Huzûr-î Pirde
Allah eyvallah

Münire kemter
Sizden ey server
İsteği Kevser
Allah eyvallah

— 3 —

Bu yol Ali'nin yoludur
Mü'minler anın kuludur
Pîrim Bektâş-ı Velî'dir
Sultânım ulu Ali'dir

Hacı Bektaş'ın ocağı
Dervişler anın köçeği
Muhammed'in bir çiçeği
Sultânım ulu Ali'dir

Bu ocağı kuran kurmuş
Güllerini deren dermiş
İkrar alan murad- ermiş
Sultânım ulu Ali'dir

İsteğim vardır Ali'den
Hem Hacı Bektaş Veli'den
İkrârım Kalûbelî'den
Sultanım ulu Ali'dir

Münîre der ki yâ Ali
Göster sana giden yolu
Dedim sana ben de beli
Sultanım ulu Ali'dir

ŞEMÎMÎ

XVIII inci asrın son yarısında yetişen Bektaşîlerdendir. Hayatı hakkında etraflı malûmata sahip değiliz. İşkodra'da Akçahisar kasabasındaki Bektaşî tekkesinde medfundur. Oranın postnişini idi. *Basrî Baba*'ya âid bir mecmuada, *Şemîmî* hakkında şu kayıtlar vardır:

«Asıl ismi *Kemâleddin*'dir. Evvelce Derseâdette ders-i âm hâcesi idi. Sonra tarîkate sülûk eyleyerek Köprülü dergâhında şehâdete tâlib ve ısrâr etmekle kendisine sırr-ı Kerbelâ ve refikı *Haydar Hâşimî Baba* da zehre râzı olarak Akçahisar'la bir kaç mürâseleden sonra oraya gittiler. *Şemîmî* kurşunla ve *Haydarî* zehirle şehîd oldular: Elfakîr Akçahisar dergâhı bendegânından *Mehmed Ali*».

Bu satırları yazan zat, şairin vefatı yılını bildirmemiştir. Fakat İnkılâp müzesindeki bir mecmuadan, onun XVIII inci asır sonlarında yaşadığı anlaşılmaktadır.

— 1 —

Bu dîvâne gönülüm yollarda kaldı
Yârden ayrılalı bir haber bekler
Herkese sorar kim yâri gördün mü
Ağlaya ağlaya bir kamer bekler

Dilediği dâim giryân olmağa
Kisvetin çıkarub üryân olmağa
Aşkın, ateşinden biryân olmağa
Tennûre-i tende can ciğer bekler

İlk yaz baharının eyyâmı geldi
Hasret günlerinin akşamı geldi
Gönül bülbülünün bayramı geldi
Yâr ile vasl içün bir seher bekler

Bir kaddi bâlânın server aşkına
Dünyâda misli yok gevher aşkına
Ol servi kametli dilber aşkına
Bu dîvâne gönlüm sanevber bekler

Ol çeşme-i âb-ı hayât aşkına
Zinde eder cümle memât aşkına
Gönlüm bir lebleri nebât aşkına
Vücûdu mısrında bir şeker bekler

— 2 —

Bizdedir Seb'ul- mesânî arş-ı Rahman bizdedir
Mazhar-ı Zülkibriyâ'yız ulu Sübhan bizdedir
Nokta-i vâhidde bulduk dört kitâbın ma'nisin
Âyet-i Kur'ân biziz şerh ile Tibyan bizdedir
Küntü kenz'in ma'nisin hem fehm edüb esrârını
Vâsıl-ı ilm-i ledünn ü sırr-ı pinhan bizdedir
Men aref hükmiyle bildik uş vücûdun şehrini
Ârif-i billâh biziz kim asl-ı irfan bizdedir
Ey *Şemîmî* teşnedir rencûr olan bitmiş ola
Bizdedir âb-ı hayât ü derde derman bizdedir

— 3 —

Emîrim seyyidim Âli Resuldür derde dermanım
Yalanım yokdürür vallah ben ibni Şahımerdanım
Eğer nadan bana derse kızılbaşsın değil mânî
Kamaşmış gözleri görmez ki ben Mihri dirahşanım
İnanmaz gerçeğe münkir, munafık muddei müşrik
Kamu şeyden nişanım var elimde, dilde bürhanım
Acep kılma temaşa hem benim bu köhne şalıma
Biemrillâh, biiznillâh bugün bir merdi meydanım
Şemimî sureta kemterdürür bir katreyim amma
Cihanı kaplamış manada ben bir bahri ummanım

İSMAİL (*)

— 1 —

Akan dört ırmağın gözün sorarsan
Serçeşmeden gelür suyun durusu
Ali Muhammed'dir Muhammed Ali
İkisi de bir elmanın yarısı

..... handa yalanı basar
Gerçek doğru gider menziller keser
Bir kale yaptırdım on iki hisar
Neden imiş dıvarının örüsü

Kalenin yapısı dürlü mermerdir
Alış veriş eder bir ulu şardir
İçinde kırk sekiz minâre vardır
Mahabbettir dıvarının örüsü

On iki kapusu var kırk dükkânı
Üç yüz altmış altı gevher ma'deni
Ol yediği şeydir alub satanı
Cümlesinin sarrafıdır birisi

Kalenin burcunda bir kuş ta döner
Kanadı üstünde kandiller yanar
İsmail'im Hak'ka secdeye iner
Âşıkım gitmez benzim sarısı

(*) Merhum **Sadettin Nüzhet Ergun**, bu şairi XVII nci asırda yaşayan **İsmail**'den ayırdığı için bu beş nefes kitabın müsveddeleri arasında kalmıştı.

İkinci baskıyı yaparken onların böyle metruk kalmasına gönlümüz razı olmadı. Bu nefeslerin şairiyle, XVII nci asırda yaşadığını ve müellifin, hakkında hiçbir bilgiye sahip bulunmadığını kabul ettiği **İsmail** arasında bir benzerlik olduğunu ileri sürmeden, yaşadığı asır ve hayatı hakkında bir neticeye varmadan bu nefesleri dercediyoruz.

— 2 —

Şu derdli sînemde şem'alar yanar
Âşıkın âteşi Karûn'un derdi
Ârif-i billâhlar cihânı eler
Ferhad kaya keser Şirin'in derdi

Çankısı çıkmadık olur mu çakmak
Kimisi bîhûde kimisi ahmak
Her birini bir sevdâya salan Hak
Kimini huy tutar birinin derdi

Ben huylu değilim nüsha yaramaz
Yüz kitab devr etsek çâre bulamaz
Merhemsiz yarayı kimse saramaz
Yüz bin tabib gelse birinin derdi

Gâh ağladub dîdelerim yaş ettin
Gâh güldürüben çeşmim rûşen ettin
Ay ile güne şevk verüb ışıttın
Muhammed Ali'nin nûrunun derdi

Muhammed Ali'dir cihâna server
Hattında hat vardır altında dal var
Altında ağu var üstünde bal var
Bal deyu inleyen arının derdi

Elimde sermâyem özümde varım
Seri dost yoluna fedâ ederim
Saâdetlü hünkârım gül yüzlü pîrim
Âşıklar âh eder yârinin derdi

İsmail'im yaralarım ellidir
Ta'rif hâcet değil derdli bellidir
Abdalların hırka giyer şallıdır
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin derdi

— 3 —

Bâbullah deminde bir güzel gördüm
Görünen sen gösteren sen gören sen
Misli yok âlemde bir güzel sevdim
Sevilen sen sevdiren sen seven sen

Anam derler âyet vardır saçında
Horasan elinde Çin ü mâçin'de
Dünyâ ahret iki cihan içinde
Görünen sen gösteren sen gören sen

Ellezîn hikmetinde sad hidâyet
Şehr-i ilm'-i hikmet-nûrudur kudret
Altı bin altı yüz altmış alt- âyet
Âyet sensin hadis sensin Kur'an sen

Kûhu alub nûra damızlık katan
Şakkulkamer nûrun hem maya tutan
Elestü deminden birliğe yeten
Yetüren sen erdiren sen eren sen

Derilince bin bir ayak bir yere
Ol zaman müşerref olur yâr yâre
Hûriler gılmanlar azm-i dîdâre
Erdiren sen kıldıran sen kılan sen

Âleme irşaddır Kelâm-ı kadîm
Yürü Hak'ka doğru var adım adım
Fakirim kapuna bîçâre geldim
Ma'bud sensin maksud sensin makam sen

İsmâil'im Hak'ka ma'bud der billâh
Dâim püşt ü penah yâ Ali Allah
Maksudûm Muhammed ma'bûdum Allah
Makam sensin mekân sensin devran sen

— 4 —

İmam Hasan yoldaş Kanber kılavuz
Biz yolcuyuz duâ edin erenler
Dâim Âl-i abâ'ya yalvarırız
Biz yolcuyuz duâ edin erenler

Mecliste gülbenkte cemda sırada
Lokma-yi niyâzı yedik burada
Efendim hâneniz şen ma'mûr ede
Biz yolcuyuz duâ edin erenler

Gelmek irâdettir gitmek icâzet
Burdaki canları pîrim hoş göz et
Gedik bekçileri eyleyin imdad
Biz yolcuyuz duâ edin erenler

Yüz atlıya emânet her hallerden
Hayır himmet bize evliyâlardan
Sağ selâmet aşak gidek bellerden
Biz yolcuyuz duâ edin erenler

Yükseğine çıktım göründü günbed
Gedik bekçileri eyleyin imdad
Cümlemize Hak'dan sağlık selâmet
Biz yolcuyuz duâ edin erenler

İsmâil'im pir eşiğine niyâzım
Sultan Balıncığ'a yüz sürmek arzum
Eşe dosta ermağanım sağ sözüm
Biz yolcuyuz duâ edin erenler

— 5 —

Ayn-ı cem olmuşlar dîdâra karşu
Kalbi kallaş hâin gelmiş gelmemiş
Hâlim arz edeyim halden bilene
Bîhûde hâlimden bilmiş dilmemiş

Savur aşk kazanın dışa taşmaya
Bir kişinin yolda yolu şaşmaya
Ahmak olan gider kuru çeşmeye
Anlamaz ki kabı dolmuş dolmamış

Firavınlık etmiş yolundan azmış
Ikrâr ile küllî varından geçmiş
Hakikatte abdest almadan göçmüş
Kılmayın ölüsün ölmüş ölmemiş

Odlu topuz yalancının cezâsı
Aslı münkirdir olmuş Hak'ka âsî
Eremez menzile yokdur süresi
Dağda bîr baykuş kalmış kalmamış

İçilmez miskinin bulanık suyu
Hak'ka halka yaramamış bir huyu
Cömerd sofrasından umar hem payı
Nekes nasîbini almış almamış

İsmâil'im eder yaram ziyâde
Yadlarla içilmez hem dahi bâde
Yâr bana mahşerde şefâat ede
Yüze gülücü yâr olmuş olmamış

İÇİNDEKİLER

XVII nci asır Bektaşî - Kızılbaş Alevî şairleri

3 Başlangıç
7 Kul Hüseyin
11 Geda Musli
14 Dertli Kâtip
15 Nesimî (Kul Nesimî)
20 Kazak Abdal
24 Ballı Baba
26 Abdal
30 Abdal Oğlan
31 Ahû
36 Bedrî
37 Câfer Oğlu
39 Derviş Mehmed
49 Fakir Ednâ
60 İsmail
62 Kâmilî
63 Kaasimî
67 Kararsız Veli
68 Kavlî
69 Kul Budala
73 Kul Derviş
74 Kul Hasan
79 Kul Mustafa
91 Koyun Oğlu
92 Miskin Âşık
94 Pir Ali
96 Teslim Abdal
107 Yeşil Abdal
109 Pir Mehmed

XVIII inci Asır Bektaşî - Kızılbaş Alevî şairleri

113 Selim Baba
114 Uzletî Baba
116 Şirî
126 Âşık Hıfzî
128 Kâtib
132 Hükmî
133 Azbî
136 Behiştî
136 Lütfî
137 Gurbî
143 Hâşim Baba
145 Derun Abdal
146 Arif Oğlu
147 Câfer Abdal
147 Mirza
148 Kaasım Dede
150 Mahmud Oğlu
151 Mahrem Oğlu
152 Dimişkî
152 Necef
153 Kalbî
161 Tâhir
167 Edâyî
169 Fedâyî
175 Kul Şükrî
180 Münire
184 Şemimî
186 İsmail

ŞAİRLERİN ALFABE SIRASİYLE İSİMLERİ

— A —

26 Abdal
30 Abdal Oğlan
31 Ahû
146 Arif Oğlu
126 Âşık Hıfzî
133 Azbî

— B —

24 Ballı Baba
36 Bedrî
136 Behiştî

— C —

147 Câfer Abdal
37 Câfer Oğlu

— D —

14 Dertli Kâtip
145 Derun Abdal
39 Derviş Mehmed
152 Dimişkî

— E —

167 Edâyî

— F —

49 Fakir Ednâ
169 Fedâyî

— G —

11 Geda Musli
137 Gurbî

— H —

143 Hâşim Baba
132 Hükmî

— İ —

60 İsmail
186 İsmail

— K —

148 Kaasım Dede
63 Kaasimî
153 Kalbî
62 Kâmilî
67 Karârsız Velî
128 Kâtip
68 Kavlî
20 Kazak Abdal
91 Koyun Oğlu
69 Kul Budala
73 Kul Derviş
175 Kul Şükrî
74 Kul Hasan
7 Kul Hüseyin
79 Kul Mustafa

— L —

136 Lütfî

— M —

150 Mahmud Oğlu
151 Mahrem Oğlu
147 Mirza
180 Münire
92 Miskin Âşık
180 Münire

— N —

152 Necef
15 Nesimî (Kul Nesimî)

— P —

94 Pir Ali
113 Pir Mehmed

— S —

113 Selim Baba

— Ş —

183 Şemimî
116 Şirî

— T —

161 Tâhir
96 Teslim Abdal

— U —

114 Uzletî Baba

— Y —

107 Yeşil Abdal

Fiyatı 8 Lira

MAARİF
İSTANBUL
KİTAPHANESİ

Fiyatı 8 Lira

Sadeddin Nüzhet Ergun

BEKTAŞİ ŞAİRLERİ VE NEFESLERİ

19 uncu asra kadar

cilt 1-2

İstanbul Maarif Kitaphanesi